

ΥΠΟΕΡΓΟ: ΥΠΟΕΡΓΟ 2 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ, ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ, ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ - ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΙΔΙΑ ΜΕΣΑ, ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΛΑΔΑ» του Έργου «SUB4. Αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού του Δημόσιου Τομέα» με κωδικό ΟΠΣ ΤΑ 5150174 της Δράσης 16972 ΤΑΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

**ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Κωδικός εκπαιδευτικού υλικού:

Κωδικός Πιστοποίησης προγράμματος:

ΥΠΟΕΡΓΟ: : ΥΠΟΕΡΓΟ 2 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ, ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ, ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ - ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΙΔΙΑ ΜΕΣΑ, ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΛΑΔΑ» του Έργου «SUB4. Αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού του Δημόσιου Τομέα» με κωδικό ΟΠΣ ΤΑ 5150174 της Δράσης 16972 ΤΑΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: «ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ»

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

[Απόφαση 1672/14-3-2024 (ΑΔΑ: 97164691Φ0-6ΨΡ), όπως τροποποιήθηκε με την Απόφαση 3539/26.6.2024 (ΑΔΑ: ΡΘΥΒ4691Φ0-ΣΓΓ)]

Συντονίστρια:

- **Ιουλία Καλλιμάνη** Υπεύθυνη προγραμμάτων ΙΝ.ΕΠ.

Συντάκτριες του φακέλου:

- **Όλγα Θεμελή**, Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
- **Δρ. Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου**, Νομικός, Εγκληματολόγος, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη
- **Δρ. Θεοδώρα Παπαδημητρίου**, Νομικός, Σύμβουλος Κοινωνικής Πολιτικής
- **Μαρία Τσάγκαρη**, Ψυχολόγος, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη

Αξιολογητές/τριες:

- **Σπυριδούλα Βαρτελάτου** Υπεύθυνη προγραμμάτων ΙΝ.ΕΠ.
- **Δήμητρα Αγγελοπούλου** Υπεύθυνη προγραμμάτων ΙΝ.ΕΠ

Αθήνα, Ιούλιος 2024

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	15
ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	15
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	18
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΝΟΜΙΚΟ & ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	18
2.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	19
2.1.1. Η κατοχύρωση της προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	20
2.1.1.1. Οι γενικές αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ως άξονες για τη διασφάλιση της προστασίας από την κακοποίηση.....	21
2.1.1.2. Ειδικότερες διατάξεις της ΔΣΔΠ για την προστασία του παιδιού από κακοποίηση	28
2.2. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ειδικότερες διατάξεις ελληνικών νομοθετημάτων για την κακοποίηση.....	33
2.2.1. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία	33
2.2.2. Μη δεσμευτικού χαρακτήρα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα.....	37
2.2.3. Ειδικότερες διατάξεις του ελληνικού δικαίου	42
2.2.3.1. Σύνταγμα της Ελλάδας	43
2.2.3.2. Ποινικός Κώδικας και Κώδικας Ποινικής Δικονομίας	43
2.2.3.3. Νόμος 3500/2006, «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις»	46
2.2.3.4. Νόμος 4837/2021 («Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων...»).....	50
2.2.3.5. Ν. 3064/2002, «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής»	52
2.2.3.6. Π.Δ. 233/2003, «Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α'248)».....	52
2.2.3.7. Ειδικότερες διατάξεις προνοιακού χαρακτήρα (δωρεάν νομική βοήθεια, Ν. 3226/2004)	52
2.2.4. Πλαίσιο υποχρεώσεων και δικαιωμάτων επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά	53

2.2.4.1. Ρυθμίσεις που εισάγουν υποχρέωση ενέργειας – Καθήκοντα επαγγελματιών	53
2.2.4.2. Επιτρεπόμενες ενέργειες - Διατάξεις που συμβάλλουν στην αποκάλυψη της κακοποίησης.....	59
2.2.5. Πλέγμα προστασίας των επαγγελματιών	64
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	69
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	69
ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ.....	69
3.1. Ορισμοί – Εννοιολογική προσέγγιση του περιεχομένου των μορφών κακοποίησης	71
3.1.1. Οριοθέτηση βασικών μορφών κακοποίησης.....	71
3.1.2. Ειδικότερες μορφές κακοποίησης	74
3.2. Πολιτικές και Δράσεις	79
3.2.1. Περιγραφή Σχεδίου Δράσης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση	79
3.2.2. Ενδεικτική αναφορά σε λοιπές πολιτικές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο	83
3.3. Αρμόδιοι φορείς και υπηρεσίες για την πρόληψη, τη διαχείριση και την αποκατάσταση	88
3.3.1. Ο ρόλος του κράτους – Οργανωτικό πλαίσιο	88
3.3.1.1. Υπηρεσίες Πρόνοιας.....	89
3.3.1.2. Υπηρεσίες (Ψυχικής) Υγείας.....	100
3.3.1.3. Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης	102
3.3.1.4. Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	111
3.3.1.4. Συνήγορος του Πολίτη – Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού.....	117
(«Συνήγορος του Παιδιού»).....	117
3.3.1.5. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας (π.δ. 867 / 1979)	120
3.3.2. Ιδιωτικός τομέας - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	122
3.3.3. Αντί επιλόγου – Προβληματισμός και αναγκαιότητες ως προς το πλέγμα φορέων παιδικής προστασίας	124
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	128
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	130
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	136
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ-ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ-ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	136
4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ στην κατανόηση της σχέσης Δικαιωμάτων του Παιδιού και ΚαΠα-π	137
4.2. Ορισμοί και ενδείξεις των μορφών της ΚαΠα-π :	143

4.2.1. Σωματική κακοποίηση.....	145
4.2.1.1. Ενδείξεις Σωματικής Κακοποίησης	146
4.2.2. Συναισθηματική-ψυχολογική κακοποίηση	147
4.2.2.1. Ενδείξεις Συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης	148
4.2.3. Σεξουαλική κακοποίηση.....	149
4.2.3.1. Ενδείξεις Σεξουαλικής κακοποίησης.....	150
4.2.4. Παραμέληση ή έκθεση σε κίνδυνο	151
4.2.4.1. Ενδείξεις Παραμέλησης	151
4.2.5. Εκμετάλλευση	152
4.2.5.1. Ενδείξεις εκμετάλλευσης ανηλίκου:	152
4.2.6. Μάρτυρας Ενδοοικογενειακής Βίας	153
4.2.7. Γενικές συμπεριφορές παιδιού που μπορεί να υφίσταται ΚαΠα-π.....	153
4.2.8. Γενικές συμπεριφορές γονέα/φροντιστή που μπορεί να κακομεταχειρίζεται το παιδί	155
4.2.9. Συνέπειες της παιδικής κακοποίησης	155
4.2.10. Παράγοντες υψηλού κινδύνου για την ύπαρξη, ή εκδήλωση κακοποιητικής συμπεριφοράς σε παιδιά.....	156
4.2.11. Παιδική κακοποίηση και προσχολική ηλικία:.....	158
4.2.12. Παιδική κακοποίηση και αναπηρία	159
4.3. Τρόποι Διαχείρισης ΚαΠα-π.....	160
4.3.1. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ, ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ- Εθνικό Σύστημα Αναφοράς Κακοποίησης-Παραμέλησης Ανηλίκων (ΕΣΑ ΚαΠΑ-π).....	162
4.3.2. Πρόγραμμα CAN-MDS: Συντονισμένη Προσέγγιση στην Παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση (ΚαΠα-Π), μέσω Ελάχιστου Συνόλου Δεδομένων.....	166
4.3.3. Οδηγός για την Αναγνώριση και την Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό	169
4.3.4. Κακοποίηση-Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας και Παρέμβαση. Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Εκπαίδευση	171
4.3.5.Οδηγός για Παιδιάτρους: Πρόγραμμα in-tonian-Προστασία Βρεφών και Νηπίων από την Ενδοοικογενειακή Βία.....	173
4.3.6. BECAN - BALKAN EPIDEMIOLOGICAL STUDY ON CHILD ABUSE AND NEGLECT/ Επιδημιολογική Μελέτη για την Κακοποίηση και Παραμέληση του Παιδιού στα Βαλκάνια	175
4.3.7. ΕΚΚΑ – Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης	177
4.3.8. Raising a Child – Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής..	179

4.3.9. Προτεινόμενο Πρωτόκολλο Διαχείρισης Αφαίρεσης Επιμέλειας Ανήλικου-θύματος ΚαΠα-π, με πρωτοβουλία της Εισαγγελέως Ανηλίκων κυρίας Δήμητρας Τσιαρδακλή ...	181
4.3.10. Δράσεις του ΜΚΟ ΕΛΙΖΑ για την καταπολέμηση της ΚαΠα-π	188
4.3.11. και Οδηγός για Ανίχνευση ΚαΠα-π Ασυνόδευτων Ανηλίκων - ASOP4G – Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους (Οδηγός για Επιτρόπους Ασυνόδευτων Ανηλίκων).....	195
4.3.12. Αναθεώρηση των κοινωνικών πρακτικών ελέγχου για την καταπολέμηση της εκμεταλλευτικής διαμεσολάβησης στη Νότια Ευρώπη: Οδηγός για την ανίχνευση ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων – Εγχειρίδιο χρήσης του εργαλείου SESN	198
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	205
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	205
5.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σωματικής κακοποίησης.....	206
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	209
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	209
6.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σεξουαλικής κακοποίησης	210
ΕΝΟΤΗΤΑ 7Α.....	214
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ – ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	214
ΕΝΟΤΗΤΑ 7.Β. Ανίχνευση και αντιμετώπιση φαινομένων (υπονοιών) παραμέλησης.....	219
ΕΝΟΤΗΤΑ 7.Γ. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην ανίχνευση.....	223
περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών.....	224
ΕΝΟΤΗΤΑ 7.Δ. Λοιπές μορφές κακοποίησης/βίας σε βάρος ανηλίκων: Ενδοοικογενειακή και Ενδοσχολική Βία.....	231
7.Δ.1. Ενδοοικογενειακή βία και ο ανήλικος μάρτυρας	232
7.Δ.2. Ενδοσχολική βία – Σχολικός εκφοβισμός - επιθετικότητα μεταξύ ανηλίκων	237
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	246
Βιβλιογραφία	248
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	250
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:.....	250
ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ /Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ	250
8.1 Εισαγωγή	251
8.2. Ορισμός και είδη αποκάλυψης.....	253
8.3 «Να μιλήσει κανείς ή να μη μιλήσει;»	256
8.3.1 Από τη μυστικότητα στην ανάκληση.....	257

8.4. Τι επηρεάζει την απόφαση του παιδιού για την αποκάλυψη της σεξουαλικής του κακοποίησης;	261
8.5 Τι έχει όμως προηγηθεί που επηρεάζει τόσο την αποκάλυψη	269
8.5.1 Τι είναι η αποπλάνηση (“Grooming”)	269
8.5.2 Ποια είναι τα στάδια της αποπλάνησης	270
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	277
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: ΒΟΗΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ	277
9.1 Εισαγωγή	278
9.1.1. Πώς μπορώ να βοηθήσω ένα παιδί να αποκαλύψει τη σεξουαλική του θυματοποίηση;.....	279
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	291
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	293
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	300
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ – ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	300
10.1. Παιδιά με ειδικές ανάγκες	301
10.1.1. Παράγοντες απόκρυψης της παραβίασης	302
10.1.2. Η δικανική συνέντευξη: καλές πρακτικές	305
10.2. Παιδιά από διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο	309
10.2.1. Η προετοιμασία της δικανικής συνέντευξης	310
10.2.2. Η διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης	313
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	317
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	320
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	320
11.1. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της πρόληψης περιστατικών κακοποίησης- παραμέλησης παιδιών	321
11.1.1. Πρωτογενής και δευτερογενής πρόληψη – Εννοιολόγηση	322
11.1.2. Πρωτογενής πρόληψη: αποτύπωση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών.....	324
11.1.2. Δευτερογενής πρόληψη: αποτύπωση και αξιολόγηση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών	326
11.2. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης- παραμέλησης παιδιών	338

11.2.1. Στάδια διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών (ροή περιστατικού)	339
11.2.2. Αρμόδιοι φορείς διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών	341
11.2.3. Εξέταση περίπτωσης περιστατικού κακοποίησης παιδιού	350
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	363

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι σύγχρονες αντιλήψεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης-παραμέλησης των παιδιών θέλουν το βάρος να τίθεται ως επί το πλείστον στις προληπτικές δράσεις. Ο Π.Ο.Υ. έχει, άλλωστε, υπολογίσει ότι για κάθε ένα (1) δολάριο που δαπανάται στην πρόληψη του φαινομένου, οι κοινωνίες εξοικονομούν δεκαεννέα (19) δολάρια από τις ποικίλες επιπτώσεις σωματικής και ψυχικής υγείας, τα έξοδα των δικαστικών διαδικασιών, τις εκπαιδευτικές, κοινωνικοοικονομικές και νομικές επιπλοκές του φαινομένου κ.ο.κ.

Με αυτήν την έννοια, θεωρείται σκόπιμη η εφαρμογή συνεκτικών προγραμμάτων πρόληψης, πρώιμου εντοπισμού και έγκαιρης παρέμβασης σε οικογένειες με παιδιά που έχουν αυξημένες ανάγκες και ευαλωτότητες προκειμένου αυτές να μην μετατραπούν σε κίνδυνο για τα παιδιά. Μηχανισμοί, όπως η εκπαίδευση (αλλά και η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας των παιδιών και οι κοινωνικές υπηρεσίες για ευάλωτες οικογένειες που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό), είναι πρωτίστως τα πεδία εκείνα στα οποία οι σύγχρονες κοινωνίες οφείλουν να αναπτύξουν δράσεις ανίχνευσης και πρώιμης παρέμβασης. Τέτοιες δράσεις προϋποθέτουν εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού των υπηρεσιών αυτών.

Πέραν όμως των ανωτέρω, οι επαγγελματίες που απασχολούνται σε υπηρεσίες όπως οι προαναφερθείσες, πρέπει να είναι επαρκώς εκπαιδευμένοι/ες και για να υποδέχονται αναφορές από τα ίδια τα παιδιά για συμβάντα θυματοποίησής τους στον ενδοοικογενειακό χώρο ή και στην κοινότητα, να εντοπίζουν σημεία αναγνώρισης των κρουσμάτων θυματοποίησης παιδιών αλλά και να εκτελούν άμεσα τις διαδικασίες αναφοράς στις αρχές που είναι αρμόδιες για την διερεύνηση τυχόν αναφορών ή υπονοιών κακοποίησης – παραμέλησης παιδιών.

Αυτό άλλωστε επιτάσσουν και νομοθετικές πρόνοιες του υφιστάμενου εθνικού και ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου, όπως π.χ. ο Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, που προβλέπει σαφώς την υποχρέωση επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά να αναφέρουν αμέσως και χωρίς χρονοτριβή στις Εισαγγελικές ή Αστυνομικές αρχές κάθε πληροφορία ή υπόνοια πως ένα παιδί

πιθανόν να θυματοποιείται στο οικογενειακό του περιβάλλον. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται οι ρυθμίσεις του Ν. 4837/2021 για τους υπεύθυνους προστασίας ανηλίκων σε φορείς όπως οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, τα ΚΔΑΠ και τα ΚΔΑΠ-μεΑ κ.ά.. Παράλληλα, είναι πλέον ορατό το ενδεχόμενο επέκτασης παρόμοιων προβλέψεων σε όλους ανεξαιρέτως τους φορείς που έρχονται σε καθημερινή επαφή με παιδιά μέσα και από τις ομόλογες πρόνοιες του Εθνικού Σχεδίου για την προστασία των ανηλίκων από την σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση αλλά και του Εθνικού Σχεδίου για την προαγωγή των Δικαιωμάτων των Παιδιών.

Όλα τα παραπάνω, άλλωστε, γινόμενα άμεσα αντιληπτά και κατανοητά στην πράξη από τους επαγγελματίες των υπηρεσιών που έρχονται σε καθημερινή επαφή με παιδιά (όπως οι εκπαιδευτικοί) δημιουργούν το πάγιο αίτημα από την πλευρά των τελευταίων για συστηματική συνεχιζόμενη εκπαίδευσή τους ακριβώς πάνω στην θεματική της προστασίας των παιδιών από τη βία, την κακοποίηση, την παραμέληση, την εκμετάλλευση και την εν γένει θυματοποίηση.

Με στόχο την ανταπόκριση στην ανάγκη αυτή αναλήφθηκε από το Εθνικό Κέντρο Δημόσια Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ - ΙΝΕΠ) η πρωτοβουλία σχεδιασμού του Προγράμματος με τίτλο **«ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ»** που απευθύνεται σε επαγγελματίες που απασχολούνται σε φορείς και νομικά πρόσωπα του Δημοσίου με αρμοδιότητα την παροχή υπηρεσιών σε ανηλίκους. Ειδικότερα και ενδεικτικά αφορά άτομα εργαζόμενα σε φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, όπως αρμόδιες Διευθύνσεις των Υπουργείων Παιδείας, Θρησκευμάτων & Αθλητισμού, Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Υπουργείο Υγείας, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, καθώς και σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας, Διευθύνσεις Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κέντρα Κοινότητας, Δημοτικά Ιατρεία, Δημοτικά Βρεφοκομεία. Το πρόγραμμα μπορούν να παρακολουθήσουν επίσης απασχολούμενοι/ες σε φορείς, υπηρεσίες, Αρχές και νομικά πρόσωπα του Δημοσίου (Ν.Π.Δ.Δ. και ΝΠΙΔ), όπως ενδεικτικά, Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Συμβουλευτικές και Διαγνωστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, Κέντρα Παιδοψυχικής Υγιεινής, Σχολεία, Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας

Περιφερειών, Βρεφονηπιακοί σταθμοί, Μονάδες Παιδικής Προστασίας, Νοσοκομεία, Μονάδες Οικογενειακού προγραμματισμού & φροντίδας μητέρας-παιδιού, Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Κέντρα Πρόληψης και λοιποί φορείς που παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας σε ανηλίκους.

Γενικότερα, το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες, καθώς και σε διοικητικά στελέχη των ανωτέρω φορέων, οι οποίοι απασχολούνται ως μόνιμοι υπάλληλοι ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και των οποίων το ειδικότερο αντικείμενο ενασχόλησης τούς φέρνει σε επαφή με ανηλίκους και ιδίως σε όσους ασχολούνται με θέματα φροντίδας, προστασίας, επιμέλειας, επιτροπείας, αρωγής, εκπαίδευσης, συμβουλευτικής και ένταξης ανηλίκων.

Η διάρκεια του προγράμματος ορίστηκε στις τέσσερις (4) ημέρες, επομένως σε είκοσι οκτώ (28) ώρες συνολικά, με στόχο καταρχάς να δοθεί η δυνατότητα προσέγγισης των βασικών θεματικών που σχετίζονται με το νομικό πλαίσιο, τη διαδικασία της αποπλάνησης, την ανίχνευση και τη διαχείριση του φαινομένου της κακοποίησης παιδιών. Επιπλέον επιδιώκεται κατά το δυνατό εξοικείωση των επαγγελματιών με τους φορείς που μπορεί να έχουν εμπλοκή στο πλαίσιο της παιδικής προστασίας, καθώς και με τις διαδικασίες ενεργοποίησης των φορέων και υπηρεσιών αυτών και συνεργασίας στην κατεύθυνση της διασφάλισης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Το υλικό απαρτίζεται από ένδεκα (11) ενότητες, εκ των οποίων η **πρώτη** εισάγει τις εκπαιδευόμενες και τους εκπαιδευόμενους στη θεματική και τους στόχους του προγράμματος. Στη **δεύτερη Ενότητα** αποτυπώνεται το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που σχετίζεται με την κακοποίηση σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, γίνεται αναφορά στα πλέον σχετικά με το θέμα νομοθετήματα της ελληνικής έννομης τάξης, που στοχεύουν στην πρόληψη, την κατάλληλη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης παιδιών και την θεραπεία/αποκατάσταση του ανήλικου θύματος, ενώ δίνεται έμφαση και σε ρυθμίσεις που προσδιορίζουν τα καθήκοντα των επαγγελματιών και σε προβλέψεις για την προστασία τους. Στην **τρίτη Ενότητα** ορίζονται οι κύριες μορφές παιδικής κακοποίησης, που αποτελούν αντικείμενο ειδικότερης επεξεργασίας στις ενότητες που ακολουθούν. Επίσης γίνεται αναφορά σε δράσεις και πολιτικές σε διεθνές και εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση του

φαινομένου της κακοποίησης παιδιού και επιχειρείται η χαρτογράφηση φορέων και υπηρεσιών με αρμοδιότητα στο πεδίο της πρόληψης ή της διαχείρισής του. Μια πρώτη προσέγγιση του τρόπου διαχείρισης των περιστατικών κακοποίησης με άξονα τη μορφή κακοποίησης επιχειρείται στην **4^η Ενότητα**. Στις **Ενότητες 5, 6 και 7** γίνεται εξοικείωση με τις ενδείξεις και τα εργαλεία ανίχνευσης, καθώς και τους χειρισμούς για τη διερεύνηση περιστατικών σωματικής, συναισθηματικής και σεξουαλικής κακοποίησης, καθώς και άλλων ειδικότερων μορφών κακοποιητικών συμπεριφορών, με εστίαση στην παραμέληση, την ενδοοικογενειακή βία και την ενδοσχολική βία. Οι **Ενότητες 8 και 9** («βοηθώντας το παιδί να αποκαλύψει», «όταν το παιδί αποκαλύπτει») εστιάζουν στο κρίσιμο στάδιο της αποκάλυψης καθώς στην πλειονότητα των περιπτώσεων τα ανήλικα θύματα επιλέγουν την απόκρυψη της σεξουαλικής τους παραβίασης. Τονίζουν τις καλές πρακτικές που πρέπει να ακολουθούν οι επαγγελματίες, προκειμένου να αποτελέσουν σημαντικούς αρωγούς για να έρθει στο φως ένα περιστατικό κακοποίησης, που θα παρέμενε στην αφάνεια. Επιπρόσθετα, προκειμένου να γίνει κατανοητή η δυσχερής, ψυχοφθόρα και χρονοβόρα διαδικασία της αποκάλυψης γίνεται εκτενής αναφορά στα στάδια αποπλάνησης/παγίδευσης και εξαπάτησης του θύματος, που έχουν προηγηθεί της παραβίασής του. Στη **10^η Ενότητα** αναπτύσσονται ειδικότερα ζητήματα διαχείρισης, με έμφαση στην υποστήριξη του παιδιού στη διαδικασία αποκάλυψης και με αναφορά σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες παιδιών. Ο ρόλος και η συνεργασία των φορέων που έχουν καταγραφεί στην **3^η Ενότητα**, καθώς και καλές πρακτικές (δημιουργία δικτύων κ.ά.) περιγράφονται στην **11η Ενότητα** σε συνάρτηση με τους επιμέρους άξονες της πρόληψης (πρωτογενούς, δευτερογενούς, τριτογενούς), της διαχείρισης και της θεραπείας και αποκατάστασης του θύματος. Στις ενότητες περιλαμβάνονται ενδεικτικές ασκήσεις κατανόησης και εμπέδωσης, καθώς και βιβλιογραφία.

Υπεύθυνες για την εκπόνηση του εκπαιδευτικού υλικού ήταν οι: Όλγα Θεμελή, Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης (ενότητες 8 και 9), Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου Νομικός, Εγκληματολόγος, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη (εισαγωγή, ενότητες 1, 2 και 3), Θεοδώρα Παπαδημητρίου, Νομικός, Σύμβουλος Κοινωνικής Πολιτικής (ενότητες 10, 11), Μαρία Τσάγκαρη, Ψυχολόγος, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη (ενότητες 4, 5, 6, 7).

Υπεύθυνη συντονισμού της ομάδας ήταν η Ιουλία Καλλιμάνη, Υπεύθυνη προγραμμάτων ΙΝ.ΕΠ.

Με το ανά χείρας υλικό γίνεται μια προσπάθεια να δοθεί στα άτομα που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της παιδικής προστασίας ένα χρήσιμο εργαλείο, που συνδυαζόμενο με τη συμμετοχή στο πρόγραμμα θα συμβάλει στην περαιτέρω ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών, στην εμπέδωση και ανάπτυξη στους χώρους δραστηριοποίησής τους μηχανισμών ενεργοποίησης και αντίστοιχων διαδικασιών για την πρωτογενή, τη δευτερογενή και την τριτογενή πρόληψη και, φυσικά, για τη θετική εμπλοκή διαχείριση της κακοποίησης, ανάλογα με την αρμοδιότητα του φορέα τους. Εκφράζεται εξάλλου η ελπίδα ότι τα πρόσωπα που θα επιμορφωθούν αξιοποιώντας και το παρόν υλικό θα λειτουργήσουν στην κατεύθυνση της ευρύτερης κινητοποίησης των φορέων, μέσω της διάχυσης της πληροφορίας και της αλλαγής στάσεων και αντιλήψεων στους χώρους όπου κινούνται παιδιά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στόχοι του προγράμματος

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα στοχεύει στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και στην ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των αρμόδιων στελεχών και επαγγελματιών σχετικά με θέματα παιδικής προστασίας από την κακοποίηση.

Ειδικότερα, το πρόγραμμα στοχεύει:

- στην εξοικείωση με το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τα ζητήματα κακοποίησης του παιδιού (διεθνείς συμβάσεις, ειδικότερες διατάξεις του κοινού νόμου κ.ά.)
- στην εξοικείωση με τις κυριότερες έννοιες που σχετίζονται με το φαινόμενο της κακοποίησης και τις επιμέρους μορφές του
- στην ενημέρωση ως προς υφιστάμενα πρωτόκολλα και σχέδια δράσης για την πρόληψη, τη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης και την αποκατάσταση,
- στην ενίσχυση των γνώσεων και της επιχειρησιακής ετοιμότητας των εργαζομένων, σχετικά με τη διαμόρφωση μηχανισμών και περιβάλλοντος που συμβάλλουν στην πρόληψη της κακοποίησης του παιδιού, την έγκαιρη ανίχνευση τυχόν περιστατικών και τη διαχείρισή τους με τρόπο λειτουργικό, που υπηρετεί με τον βέλτιστο τρόπο το συμφέρον του παιδιού,
- στην ενημέρωση ως προς τους φορείς και τις υπηρεσίες της κοινότητας που εμπλέκονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας από την κακοποίηση και την εξοικείωση με το ειδικότερο αντικείμενο αυτών,
- την ανάδειξη της σημασίας του συντονισμού, της ανάπτυξης δικτύων και, γενικότερα, των συνεργασιών με τους υπάρχοντες φορείς της κοινότητας, με στόχο την ανταπόκριση στο αίτημα της προστασίας του παιδιού με τον πλέον έγκαιρο και αποτελεσματικό τρόπο και

- την επαφή με καλές πρακτικές ή/και μεθοδολογικά εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί διεθνώς.

Σύντομη Περιγραφή της Ενότητας

Εκτός από τη σύντομη παρουσίαση του φορέα υλοποίησης, που είναι το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΙΝ.ΕΠ. Ε.Κ.Δ.Δ.Α), η Ενότητα 1 περιλαμβάνει τη σκοπιμότητα του σχεδιασμού και της υλοποίησης του προγράμματος, τους στόχους, το περιεχόμενο και τη διάρθρωση της επιμόρφωσης, που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη υποενότητα, καθώς και τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τις υπηρεσίες και φορείς του δημοσίου και της αυτοδιοίκησης στελέχη των οποίων θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα επιμόρφωσης.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχουσες/χοντες θα είναι σε θέση να:

- προσδιορίζουν το περιεχόμενο και τους στόχους του επιμορφωτικού προγράμματος.
- αντιλαμβάνονται τα αναμενόμενα αποτελέσματα και τη σκοπιμότητα του επιμορφωτικού προγράμματος.
- εκθέτουν με σαφήνεια τη δομή, το περιεχόμενο και τους άξονες του επιχειρησιακού προγράμματος για τη διοικητική μεταρρύθμιση.
- γνωρίζουν τους βασικούς άξονες του πλαισίου υλοποίησης των επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Έννοιες – κλειδιά

Κακοποίηση, παραμέληση, ανίχνευση κακοποίησης, ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική κακοποίηση, σωματική κακοποίηση, συναισθηματική κακοποίηση,

αποκάλυψη, πρωτόκολλο διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης, φορείς, πρόληψη, αποκατάσταση θύματος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΝΟΜΙΚΟ & ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση των βασικών διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων (δεσμευτικού και μη χαρακτήρα) με αντικείμενο την προστασία των παιδιών από όλες τις μορφές κακοποίησης. Επιπλέον, επιδιώκεται η ανάδειξη, διευκρίνιση και εμπέδωση επιμέρους νομοθετικών ρυθμίσεων της ελληνικής έννομης τάξης, που σχετίζονται με το αντικείμενο του προγράμματος με έμφαση σε προβλέψεις που φαίνεται να προβληματίζουν συχνά τους/τις μη νομικούς επαγγελματίες και/ή έχουν ιδιαίτερη πρακτική αξία στο πλαίσιο των υπηρεσιών, τις οποίες παρέχουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αποτυπώνεται το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που σχετίζεται με την κακοποίηση σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, γίνεται αναφορά στα πλέον συναφή νομοθετήματα της ελληνικής έννομης τάξης, που στοχεύουν στην πρόληψη, την κατάλληλη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης παιδιών και τη θεραπεία/αποκατάσταση του ανήλικου θύματος, ενώ δίνεται έμφαση σε ρυθμίσεις που προσδιορίζουν τα καθήκοντα των επαγγελματιών και σε προβλέψεις για την προστασία τους.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με βασικά διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα που έχουν ως αντικείμενο την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση και την εκμετάλλευση

Έχουν εξοικειωθεί με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (και ιδίως τις γενικές αρχές της), ως βασικό διεθνές κείμενο για την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση, με άμεση εφαρμογή στην ελληνική έννομη τάξη.

Αναγνωρίζουν και (θα) είναι σε θέση να αξιοποιούν ειδικότερες ρυθμίσεις του εσωτερικού δικαίου, που αφορούν την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση

Έχουν εξοικειωθεί με κανόνες του εσωτερικού δικαίου που αποσκοπούν στην πρόληψη και την ανίχνευση της κακοποίησης παιδιών, με την πρόβλεψη υποχρέωσης των επαγγελματιών για αναφορά αλλά και την προστασία τους από δίωξη για τη γνωστοποίηση περιστατικών κακοποίησης στις αρχές.

Έννοιες - κλειδιά

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), (υπέρτερο) συμφέρον του παιδιού, ακρόαση (άποψης) του παιδιού, γενικές αρχές ΔΣΔΠ, ακαταδίωκτο, αναφορά, ενδοοικογενειακή βία, Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων, καθήκον εχεμύθειας

2.1. Θεσμικό πλαίσιο

Η προστασία της παιδικής ηλικίας γενικότερα και τα δικαιώματα του παιδιού κατοχυρώνονται καταρχάς στο Σύνταγμα της Ελλάδας και σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα αναγνώρισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή που εστιάζουν στο παιδί, με σημαντικότερο εξ αυτών τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ). Παράλληλα, το πλέγμα προστασίας του παιδιού συμπληρώνουν ειδικότερα νομοθετήματα ή διατάξεις, που θεσπίζονται στην ελληνική έννομη τάξη ή κυρώνονται από τη χώρα. Στην κατεύθυνση ειδικότερα της διαμόρφωσης ενός ισχυρού πλαισίου προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση ιδιαίτερη είναι η αξία διατάξεων της ελληνικής έννομης τάξης που εισάγουν αυστηρότερη αντιμετώπιση κακοποιητικών συμπεριφορών με θύματα ανηλίκους, αλλά και συγκεκριμένες διαδικασίες και υποχρεώσεις για επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά και αντιλαμβάνονται ή πληροφορούνται τέτοιες συμπεριφορές. Ενδιαφέρον τέλος

παρουσιάζουν ρυθμίσεις για την προστασία των επαγγελματιών αυτών, με στόχο την ενίσχυση του ρόλου τους για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης και της παραμέλησης.

2.1.1. Η κατοχύρωση της προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Αφετηριακό σημείο για την προσέγγιση του πλαισίου προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση αποτελεί αναντίρρητα η Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα κείμενα του διεθνούς συμβατικού δικαίου στον τομέα της διεθνούς προστασίας, που κατοχυρώνει τόσο τα ατομικά και πολιτικά, όσο και τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα του παιδιού. Το τελευταίο ανάγεται μέσω της ΔΣΔΠ σε υποκείμενο δικαιωμάτων¹ και απολαμβάνει -σε θεσμικό τουλάχιστον επίπεδο- την πλέον ολοκληρωμένη προστασία.

Η Σύμβαση υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) το 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Σήμερα δεσμεύει 196 κράτη, που την έχουν κυρώσει, γεγονός που αναδεικνύει την αξία και τη δυναμική της για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, επομένως και για την προστασία από την κακοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Με τον Ν. 2101/1992 η ΔΣΔΠ κυρώθηκε από την Ελλάδα (3 Δεκεμβρίου 1992) και έκτοτε αποτελεί εσωτερικό δίκαιο αυξημένης τυπικής ισχύος με βάση το άρθρ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος².

Υπό την έννοια αυτή είναι δυνατή η άμεση επίκλησή της στην ελληνική έννομη τάξη, ενώ οι ρυθμίσεις της υπερیشχούν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου. Κατά συνέπεια, νομοθετική ρύθμιση -ακόμη και μεταγενέστερη- που έρχεται σε

---

¹ Ηλ. Κουτσούκου, *Η νομική προστασία του παιδιού στην Ελλάδα, Ποινικές & Συνταγματικές Διαστάσεις*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013, σ. 21 επ.

² Κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος: «οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερیشχούν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου».

σύγκρουση με τα οριζόμενα στη ΔΣΔΠ, μπορεί να κριθεί από τα ελληνικά δικαστήρια ως αντισυμβατική, στο πλαίσιο παρεμπίπτοντα ελέγχου.

Επιπλέον, σε συνδυασμό με το Σύνταγμα, αποτελεί το πρίσμα υπό το οποίο οφείλει ο εφαρμοστής του δικαίου, που ασχολείται με υποθέσεις ανηλίκων, να ερμηνεύει και να τηρεί τις ειδικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις, κατά την εξέταση των ζητημάτων που έρχονται στην αντίληψή του και, ιδίως, στο πλαίσιο άσκησης της διακριτικής του ευχέρειας.

Για τον σκοπό αυτόν μεταξύ άλλων άλλωστε θεωρείται σκόπιμη η εξοικείωση των εμπλεκόμενων φορέων και επαγγελματιών με τη Διεθνή Σύμβαση· κατά κύριο λόγο με τις βασικές αρχές που θέτουν τους άξονες για την ερμηνεία, την προάσπιση αλλά και την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού αλλά και με τις ειδικότερες διατάξεις που επιβάλλουν στα κράτη μέλη την προστασία από κάθε μορφή κακοποίησης.

2.1.1.1. Οι γενικές αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ως άξονες για τη διασφάλιση της προστασίας από την κακοποίηση

Η Διεθνής Σύμβαση διαπνέεται από τέσσερις θεμελιώδεις γενικές αρχές, οι οποίες προσδιορίζουν την ίδια τη φυσιογνωμία της και λειτουργούν ως απαραίτητα εργαλεία για την ερμηνεία και εφαρμογή όλων των λοιπών δικαιωμάτων, που κατοχυρώνονται σε αυτήν.

Οι γενικές αρχές της ΔΣΔΠ, σε συνδυασμό με την αρχή του σεβασμού της αξιοπρέπειάς του, στην οποία γίνεται μνεία στο προοίμιο της Σύμβασης³, συνιστούν μεταξύ άλλων τις ασφαλιστικές δικλίδες του/της επαγγελματία που, κατά την άσκηση των καθηκόντων του/της, έρχεται σε επαφή με παιδιά και βιώνει συχνά ανασφάλεια, καθώς καλείται να ενεργήσει αξιολογώντας την κατάσταση και τις ανάγκες τους, διατυπώνοντας προτάσεις ή/και να λαμβάνοντας αποφάσεις γι' αυτά.

---

³ «Η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο».

Με αφετηρία την εκτιμώμενη θεωρητική αλλά και πρακτική αξία των αρχών αυτών, κρίνεται σκόπιμη η εξοικείωση με αυτές και η σύνδεσή τους με το αντικείμενο του σεμιναρίου.

i) Απαγόρευση διακρίσεων (άρθ. 2)

«Τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή τη εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής του κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης».

Οι διακρίσεις, σε περιπτώσεις φαινομενικά ουδέτερης μεταχείρισης, η οποία ωστόσο μπορεί να οδηγεί σε διαμόρφωση δυσμενέστερων συνθηκών σε βάρος μιας κοινωνικής ομάδας ή συγκεκριμένων ατόμων (έμμεσες διακρίσεις).⁴ Δεν συνιστά λ.χ. διακριτική μεταχείριση σε βάρος οποιασδήποτε ομάδας παιδιών η πρόβλεψη υποστηρικτικών θεσμών στην εκπαίδευση (όπως η παράλληλη στήριξη ή η παρουσία νοσηλευτή) λόγω των ιδιαίτερων μαθησιακών δυσκολιών ή ζητημάτων υγείας μαθητή/τριας, όπως και η δυνατότητα εγγραφής στο ελληνικό σχολείο και απρόσκοπτης φοίτησης μαθητών/τριών που δεν διαθέτουν κατά την εγγραφή τους πλήρη δικαιολογητικά, λόγω προβλημάτων στην τακτοποίηση της αστικής τους κατάστασης⁵ ή και άλλων δυσκολιών προσκόμισης των απαιτούμενων εγγράφων⁶.

Η αξία της αρχής αυτής στο πεδίο της κακοποίησης γίνεται εύκολα αντιληπτή αν αναλογιστεί κανείς τα προσκόμματα που οι διάφορες πτυχές των διακρίσεων θέτουν

⁴ Λ.χ. ανήλικοι αλλοδαποί που δεν διαθέτουν τίτλους φοίτησης από τη χώρα προέλευσής τους, πιστοποιητικά γέννησης κ.ά. Τόσο στην περίπτωση αυτή όσο και εκείνη της αμέσως προηγούμενης υποσημείωσης, η πολιτεία λαμβάνει εύλογα θετικά μέτρα για τη διασφάλιση του στοιχειώδους δικαιώματος στην εκπαίδευση των ευάλωτων αυτών πληθυσμών, που διαφορετικά θα παρέμεναν στην αφάνεια και εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, υποστηρίζοντας παράλληλα τη διαδικασία συμπλήρωσης των εγγράφων (βλ. ενδεικτικά π.δ. 79/2017, όπως ισχύει, άρθ. 6 παρ. 10 επ., άρθ.7 παρ. 11 επ.).

⁵ Αυτή είναι συνήθης περίπτωση σε πληθυσμούς ρομά, που εμφανίζουν σφάλματα ή κενά σε ό,τι αφορά τη δήλωση των γεννήσεων, την ονοματοδοσία κ.ά.

⁶ Λ.χ. πολίτες τρίτης χώρας που αδυνατούν να λάβουν πιστοποιητικά από το κράτος προέλευσής τους (λόγω προσφυγικής ιδιότητας ή πρακτικών δυσχερειών).

σε επίπεδο πρόληψης, ανίχνευσης αλλά και διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης. Αυτονόητο είναι για παράδειγμα ότι ένα κορίτσι, που αντιμετωπίζεται συστηματικά στην οικογένεια ή την ευρύτερη κοινωνία (λ.χ. της επικρατούσας κουλτούρας για τη θέση της γυναίκας) με δυσμενέστερο τρόπο και δεν του αναγνωρίζονται στοιχειώδη δικαιώματα, είναι πιθανό θα θεωρεί αποδεκτές κακοποιητικές συμπεριφορές σε βάρος του και να μην ζητήσει βοήθεια ή να μην τη λάβει στο περιβάλλον του, εφόσον τη ζητήσει.⁷ Επιπλέον, άτομα ή ομάδες που βιώνουν διακρίσεις στερούνται συχνά της πρόσβασης σε παροχές και υπηρεσίες, επομένως, και σε πρόσωπα και φορείς ανίχνευσης πιθανής κακοποίησης (λ.χ. σχολείο, υπηρεσίες υγείας).

ii) Δικαίωμα του παιδιού στη ζωή, στην επιβίωση και στην ανάπτυξη (άρθ. 6)

«1. Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.

2. Τα συμβαλλόμενα κράτη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού».

Σύμφωνα με την πρόβλεψη της Σύμβασης, όλα τα παιδιά δικαιούνται να ζουν σε κοινωνία, κοινότητα και περιβάλλον που προστατεύει το δικαίωμά τους στη ζωή, στην επιβίωση και σε κάθε μορφή ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, τα κράτη έχουν ως γενική υποχρέωση να προστατεύουν το δικαίωμα αυτό του παιδιού θεσπίζοντας διατάξεις που ενεργά υποστηρίζουν τα παιδιά να ζήσουν και να αναπτυχθούν, αποτρέποντας, απαγορεύοντας και τιμωρώντας πράξεις επιζήμιες για τη ζωή των παιδιών, την επιβίωση και την ανάπτυξή τους.

Παρά τη σχετικοποίηση μάλιστα της υποχρέωσης λήψης θετικών μέτρων εκ μέρους των Κρατών Μελών με τη ρήτρα της διασφάλισης της επιβίωσης και της ανάπτυξης του παιδιού «στο μέτρο του δυνατού», το αντίστοιχο δικαίωμα έχει δυναμική έννοια και εμπεριέχει πτυχές, όπως το δικαίωμα στην τροφή, την υγεία, την εκπαίδευση και την ισότητα των ευκαιριών. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η

⁷ Εδώ θα μπορούσε να καταχωρήσει κανείς και τις επικρατούσες αντιλήψεις στους πληθυσμούς ρομά, όπου θεωρείται κοινωνικά αποδεκτό το να τελείσει γενετήσιες πράξεις με ενήλικο και να κυοφορήσει ανήλικη κάτω των δεκαπέντε ετών, ενώ το φαινόμενο δεν φαίνεται να κινητοποιεί το σύστημα παιδικής προστασίας.

νομολογία (δηλ. οι δικαστικές αποφάσεις) ερμηνεύει το δικαίωμα στη ζωή σταθερά με στενή έννοια, καθώς αποφαίνεται ότι δεν συνεπάγεται και αναγνώριση του δικαιώματος σ' ένα συγκεκριμένο επίπεδο διαβίωσης αλλά περιορίζεται στην παροχή ενός νομοθετικού συστήματος που απαγορεύει την αυθαίρετη αφαίρεση της ζωής και εξασφαλίζει τις απαραίτητες δομές για την εφαρμογή αυτής της απαγόρευσης.⁸

iii) Σεβασμός στις απόψεις του παιδιού (άρθ. 12)

«Τα συμβαλλόμενα κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και τον βαθμό ωριμότητάς του».

Η αρχή αυτή, που περιλαμβάνεται επίσης στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹, ορίζει ότι οι ανήλικοι/ες μιας ορισμένης ηλικίας διαθέτουν ικανότητα κρίσης και δικαιούνται να αυτοπροσδιορίζονται και να συγκαθορίζουν από κοινού με τους/τις λοιπούς/ές ενδιαφερομένους/ες το μέλλον τους, διατυπώνοντας τις απόψεις τους για ζητήματα που η εξέλιξή τους θίγει τα συμφέροντα ή τα δικαιώματά τους.¹⁰ Σε συνδυασμό μάλιστα με τις υπόλοιπες γενικές αρχές της ΔΣΔΠ, για πρώτη φορά συνέβαλε σε υπερεθνικό επίπεδο στην αναγνώριση του παιδιού ως υποκειμένου δικαιωμάτων (και όχι αντικειμένου προστασίας, όπως ήταν η κρατούσα θεώρηση), με σαφή και ενεργό ρόλο σε σχέση με τη ζωή του.¹¹

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της διάταξης δεν εξαντλείται στις διοικητικές και τις δικαστικές διαδικασίες (οι οποίες αναφέρονται στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου)¹² αλλά καταλαμβάνει και

⁸ Ι.Σαρμάς, *Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής*, Αθήνα – Κομοτηνή 1998, σ. 52 επ.

⁹ Άρθ. 24 παρ. 2.

¹⁰ Βλ. Αικ. Σγουρίδου, στο Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, (επιμ. Π.Νάσκου – Περράκη, Κ.Χρυσόγονος, Χ.Ανθόπουλος), *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – 2002, σ. 119.

¹¹ Βλ. και Ηλ. Κουτσούκου, *ό.π.*, σ. 38 επ.

¹² Βλ. σχετικά με τη στάση της νομολογίας ως προς τη συνεκτίμηση της γνώμης του παιδιού, Βλ. και Ηλ. Κουτσούκου, *ό.π.*, σ. 112 επ

οποιαδήποτε άλλη διαδικασία, τυπική ή άτυπη, αρκεί να εμπλέκεται ευθέως σε αυτήν ανήλικο πρόσωπο. Επιπλέον, προϋποθέτει και επιβάλλει για την πλήρη άσκηση του, την επαρκή και με τρόπο προσαρμοσμένο στις ανάγκες του παιδιού ενημέρωση αλλά και την τροφοδότησή του με κατάλληλη πληροφόρηση για την επίδραση των απόψεών του στην τελική απόφαση.¹³

Γίνεται μάλιστα δεκτό ότι ούτε ο χώρος της οικογένειας εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της διάταξης, με αποτέλεσμα να νομιμοποιείται και εκεί η παρέμβαση του κράτους (με τη πρόβλεψη σχετικών διαδικασιών) για τη διασφάλιση του δικαιώματος, παρόλο που πρόκειται για σαφώς ιδιωτική σφαίρα.

Βασικό εργαλείο για την κατανόηση του περιεχομένου του συγκεκριμένου δικαιώματος, όπως κατοχυρώνεται στη ΔΣΔΠ, αποτελεί το Γενικό Σχόλιο 12 της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού.^{14, 15} Το δικαίωμα των παιδιών να ακουστεί η φωνή τους για όλα τα ζητήματα που τα αφορούν αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αξίες της Σύμβασης και τελεί σε αιτιώδη σχέση με το δικαίωμα της συμμετοχής, το οποίο με τη σειρά του συνδέεται άρρηκτα με εκείνο της ενημέρωσης¹⁶.

Αναμφίβολα, η δυνατότητα της ουσιαστικής συμμετοχής προϋποθέτει την ενημέρωση του ανηλίκου, η οποία πρέπει να λαμβάνει υπόψη το αναπτυξιακό του

---

¹³ Βλ. σχετικά και Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών (1996), που αφορά κυρίως διαδικασίες Οικογενειακού Δικαίου (ν. 2502/1997). Στο άρθρο 3 της Σύμβασης προβλέπεται ότι τα παιδιά, τα οποία σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία έχουν επαρκή κατανόηση θα πρέπει να μπορούν να λαμβάνουν όλες τις σχετικές πληροφορίες, να ερωτώνται (to be consulted) και να εκφράζουν τις απόψεις τους, καθώς και να ενημερώνονται για τις συνέπειες της συμμόρφωσης με τη γνώμη τους, καθώς και για τις πιθανές επιπτώσεις οποιασδήποτε απόφασης.

¹⁴ Για τα Γενικά Σχόλια της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ, τα οποία εμβαθύνουν σε επιμέρους διατάξεις της ΔΣΔΠ, βλ. παρακάτω, στην Ενότητα: «Μη δεσμευτικού χαρακτήρα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα». Γενικό Σχόλιο αριθ. 12 (2009) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί, CRC/C/GC/12, Π.Νάσκου-Περράκη, *Τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2023, σ. 276 επ. Επίσης στο: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGC%2F12&Lang=en

¹⁵ Στο Γενικό Σχόλιο αριθμ. 5, σχετικά με τα γενικά μέτρα εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (27 Νοεμβρίου 2003, CRC/GC/2003/5, παράγραφος 12), υπογραμμίζεται ως προς το άρθ. 12 της ΔΣΔΠ ότι: «*Η ακρόαση των παιδιών δεν πρέπει να θεωρείται αυτοσκοπός αλλά μέσο, με το οποίο τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η αλληλεπίδρασή τους με τα παιδιά και οι πράξεις τους να ευθυγραμμίζονται με τα δικαιώματα του παιδιού*». https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FGC%2F2003%2F5&Lang=en

¹⁶ Άρθ. 13 ΔΣΔΠ.

στάδιο, τις αντιληπτικές και νοητικές του ικανότητες καθώς και το πολιτισμικό του πλαίσιο. Η χρήση απλής γλώσσας ανάλογα με την ηλικία του για την πλήρη κατανόηση των διαδικασιών και η επιλογή χώρων φιλικών προς αυτό ενισχύουν το δικαίωμα της συμμετοχής. Συνεπώς, «δεν είναι δυνατή η ουσιαστική ακρόαση ενός παιδιού όταν το περιβάλλον είναι εκφοβιστικό, εχθρικό, αδιάφορο ή ακατάλληλο για την ηλικία του. Οι διαδικασίες πρέπει να είναι και προσιτές και κατάλληλες για την ηλικία του παιδιού.¹⁷

Στο ίδιο Σχόλιο κρίσιμη επισήμανση αποτελεί εκείνη, σύμφωνα με την οποία: «α) η πλήρης εφαρμογή του άρθρου 12 απαιτεί την αναγνώριση και το σεβασμό για τις μη λεκτικές μορφές επικοινωνίας, όπως είναι τα παιχνίδια, η γλώσσα του σώματος, οι εκφράσεις του προσώπου, το σχέδιο και η ζωγραφική, μέσω των οποίων τα πολύ μικρά παιδιά επιδεικνύουν αντίληψη, επιλογές και προτιμήσεις, β) δεν είναι απαραίτητο το παιδί να έχει πλήρη γνώση όλων των πτυχών του θέματος που το αφορούν, αλλά να έχει επαρκή κατανόηση, ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώνει κατάλληλα τις δικές του απόψεις για το θέμα, γ) τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν επίσης την υποχρέωση να εξασφαλίσουν την εφαρμογή αυτού του δικαιώματος για τα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην έκφραση των απόψεών τους. Για παράδειγμα, τα παιδιά με αναπηρία πρέπει να έχουν τον διαθέσιμο εξοπλισμό και τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν κάθε τρόπο επικοινωνίας, που απαιτείται για να διευκολύνει την έκφραση των απόψεών τους. Πρέπει επίσης να γίνουν προσπάθειες για να αναγνωριστεί το δικαίωμα έκφρασης των απόψεων των παιδιών που ανήκουν σε μειονότητες, αυτόχθονες φυλές και των παιδιών-μεταναστών, καθώς και των υπολοίπων παιδιών που δεν μιλούν τη γλώσσα της πλειονότητας του πληθυσμού.¹⁸ Τέλος, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να έχουν επίγνωση των πιθανών αρνητικών συνεπειών μιας αλόγιστης άσκησης του δικαιώματος αυτού, ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν πολύ μικρά παιδιά, ή σε περιπτώσεις όπου το παιδί είναι θύμα αξιόποινης πράξης, σεξουαλικής κακοποίησης, βίας, ή άλλης μορφής κακομεταχείρισης. Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα

---

¹⁷ Προβλέπεται μάλιστα ότι: «Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη παροχή πληροφόρησης, κατά τρόπο φιλικό προς τα παιδιά, στην επαρκή υποστήριξη για αυτοσυνηγορία, στο κατάλληλο εκπαιδευμένο προσωπικό, στο σχεδιασμό των δικαστικών αιθουσών, στον ρουχισμό των δικαστών και των δικηγόρων, στην τοποθέτηση ειδικών παραπετασμάτων και στις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής» (Επιτροπή ΣΔΠ, Γενικό Σχόλιο αριθ. 12, ό.π., παράγραφος 34).

¹⁸ Βλ. σε συνάρτηση με τον σχολιασμό της απαγόρευσης των διακρίσεων, κατά το άρθ. 2 ΔΣΔΠ.

για να εξασφαλίσουν ότι το δικαίωμα ακροάσεως ασκείται με πλήρη διασφάλιση της προστασίας του παιδιού» [Επιτροπή ΣΔΠ, Γενικό Σχόλιο αριθ. 12 (2009) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί, CRC/C/GC/12, παράγραφος 21].

Οι επισημάνσεις που προηγήθηκαν αναδεικνύουν την κομβική σημασία της κατοχύρωσης αλλά και της πλήρους διασφάλισης του δικαιώματος του παιδιού να εκφράζει τις απόψεις του και να ακούγεται η γνώμη του, σε σχέση με το αντικείμενο του συγκεκριμένου σεμιναρίου. Και τούτο, διότι, το περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού αφορά καταρχάς την πρόληψη φαινομένων κακοποίησης, μέσα από την ενδυνάμωση των παιδιών, την καλλιέργεια της ικανότητας να αναγνωρίσουν και να αναφέρουν κακοποιητικές σε βάρος τους συμπεριφορές, την ενθάρρυνση σε διαδικασίες συμμετοχής και τον σεβασμό όσων έχουν να πουν.¹⁹ Αφορά εξίσου όμως και τα στάδια της διαχείρισης περιπτώσεων κακοποίησης ανηλίκων και θεραπείας/αποκατάστασης του θύματος, στον βαθμό που το παιδί βρίσκεται αναπόφευκτα στο κέντρο των διεργασιών αυτών και πρέπει να αντιμετωπίζεται με τις προαναφερθείσες εγγυήσεις τόσο από πλευράς θεσμικής όσο και από την άποψη της οργάνωσης και υλοποίησης των διαδικασιών, πρόβλεψης κατάλληλων χώρων και εξειδικευμένου -αλλά και επαρκούς- προσωπικού που εμπλέκεται στα στάδια αυτά²⁰.

iv) Αρχή κατά προτεραιότητα προστασίας του συμφέροντος του παιδιού (άρθ. 3)²¹

«Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές είτε από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού».

¹⁹ Θ. Κουφονικολάκου, «Η συνεισφορά του δημοκρατικού σχολείου στην έγκαιρη αναγνώριση και αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης των παιδιών», σε: Β. Καραγκούνης, Ε. Κατσαμά/Ν. Τσέργας (επιμ.), *Κοινωνική εργασία και κοινωνική αποστέρωση*, Αθήνα: Τόπος 2024, σ. 367.

²⁰ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του θεσμού των «Σπιτιών του Παιδιού» για τα οποία γίνεται λόγος στη συνέχεια.

²¹ Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο 14 (2013), Για το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του/της ως πρωταρχικό μέλημα (άρθρο 3 παρ. 1), παρ. 43., μτφρ. σε Π. Νάσκου-Περράκη, *Τα Δικαιώματα του Παιδιού*, ό.π., 17.

Πρόκειται για την επιταγή να αξιολογείται κατά προτεραιότητα το συμφέρον του παιδιού σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από νομοθετικά όργανα, διοικητικές αρχές ή δικαστήρια, είτε από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας. Η ανάδειξη στη Σύμβαση της αρχής αυτής ως κριτηρίου για την ερμηνεία και εφαρμογή των λοιπών διατάξεων αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξία λόγω της πρόβλεψης ότι αφορά και δεσμεύει άμεσα όλους τους φορείς ή τα πρόσωπα που καλούνται να λάβουν αποφάσεις για το παιδί. Η χρησιμότητά της μάλιστα καθίσταται περισσότερο εμφανής ιδίως σε περιπτώσεις που το νομοθετικό πλαίσιο –είτε πρόκειται για διατάξεις της Σύμβασης είτε για λοιπές νομοθετικές προβλέψεις- δεν θεσπίζει κανόνες με ακριβές περιεχόμενο, αλλά αφήνει περιθώριο εκτίμησης στον νομοθέτη ή στον δικαστή ή διακριτική ευχέρεια στη διοίκηση (λ.χ. στον/στην επαγγελματία που παρέχει υπηρεσίες στο πεδίο της παιδικής προστασίας). Αυτό σημαίνει για παράδειγμα ότι, στην περίπτωση που ο/η δικαστής καλείται να αποφασίσει για τη γονική μέριμνα – επιμέλεια του παιδιού (δηλ. αν το παιδί θα πρέπει να ζει με τον πατέρα ή τη μητέρα του), θα πρέπει να λάβει υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ως πρωταρχικό κριτήριο για τον σχηματισμό της δικανικής κρίσης του/της.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η εν λόγω αρχή κατοχυρώνεται ρητά και στον Αστικό Κώδικα (άρθ. 1511 ΑΚ).²²

2.1.1.2. Ειδικότερες διατάξεις της ΔΣΔΠ για την προστασία του παιδιού από κακοποίηση

Πέρα από τις θεμελιώδεις αρχές της Σύμβασης, που λειτουργούν σαν προσανατολιστικοί κανόνες για την ερμηνεία και διασφάλιση όλων των λοιπών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται σε αυτήν, ειδικότερη μνεία για τους σκοπούς του συγκεκριμένου προγράμματος αξίζει να γίνει σε επιμέρους άρθρα της ΔΣΔΠ, τα

---

²² Χαρακτηριστική έκφραση της αρχής της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού αποτελεί και η ρύθμιση του άρθ. 1534 του Αστικού Κώδικα, που προβλέπει υποκατάσταση της συναίνεσης των γονέων από τον/την Εισαγγελέα, σε περίπτωση κατεπείγουσας ανάγκης ιατρικής επέμβασης στο παιδί, εάν υπάρχει αδικαιολόγητη άρνηση των γονέων .

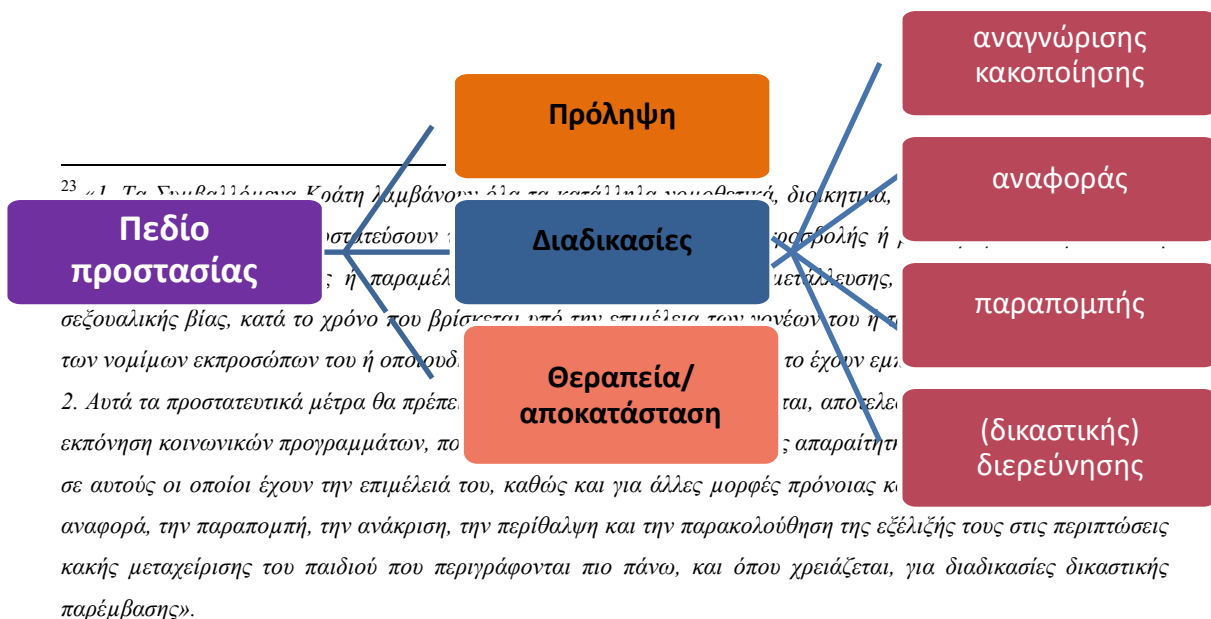
οποία αποσκοπούν στην πληρέστερη δυνατή προστασία από κάθε μορφής κακοποίηση ή εκμετάλλευση του παιδιού.

Η μέριμνα των συντακτών της ΔΣΔΠ για την απαγόρευση όλων των κακοποιητικών συμπεριφορών, προκύπτει από την απλή ανάγνωση της Σύμβασης, στην οποία απαντώνται περισσότερα άρθρα με ειδικότερες αλλά και γενικότερες προβλέψεις. Στη συνέχεια ακολουθεί μια σύντομη και ενδεικτική παράθεση των διατάξεων αυτών.

Άρθρα 19 και 39: Προστασία από βία, εγκατάλειψη, εκμετάλλευση - Επανεξέταση του παιδιού θύματος

Το άρθρο 19 της ΔΣΔΠ²³ επιβάλλει στα κράτη μέλη την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας.

Κρίσιμο μάλιστα είναι ότι η υποχρέωση προστασίας, που επιβάλλει η διάταξη αυτή, δεν περιορίζεται στη διαχείριση τέτοιου είδους παραβιάσεων, εφόσον έχουν προκύψει, αλλά περιλαμβάνει επίσης τη λήψη μέτρων και την εκπόνηση προγραμμάτων για την πρόληψη καθώς και την υποστήριξη του θύματος και την αποκατάστασή του.

Σχήμα 1: Πεδίο προστασίας άρθρου 19 ΔΣΔΠ

Στο άρθρο 39 της ΔΣΔΠ άλλωστε δίνεται ιδιαίτερη έμφαση ακριβώς στην τελευταία πτυχή της προστασίας, δηλαδή στην ανάρρωση και κοινωνική επανένταξη του παιδιού που έχει δεχτεί βία. Προβλέπεται ειδικότερα ότι: *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού».*

Ανάλογες υποχρεώσεις εισάγουν και άλλα άρθρα της ΔΣΔΠ, σε σχέση με επιμέρους εκδηλώσεις βίας ή/και εκμετάλλευσης σε βάρος των ανηλίκων, όπως τα ακόλουθα:

Άρθρο 34: Προστασία από σεξουαλική εκμετάλλευση και βία²⁴

Άρθρο 35: Απαγόρευση παραγωγής, πώλησης και εμπορίας παιδιών²⁵

---

²⁴ «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν: α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα. β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες. γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα».

Άρθρο 36: Προστασία από κάθε μορφή εκμετάλλευσης²⁶

Άρθρο 37: Προσωπική ελευθερία, απαγόρευση βασανιστηρίων²⁷

Αξίζει ωστόσο να επισημανθεί ότι, και πέρα από τις διατάξεις αυτές, εντοπίζονται ρυθμίσεις που αποσκοπούν στην προστασία του παιδιού από την κακοποίηση από οπουδήποτε κι αν προέρχεται αυτή (όπως λ.χ. ακόμη και από το σύστημα και τους θεσμούς -στην περίπτωση πρακτικών ή και προβλέψεων που αφορούν τη μεταχείριση ύποπτου, κατηγορούμενου ή και καταδικασμένου παιδιού²⁸- ή βία ασκούμενη στο πλαίσιο ένοπλων συρράξεων).

Συμπληρωματικό ρόλο σε σχέση με τη ΔΣΔΠ, σε ό,τι αφορά την προστασία του παιδιού από τη βία και την κακοποίηση έχουν αναμφίβολα και τα δύο κυρωμένα από την Ελλάδα Προαιρετικά Πρωτόκολλα²⁹:

---

²⁵ «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή».

²⁶ «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του».

²⁷ «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε: α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών. β) Κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας. γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων. δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα».

²⁸ Άρθ. 40 ΔΣΔΠ

²⁹ Η ΔΣΔΠ συνοδεύεται από τρία Προαιρετικά Πρωτόκολλα, που εστιάζουν σε επιμέρους κατοχυρωμένα σε αυτή δικαιώματα, προβλέποντας ειδικότερα μέτρα και ενέργειες που οφείλουν να υλοποιηθούν από τα κράτη μέλη. Από τα Πρωτόκολλα αυτά μόνο τα δύο έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα. Το τρίτο (Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη διαδικασία αναφορών) δεν έχει καταστεί ακόμη νόμος του κράτους.

α) το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία³⁰

Το Πρωτόκολλο αυτό εισάγει σειρά υποχρεώσεων για τα κράτη μέλη, όπως η λήψη μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών - θυμάτων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας³¹ : αναγνώριση ευάλωτης κατάστασης, προσαρμογή των διαδικασιών για την εκτίμηση των ιδιαίτερων αναγκών τους, ενημέρωση για τα δικαιώματά τους, τον ρόλο τους και τη διαδικασία, διασφάλιση παρουσίασης και εξέτασης των απόψεων και των ανησυχιών τους, προτεραιοποίηση του συμφέροντος του παιδιού, παροχή κατάλληλων υπηρεσιών στήριξης σε όλη τη διάρκεια της νομικής διαδικασίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και ταυτότητας θύματος, προστασία από εκφοβισμό και αντίποινα, αποκατάσταση θύματος, αποφυγή καθυστέρησης διαδικασίας, εκπαίδευση, ιδίως νομική και ψυχολογική, των προσώπων η εργασία των οποίων απευθύνεται στα θύματα, προστασία της ασφάλειας και ακεραιότητας προσώπων ή οργανισμών που εμπλέκονται στην πρόληψη, στην προστασία ή στην αποκατάσταση των θυμάτων των εν λόγω εγκλημάτων) αλλά και η πρόληψη των εγκλημάτων που περιγράφονται στη Σύμβαση (με νόμους, διοικητικά μέτρα, κοινωνικές πολιτικές και προγράμματα για την πρόληψη των εγκλημάτων, ευαισθητοποίηση του κοινού, μέτρα για την αποτελεσματική απαγόρευση παραγωγής και διάδοσης πορνογραφικού υλικού κ.ά.).

Στον Ν. 3625/2007, που κύρωσε το συγκεκριμένο πρωτόκολλο, μάλιστα, εισάγονται -για την υλοποίηση των επιταγών του πρωτοκόλλου- τροποποιήσεις στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με τις οποίες θεσπίζονται διαδικασίες και εγγυήσεις ως προς την εξέταση του ανήλικου θύματος.³²

β) το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε σχέση με την ανάμειξη των παιδιών σε ένοπλη σύρραξη³³

³⁰ Το Πρωτόκολλο κυρώθηκε από τη χώρα με τον Ν. 3625/2007.

³¹ Για το πλαίσιο που ισχύει στη χώρα με βάση το Προαιρετικό Πρωτόκολλο και τους προβληματισμούς που αυτό δημιουργεί, βλ. Όλγ. Θεμελή, *Τα παιδιά καταθέτει*, εκδ. Τόπος, Αθήνα 2014, σ. 94 επ.

³² Βλ. αναλυτικότερα Όλγ. Θεμελή, ό.π., σ. 94 επ.

³³ Το Πρωτόκολλο κυρώθηκε με τον Ν. 3080/2002.

Αφετηρία του Πρωτοκόλλου αποτέλεσαν οι εκτιμήσεις ότι οι ένοπλες συρράξεις έχουν επιβλαβή και εκτεταμένο αντίκτυπο στα παιδιά και μακρόχρονες επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους, ότι τα παιδιά σε τέτοιες συνθήκες γίνονται στόχος, καθώς εμπλέκονται ως θύματα σε άμεσες επιθέσεις σε αντικείμενα που προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων τόπων που γενικώς έχουν σημαντική παρουσία παιδιών, όπως είναι τα σχολεία και τα νοσοκομεία. Τονίστηκε επιπλέον ότι η στρατολόγηση ή η επιστράτευση ανηλίκων, όπως και η εμπλοκή τους με ενεργό συμμετοχή σε εχθροπραξίες, αποτελούν έγκλημα πολέμου. Στη βάση αυτή τα κράτη μέλη συμφώνησαν στη λήψη σειράς μέτρων για την προστασία των ανηλίκων σε περιόδους ένοπλων συρράξεων, προς αποφυγή ή περιορισμό κατά το δυνατό καταστάσεων που συνιστούν κακοποίηση.

2.2. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ειδικότερες διατάξεις ελληνικών νομοθετημάτων για την κακοποίηση

2.2.1. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία³⁴

Παράλληλα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το πλαίσιο κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των ανηλίκων πηγάζει από διεθνείς συμβάσεις και ευρωπαϊκή νομοθεσία που σχετίζονται με τα δικαιώματα του ανθρώπου, γενικότερα,

³⁴ Πληρέστερη παράθεση συμβάσεων και διεθνών κειμένων για το παιδί βλ. στο Ρ.Σκάρα, Μερ.Λεωνίδα, *Συλλογή Συμβάσεων και Διεθνών Κειμένων για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδ. Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005.

ή εστιάζουν στο παιδί. Το πλέγμα αυτών των κειμένων έχει δεσμευτική ισχύ στη χώρα μας, εφόσον έχει προηγηθεί κύρωση από την Ελλάδα, και λειτουργεί συμπληρωματικά προς το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει ζητήματα προστασίας των ανηλίκων από τη βία και την κακοποίηση. Αλλά και τα μη κυρωμένα πρωτόκολλα και οι συμβάσεις διατηρούν την αξία τους σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο ως κατευθυντήριες γραμμές, που (οφείλουν να) αξιοποιούνται για τη χάραξη εθνικής πολιτικής αλλά και για την ερμηνευτική προσέγγιση του περιεχομένου των δικαιωμάτων στην εκάστοτε έννομη τάξη.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την προστασία του παιδιού από την εκμετάλλευση και την κακοποίηση με την ευρεία έννοια παρατίθενται στη συνέχεια ενδεικτικά ορισμένες από τις κυριότερες συμβάσεις, Πρωτόκολλα και Οδηγίες, που έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη και αποτελούν χρήσιμα εργαλεία τόσο σε θεσμικό επίπεδο για τη λήψη μέτρων και τη διαμόρφωση διαδικασιών όσο και σε σχέση με τις καθημερινές αποφάσεις των επαγγελματιών που δουλεύουν με παιδιά, με στόχο τη βέλτιστη άσκηση των καθηκόντων τους.

- **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση Κων/πολης, Ν. 4531/2018)**

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, μολονότι δεν αφορά ειδικά τα παιδιά, περιλαμβάνει αρκετές αναφορές σε αυτά. Καταρχάς, προβλέπει ότι στο πεδίο εφαρμογής της περιλαμβάνονται και τα κορίτσια κάτω των δεκαοκτώ ετών (άρθ. 3). Επιπλέον, τα συμβαλλόμενα κράτη ενθαρρύνονται να εφαρμόζουν τη Σύμβαση σε όλα τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, επομένως και σε παιδιά. Η θυματοποίηση μάλιστα των παιδιών περιλαμβάνει και τις περιπτώσεις, που ανήλικος είναι μάρτυρας ενδοοικογενειακής βίας. Τέλος, οι ειδικές διατάξεις που αφορούν τα παιδιά επιβάλλουν στα κράτη μέλη τη λήψη μέτρων για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών θυμάτων, την ευαισθητοποίηση των παιδιών ως προς την ενδοοικογενειακή βία και την προστασία στα παιδιά μάρτυρες.

Η Σύμβαση αυτή προβλέπει σειρά μέτρων για την πρόληψη (θεσμοθέτηση μέτρων πρόληψης, προγράμματα ευαισθητοποίησης, ένταξη σχετικού υλικού στην εκπαίδευση, εκπαίδευση επαγγελματιών, θεραπευτικά προγράμματα για δράστες κ.ά.)

και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης (πληροφόρηση θυμάτων, υπηρεσίες υποστήριξης, πρόβλεψη αυτεπάγγελτης δίωξης, νομική βοήθεια κ.ά.).

- **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από σεξουαλική εκμετάλλευση – κακοποίηση (Συνθήκη Lanzarote, Ν. 3727/2008)³⁵**

Οι σκοποί της Σύμβασης είναι: α. η πρόληψη και η καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών, β. η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών θυμάτων γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, γ. η προώθηση της εθνικής και διεθνούς συνεργασίας κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, προβλέπει την πρόσληψη, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των προσώπων, που κατά την εργασία τους έρχονται σε τακτικές επαφές με τα παιδιά, και την εκπαίδευση ανηλίκων (νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την ενημέρωση των μαθητών ως προς τους κινδύνους γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, καθώς επίσης και για τα μέσα προστασίας τους, που πρέπει να είναι προσαρμοσμένα ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξής τους). Έμφαση δίνεται επίσης στα προγράμματα ή μέτρα προληπτικής παρέμβασης, τη λήψη μέτρων για το ευρύ κοινό (εκστρατείες ευαισθητοποίησης), τη συμμετοχή των παιδιών, του ιδιωτικού τομέα, των μέσων μαζικής επικοινωνίας και της κοινωνίας των πολιτών (ενθάρρυνση συμμετοχής των παιδιών, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης τους, στην εκπόνηση και εφαρμογή κρατικών πολιτικών, προγραμμάτων ή άλλων πρωτοβουλιών, σχετικών με την καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των παιδιών), την ενθάρρυνση και υποστήριξη της δημιουργίας υπηρεσιών πληροφοριών (όπως οι τηλεφωνικές ή διαδικτυακές γραμμές βοήθειας) και τη συνδρομή προς τα θύματα (βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη συνδρομή στα θύματα, για τη σωματική και ψυχοκοινωνική αποκατάσταση τους, με σεβασμό στις απόψεις, τις ανάγκες και τις ανησυχίες του παιδιού).

³⁵ <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>

- **Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93/ΕΕ σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας (Ν. 4267/2014)**³⁶

Η Οδηγία έχει στόχο την εναρμόνιση των κρατών μελών ως προς τη θέσπιση ελάχιστων ποινικών κυρώσεων για τα διάφορα αδικήματα σεξουαλικής κακοποίησης³⁷, ενώ αποτελεί και την κυριότερη νομική πράξη για την παιδική πορνογραφία. Με την ίδια Οδηγία προβλέφθηκαν επίσης μεταξύ άλλων αυστηρότερες ποινές, εάν τα αδικήματα διαπράττονται από πρόσωπα που έχουν θέση εμπιστοσύνης σε σχέση με ιδιαίτερα ευάλωτα παιδιά ή/και μέσω εξαναγκασμού. Επίσης, ορίστηκε η υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν ότι η ποινική δίωξη υπόπτων για κακοποίηση κινείται αυτεπάγγελτα και ότι στους δράστες που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης επιβάλλεται απαγόρευση επαγγελματικής δραστηριότητας, που περιλαμβάνει άμεσες ή τακτικές επαφές με παιδιά. Στην ίδια οδηγία περιλαμβάνονται διατάξεις για τη θέσπιση φιλικών προς τα παιδιά διαδικασιών και διασφαλίζεται η προστασία των παιδιών θυμάτων ενώπιον των δικαστηρίων.

- **Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5^{ης} Απριλίου 2011 για την Πρόληψη και της Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την Προστασία των θυμάτων της.**

Σκοπός της Οδηγίας είναι να θεσπίσει ελάχιστους κανόνες σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων. Στο σύνολό της αφορά και τα παιδιά, ενώ περιέχει και ειδικές προβλέψεις για τα ανήλικα θύματα εμπορίας και την προστασία τους στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας³⁸. Επιπλέον, στην εν λόγω Σύμβαση αναγνωρίζεται, μεταξύ άλλων, η καταναγκαστική εργασία ως μορφή παιδικής εκμετάλλευσης.³⁹ Για τα ανήλικα

³⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0093&from=NL>

³⁷ Άρθ. 3 της Οδηγίας. Βλ. και Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συμβούλιο της Ευρώπης, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού*, 2015, <https://fra.europa.eu/el/publication/2020/egheiridio-shetika-me-tin-eyropaiki-nomothesia-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>, σ. 141.

³⁸ Συναφής ως προς αυτό είναι και η Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου, που προβλέπει τη χορήγηση άδειας παραμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων που συνεργάζονται στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας.

³⁹ Άρθ. 2 παρ. 3

θήματα καταναγκαστικής εργασίας προβλέπεται η ίδια προστασία με εκείνη της οποίας τυγχάνουν τα θύματα εμπορίας για άλλους σκοπούς, όπως η σεξουαλική εκμετάλλευση.⁴⁰

- **Οδηγία 2012/29/ΕΕ (25.10.2012) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας (Ν. 4478/2017)**⁴¹
- **Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) και Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών**⁴² (Ν. 4074/2012)
- **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (CETS No 197, 2005, Ν. 4216/2013)**

2.2.2. Μη δεσμευτικού χαρακτήρα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα

Παρά το γεγονός ότι τα κείμενα αυτά, που λαμβάνουν τη μορφή «Ανακοινώσεων», «Κατευθυντήριων Γραμμών» ή «Σχολίων», δεν έχουν τη μορφή νόμου και, επομένως, στερούνται της δεσμευτικής ισχύος αυτού, η αξία τους είναι αναμφίβολη για τη συγκεκριμενοποίηση και αποσαφήνιση του πλαισίου που διέπει την παιδική προστασία. Καταρχάς αποτυπώνουν τη θέση και την πρακτική των αρμόδιων διεθνών οργάνων προς τη βέλτιστη διασφάλιση των δικαιωμάτων, στα οποία αναφέρονται. Παράλληλα, διευκολύνουν την ερμηνευτική προσέγγιση εννοιών

⁴⁰ Βλ. σχετικά *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού*, ό.π., σ. 147 επ.

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>

⁴² <https://unric.org/el/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%84%CF%8C%CE%BC%CF%89%CE%BD-%CE%BC-2/>

Σύμφωνα με το άρθρο 16, τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και λοιπά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν τα άτομα με αναπηρίες, τόσο εντός όσο και εκτός της κατοικίας, από όλες τις μορφές εκμετάλλευσης, βίας και κακομεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένων και των πτυχών τους που βασίζονται στο φύλο.

και ρυθμίσεων του ισχύοντος πλαισίου από τον εφαρμοστή του δικαίου. Έτσι, λ.χ. ο/η επαγγελματίας, που ασχολείται με παιδιά, είναι σκόπιμο να ανατρέξει στα κείμενα αυτά, προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα το περιεχόμενο την έννοιας της κακοποίησης στις επιμέρους εκδηλώσεις της, τις υποχρεώσεις που απορρέουν για τον/την ίδιο/α και, επομένως, τις ενέργειες στις οποίες θα όφειλε ή θα ήταν προς το συμφέρον των ανηλίκων να προβεί, σε επίπεδο πρόληψης, διαχείρισης του εκάστοτε περιστατικού ή και αποκατάστασης της βλάβης.

Στη συνέχεια παρατίθενται ενδεικτικά ορισμένα από τα κείμενα αυτά, που εκτιμώνται ως βοηθητικά, με αναφορά στο περιεχόμενο εκείνων που σχετίζονται με το ειδικότερο αντικείμενο του σεμιναρίου⁴³:

- **Γενικό Σχόλιο αριθμ. 8, Το δικαίωμα του παιδιού στην προστασία από τη σωματική τιμωρία και άλλες σκληρές ή ταπεινωτικές μορφές τιμωρίας (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2006)**⁴⁴

Αφετηρία για τη σύνταξη του Σχολίου αυτού αποτέλεσε η εκτίμηση της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ότι η αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης αποδοχής ή ανοχής της σωματικής τιμωρίας των παιδιών και η εξάλειψή της στην οικογένεια, στα σχολεία και σε άλλα περιβάλλοντα (λ.χ. στα συστήματα δικαιοσύνης, στο πλαίσιο της παιδικής εργασίας), δεν αποτελεί μόνο υποχρέωση των κρατών μερών βάσει της Σύμβασης αλλά και βασική στρατηγική για τη μείωση και την πρόληψη όλων των μορφών βίας στις κοινωνίες.

Ενδιαφέρουσα στο Σχόλιο με αριθμ. 8 είναι και η διαφοροποίηση μεταξύ της βίας και του εξευτελισμού, ως μορφών τιμωρίας των παιδιών, και της θετικής έννοιας της πειθαρχίας⁴⁵. Τονίζεται, συγκεκριμένα, ότι η ανατροφή και η φροντίδα των

⁴³ Επίσης: Στοιχειώδεις Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους (Κανόνες Πεκίνου, <http://www2.ohchr.org/english/law/beijingrules.htm>), Γενικό Σχόλιο αριθμ. 10, «Δικαιώματα των παιδιών στη δικαιοσύνη ανηλίκων» (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2007).

⁴⁴ Π.Νάσκου – Περράκη, *Τα δικαιώματα του παιδιού*, 2023, εκδ. Σάκκουλα, ό.π., σ. 582 επ.

⁴⁵ Αν και η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι δεν είναι αρμόδια να καθορίσει πώς οι γονείς πρέπει να σχετίζονται και να καθοδηγούν τα παιδιά τους, επικαλείται το πλαίσιο αρχών της Σύμβασης, που θέτει τους βασικούς άξονες του σεβασμού της αξιοπρέπειας και της αποχής από κάθε μορφή βίας. Επικαλείται επίσης στην ίδια κατεύθυνση την ύπαρξη υλικού και προγραμμάτων που προωθούν θετικές μη βίαιες μορφές ανατροφής και εκπαίδευσης, τα οποία έχουν αναπτυχθεί από κυβερνήσεις, οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κ.ά. Η Επιτροπή συστήνει, ενδεικτικά, το εγχειρίδιο της UNESCO, *Eliminating corporal punishment: the way forward to constructive child discipline*, UNESCO Publishing, Παρίσι, 2005. Αυτό παρέχει μια σειρά αρχών για την

παιδιών, ιδίως των βρεφών και των μικρών παιδιών, απαιτούν συχνές σωματικές ενέργειες και παρεμβάσεις για την προστασία τους. Ανάλογες ανάγκες είναι δυνατό να προκύπτουν κατ' εξαίρεση και σε άλλες περιστάσεις, στις οποίες οι εκπαιδευτικοί και άλλοι, π.χ. όσοι εργάζονται με παιδιά σε ιδρύματα και με παιδιά που βρίσκονται σε διένεξη με το νόμο, μπορεί να βρεθούν αντιμέτωποι με επικίνδυνη συμπεριφορά που δικαιολογεί τη χρήση εύλογων περιοριστικών μέτρων για τον έλεγχο της. Κατά την Επιτροπή, η αρχή της ελάχιστης αναγκαίας χρήσης βίας για το συντομότερο αναγκαίο χρονικό διάστημα πρέπει πάντα να εφαρμόζεται⁴⁶.

Έμφαση και στο συγκεκριμένο σχόλιο δίνεται στην πρόληψη, μέσω της κατάστροφης των κατάλληλων στρατηγικών από τα κράτη μέλη, της ευαισθητοποίησης των πολιτών, της καθοδήγησης και κατάρτισης αλλά και της θέσπισης των αναγκαίων κανόνων που απαγορεύουν τη σωματική τιμωρία και γενικότερα τη βία σε βάρος των παιδιών, με όποια μορφή κι αν εκδηλώνεται αυτή. Επίσης μεγάλη βαρύτητα δίνεται στη διασφάλιση των αναγκαίων συνθηκών για την προστασία και την αποκατάσταση των ανήλικων θυμάτων της σωματικής τιμωρίας σε περιβάλλον που προάγει την ολοκληρωμένη υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού με διεπιστημονική προσέγγιση και εξειδικευμένη εκπαίδευση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών.

- **Γενικό Σχόλιο αριθμ. 13, Το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία από όλες τις μορφές βίας (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2011)**

Στο Σχόλιο αυτό δίνεται καταρχάς έμφαση στις γενικές αρχές της ΔΣΔΠ και τη σημασία τους για την προστασία του παιδιού από τη βία. Τονίζεται ότι καμία μορφή βίας κατά των παιδιών δεν είναι επιτρεπτή, όσο ελαφρά κι αν είναι, και αναδεικνύεται η σημασία της πρόληψης μέσω της δημόσιας υγείας, της εκπαίδευσης, των κοινωνικών υπηρεσιών και άλλων προσεγγίσεων. Επιπλέον, η Επιτροπή αναγνωρίζει την πρωταρχική θέση των οικογενειών, συμπεριλαμβανομένων των ευρύτερων

εποικοδομητική πειθαρχία, οι οποίες εδράζονται στη Σύμβαση. Περιλαμβάνει επίσης παραπομπές στο Διαδίκτυο σε υλικό και προγράμματα που είναι διαθέσιμα παγκοσμίως. Π. Νάσκου-Περράκη, *Τα δικαιώματα του παιδιού*, 2023, σ. 582-599, υποσ. 397.

⁴⁶ Π. Νάσκου-Περράκη, *ό.π.*, σ. 586.

οικογενειών, στη φροντίδα και προστασία των παιδιών και στην πρόληψη της βίας. Ωστόσο, η Επιτροπή αναγνωρίζει επίσης ότι η πλειονότητα των βίαιων συμπεριφορών εκδηλώνονται στο πλαίσιο των οικογενειών, ενώ εκτεταμένη και έντονη βία εφαρμόζεται σε βάρος των παιδιών σε κρατικά ιδρύματα και από κρατικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κέντρων φροντίδας, κατοικιών, αστυνομικής κράτησης και θεσμών δικαιοσύνης, με ενέργειες και στάσεις που μπορεί να ισοδυναμούν με βασανιστήρια και δολοφονίες παιδιών, καθώς και βία κατά των παιδιών που χρησιμοποιείται συχνά και σε ένοπλες δυνάμεις.⁴⁷

Ιδιαίτερη είναι η αξία του Σχολίου αριθμ. 13 για την κατανόηση της ευρύτητας και του περιεχομένου της κακοποίησης και της βίας σε βάρος των παιδιών, καθώς προσεγγίζονται και αναγνωρίζονται ως κακοποιητικές, πέραν των συνήθων πράξεων βίας, ειδικότερες εκδηλώσεις. Επιπλέον, καταγράφονται με επιμέλεια οι υποχρεώσεις των κρατών μελών για την ανάπτυξη πολιτικών, προγραμμάτων και σχεδιασμού στην κατεύθυνση της πρόληψης και γενικότερα της αποτροπής της βίας σε βάρος των παιδιών.

- **Κατευθυντήριες Γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις ολοκληρωμένες εθνικές στρατηγικές για την προστασία των παιδιών από τη βία (2009)⁴⁸**

Στόχος των συγκεκριμένων Κατευθυντηρίων είναι: α) η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και ιδίως εκείνων που είναι θύματα βίας, β) η πρόληψη και αντιμετώπιση όλων των μορφών βίας σε βάρος των παιδιών, γ) η προώθηση της υιοθέτησης, ενσωμάτωσης και παρακολούθησης εθνικών στρατηγικών για την προστασία των παιδιών από τη βία και δ) η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού και την προστασία των παιδιών από τη βία.

Στην κατεύθυνση αυτή έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών σε εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο με διεπιστημονικότητα και συστηματικότητα, με παιδοκεντρικά και οικογενειο-κεντρικά μέτρα, που εστιάζουν στην πρωτογενή, τη δευτερογενή και την τριτογενή πρόληψη.

⁴⁷ Π. Νάσκου-Περράκη, *Τα δικαιώματα του παιδιού*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2023, σ. 312.

⁴⁸

https://www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Recommendation%20CM%20A4%20protection%20of%20children%20_ENG_BD.pdf

Για την επιτυχία των στρατηγικών αυτών αναγκαίος κρίνεται επίσης ο προσδιορισμός στόχων με συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, η διασφάλιση των αναγκαίων οικονομικών πόρων και η επιστημονική τεκμηρίωση.

Προβλέπεται άλλωστε ως κομβικής σημασίας στις διαδικασίες για την εκπόνηση, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των στρατηγικών να συμμετέχουν τα παιδιά αλλά και φορείς της κοινότητας που εργάζονται με παιδιά και γι' αυτά. Ο συντονισμός των στρατηγικών και η ευρεία ενημέρωση γι' αυτές θεωρούνται επίσης στοιχεία για την επιτυχία τους.

Οι τοπικές αρχές και γενικότερα κοινότητες υποδεικνύονται άλλωστε από τις Κατευθυντήριες ως πρωτεύουσας σημασίας παράγοντες για την εφαρμογή αποτελεσματικών και προσαρμοσμένων στις ειδικότερες ανάγκες της εκάστοτε τοπικής κοινότητας αναγκών πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των παιδιών.

Ως βασικοί άξονες για τη σχεδίαση των στρατηγικών εντοπίζονται: α) η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση σε όλα τα επίπεδα (παιδιά, οικογένειες, σχολείο, κοινότητα) για τη μη αποδοχή οποιασδήποτε μορφή βίας σε βάρος παιδιού, β) η εκπαίδευση των επαγγελματιών και γ) η ενεργοποίηση των ΜΜΕ για την αποτροπή της βίας.

Αναγκαία κρίνεται εξάλλου η προώθηση νομοθεσίας που απαγορεύει κάθε μορφή βίας σε βάρος του παιδιού, υιοθετώντας και ενσωματώνοντας τις αρχές και τις επιμέρους προβλέψεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τέλος, σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες, επιβάλλεται η κατάστροψη εθνικών πολιτικών και ενός παιδοκεντρικού θεσμικού πλαισίου, που θα αποτελέσουν ένα πλέγμα προστασίας ενάντια στη βία, καλύπτοντας τόσο την πρόληψη όσο και την αναφορά, τη διαχείριση περιστατικών και την υποστήριξη/θεραπεία/ αποκατάσταση του θύματος.

- **Γενικό Σχόλιο αριθμ. 12, Το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2009)⁴⁹**

---

⁴⁹ Βλ. υπο-ενότητα «Σεβασμός στις απόψεις του παιδιού (άρθ. 12)», όπου γίνεται αναφορά στο περιεχόμενο του εν λόγω Σχολίου σε συνάρτηση με την αντίστοιχη γενική αρχή της ΔΣΔΠ.

- Γενικό Σχόλιο αριθμ. 14, Το Δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το ύψιστο συμφέρον του (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2013)
- Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Δικαιοσύνη σε θέματα που αφορούν παιδιά θύματα και μάρτυρες εγκλημάτων (Απόφαση 2005/20 της 22 Ιουλίου 2005 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου)
- Κατευθυντήριες Γραμμές για την Παιδική Προστασία & Πρόνοια (Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 1994)
- Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας⁵⁰

2.2.3. Ειδικότερες διατάξεις του ελληνικού δικαίου

Όπως επισημάνθηκε καταρχάς στην αμέσως προηγούμενη ενότητα, όλες οι κυρωμένες από τη χώρα Συμβάσεις, Διακηρύξεις και Οδηγίες αποτελούν εσωτερικό δίκαιο, έχουν άμεση εφαρμογή στην ελληνική έννομη τάξη και υπερισχύουν του κοινού νόμου. Σε συνδυασμό με το ελληνικό Σύνταγμα άλλωστε θέτουν τους άξονες για την ανάπτυξη του πλέγματος των λοιπών ειδικότερων διατάξεων, που ρυθμίζουν το φαινόμενο της κακοποίησης του παιδιού, σε επίπεδο πρόληψης, γνωστοποίησης στις αρχές, διαχείρισης και θεραπευτικής υποστήριξης/αποκατάστασης.

Στη συνέχεια επιχειρείται σταχυολόγηση των βασικότερων νομοθετημάτων και διατάξεων που σχετίζονται με το ζήτημα, με στόχο την εξοικείωση με το ισχύον πλαίσιο σε γενικές γραμμές, την κατανόηση από τους εκπαιδευόμενους/τις εκπαιδευόμενες των προτεραιοτήτων και των επιλογών του έλληνα νομοθέτη και, τελικά, την επαφή με τα νομικά εκείνα εργαλεία που είναι αναγκαία για την άσκηση του έργου τους με πληρότητα, τήρηση της νομιμότητας και με γνώμονα πάντα το συμφέρον του εκάστοτε παιδιού. Κατά την παράθεση αυτή που είναι ενδεικτική,

⁵⁰ https://www2.ohchr.org/english/law/pdf/res45_113.pdf

επιχειρείται και η αποσαφήνιση του πεδίου των υποχρεώσεων αλλά και της προστασίας των επαγγελματιών, που ταλανίζει συχνά τους/τις επαγγελματίες, δημιουργώντας ανασφάλεια ως προς το πότε και το πώς οφείλουν να ενεργήσουν κάθε φορά -ιδίως σε περιπτώσεις μη βεβαιωμένης κακοποίησης- τα όρια των πράξεών τους, τον βαθμό της ευθύνης τους και τις συνέπειες των επιλογών τους, τουλάχιστον από νομικής άποψης.

2.2.3.1. Σύνταγμα της Ελλάδας

Το Σύνταγμα της χώρας θέτει καταρχάς στο άρθρο 21 την παιδική ηλικία υπό την προστασία της πολιτείας⁵¹, ενώ στα άρθρα 2 και 5 εισάγει την υποχρέωση σεβασμού της αξιοπρέπειας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αντίστοιχα.

2.2.3.2. Ποινικός Κώδικας και Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Πέρα από τη θέσπιση ρυθμίσεων που αφορούν την τέλεση και τιμώρηση άδικων πράξεων σε βάρος του ανθρώπου γενικότερα, οι οποίες στην πλειονότητά τους έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση που στρέφονται κατά ανηλίκων⁵², ο ποινικός νομοθέτης επέδειξε στους αντίστοιχους Κώδικες (Ποινικό-ΠΚ και Ποινικής Δικονομίας - ΚΠΔ) αυξημένη φροντίδα για την προστασία του παιδιού με τους ακόλουθους ιδίως τρόπους⁵³:

α) Την εισαγωγή διατάξεων, στις οποίες η ανηλικότητα του θύματος συνεπάγεται αυστηρότερη τιμώρηση.

Ενδεικτικά:

άρθ. 322 παρ. 2 (αρπαγή)

άρθ. 323^α (εμπορία & εξώθηση ανηλίκου σε επαιτεία)

άρθ. 330 παρ. 2 (παράνομη βία σε βάρος ανηλίκου ή προσώπου που δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του)

⁵¹ Βλ. και Ηλ. Κουτσούκου, ό.π., σ. 95 επ.

⁵² Λ.χ. αδικήματα κατά της ζωής (άρθ. 299 επ. ΠΚ), κατά της σωματικής ακεραιότητας (άρθ. 308 επ. ΠΚ), της προσωπικής ελευθερίας (άρθ. 322 επ. ΠΚ) κ.ά.

⁵³ Βλ. και *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση (2022 - 2027)*, σελ. 14, όπου καταγράφεται η τάση αυστηροποίησης του Ποινικού Κώδικα, σε σχέση με τα αδικήματα σε βάρος παιδιού.

άρθ. 333 παρ. 2 (απειλή, πρόκληση φόβου, ανησυχίας)

άρθ. 336 παρ. 3 (βιασμός ανηλίκου για το οποίο απειλείται ισόβια κάθειρξη, εφόσον το θύμα είναι ανήλικο)

άρθ. 337 (προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας)

άρθ. 346 παρ. 3β (εκδικητική πορνογραφία)

άρθ. 353 (προσβολή γενετήσιας ευπρέπειας)

β) Την πρόβλεψη πράξεων που τιμωρούνται εφόσον/επειδή το θύμα είναι ανήλικο.

Ενδεικτικά:

άρθ. 339 (γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους ή ενώπιόν τους)

άρθ. 342 (κατάχρηση ανηλίκων)

άρθ. 348 (διευκόλυνση προσβολών της ανηλικότητας)

άρθ. 348Α (πορνογραφία ανηλίκων)

άρθ. 348Β (προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους)

άρθ. 348Γ (πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων)

άρθ. 349 (μαστροπεία)

γ) Τη διαφοροποίηση του χρόνου παραγραφής εγκλημάτων, σε περίπτωση που τελούνται σε βάρος ανηλίκου, με την πρόβλεψη ότι η προθεσμία παραγραφής ξεκινά από την ενηλικίωση του θύματος και την ειδικότερη ρύθμιση ως προς συγκεκριμένα αδικήματα (των άρθρων 323Α, 324 και των περιλαμβανόμενων στο 19ο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του ΠΚ, όταν αυτά στρέφονται κατά ανηλίκου), κατά την οποία η έναρξη της παραγραφής μεταφέρεται ένα (1) έτος μετά από την ενηλικίωση του θύματος, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα, και τρία (3) έτη μετά την ενηλικίωση, εφόσον πρόκειται για κακούργημα (άρθ. 113 παρ. 4 ΠΚ).

δ) Την πρόβλεψη ως κανόνα της αυτεπάγγελτης δίωξης για αδικήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας σε βάρος ανηλίκων αλλά και άλλα εγκλήματα σε βάρος τους

(λ.χ. άρθ. 312 - σωματική βλάβη αδύναμων ατόμων, άρθ. 324 – αρπαγή ανηλίκων, άρθ. 333 - απειλή),

ε) Την εισαγωγή ρυθμίσεων για την προστασία του παιδιού θύματος και την αποκατάσταση.

Ενδεικτικά:

άρθρο 352^α ΠΚ (ψυχοδιαγνωστική εξέταση και θεραπεία του δράστη και του θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής)

άρθ. 226^Α παρ. 1 ΚΠΔ (εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος με διορισμό παιδοψυχολόγου ή παιδοψυχιάτρου, ψυχολόγου ή ψυχιάτρου. Εξέταση σε χώρους ειδικά σχεδιασμένους και προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτό και με όσο το δυνατό περιορισμένο αριθμό συνεντεύξεων)

άρθ. 569 ΚΠΔ [αναγραφή στα δελτία ποινικού μητρώου: α) ποινικής δίωξης και πορείας για τα εγκλήματα σε βάρος ανήλικου που προβλέπονται στα άρθρα 299, 306, 312, 323Α, 324, στο 19ο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα⁵⁴, στα άρθρα 20, 22 και 23 του ν. 4139/2013 και στον Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης και β) διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας].

Με το Ν. 4855/2021 επήλθαν, επίσης, τροποποιήσεις στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, που αφορούν κυρίως στην αποτελεσματική προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (ανήλικοι, πολίτες τρίτων χωρών, θύματα σεξουαλικής κακοποίησης κ.λπ.). Συγκεκριμένα, επανακαθορίστηκε ο τρόπος εξέτασης των θυμάτων, ώστε να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίησή τους, μέσω της δυνατότητας εξέτασης του ανήλικου θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 337 παρ. 3, 338, 339, 342, 343, 345, 348, 348Α, 348Β, 348Γ, 349, 351Α ΠΚ, καθώς και στα άρθρα 29 παρ. 5 και 6 και 30 του Ν. 4251/2014 στα Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων της Εφετειακής Περιφέρειας και, όπου

---

⁵⁴ Ν. 4619/2019

δεν υπάρχουν, στα Αυτοτελή Γραφεία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής, σε συνεργασία με ειδικό παιδοψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο των δομών ψυχικής υγείας και, σε περίπτωση έλλειψής τους, ψυχολόγο ή ψυχίατρο (άρθρο 227 παρ. 7 ΚΠΔ).

Τέλος, στην προστασία του παιδιού από τη βία αποσκοπούν γενικότερες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, που εισάγουν υποχρεώσεις των προσώπων εφόσον πληροφορούνται την τέλεση σοβαρών αδικημάτων και/ή αποσκοπούν στην ενίσχυσή τους για την αποκάλυψη τέτοιων αδικημάτων. Οι ρυθμίσεις αυτές καταγράφονται στη συνέχεια σε διακριτή ενότητα.⁵⁵

2.2.3.3. Νόμος 3500/2006, «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις»

Η θέσπιση του νόμου αυτού, με τον οποίο διασφαλίζεται ειδική και αυξημένη προστασία στο ανήλικο θύμα ενδοοικογενειακής βίας, εντάσσεται στις ενέργειες της πολιτείας για την υλοποίηση του άρθ. 19 της ΔΣΔΠ.

Η απαγόρευση της βίας στην οικογένεια διατυπώνεται καταρχάς με τρόπο διακηρυκτικό στο 2^ο άρθρο του νομοθετήματος και αφορά όλα τα μέλη της και όχι μόνο τα παιδιά.

Στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας εντάσσονται, στο πλαίσιο του Ν. 3500/2006, οι ακόλουθες αξιόποινες πράξεις:

α) **ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη** με την έννοια της σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας, κατά το άρθ. 308 παρ. 1 εδ. α΄ ΠΚ ή της εντελώς ελαφράς κάκωσης ή βλάβης της υγείας με συνεχή συμπεριφορά (άρθ. 6). Τιμωρητέα είναι εξάλλου η τέλεση της πράξης αυτής ενώπιον ανηλίκου. Αυστηρότερα, τέλος, (με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών) τιμωρείται η πράξη αυτή σε βάρος ανηλίκου, εφόσον συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος,

β) **ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή** (εξαναγκασμός σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο, με τη χρήση κάθε

⁵⁵ «Ρυθμίσεις που εισάγουν υποχρέωση ενέργειας – Καθήκοντα επαγγελματιών».

μορφής βίας ή απειλής με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο ή με πρόκληση τρόμου ή ανησυχίας, άρθ. 7),

γ) βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια, σύμφωνα με τα άρθ. 336⁵⁶ και 338⁵⁷ ΠΚ (άρθ. 8)

δ) ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, με την έννοια της προσβολής της αξιοπρέπειας μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του (άρθ. 9),

ε) ανθρωποκτονία⁵⁸ και θανατηφόρα σωματική βλάβη⁵⁹ (άρθ. 1).

Σημειώνεται άλλωστε ότι περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας υπάρχει και εφόσον η ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη, ο βιασμός, η κατάχρηση σε ασέλγεια, η θανατηφόρα σωματική βλάβη ή η ανθρωποκτονία τελούνται ενώπιον ανηλίκου, οπότε το παιδί-μάρτυρας θεωρείται επίσης θύμα, αλλά και εφόσον το παιδί είναι μέλος οικογένειας, στην οποία τελέστηκε βιασμός, κατάχρηση σε ασέλγεια, θανατηφόρα σωματική βλάβη ή ανθρωποκτονία.⁶⁰

Ο Ν. 3500/2006 περιλαμβάνει στην έννοια της οικογένειας (χωρίς προϋπόθεση συνοίκησης) συζύγους και πρώην συζύγους, πρόσωπα που συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης (ακόμη και μετά τη λύση του συμφώνου), μόνιμους συντρόφους και τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, πρώην μόνιμους συντρόφους, γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.

Επίσης αφορά εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια.

⁵⁶ «Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σοβαρού και άμεσου κινδύνου ζωής ή σωματικής ακεραιότητας εξαναγκάζει άλλον σε επιχείρηση ή ανοχή γενετήσιας πράξης τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών».

⁵⁷ «Όποιος με κατάχρηση της διανοητικής ή σωματικής αναπηρίας άλλου ή της από οποιαδήποτε αιτία ανικανότητάς του να αντισταθεί ενεργεί με αυτόν γενετήσια πράξη τιμωρείται με κάθειρξη».

⁵⁸ Άρθ. 299 ΠΚ.

⁵⁹ Άρθ. 311 ΠΚ.

⁶⁰ Άρθ. 1 και 6 Ν. 3500/2006.

Στο πεδίο εφαρμογής του νόμου εμπίπτει, ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας, και πρόσωπο που δέχεται τις υπηρεσίες φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, στον οποίο ο δράστης εργάζεται, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299, 311, 336 και 338 του Ποινικού Κώδικα.

Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα της ενδοοικογενειακής βίας ασκείται αυτεπάγγελτα (άρθ. 17). Επομένως, δεν απαιτείται έγκληση από το θύμα αλλά για την ενεργοποίηση των αρμόδιων αρχών αρκεί η ενημέρωση (ακόμη και ανώνυμη) από οποιοδήποτε πρόσωπο.

Επιπλέον, σημαντική για την αποκάλυψη είναι η πρόβλεψη της μετάθεσης του χρόνου έναρξης της προθεσμίας παραγραφής, μετά την ενηλικίωση του παιδιού που έχει υποστεί ενδοοικογενειακή βία (άρθ. 16).

Παράλληλα με την ποινική ευθύνη για τις προαναφερθείσες πράξεις, προβλέπεται ότι η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκου, στο πλαίσιο της ανατροφής του, εμπίπτει στην έννοια της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, και μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες στο άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα συνέπειες⁶¹ (άρθ. 4).

Σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας, αναφέρεται ότι ο/η αρμόδιος/α για την άσκηση ποινικής δίωξης Εισαγγελέας, μπορεί, εφόσον η πράξη είναι πλημμέλημα (επομένως όχι ιδιαίτερα αυξημένης βαρύτητας), να διερευνήσει τη δυνατότητα διαμεσολάβησης⁶². Προϋπόθεση για την έναρξη της

---

⁶¹ Άρθρ. 1532, παρ. 3 και 4: «Το δικαστήριο, στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου, δύναται να αφαιρέσει από τον υπαίτιο γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας ή την επιμέλεια, ολικά ή μερικά, και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο γονέα, καθώς επίσης να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο προς διασφάλιση του συμφέροντος του τέκνου. Αν συντρέχουν στο πρόσωπο και των δύο γονέων οι περιπτώσεις του δευτέρου εδαφίου, το δικαστήριο μπορεί να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του τέκνου ή ακόμα και την επιμέλειά του ολικά ή μερικά σε τρίτο ή και να διορίσει επίτροπο.

Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου και επίκειται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή την ψυχική υγεία του τέκνου, ο εισαγγελέας διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του, μέχρι την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου, στο οποίο πρέπει να απευθύνεται εντός ενενήντα (90) ημερών, με δυνατότητα αιτιολογημένης παράτασης της προθεσμίας αυτής κατά ενενήντα (90) επιπλέον ημέρες».

⁶² Βλ. προβληματισμό ως προς τη χωρίς προηγούμενη εμπειριστατωμένη μελέτη και πιλοτική εφαρμογή επιλογή του συγκεκριμένου τρόπου διαχείρισης σε περίπτωση άσκησης ενδοοικογενειακής βίας από ενήλικο μέλος της οικογένειας σε βάρος ανηλίκου, σε Σ.Γιοβάνογλου («Αποκαταστατική δικαιοσύνη και ενδοοικογενειακή βία: μια

διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου, στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά:

1. να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται σχετική έκθεση.
2. να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές.
3. να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον/στην παθόντα/ούσα.

Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον/την κατά τόπον αρμόδιο/α εισαγγελέα ανηλίκων και τον/την ασκούντα/σα την επιμέλεια, εφόσον αυτός/ή δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον/την φερόμενο/η ως δράστη/ίδα του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Σημαντικό άλλωστε, ως προς την ακρόαση της γνώμης του παιδιού, ότι ο/η ανήλικος/η που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του/της μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται.⁶³ Τα πρόσωπα του

“απαγορευμένη σχέση”; Η περίπτωση της ενδοοικογενειακής γενετήσιας κακοποίησης του παιδιού»), στο Ο. Γιωτάκος, Μ. Τσιλιάκου, Άρ. Τσίτσικα (επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011, σ. 544.

⁶³ Εκτιμάται ωστόσο ότι θα ήταν σκόπιμο να μην αποκλείεται η δυνατότητα του παιδιού, ακόμη και μικρότερης ηλικίας, να ακουστεί, εφόσον το επιθυμεί μετέχοντας με τις κατάλληλες εγγυήσεις και την αναγκαία ευελιξία στη σχετική διαδικασία. Βλ. και σχετική παρατήρηση του Συνηγόρου του Πολίτη στο με αριθμ. πρωτ. 8097/2024 από 15.2.2024 έγγραφο με θέμα: «*Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου νόμου “Παραρτήσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας”*», σελ. 6, <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-gia-poiniko-kwdika-kai-kwdika-poinikhs-dikonomias>

πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν το παιδί στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις.⁶⁴

Αν ο/η ενδιαφερόμενος/η συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά.⁶⁵

Στον Ν. 3500/2006, τέλος, περιλαμβάνονται και προβλέψεις για την αρωγή των θυμάτων (ηθική συμπαράσταση, υλική συνδρομή από την πολιτεία, ευεργέτημα πενίας, ατομική αξιολόγηση των θυμάτων και διαχείριση του κινδύνου επανάληψης της βίας και δευτερογενούς θυματοποίησης με τη συνεργασία και υποστήριξη συναρμόδιων υπηρεσιών).

Αναφορά στις ειδικότερες ρυθμίσεις του Ν. 3500/2006, οι οποίες έχουν ως στόχο την ενημέρωση των αρμόδιων αρχών για πιθανή κακοποίηση και την ενδυνάμωση/προστασία των επαγγελματιών, που προβαίνουν στη γνωστοποίηση αυτή, ακολουθεί στην αντίστοιχη ενότητα.

2.2.3.4. Νόμος 4837/2021 («Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων...»)⁶⁶

Ένα ακόμη σημαντικό νομοθέτημα που (στο Α΄ Μέρος) περιλαμβάνει αξιολογες ρυθμίσεις για την προστασία του παιδιού από κακοποιητικές συμπεριφορές, εντός ή εκτός της οικογένειας, αποτελεί ο Ν. 4837/2021. Η ρύθμιση αυτή ωστόσο δεσμεύει συγκεκριμένους μόνο -ρητά αναφερόμενους- φορείς, επιφορτισμένους με την παιδική προστασία.

---

⁶⁴ Άρθ. 11 Ν. 3500/2006.

⁶⁵ Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται πάντως, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανηλίκου.

⁶⁶ «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα “Κυψέλη” για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, “Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία” και άλλες διατάξεις»

Ειδικότερα, το πεδίο εφαρμογής του νόμου καλύπτει:

α) Παραρτήματα Προστασίας Παιδιού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας των Περιφερειών και των Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας ιδιωτικού δικαίου.

β) Μονάδες Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης, και ειδικότερα παιδικούς, βρεφικούς, βρεφονηπιακούς σταθμούς, σταθμούς ολοκληρωμένης φροντίδας και Μονάδες Απασχόλησης βρεφών και νηπίων, καθώς και παιδικούς, βρεφικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς που συστήνονται και λειτουργούν από δήμους ή νομικά πρόσωπα αυτών.

γ) Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, και

δ) παιδικές κατασκηνώσεις.

Στην κατεύθυνση της πρόληψης και διαχείρισης των περιστατικών κακοποίησης, προβλέπεται σειρά υποχρεώσεων των φορέων αυτών, με κύρια τον ορισμό Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων και την τήρηση συγκεκριμένης διαδικασίας ενημέρωσης των αρμόδιων αρχών, στην οποία θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στη συνέχεια.

Έμφαση δίνεται εξάλλου στον αποκλεισμό από την απασχόληση στους φορείς παιδικής προστασίας ατόμων που έχουν καταδικαστεί για σοβαρά αδικήματα ιδίως σε βάρος ανηλίκων (ενδοοικογενειακής βίας, εμπορίας, διακίνησης ναρκωτικών κ.ά.), στην ενίσχυση των δεξιοτήτων του προσωπικού για τον εντοπισμό των κινδύνων και την αναγνώριση της κακοποίησης και ως προς τη μεθοδολογία καταγραφής των περιστατικών, καθώς και στον έλεγχο για τυχόν παραβίαση των προβλεπόμενων υποχρεώσεων και τις αντίστοιχες κυρώσεις.

2.2.3.5. Ν. 3064/2002, «Καταπολέμηση τους εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής»

Ο νόμος αυτός τροποποίησε διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και προέβλεψε αρωγή των θυμάτων.

2.2.3.6. Π.Δ. 233/2003, «Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α'248)»

Με το Π.Δ. αυτό θεσπίστηκαν πρόσθετα μέτρα αρωγής σε σχέση με τον Ν. 3064/2002 για τα πρόσωπα (ημεδαπά ή αλλοδαπά), που έχουν υποστεί άμεση βλάβη στη σωματική ακεραιότητα ή στην προσωπική ή γενετήσια ελευθερία τους ή υφίσταται σοβαρός κίνδυνος ως προς τα αγαθά αυτά ή τη ζωή τους. Προβλέπεται μεταξύ άλλων λήψη μέτρων για την ασφάλεια των θυμάτων, εκπαιδευτική ένταξη των ανήλικων θυμάτων, υποστήριξη για την επαγγελματική τους κατάρτιση, νομική υποστήριξη, και διερμηνεία.

2.2.3.7. Ειδικότερες διατάξεις προνοιακού χαρακτήρα (δωρεάν νομική βοήθεια, Ν. 3226/2004)

Η αναφορά ιδίως στις διατάξεις που αφορούν τη δωρεάν νομική βοήθεια κρίνεται σκόπιμη, στον βαθμό που λειτουργεί ενισχυτικά για το θύμα, ώστε να μπορέσει να προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για την προστασία του.

Η συγκεκριμένη πρόβλεψη συνδυάζεται κατά περίπτωση και με εκείνες τις ρυθμίσεις, βάσει των οποίων το θύμα απαλλάσσεται από τη δικαστική δαπάνη και την υποχρέωση καταβολής παραβόλου (λ.χ. Ν. 3500/2006, άρθ. 22).

2.2.4. Πλαίσιο υποχρεώσεων και δικαιωμάτων επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά

Στην ενότητα αυτή καταγράφονται και διασαφηνίζονται οι ρυθμίσεις, οι οποίες διέπουν την άσκηση των καθηκόντων επαγγελματιών, που στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους έρχονται σε επαφή με παιδιά. Στόχος είναι καταρχάς η άρση της εύλογης ανασφάλειας των προσώπων αυτών, που -πολύ συχνά ή κατά κανόνα- αντιμετωπίζουν σοβαρά διλήμματα, όταν καλούνται να αξιολογήσουν μια κατάσταση, να εκτιμήσουν την πιθανότητα κακοποίησης ή παραμέλησης και να προβούν στις οφειλόμενες, τις επιτρεπόμενες αλλά και τις ενδεικνυόμενες κάθε φορά ενέργειες προς το συμφέρον του παιδιού. Επιχειρείται επίσης με την καταγραφή αυτή η εξοικείωση με το πλέγμα των διατάξεων, οι οποίες αποσκοπούν στην προστασία των προσώπων που, εκπληρώνοντας τα καθήκοντά τους για την προστασία του παιδιού, βρίσκονται ενίοτε εκτεθειμένα σε πιέσεις ή διώξεις σε βάρος τους.

2.2.4.1. Ρυθμίσεις που εισάγουν υποχρέωση ενέργειας - Καθήκοντα επαγγελματιών

- **Άρθρο 38 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, «Υποχρέωση για την ανακοίνωση αξιόποινης πράξης»⁶⁷**

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη, όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι, όπως και τα πρόσωπα στα οποία ανατέθηκε προσωρινά δημόσια υπηρεσία, έχουν υποχρέωση άμεσης αναφοράς στην εισαγγελική αρχή πληροφορίας για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπάγγελτα, εφόσον έλαβαν γνώση στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους.

Οι ανακριτικοί υπάλληλοι ⁶⁸ οφείλουν να ανακοινώνουν τέτοιου είδους πληροφορίες ανεξάρτητα από τον τρόπο και το πλαίσιο στο οποίο έλαβαν γνώση, ακόμη δηλαδή και εκτός της εργασίας τους.

---

⁶⁷ Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4620/2019, άρθ. 38, «Υποχρέωση για την ανακοίνωση αξιόποινης πράξης»: «1. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν να ανακοινώσουν χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο εισαγγελέα οτιδήποτε πληροφορούνται με κάθε τρόπο για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως. 2. Οι υπόλοιποι δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και εκείνοι στους οποίους ανατέθηκε προσωρινά δημόσια υπηρεσία, έχουν την ίδια υποχρέωση για τις αξιόποινες πράξεις της παρ. 1, αν πληροφορήθηκαν γι' αυτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. 3. Η ανακοίνωση γίνεται γραπτώς και πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν και αφορούν την αξιόποινη πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις».

Η υποχρέωση γνωστοποίησης, όπως αναφέρθηκε, αφορά πράξεις, για τη δίωξη των οποίων δεν απαιτείται έγκληση, δηλαδή δεν χρειάζεται να ζητήσει ο παθών την τιμώρησή τους, αλλά αρκεί η με οποιοδήποτε τρόπο και από οποιονδήποτε πολίτη ενημέρωση της εισαγγελικής αρχής, ακόμη και ανώνυμα.⁶⁹ Αξίζει εδώ να υπενθυμιστεί ότι τα αδικήματα που εντάσσονται στην έννοια της ενδοοικογενειακής βίας (σύμφωνα με τον Ν. 3500/2006), εκείνα της προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας και της γενετήσιας αξιοπρέπειας ανηλίκων αλλά και άλλες σοβαρές πράξεις σε βάρος ανηλίκων προβλέπονται για ευνόητους λόγους, αυξημένης προστασίας του ευάλωτου θύματος, ως αυτεπάγγελτα διωκόμενα.⁷⁰ Ως εκ τούτου, για παράδειγμα, γιατρός που κατά την εξέταση ανηλίκου διαπιστώνει ενδείξεις κακοποίησης έχει υποχρέωση άμεσης ενημέρωσης της Εισαγγελίας. Αλλά και υπάλληλος που, στο πλαίσιο εξυπηρέτησης πολιτών, πληροφορείται από εξυπηρετούμενο της υπηρεσίας του (ακόμη και παρεμπιπτόντως ή/και ανώνυμα) άσκηση βίας σε βάρος παιδιού, οφείλει να ενεργοποιηθεί με τον ίδιο τρόπο, ανακοινώνοντας την ενημέρωση αυτή στις εισαγγελικές αρχές, ώστε να αξιολογηθεί και να εκκινήσει -εφόσον εκτιμηθεί σκόπιμο από την/τον εισαγγελέα- η διερεύνηση.

Η ανακοίνωση γίνεται, σύμφωνα με την ίδια διάταξη, γραπτά και πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν και αφορούν την αξιόποινη πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις.

- **‘Άρθ. 40 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας: «Υποχρέωση ιδιωτών»⁷¹**

---

⁶⁸ Σε αυτούς ανήκουν πταισματοδίκες, ειρηνοδίκες, αρμόδιοι βαθμοφόροι της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος, και δημόσιοι υπάλληλοι, όπου αυτό προβλέπεται σε ειδικούς νόμους (οριζόμενοι ως ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι) - άρθ. 31 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

⁶⁹ Άρθ. 37 ΚΠΔ: «Όταν δεν απαιτείται έγκληση ή αίτηση, η ποινική δίωξη κινείται αυτεπάγγελτα, ύστερα από αναφορά, μήνυση ή άλλη πληροφορία ότι διαπράχθηκε αξιόποινη πράξη.»

⁷⁰ Βλ. παραπάνω, υπο-ενότητα: «Ποινικός Κώδικας και Κώδικας Ποινικής Δικονομίας».

⁷¹ «1. Ακόμα και ιδιώτες οφείλουν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που προβλέπονται από τον νόμο, αν αντιληφθούν οι ίδιοι αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως, να την αναγγείλουν στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή σε οποιονδήποτε ανακριτικό υπάλληλο. Η αναγγελία αυτή μπορεί να γίνει είτε εγγράφως με μια αναφορά ή προφορικά, οπότε συντάσσεται έκθεση.

2. Στην αναφορά ή στην προφορική δήλωση πρέπει να αναφέρονται όλες οι λεπτομέρειες που αφορούν την πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις.

3. Αν πολλοί πληροφορήθηκαν για την αξιόποινη πράξη, τότε καθένας έχει ξεχωριστά την υποχρέωση αυτή».

Ο ΚΠΔ άλλωστε προβλέπει και υποχρέωση του πολίτη γενικά, σε συγκεκριμένες ρητά προβλεπόμενες στο νόμο περιπτώσεις, να ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές προφορικά ή γραπτά για σοβαρό αδίκημα.

Τέτοια ρητή υποχρέωση απορρέει από το άρθρο 232 του Ποινικού Κώδικα, όπου προβλέπεται ότι: *«Όποιος, ενώ έμαθε με τρόπο αξιόπιστο ότι μελετάται κακούργημα ή ότι άρχισε ήδη η εκτέλεσή του, και σε χρόνο τέτοιον ώστε να μπορεί ακόμα να προληφθεί η τέλεση ή το αποτέλεσμα του, παραλείπει να το αναγγείλει εγκαίρως στην αρχή, τιμωρείται, αν το κακούργημα τελέστηκε ή έγινε απόπειρά του, με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή»*.

Εφόσον, λ.χ. ακόμη και ιδιώτης ψυχολόγος ενημερωθεί στο πλαίσιο θεραπευτικών ή συμβουλευτικών συναντήσεων ότι ανήλικος/η κακοποιείται σεξουαλικά συστηματικά από φιλικό στην οικογένεια πρόσωπο, που επισκέπτεται το σπίτι κάθε εβδομάδα, οφείλει να ενημερώσει την Εισαγγελία ή την αστυνομία.

- **N. 3500/2006 άρθ. 23, «Υποχρεώσεις επαγγελματιών»⁷²**

Σε συνέχεια τροποποίησης της διάταξης αυτής με τον Ν. 5090/2024, η υποχρέωση ενημέρωσης της εισαγγελικής αρχής σε περίπτωση πληροφόρησης ή διαπίστωσης σχετικά με περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος παιδιού δεν περιορίζεται πλέον στους/στις εκπαιδευτικούς αλλά αφορά περισσότερες κατηγορίες επαγγελματιών που, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, έρχονται σε επαφή με παιδιά. Η διεύρυνση αυτή στοχεύει προφανώς αφενός στην κατά το δυνατό διασφάλιση της γνωστοποίησης περιπτώσεων κακοποίησης και αφετέρου στην αποσαφήνιση του ρόλου των επαγγελματιών σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, με τη ρητή πρόβλεψη υποχρέωσης ανακοίνωσης στις αρμόδιες αρχές.^{73 74}

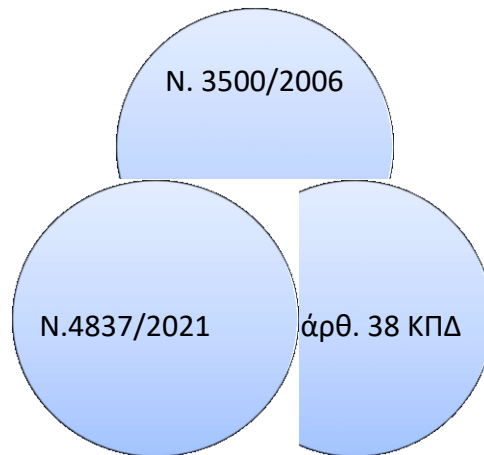
---

⁷² Ανάπτυξη ως προς το λοιπό περιεχόμενο του νόμου βλ. παραπάνω, υπο-ενότητα: «Ν. 3500/2006, “Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις”».

⁷³ Βλ. και Θ. Παπαθεοδώρου Θ., «Κακοποίηση Ανηλίκων (Εγκληματολογική Προσέγγιση)», στο Γ.Τσιάκαλος, Μπ.Ντάβου, Θ. Παπαθεοδώρου, Π.Χαλάτσης, Β.Γαλάνη, *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο;*, Γ.Πανούσης (επιμ.), εκδ. Lector, Αθήνα 2008, σ. 103.

⁷⁴ Ως ιδιαίτερης σημασίας εκτιμάται επίσης η πρόβλεψη με την ίδια διάταξη αντίστοιχης υποχρέωσης γιατρού που, κατά την άσκηση των καθηκόντων του εντοπίζει ευρήματα, που οδηγούν στην πιθανολόγηση άσκησης ενδοοικογενειακής βίας, στη λογική ακριβώς της ανησυχίας ότι το θύμα τελεί υπό το φόβο ή και την απειλή αντιποίνων σε περίπτωση που αποκαλύψει την βία σε βάρος του.

Η πρόσφατη αυτή διεύρυνση αφορά εργαζόμενους/ες όχι μόνο στο δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα, ως προς τους/τις οποίους/ες δεν προέκυπτε καταρχήν υποχρέωση γνωστοποίησης στις αρχές.

Σχήμα 2: Πλέγμα υποχρεώσεων επαγγελματιών – πεδίο αλληλοεπικάλυψης ως προς επιμέρους κατηγορίες

Αφήνει ωστόσο εκτός του πεδίου εφαρμογής του α) τις λοιπές περιπτώσεις κακοποίησης (πέραν της ενδοοικογενειακής βίας) και β) όλες τις μη αναφερόμενες σε αυτόν κατηγορίες επαγγελματιών, που εμπίπτουν στο πλαίσιο του άρθ. 38 ΚΠΔ (εφόσον υπηρετούν στο δημόσιο).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ισχύουσα διάταξη:

«1. Παιδαγωγός, εκπαιδευτικός, μέλος του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ή του ειδικού βοηθητικού προσωπικού της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος, επιμελητής, προπονητής ή γιατρός που παρέχει τις υπηρεσίες του σε ανήλικο, ο οποίος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του πληροφορείται ή διαπιστώνει με οποιονδήποτε τρόπο ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος ανηλίκου έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, υποχρεούται να το αναφέρει αμελλητί στις αρμόδιες διοικητικές αρχές. Την ίδια υποχρέωση έχει ιατρός που με βάση σοβαρά αντικειμενικά ευρήματα της ιατρικής εξέτασης διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος ενηλίκου έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. [...]

3. Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται αναλόγως και για τα μέλη του προσωπικού και τους Προϊσταμένους των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής

Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.)⁷⁵ του άρθρου 6 και της παρ. 3 του άρθρου 18 του ν. 4547/2018 (Α' 102)».

Δεδομένου ότι, κατά τη διατύπωση του νόμου, την υποχρέωση αναφοράς έχει ο/η επαγγελματίας εφόσον «πληροφορείται ή διαπιστώνει», θεωρείται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η σχετική διάταξη δεν προϋποθέτει βεβαιότητα, ως προς την ακρίβεια και αλήθεια της πληροφόρησης ή ως προς την προέλευση των ενδείξεων που αξιολογούνται ως παραπέμπουσες σε άσκηση βίας στην οικογένεια. Είναι σαφές ότι τα αναφερόμενα στη ρύθμιση πρόσωπα δεν οφείλουν αλλά ούτε και δικαιούνται να προβαίνουν σε ανακριτικές ή άλλες πράξεις για την απόδειξη όσων τους μεταφέρονται ή τα ανησυχούν εύλογα βάσει των ενδείξεων (λ.χ. να σηκώνουν τη μπλούζα μαθητή/τριας για να διαπιστώσουν σημάδια κακοποίησης)⁷⁶.

Η υποβολή αναφοράς στις αρμόδιες διωκτικές αρχές αποτελεί προληπτική ενέργεια και όχι καταγγελία της άδικης πράξης. Ο/Η εργαζόμενος/η που, ερχόμενος/η σε επαφή με ανήλικο/η, διαπιστώνει, έχει ενδείξεις άσκησης ενδοοικογενειακής βίας ή λαμβάνει τέτοια πληροφορία, ενημερώνει την αρμόδια αρχή, προκειμένου ακριβώς να διερευνηθεί η περίπτωση από τα κατάλληλα προς τούτο όργανα. Η παρατήρηση αυτή είναι βοηθητική και ενισχυτική της απόφασης του/της επαγγελματία να ενεργήσει κατά τα προβλεπόμενα στο νόμο, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην πραγματικότητα προβαίνει στην ενέργεια της αναφοράς ανταποκρινόμενος/η σε ρητή υποχρέωση και δεν λειτουργεί καταγγελτικά υποδεικνύοντας υπευθύνους.

- **N. 4837/2021, άρθρο 4**⁷⁷

---

⁷⁵ Πλέον ΚΕΔΑΣΥ.

⁷⁶ Βλ. και Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Οδηγός Εφαρμογής του πρωτοκόλλου διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών για επαγγελματίες*, στο πλαίσιο της Πράξης «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση και Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών», σ. 78, <http://esa-kapa-p.gr>.

⁷⁷ Ανάπτυξη ως προς το λοιπό περιεχόμενο του νόμου βλ. παραπάνω, υπο-ενότητα: Νόμος 4837/2021 («Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων...»).

Οι υποχρεώσεις, οι οποίες απορρέουν από τον Ν. 4837/2021 αφορούν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, συγκεκριμένες υπηρεσίες και δομές, που παρατίθενται με τρόπο περιοριστικό και χαρακτηρίζονται ως «φορείς παιδικής προστασίας».

Σύμφωνα με το άρθ. 4, οι Φορείς Παιδικής Προστασίας⁷⁸ υποχρεούνται να μεριμνούν για την έγκαιρη αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης των ανηλίκων που τελούν υπό την προστασία τους, τα οποία είτε καταγγέλλονται είτε υποπίπτουν στην αντίληψη των απασχολούμενων σε αυτούς. Σε περίπτωση που η αναφορά περιστατικού κακοποίησης προέρχεται από ωφελούμενο/η με αναπηρία, εφαρμόζονται μέθοδοι εναλλακτικής επικοινωνίας, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Η γνωστοποίηση λαμβάνει χώρα μέσω του/της Υπεύθυνου/ης Προστασίας Ανηλίκων του άρθρου 5 και αφορά:

- α) κάθε προφορική ή έγγραφη, επώνυμη ή ανώνυμη, αναφορά περιστατικού κακοποίησης, η οποία προέρχεται από τους/τις ωφελούμενους/ες των Μονάδων που τελούν υπό την ευθύνη λειτουργίας των Φορέων Παιδικής Προστασίας, από μέλη του προσωπικού τους, ανεξαρτήτως της σχέσης εργασίας τους, από εθελοντές/ντριες, από μέλη της οικογένειας των ωφελούμενων, καθώς και από οποιονδήποτε τρίτο, και
- β) κάθε περιστατικό κακοποίησης ανηλίκου που περιέρχεται με άλλο τρόπο στην αντίληψή τους.

Η γνωστοποίηση καταλαμβάνει κάθε περιστατικό κακοποίησης, οπουδήποτε και αν λαμβάνει χώρα, συμπεριλαμβανομένων όσων λαμβάνουν χώρα κατά την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας από τους Φορείς Παιδικής Προστασίας.

Κρίσιμο για την κατανόηση του πεδίου εφαρμογής της συγκεκριμένης ρύθμισης είναι να διευκρινιστεί ότι ως κακοποίηση ορίζονται όλες οι μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής κακοποίησης, παραμέλησης,

---

⁷⁸ Παραρτήματα Προστασίας Παιδιού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας των Περιφερειών και των Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας ιδιωτικού δικαίου, Μονάδες Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης ειδικότερα παιδικόι, βρεφικοί, βρεφονηπιακοί σταθμοί, σταθμοί ολοκληρωμένης φροντίδας και Μονάδες Απασχόλησης βρεφών και νηπίων, καθώς και παιδικόι, βρεφικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί που συστήνονται και λειτουργούν από δήμους ή νομικά πρόσωπα αυτών, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, παιδικές κατασκηνώσεις

αμελούς θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς.

Η αναφορά του/της Υπεύθυνου/ης Προστασίας Ανηλίκων διαβιβάζεται άμεσα στον/στην αρμόδιο/α Εισαγγελέα ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή ή δυνητικά στις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, ενώ παράλληλα ενημερώνεται τη διοίκηση του φορέα παιδικής προστασίας και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όπου τηρείται το Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων (άρθ. 9).

2.2.4.2. Επιτρεπόμενες ενέργειες - Διατάξεις που συμβάλλουν στην αποκάλυψη της κακοποίησης

Η σημασία της δημιουργίας ενός πλαισίου ικανού να ενθαρρύνει την γνωστοποίηση πληροφορίας ή υπονοιών κακοποίησης στις αρμόδιες αρχές αντανακλάται στην ελληνική έννομη τάξη σε μια σειρά διατάξεων, οι οποίες εντοπίζονται σε διαφορετικά νομοθετήματα. Οι ρυθμίσεις αυτές θεωρούνται -σε συνδυασμό με εκείνες που προβλέπουν τις υποχρεώσεις ειδικότερων κατηγοριών επαγγελματιών- ως ιδιαίτερης σημασίας, καθώς συμπληρώνουν το πλέγμα προστασίας των παιδιών, ως προς τα οποία εκτιμάται εύλογα ότι, λόγω της ιδιαίτερης ευαλωτότητάς τους, είναι δυσχερής -και, επομένως, όχι συχνή- η αποκάλυψη στα αρμόδια για τη διερεύνηση όργανα. Αξίζει επίσης να επισημανθεί, όπως θα καταστεί σαφές και στη συνέχεια, ότι ορισμένες από τις ενισχυτικές στην κατεύθυνση της αποκάλυψης διατάξεις αφορούν ευρύτερο πεδίο πολιτών, με χαλαρότερη ή και ανύπαρκτη σχέση με το παιδί και είναι βοηθητικές για την άρση τυχόν αμφιβολίας ή αμφιθυμίας ως προς τις ενδεικνυόμενες ενέργειες και τις συνέπειες αυτών.

2.2.4.2.1. Άρση καθήκοντος εχεμύθειας - νομιμοποίηση αναφοράς

Λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλοί/ές από τους/τις επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με παιδιά δεσμεύονται από καθήκον εχεμύθειας, το οποίο απορρέει από

ειδικότερες διατάξεις που ρυθμίζουν το έργο τους⁷⁹ ο έλληνας νομοθέτης προέβλεψε με σειρά διατάξεων την άρση του καθήκοντος αυτού, για την υπεράσπιση υπέρτερου συμφέροντος, όπως εκείνο της προστασίας παιδιού από κακοποίηση.

- Σε επίπεδο γενικών προβλέψεων καταρχάς στο **άρθρο 371 του Ποινικού Κώδικα** ορίζεται ότι: *«Η πράξη [ενν. αποκάλυψη ιδιωτικών απορρήτων που του έχουν εμπιστευτεί] δεν είναι άδικη και μένει ατιμώρητη αν ο υπαίτιος απέβλεπε στην εκπλήρωση καθήκοντος ή στη διαφύλαξη δικαιολογημένου ουσιώδους συμφέροντος, δημόσιου ή του ίδιου ή κάποιου άλλου, το οποίο δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά».*

- Επιπλέον η **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση (Σύμβαση Lanzarote, Ν. 3727/2008)**, ορίζει στο άρθρο 12 («Αναφορά υποψιών γενετήσιας εκμετάλλευσης ή κακοποίησης») ότι *«Κάθε Μέρος λαμβάνει τα απαιτούμενα νομοθετικά ή άλλα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι κανόνες εμπιστευτικότητας που επιβάλλονται από το εσωτερικό δίκαιο σε ορισμένους επαγγελματίες, οι οποίοι έρχονται κατά την εργασία τους σε επαφή με παιδιά, δεν αποτελούν εμπόδιο στη δυνατότητα, για τους επαγγελματίες αυτούς, να αναφέρουν στις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την προστασία των παιδιών, οποιαδήποτε κατάσταση για την οποία έχουν εύλογη αιτία να πιστεύουν ότι ένα παιδί είναι θύμα γενετήσιας εκμετάλλευσης ή κακοποίησης.*

2. *Κάθε Μέρος λαμβάνει τα απαιτούμενα νομοθετικά ή άλλα μέτρα, προκειμένου να ενθαρρύνει οποιονδήποτε γνωρίζει ή υποψιάζεται, καλόπιστα, περιστατικά γενετήσιας εκμετάλλευσης ή κακοποίησης παιδιών, να αναφέρει αυτά στις αρμόδιες υπηρεσίες».*

Στο Κεφ. Α' (άρθ. 2) του νόμου που κύρωσε τη Σύμβαση προβλέπεται επίσης ότι *«Επιτρέπεται σε όσους έχουν υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας και έρχονται κατά την εργασία τους σε επαφή με παιδιά, να αναφέρουν στην αρμόδια αρχή, κατά παρέκκλιση*

---

⁷⁹ Άρθρο 371 Ποινικού Κώδικα, στο οποίο ορίζεται ως άδικη πράξη η αποκάλυψη από κληρικούς, δικηγόρους και κάθε είδους νομικούς συμπαραστάτες, συμβολαιογράφους, γιατρούς, μαιές, νοσοκόμους, φαρμακοποιούς καθώς και βοηθούς των προσώπων αυτών ιδιωτικών απορρήτων που τους εμπιστεύθηκαν ή τα οποία έμαθαν λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους. Βλ. επίσης ενδεικτικά ως προς ειδικότερες ρυθμίσεις τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005, άρθ. 13) και τον Κώδικα Δεοντολογίας Ψυχολόγων (Υ.Α. αριθμ. Γ5β/Γ.Π. οικ. 42984/2019, άρθ. 4).

της ανωτέρω υποχρέωσης (του επαγγελματικού απορρήτου), οποιαδήποτε κατάσταση για την οποία έχουν εύλογη αιτία να πιστεύουν ότι ένα παιδί είναι θύμα γενετήσιας εκμετάλλευσης ή κακοποίησης».

- Ορισμένοι **Κώδικες δεοντολογίας**, καθώς και **ειδικότεροι νόμοι, που διέπουν την άσκηση επαγγέλματος**, εμφανίζουν ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο πρόγραμμα, στον βαθμό ιδίως που περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικά με το καθήκον εχεμύθειας και την επιτρεπόμενη άρση αυτού, τις υποχρεώσεις και τον τρόπο δράσης των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά. Ενδεικτικά αναφέρονται εδώ ο Ιατρικός Κώδικας (Ν. 3418/2005), ο Κώδικας Δεοντολογίας Ψυχολόγων (Υ.Α. Γ5Β/Γ.Π.οικ.42984, ΦΕΚ 2344/Β'/18.6.2019), ο Ν. 991/1979, που ρυθμίζει την άσκηση επαγγέλματος του ψυχολόγου και το π.δ. 23/1992, που ρυθμίζει την άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού.

- Αλλά και γενικότερα, σε ό,τι αφορά τη νομιμοποίηση πολίτη, που δεν δεσμεύεται από τυχόν καθήκον εχεμύθειας -πέρα δηλαδή από το πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων του- προβλέπεται στο άρθρο **42 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας** ότι «*Εκτός από αυτόν που αδικήθηκε και οποιοσδήποτε άλλος έχει το δικαίωμα να καταγγείλει στην αρχή τις αξιόποινες πράξεις που διώκονται αυτεπαγγέλτως, τις οποίες πληροφορήθηκε με οποιονδήποτε τρόπο*».

2.2.4.2.2. «Υποδοχή και διερεύνηση από υπηρεσίες ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας αιτημάτων ανηλίκων, που δεν συνοδεύονται από τους γονείς τους»⁸⁰

Η εκτίμηση της δυσκολίας του παιδιού να γνωστοποιήσει σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει και να ζητήσει βοήθεια, για ποικίλους λόγους (άγνοια φορέων και διαδικασιών, φόβος, ενοχές, δυσχέρεια πρόσβασης) σε συνδυασμό με την αναγνώριση της σημασίας του κατοχυρωμένου στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού άρθρου 12 (για τον σεβασμό στις απόψεις του παιδιού), οδήγησε τον Συνήγορο του Πολίτη, σε συνέχεια αναφορών και ερωτημάτων που υποβλήθηκαν από φορείς, σχολεία και εφήβους, στη σύνταξη εγγράφου προς τα

⁸⁰ Βλ. σχετικά έγγραφο Συνηγόρου του Πολίτη με αριθμ. πρωτ. Φ. 1000.2/24645/2013 από 20.6.2013, <https://old.synigoros.gr/resources/epistolh-synhgoroy-gia-anhlikoys-yphresies-yyxikhs-ygeias.pdf>

συναρμόδια υπουργεία⁸¹, με το οποίο τεκμηριώθηκε το δικαίωμα των ανηλίκων να απευθύνονται σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας και πρόνοιας ακόμη και χωρίς τη συνοδεία ή/και τη συναίνεση των κηδεμόνων τους.

Ειδικότερα, διευκρινίστηκε ότι, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία που απορρέει από το Σύνταγμα, τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τους επαγγελματικούς Κώδικες Δεοντολογίας, ανήλικος/η έχει το δικαίωμα να απευθυνθεί με οποιονδήποτε τρόπο σε μία αρμόδια υπηρεσία ψυχικής υγείας ή κοινωνικής πρόνοιας, να συναντήσει τον/την κατάλληλο/η επαγγελματία, να εξηγήσει το πρόβλημα που τον/την απασχολεί, και να ζητήσει πληροφόρηση και, ενδεχομένως, βοήθεια.

Ο αντίστοιχος φορέας νομιμοποιείται και έχει υποχρέωση να ορίσει ειδικευμένο/η επαγγελματία που θα συναντήσει ανήλικο/η, αν προσέρχεται κατευθείαν στην υπηρεσία, είτε να προγραμματίσει συνάντηση μαζί του/της ύστερα από τηλεφωνικό αίτημα, ακόμη και εφόσον δηλωθεί ότι οι γονείς/κηδεμόνες δεν γνωρίζουν την ενέργειά του/της ή δεν συναινούν σε αυτήν.

Το υπουργείο Εσωτερικών προώθησε το έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη σε όλους του ΟΤΑ της χώρας, με αποτέλεσμα να αξιοποιείται ήδη από τις αρμόδιες υπηρεσίες και να λειτουργεί ιδιαίτερα βοηθητικά για επαγγελματίες ψυχικής υγείας και πρόνοιας που υπηρετούν στους αντίστοιχους φορείς.

Η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές του Υπουργείου Υγείας υιοθέτησε επίσης πλήρως τις προαναφερθείσες θέσεις και τάχθηκε υπέρ της σύνταξης και υποστήριξης ενός πλαισίου υποδοχής και αξιολόγησης των αιτημάτων ανηλίκων (ιδίως εφήβων), από τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας / πρόνοιας.⁸²

Η αξία της ερμηνευτικής αυτής προσέγγισης του ισχύοντος πλαισίου, υπέρ της δυνατότητας του παιδιού να απευθύνεται σε υπηρεσίες της πρόνοιας και της ψυχικής υγείας, είναι αυτονόητη για το αντικείμενο του συγκεκριμένου σεμιναρίου, καθώς συμβάλλει στην άρση τυχόν προσκομμάτων για την πρόσβαση ανηλίκων σε δημόσιους φορείς και, επομένως, για την ακρόαση των απόψεων και των αναγκών

⁸¹ Υπουργεία Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Υγείας, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας και Εσωτερικών.

⁸² Για το έγγραφο της Ειδικής Επιτροπής βλ. <https://old.synigoros.gr/resources/eggrafo-epitropis-ypourgeiou-ygeias.pdf>

τους για ζητήματα, μεταξύ άλλων, βίας σε βάρος τους και πιθανής θυματοποίησής τους ακόμη και από μέλη της οικογένειάς τους. Ειδικά, στις τελευταίες περιπτώσεις η προϋπόθεση ενημέρωσης και εξασφάλισης της συναίνεσης του γονέα, θα λειτουργούσε κατά πάσα πιθανότητα ανασταλτικά για το παιδί, στην προσπάθειά του να «σπάσει τη σιωπή του» και να ζητήσει βοήθεια.

2.2.4.2.3. Επαφή ψυχολόγου/κοινωνικού λειτουργού του σχολείου με μαθητές/τριες⁸³

Το Υπουργείο Παιδείας, μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, εξέδωσε τον Φεβρουάριο του 2024 εγκύκλιο με θέμα, «*Επαφή ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών σχολικών μονάδων με μαθητές και μαθήτριες*», προκειμένου να αρθεί η στρεβλή ερμηνεία του ισχύοντος πλαισίου, που ορίζει τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων των μελών των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), και να αποσαφηνιστεί ότι επιτρέπεται στους/στις παραπάνω επαγγελματίες να επικοινωνήσουν με μεμονωμένους/ες μαθητές ή μαθήτριες, που ζητούν να τους συναντήσουν, ακόμη και χωρίς συναίνεση των κηδεμόνων των παιδιών.

Στην εγκύκλιο αυτή υιοθετήθηκε η θέση του Συνηγόρου, κατά την οποία η απαγόρευση της επαφής αυτής, που είχε διαπιστωθεί ως πρακτική σε πολλά σχολεία της χώρας:

- ερχόταν σε προφανή σύγκρουση με τα άρθ. 3 και 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), που έχει υπέρτερη νομική ισχύ έναντι του κοινού νόμου (άρθ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος),

---

⁸³ Εγκύκλιος με αριθμ. πρωτ. 138415 /Δ3 από 4.12.2023 με θέμα: «*Οδηγίες - κατευθύνσεις για τη λειτουργία των θεσμών ενταξιακής εκπαίδευσης*», που εκδόθηκε μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη. Βλ. σχετικά Συνηγόρος του Πολίτη, Σύνοψη Διαμεσολάβησης, «*Επαφή ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών σχολικών μονάδων με μαθητές και μαθήτριες*» Φεβρουάριος 2024, <https://www.synigoros.gr/el/category/paidi/post/synopsh-diamesolabshs-or-epafh-psyxologwn-kai-koinwnikwn-leitoyrgwn-sxolikwn-monadwn-me-ma8htes-kai-ma8htries>

- υπέσκαπτε τον κρίσιμο ρόλο του σχολείου στην ανίχνευση της κακοποίησης του παιδιού -όπως αυτός άλλωστε αναδεικνύεται με τη θέσπιση ειδικής υποχρέωσης για τα αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας (άρθ. 23 ν. 3500/2006),
- ήταν μη συμβατή με τη λογική του σχολείου ως κοινότητας, καθώς απέκλειε (εξειδικευμένα) μέλη της ίδιας της σχολικής κοινότητας και του Συλλόγου Διδασκόντων (στην ειδικότερη περίπτωση της ΕΔΥ), όπως είναι οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί, από την άμεση και αυθόρμητη επικοινωνία με παιδιά που επιζητούν να τους/τις συναντήσουν, ενώ αντίθετα και εύλογα επιτρέπεται και ενθαρρύνεται η επαφή του/της εκπαιδευτικού με τα παιδιά που θέλουν να συζητήσουν/εκμυστηρευτούν κάτι που τα απασχολεί, χωρίς να απαιτείται φυσικά συναίνεση κηδεμόνα,
- λειτουργούσε αναμφίβολα αποθαρρυντικά για παιδί που θέλει να αναφέρει κάτι σοβαρό (κακοποίησή του αλλά ακόμη και μια άλλου είδους σοβαρή δική του αρνητική εμπειρία λ.χ. εγκυμοσύνη), καθώς επέβαλλε στην πράξη στον/στην ειδικά εκπαιδευμένο/η επαγγελματία να το αποπέμψει ζητώντας άδεια γονέα/κηδεμόνα.

Με βάση τη συλλογιστική αυτή προβλέφθηκε ότι «τα μέλη των ΕΔΥ, σε αρχικό στάδιο, δέχονται και ακούν μαθητές/μαθήτριες που επιθυμούν να τους συναντήσουν για να αναφέρουν ή να ζητήσουν περισσότερες πληροφορίες για κάποιο θέμα που τους/τις απασχολεί, χωρίς να απαιτείται η συναίνεση του γονέα/κηδεμόνα. Στη συνέχεια κρίνουν τα δεδομένα και αποφαινόμενοι για τυχόν ενέργειες. Αν απαιτούνται ενέργειες σκόπιμης παρέμβασης/υποστήριξης στο πλαίσιο του σχολείου (ενδεικτικά: αξιολόγηση και εφαρμογή εξατομικευμένου προγράμματος) ζητείται η συναίνεση της οικογένειας και η υπογραφή του σχετικού πρωτοκόλλου συνεργασίας».

2.2.5. Πλέγμα προστασίας των επαγγελματιών

Μία πρώτη παρατήρηση σε σχέση με τις ρυθμίσεις, που καταγράφονται στη συνέχεια, όπως αναδείχθηκε παραπάνω και σχετικά με εκείνες που εισάγουν υποχρέωση αναφοράς, αφορά τον αποσπασματικό χαρακτήρα αυτών και την αλληλο-επικάλυψη που εντοπίζεται σε ορισμένες διατάξεις. Πράγματι, όπως θα διαφανεί στη

συνέχεια, αντί ενός συνεκτικού πλαισίου, που ενδυναμώνει και διασφαλίζει με σαφήνεια όλους επαγγελματίες -οι οποίοι/ες ασχολούνται με το ιδιαίτερα ευαίσθητο πεδίο της παιδικής προστασίας ή και βρίσκονται στη θέση αυτή στη βάση περιστασιακής επαφής με παιδιά και καλούνται να προβούν σε αναφορές, να συντάξουν εκθέσεις, να λάβουν αποφάσεις προς το συμφέρον των ανηλίκων, στην ελληνική έννομη τάξη- η παρεχόμενη προστασία είναι αποσπασματική, μέσω μεμονωμένων διατάξεων σε διαφορετικά νομοθετήματα και, τελικά, καλύπτει επιμέρους ομάδες και για διαφορετική κάθε φορά δράση. Επιπλέον, η προστασία των ίδιων εργαζομένων (βλ. ενδεικτικά παρακάτω την ανάπτυξη ως προς τους παιδαγωγούς των βρεφονηπιακών σταθμών) μπορεί να πηγάζει από διαφορετικές νομοθετικές προβλέψεις. Η παραπάνω συνθήκη δημιουργεί αναπόδραστα πολύ συχνά σύγχυση, ιδίως στους/στις μη νομικούς, που καλούνται κάθε φορά να κατανοήσουν το περιεχόμενο της παρεχόμενης νομικής διασφάλισής τους.

Μια δεύτερη παρατήρηση ως προς τη νομοθεσία που υποστηρίζει τον/την εργαζόμενο/η στο έργο του/της για την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση είναι ότι, πέραν της θέσπισης του «ακαταδίωκτου», βοηθητικές είναι οι προβλέψεις που προαναφέρθηκαν για την επιτρεπόμενη παραβίαση του καθήκοντος εχεμύθειας αλλά και καθ' εαυτή η πρόβλεψη της υποχρέωσης αναφοράς και ο προσδιορισμός των οφειλόμενων διαδικασιών.

Την ανάγκη ενός σαφούς και συνεκτικού νομοθετήματος, που να αποτυπώνει με ενιαίο και πλήρη τρόπο την πρόθεση του έλληνα νομοθέτη να υποστηρίξει τους επαγγελματίες στο δύσκολο και ευαίσθητο έργο τους για την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση έχουν αναδείξει φορείς, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη με θεσμικές παρεμβάσεις προς την πολιτεία.

- **N. 4509/2017, Άρθρο 40: Ποινική ευθύνη ψυχιάτρων, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών**

Η σχετική διάταξη αποσκοπεί στην κάλυψη της ανάγκης προστασίας και υποστήριξης του έργου των επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά και στο πλαίσιο αυτό καλούνται να συντάξουν έκθεση και να διατυπώσουν απόψεις και εισηγήσεις,

ώστε να συνδράμουν την εισαγγελική αρχή ή το δικαστήριο στην έκδοση της βέλτιστης για το συμφέρον του παιδιού απόφασης.

Η προβλεπόμενη σε αυτή τη ρύθμιση προστασία είναι διαφορετική από εκείνη που θεσπίζουν οι διατάξεις των ν. 3500/2006 και 3837/2021 γιατί δεν καλύπτει την ενέργεια ενημέρωσης των αρχών (αναφορά) για πράξη κακοποίησης σε βάρος παιδιού αλλά αφορά την ίδια την έκθεση/γνωμάτευση κ.λπ. που συντάσσει ο/η επαγγελματίας και τις γνώμες που διατυπώνονται σε αυτή.

Ως αστοχία ωστόσο αξιολογείται ο περιορισμός της προστασίας αυτής σε λίγες κατηγορίες επαγγελματιών, σύμφωνα με τη διατύπωση της διάταξης. Πράγματι, το «ακαταδίωκτο» αφορά αποκλειστικά τους κοινωνικούς λειτουργούς και επαγγελματίες ψυχικής υγείας που απασχολούνται αποκλειστικά σε δημόσιες παιδοψυχιατρικές μονάδες και προβαίνουν σε ενέργειες αξιολόγησης παιδιού στο πλαίσιο διερεύνησης για τυχόν κακοποίηση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθ. 40:

«Οι ψυχίατροι, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί, οι οποίοι εργάζονται σε δημόσιες παιδοψυχιατρικές μονάδες και ενεργούν στο πλαίσιο δικαστικής ή κοινωνικής έρευνας που διεξάγεται από δικαστικό λειτουργό για τη διακρίβωση κακοποίησης ανηλίκου, δεν εγκαλούνται και δεν ενάγονται για γνώμη που διατύπωσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, εκτός αν ενήργησαν με δόλο ή παραβίασαν το απόρρητο των πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η ρύθμιση εφαρμόζεται και στις εκκρεμείς υποθέσεις».

Η διατύπωση αυτή αφήνει χωρίς κάλυψη τον κύριο κορμό των επαγγελματιών που φέρουν στην πράξη το βάρος εκτέλεσης των εισαγγελικών παραγγελιών έρευνας κοινωνικών συνθηκών, ιδίως εκείνους/ες που στελεχώνουν τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων, τα κέντρα κοινότητας κ.λπ.⁸⁴

- **Ν. 3500/2006 άρθ. 23**

---

⁸⁴ Το κενό αυτό έχει εντοπισθεί ήδη από τον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος είχε υποβάλει θεσμική πρόταση διεύρυνσης του πεδίου των επαγγελματιών, που απολαμβάνουν της συγκεκριμένης προστασίας, χωρίς ωστόσο να υπάρξει ανταπόκριση της πολιτείας. Βλ. Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2022*, σ. 138, <https://www.synigoros.gr/el/category/ethsies-ek8eseis/post/ethsia-ek8esh-2022>

Στο άρθρο 23 του νόμου αυτού, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 5090/2024, προβλέπεται -εκτός από την υποχρέωση αναφοράς- η προστασία των ατόμων που εκπληρώνουν την υποχρέωσή τους για γνωστοποίηση στις αρχές. Η παρεχόμενη μάλιστα διασφάλιση δεν αφορά μόνο τυχόν ποινική δίωξη αλλά οποιαδήποτε δυσμενή μεταχείριση ή κυρώσεις (πειθαρχικές, αστικές κ.ά.).

Ειδικότερα, στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου ορίζεται ότι: «*Τα πρόσωπα της παρ. 1, που προβαίνουν σε αναφορά εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας δεν εγκαλούνται, δεν ενάγονται, δεν διώκονται πειθαρχικά, δεν απολύονται, ούτε υφίστανται άλλου είδους κυρώσεις ή δυσμενή μεταχείριση, για το περιστατικό που ανέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, παρά μόνο εάν προέβησαν εν γνώσει τους σε αναληθή αναφορά.*»

• **Ν. 4837/2021 άρθ. 6, «Εννομη προστασία Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων»**

Ανάλογη προστασία προβλέπει το άρθρο 6 του Ν. 4837, όπου περιλαμβάνονται μάλιστα ρυθμίσεις για την κάλυψη τυχόν δαπάνης, εφόσον προκύψει ανάγκη νομικής υποστήριξης του/της επαγγελματία.

Ειδικότερα προβλέπεται ότι:

«1. Ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων, καθώς και το λοιπό προσωπικό των Φορέων Παιδικής Προστασίας που προβαίνουν σε αναφορά περιστατικού κακοποίησης, δεν εγκαλούνται, δεν ενάγονται, δεν διώκονται πειθαρχικά, δεν απολύονται, ούτε υφίστανται άλλου είδους κυρώσεις ή δυσμενή μεταχείριση, για το περιστατικό που ανέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, παρά μόνον εάν προέβησαν εν γνώσει τους σε αναληθή αναφορά.

2. Ο Φορέας Παιδικής Προστασίας, στον οποίο απασχολείται ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων που προέβη σε αναφορά περιστατικού κακοποίησης δύναται, κατόπιν έγγραφης συναίνεσής του, να αναλάβει τις δαπάνες για τη νομική υποστήριξη του αναφέροντος, στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς που προέκυψε λόγω αναφοράς περιστατικού κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για την άσκηση των αναγκαίων ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων και για τη διενέργεια των σχετικών διαδικαστικών πράξεων ενώπιον των αρμόδιων διοικητικών ή δικαστικών αρχών. Ο

Φορέας Παιδικής Προστασίας, στον οποίο απασχολείται ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων ή ο έτερος αναφέρων, μπορεί επίσης να παρεμβαίνει προς υπεράσπισή του ενώπιον των διοικητικών ή δικαστικών αρχών. Ειδικά, σε περίπτωση δημόσιου φορέα ισχύει το άρθρο 52 του ν. 4674/2020 (Α' 53).

3. Σε περίπτωση δημόσιου φορέα, τα έξοδα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του οικείου φορέα. Η καταβολή των ανωτέρω δαπανών γίνεται εφόσον, για τις ποινικές υποθέσεις, εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση, με την οποία οι υπάλληλοι κηρύσσονται αθώοι ή απαλλάσσονται των κατηγοριών ή τελεσίδικο βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου, με το οποίο πάει οριστικά η ποινική δίωξη εναντίον τους ή τίθεται η υπόθεση στο αρχείο και εφόσον προσκομισθούν τα νόμιμα παραστατικά. Το αιτούμενο ποσό δεν δύναται να υπερβαίνει το τριπλάσιο του ποσού αναφοράς κάθε διαδικαστικής πράξης ή παρεχόμενης υπηρεσίας, όπως προσδιορίζεται στους πίνακες αμοιβών του Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013, Α' 208)».

Άξιο προσοχής είναι εδώ ότι η προβλεπόμενη προστασία δεν αφορά μόνο τον/την Υπεύθυνο/η Προστασίας Ανηλίκων του φορέα αλλά και το λοιπό προσωπικό, εφόσον προβαίνει σε αναφορά για κακοποίηση παιδιού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Στόχος

Στόχο της ενότητας αποτελεί καταρχάς η εξοικείωση των επιμορφούμενων με τις βασικές μορφές κακοποίησης του παιδιού, ώστε να καταστεί απόλυτα σαφές το αντικείμενο του προγράμματος και να αναγνωρίζουν οι επαγγελματίες με πληρέστερο τρόπο συμπεριφορές σε βάρος του παιδιού, σύμφωνα με τους παρεχόμενους ορισμούς. Επιχειρείται εξάλλου αποδελτίωση των κυριότερων προγραμμάτων και δράσεων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Τέλος, επιδιώκεται να γνωρίσουν οι συμμετέχοντες/ουσες τους κυριότερους φορείς και υπηρεσίες, στους οποίους θα μπορούσαν να απευθυνθούν οι ίδιοι/ες για να ζητήσουν προστασία παιδιού ή να παραπέμψουν ανήλικο ή την οικογένειά του για υποστήριξη στην κατεύθυνση της πρόληψης, για τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης ή/και με σκοπό τη θεραπεία/αποκατάσταση του θύματος.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα προσεγγίζεται η θεματική του προγράμματος μέσα από την παράθεση των κυριότερων κατηγοριών κακοποίησης παιδιού αλλά και των δράσεων που έχουν σχεδιαστεί ή λάβει χώρα για την πρόληψη επιμέρους μορφών κακοποίησης σε εθνικό επίπεδο ή και διεθνώς. Τέλος, αποτυπώνεται στους βασικούς άξονές του το πλέγμα των υπηρεσιών και φορέων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στο πεδίο της προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες/ουσες στο πρόγραμμα θα:

- Αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο βασικών μορφών κακοποίησης, σε σχέση με τις οποίες θα εργαστούν στο πρόγραμμα.
- Είναι σε θέση να αξιολογούν βλαπτικές για τα παιδιά συμπεριφορές και να αντιλαμβάνονται εάν αυτές εμπίπτουν στην έννοια της κακοποίησης και χρήζουν ανάλογης διαχείρισης.
- Έχουν ενημερωθεί ως προς θεσμικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα και διεθνώς τα τελευταία χρόνια σε επίπεδο σχεδιασμού πολιτικών και προώθησης εφαρμογής των επιταγών που απορρέουν από τις διεθνείς δεσμεύσεις και, γενικότερα, από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την προστασία του παιδιού.
- Είναι σε θέση να προσδιορίζουν τις υπηρεσίες και τους λοιπούς φορείς της κοινότητας που είναι αρμόδιοι σε περίπτωση υπόνοιας ή διαπίστωσης κακοποίησης παιδιού.
- Είναι σε θέση να παραπέμπουν στους κατάλληλους φορείς υποστήριξης του παιδιού και της οικογένειάς του, με στόχο την πλαισίωσή τους και την αποτροπή φαινομένων βίας σε βάρος ανηλίκων.

Έννοιες - κλειδιά

Κακοποίηση, παραμέληση, συναισθηματική – ψυχολογική κακοποίηση, σεξουαλική κακοποίηση, Σχέδιο Δράσης, Εισαγγελία, Συνήγορος του Πολίτη, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων, Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων

3.1. Ορισμοί - Εννοιολογική προσέγγιση του περιεχομένου των μορφών κακοποίησης

Σχήμα 3: Βασικές μορφές κακοποίησης

3.1.1. Οριοθέτηση βασικών μορφών κακοποίησης

Αφετηριακό σημείο στην προσέγγιση της έννοιας της κακοποίησης και της βίας σε βάρος παιδιών αποτελεί η αποσαφήνιση ότι το περιεχόμενο αυτών δεν περιορίζεται στις μορφές βλάβης που είναι ευχερέστερα διαπιστώσιμες και ορατές, δηλαδή στη σωματική βλάβη και /ή σκόπιμη βλάβη αλλά περιλαμβάνει και συμπεριφορές όπως η ψυχολογική κακομεταχείριση και η παραμέληση.⁸⁵

⁸⁵ Βλ. και Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής του ΟΗΕ με αριθμ. 13, «Το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία από κάθε μορφή βίας» σε Νάσκου -Περράκη, ό.π., σ. 312.

Η βασική κατηγοριοποίηση⁸⁶ των μορφών κακοποίησης περιλαμβάνει τις ακόλουθες μορφές συμπεριφοράς:

- ◎ **Σωματική κακοποίηση:** χρήση σωματικής βίας που συνεπάγεται (πραγματικά ή δυνητικά) βλάβη στην υγεία του παιδιού, στην επιβίωση, στην ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεία του. Περιλαμβάνει πρακτικές, όπως χτυπήματα, κλωτσιές, ταρακούνημα, δάγκωμα, σωματική τιμωρία κ.λπ.⁸⁷
- ◎ **Ψυχολογική –συναισθηματική κακοποίηση:** μεμονωμένα περιστατικά ή και διαρκής αποτυχία του γονέα/φροντιστή να παράσχει αναπτυξιακά κατάλληλο & υποστηρικτικό περιβάλλον, με πρακτικές που βλάπτουν τη συναισθηματική υγεία και ανάπτυξη του παιδιού (λ.χ. επίμονες επιβλαβείς αλληλεπιδράσεις με το παιδί⁸⁸ περιορισμός κινήσεων, ταπείνωση, κατηγορίες, απειλές, εκφοβισμός, διάκριση σε βάρος του, γελοιοποίηση, απόρριψη, απομόνωση, αδιαφορία και ευνοιοκρατία, άρνηση συναισθηματικής . ανταπόκρισης· παραμέληση της ψυχικής υγείας, των ιατρικών και εκπαιδευτικών αναγκών, έκθεση σε ενδοοικογενειακή βία).
- ◎ **Σεξουαλική κακοποίηση:** εμπλοκή παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα, την οποία δεν κατανοεί πλήρως και δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο, ή η οποία παραβιάζει τους νόμους και τους κανόνες της συγκεκριμένης και διεθνούς κουλτούρας. Στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται και μορφές εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης, οι

⁸⁶ Αναλυτικότερη προσέγγιση των επιμέρους μορφών κακοποίησης ακολουθεί στις επόμενες ενότητες.

⁸⁷ Στο Γενικό Σχόλιο Αριθμός 8 (παρ. 11), η Επιτροπή όρισε τη «σωματική» τιμωρία ως οποιαδήποτε τιμωρία στην οποία χρησιμοποιείται σωματική βία και προορίζεται να προκαλέσει κάποιο βαθμό πόνου ή ενόχλησης, όσο ελαφρύς κι αν είναι. Τα περισσότερα περιλαμβάνουν χτύπημα («σκαμπίλο», «χαστούκι», «ξύλο») σε παιδιά, με το χέρι ή με ένα εργαλείο -μαστίγιο, ραβδί, ζώνη, παπούτσι, ξύλινο κουτάλι κ.λπ. Αλλά μπορεί επίσης να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, κλωτσιές, τράνταγμα ή ριζιμο παιδιών, ξύσιμο, τσιμπήματα, δάγκωμα, τράβηγμα μαλλιών ή αυτιών, ξυλοκόπημα, τον εξαναγκασμό να παραμένουν τα παιδιά σε άβολες στάσεις, κάνιμο, ζεμάτισμα ή εξαναγκαστική κατάποση. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η σωματική/σωματική τιμωρία είναι πάντα εξευτελιστική. Άλλες συγκεκριμένες μορφές σωματικής τιμωρίας αναφέρονται στην έκθεση του ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα για τη μελέτη των Ηνωμένων Εθνών για τη βία κατά των παιδιών (A/61/299, παρ. 56, 60 και 62). Π. Νάσκου-Περράκη, ό.π., σ. 321

⁸⁸ Βλ. Γενικό Σχόλιο αριθμ. 3, σε Π. Νάσκου – Περράκη, ό.π., σ. 320, όπου αναφέρονται παραδείγματα τέτοιων επίμονων αλληλεπιδράσεων, που λαμβάνουν χώρα επικοινωνώντας στα παιδιά ότι είναι άχρηστα, ότι δεν τα αγαπούν, ότι είναι ανεπιθύμητα, σε κίνδυνο ή ότι παίρνουν αξία μόνο μέσω της ικανοποίησης των αναγκών του άλλου.

οποίες καταχωρούνται και ως ειδικότερη μορφή κακοποίησης⁸⁹, όπως η χρήση παιδιών για εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση, η χρήση τους σε ακουστικές ή οπτικές εικόνες σεξουαλικής κακοποίησης, η παιδική πορνεία, η σεξουαλική δουλειά, η σεξουαλική εκμετάλλευση στα ταξίδια και τον τουρισμό, η εμπορία ανθρώπων (trafficking) (εντός και μεταξύ χωρών) και η πώληση παιδιών για σεξουαλικούς σκοπούς και καταναγκαστικό γάμο.⁹⁰ Μπορεί να προέρχεται από: α) ενήλικο, β) άλλα παιδιά, που λόγω της ηλικίας ή της ανάπτυξής τους βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης σε σχέση με το θύμα.⁹¹

- ⊙ **Παραμέληση:** το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο η διατροφή, η ιατρική φροντίδα, η ένδυση, η στέγαση, η σχολική φοίτηση ή η παρακολούθηση που παρέχεται στο παιδί είναι έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη, σε βαθμό τέτοιο ώστε να παραβλέπεται ή να τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η υγεία και η ανάπτυξή του.⁹² Ένα παιδί είναι παραμελημένο εάν αφηθεί χωρίς φροντίδα για μακρά χρονικά διαστήματα ή εάν εγκαταλειφθεί.⁹³ Στα πλαίσια της παραμέλησης εντάσσεται και η ανεπάρκεια της αύξησης ή δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας.⁹⁴

---

⁸⁹ Βλ. στη συνέχεια «Ειδικότερες μορφές κακοποίησης»

⁹⁰ Γενικό Σχόλιο με αριθμ. 13, Π.Νάσκου-Περράκη, ό.π. σ. 321 επ.

⁹¹ World Health Organization (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*, Geneva, (document WHO/HSC/PVI/99.1). Retrieved from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>.

⁹² Ε.Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, Μ. Τσάγκαρη, *Εγχειρίδιο για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, 1999, σσ. 75-76.

⁹³ Ενδεικτικά χαρακτηριστικά παραμέλησης: συστηματική κακή σίτιση, κακή υγιεινή, δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας, ακατάλληλη ένδυση, εγκατάλειψη, στέρηση τροφής, ασταθής σχολική φοίτηση ή εγκατάλειψη του σχολείου, παράταση της παραμονής στο σχολείο χωρίς συγκεκριμένο λόγο, συνεχής κόπωση, απάθεια ή και ύπνος μέσα στην τάξη, χρήση οιοπνευματωδών ή τοξικών ουσιών από το παιδί (Ελ.Αγάθωνος, *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης – παραμέλησης*, Κεφ. 2 εν. 1, εκδ. Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, 1998, σελ. 20)

⁹⁴ Βλ. επίσης και Α.Μαγγανά, «Η παραμέληση των ανηλίκων», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τεύχ. 7/1999, έτος 2^ο, σσ. 727-729, ο οποίος κάνει λόγο για «ηθική παραμέληση» του παιδιού, περιγράφοντας συνθήκες, όπως το να αφήνεται το παιδί επί ώρες στην τηλεόραση (ή στο διαδίκτυο) ή να εκτίθεται στις συνεχείς εντάσεις μεταξύ των γονέων του.

3.1.2. Ειδικότερες μορφές κακοποίησης⁹⁵

Πέραν της βασικής κατηγοριοποίησης των μορφών κακοποίησης που αναφέρθηκε αμέσως παραπάνω, στη βιβλιογραφία απαντώνται αναφορές σε ειδικότερες μορφές, ορισμένες εκ των οποίων παρατίθενται εντελώς ενδεικτικά στη συνέχεια. Αυτονόητο είναι ότι οι κατηγορίες αυτές περιλαμβάνονται στις βασικές μορφές κακοποιητικών συμπεριφορών. Σημειωτέο είναι επίσης ότι, μια ή περισσότερες μορφές κακοποίησης - παραμέλησης μπορεί να συνυπάρχουν στην ίδια οικογένεια.

Εκμετάλλευση, με την έννοια της χρησιμοποίησης του παιδιού με στόχο την αποκόμιση οφέλους ή οικονομικού κέρδους. Η ώθηση του ανηλίκου σε επαιτεία, πορνεία, παιδική πορνογραφία κ.λπ. (π.χ. φωτογράφιση, μαγνητοσκόπηση,⁹⁶ σεξουαλική επαφή) αποτελούν παραδείγματα παιδικής εκμετάλλευσης.⁹⁷

Ανεπάρκεια αύξησης/Δυστροφία Μη Οργανικής Αιτιολογίας (Μ.Ο.Α.): σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το βάρος σώματος ενός παιδιού βρίσκεται κάτω των φυσιολογικών για την ηλικία του ορίων χωρίς να υπάρχει κάποια οργανική νόσος ή κληρονομική επιβάρυνση.

Σύνδρομο Μυγκάουζεν δι' αντιπροσώπου⁹⁸ Το σύνδρομο περιγράφει περιπτώσεις γονέων - στην πλειοψηφία μητέρων - που κατασκευάζουν ψευδώς ένα ιατρικό πρόβλημα στο παιδί τους προκαλώντας ιατρικά συμπτώματα, όπως καρδιοαναπνευστική ανακοπή, άπνοια, αιματέμεση, διάρροια, υπερνατριαιμία, σπασμούς, εμέτους ή/και προκαλούν αλλοίωση των εργαστηριακών ευρημάτων (π.χ.

⁹⁵ Γενικό Σχόλιο Επιτροπής ΟΗΕ αριθμ. 13, Π.Νάσκου – Περράκη, ό.π., σ. 322. Επίσης Ελ.Αγάθωνος, ό.π., Κεφ. 2, Ενότητα 1, Πίν. 2

⁹⁶ Ο ορισμός των ειδικότερων αυτών μορφών εκμετάλλευσης προκύπτει από τις αντίστοιχες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, που αναφέρθηκαν παραπάνω αλλά και άλλα κείμενα, όπως το «Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις» (ν. 3625/2007), που στο άρθρ. 2 περιλαμβάνονται οι αντίστοιχοι ορισμοί.

⁹⁷ Β.Γαλάνη, «Κακοποίηση Ανηλίκων (Ψυχολογική Προσέγγιση)», στο Γ.Τσιάκαλος, Μπ.Ντάβου, Θ. Παπαθεοδώρου, Π.Χαλάτσης, Β.Γαλάνη, *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο;*, Γ.Πανούσης (επιμ.), εκδ. Lector, Αθήνα 2008, σ. 90.

⁹⁸ Για περισσότερα ως προς το σύνδρομο αυτό βλ. Όλ.Θεμελή, *Τα παιδιά καταθέτει*, ό.π., σ. 288 επ. Επίσης Σ. Καρβουντζής, Μ. Σκάλτσας, «Σύνδρομο Munchausen δι' αντιπροσώπου, κίνητρα, διάγνωση, πρόληψη και παρέμβαση», στο Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Άρ. (επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011, σσ. 339-361.

αίματος, ούρων). Με τις ενέργειές τους αυτές απομιμούνται ή προκαλούν μια γνωστή διαταραχή ή δημιουργούν ένα σοβαρό διαγνωστικό πρόβλημα για τους γιατρούς.

Εκφοβισμός (Bullying, συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτυακού): στοχευμένη συστηματική επιθετική συμπεριφορά από ένα παιδί ή από μία ομάδα παιδιών χωρίς στενή συγγενική σχέση (πχ. αδέρφια) ή άλλη συναισθηματική σχέση (πχ. ερωτικοί σύντροφοι) προς ένα άλλο παιδί (θύμα). Το bullying περιλαμβάνει επαναλαμβανόμενη σωματική, ψυχολογική ή κοινωνική έκθεση του θύματος σε βία, κυρίως μέσα στο περιβάλλον του σχολείου αλλά και σε μέρη που συγκεντρώνονται παιδιά και διαδικτυακά.⁹⁹

Μη τυχαία δηλητηρίαση: Η μη τυχαία δηλητηρίαση ή "χημική κακοποίηση" περιγράφει την ηθελημένη χορήγηση τοξικής ουσίας σε ένα παιδί, συνήθως μικρής ηλικίας, με στόχο την πρόκληση βλάβης ή/και θανάτου. Ορισμένες μορφές της έχουν επαλληλία με το "Σύνδρομο Μυγχάουζεν δι' αντιπροσώπου".

Σύνδρομο του αμέτοχου θεατή: Ως "σύνδρομο του αμέτοχου θεατή" ορίζεται η έκθεση του παιδιού για μακρύ χρονικό διάστημα σε διάφορες μορφές ενδοοικογενειακής βίας χωρίς το ίδιο να υφίσταται σωματικές κακώσεις.¹⁰⁰

Παιδική εργασία: Η διεύρυνση του ορισμού της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών κάτω από την επήρεια της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ, ενέταξε και την παιδική εργασία ως μία μορφή παραμέλησης, κακομεταχείρισης αλλά και οικονομικής και σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ως παιδική εργασιακή εκμετάλλευση δεν πρέπει να θεωρείται η ολιγόωρη ημερήσια ή εβδομαδιαία εργασία ενός παιδιού άνω των 15 ετών, η οποία δεν αναστέλλει ή επηρεάζει τα δικαιώματά του για σχολική φοίτηση, ψυχαγωγία και ανάπαυση.

Επιβλαβείς πρακτικές σχετιζόμενες ιδίως με τελετουργίες, όπως συστηματική σεξουαλική, σωματική και ψυχολογική κακοποίηση παιδιών από ενήλικες ως μέρος μιας κλειστής αιρετικής ομάδας ή ομάδας σατανιστικής λατρείας, ακρωτηριασμός

---

⁹⁹ Η συγκεκριμένη μορφή βίας συμπεριφοράς δεν απασχολεί το συγκεκριμένο πρόγραμμα, καθώς αποτελεί αντικείμενο στοχευμένου προγράμματος επιμόρφωσης του ΙΝΕΠ.

¹⁰⁰ Η βία μεταξύ των συζύγων (1:4 ζευγάρια στη Μ. Βρετανία) είναι η χαρακτηριστικότερη μορφή ενώ άλλες μορφές είναι η κακοποίηση -σωματική, σεξουαλική άλλου αδελφού μέσα στην οικογένεια ή η βία εναντίον του παππού ή της γιαγιάς. Η λεκτική βία (βρισιές, απειλές) είναι από τις πιο χαρακτηριστικές μορφές του συνδρόμου του αμέτοχου θεατή.

γυναικείων γεννητικών οργάνων, ακρωτηριασμοί, δέσιμο, ουλές, κάψιμο και μαρκάρισμα (branding), βίαιες και εξευτελιστικές τελετές μύησης· αναγκαστική σίτιση κοριτσιών· πάχυνση· έλεγχος παρθενίας (επιθεώρηση γεννητικών οργάνων κοριτσιών)· εξορκισμός.¹⁰¹

Κακοποίηση και παραμέληση παιδιών από το σύστημα και τους θεσμούς:

Πρόκειται για κατάσταση, η οποία οδηγεί στην πρόκληση σωματικών, ψυχολογικών και νοητικών βλαβών σε παιδιά και εφήβους, που θα ήταν δυνατόν να προληφθούν. Οι βλάβες αυτές μπορεί να προκαλούνται στα πλαίσια εφαρμογής προγραμμάτων που έχουν ως στόχο τη φροντίδα και την προστασία τους. Η ανάπτυξη, η ασφάλεια και το γενικότερο συμφέρον των παιδιών υπονομεύονται από τις πράξεις ή τις παραλείψεις ατόμων ή από την έλλειψη ή/και την επικινδυνότητα κατάλληλων πολιτικών, διαδικασιών ή πρακτικών, στα πλαίσια συστημάτων ή θεσμών.¹⁰²

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στο Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής του ΟΗΕ αριθμ. 13, που περιγράφει ειδικότερες μορφές παραμέλησης. Η συγκεκριμένη ταξινόμηση κρίνεται βοηθητική στον βαθμό που η αναγνώριση και η αξιολόγηση αυτών των συμπεριφορών έναντι του παιδιού, εμφανίζει ιδιαίτερες δυσκολίες και δημιουργεί προβληματισμό στις/στους εργαζόμενες/ους με παιδιά, ιδίως ως προς τα όρια πέραν των οποίων επιβάλλεται διαχείριση από τα αρμόδια όργανα κατόπιν αναφοράς (συχνά ερωτήματα λ.χ. αφορούν την προσέλευση μικρής ηλικίας μαθητών στο σχολείο, με

---

¹⁰¹ Γενικό Σχόλιο Αριθμ. 13 Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 13, Π.Νάσκου – Περράκη, ό.π., σ. 323. Βλ. επίσης Κοινή Γενική Σύσταση Αριθμός 31 (2014), Της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών/ Γενικό Σχόλιο Αριθμ. 18 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τις επιβλαβείς πρακτικές, Π. Νάσκου-Περράκη, ό.π., σ. 551.

¹⁰² Λ.χ. κακοποίηση στο πλαίσιο της ιδρυματικής φροντίδας ή της νοσοκομειακής νοσηλείας, έλλειψη κοινωνικού σχεδιασμού και ανεπάρκεια των υπηρεσιών πρόνοιας, κακοποιητικές πολιτικές και πρακτικές στο πλαίσιο διαχείρισης της παραβατικότητας ανηλίκων ή ακόμη και της διερεύνησης περιπτώσεων όπου το παιδί είναι θύμα (τραυματική εμπειρία της ανάκρισης, καθυστερήσεις, αμφισβήτηση αξιοπιστίας παιδιού κ.ά.), σχολική κακοποίηση μέσω του τρόπου οργάνωση και λειτουργίας των εκπαιδευτικών θεσμών. Βλ. και Ηλ. Μιχάλης, *Παιδική Κακοποίηση – παραμέληση, Οι αντιλήψεις και η στάση των εκπαιδευτικών*, εκδ. arigoshora, Αθήνα 2002, σ. 49 επ. Η αναγνώριση τέτοιων μορφών συστημικής βίας σε βάρος των παιδιών έχει άλλωστε υπαγορεύσει την έκδοση αρκετών διεθνών κειμένων, που στοχεύουν στην προστασία από τέτοιες ενέργειες ή και παραλείψεις. Χαρακτηριστικές είναι ενδεικτικά οι «Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη», 2010, <https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/10/kateuthintiries-odigies-ypourgon-filiki-pros-paidia.pdf>

μη επιμελημένα ή καθαρά ρούχα, χωρίς αλλαγή πάνας, χωρίς κολατσιό, με ελλιπή προσωπική υγιεινή).

(α) **Σωματική παραμέληση:** αποτυχία προστασίας ενός παιδιού από βλάβη συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης επίβλεψης, ή αποτυχίας παροχής στο παιδί βασικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένων επαρκούς τροφής, στέγης, ρουχισμού και βασικής ιατρικής περίθαλψης·

(β) **Ψυχολογική ή συναισθηματική παραμέληση:** συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης οποιασδήποτε συναισθηματικής υποστήριξης και αγάπης, της χρόνιας αδιαφορίας για το παιδί, «μη διαθέσιμων ψυχολογικά» φροντιστών/τριών, που παραβλέπουν τα σημάδια των μικρών παιδιών και της έκθεσης στη βία από στενούς συντρόφους, κατάχρησης ναρκωτικών ή αλκοόλ·

(γ) **Παραμέληση της σωματικής ή ψυχικής υγείας των παιδιών/ παραμέληση ιατρικής φροντίδας,** στην οποία περιλαμβάνονται συμπεριφορές αποστέρησης του παιδιού από κάθε είδους ιατρικές πράξεις ή περίθαλψη (λ.χ. οδοντιατρική φροντίδα, φροντίδα τραυμάτων, ψυχιατρική αξιολόγηση και υποστήριξη, θεραπεία ασθένειας, νοσηλεία τέκνου).

(δ) **Εκπαιδευτική παραμέληση:** μη συμμόρφωση με τους νόμους που απαιτούν από τους/τις φροντιστές/τριες να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση των παιδιών τους μέσω της φοίτησης στο σχολείο ή με άλλο τρόπο· και

(ε) **Εγκατάλειψη:** πρακτική που προκαλεί μεγάλη ανησυχία και η οποία μπορεί να επηρεάσει δυσανάλογα, μεταξύ άλλων, τα παιδιά εκτός γάμου και τα παιδιά με αναπηρίες σε ορισμένες κοινωνίες.

Στο ίδιο σχόλιο επισημαίνεται πάντως ότι παραμέληση αποτελεί η αποτυχία φροντίδας (ιδίως κάλυψης των σωματικών και ψυχολογικών αναγκών των παιδιών, της προστασίας τους από τον κίνδυνο ή της απόκτησης ιατρικών εγγράφων, πιστοποιητικών γεννήσεως ή άλλων υπηρεσιών) **όταν όμως οι υπεύθυνοι για τη φροντίδα των παιδιών έχουν τα μέσα, τις γνώσεις και την πρόσβαση σε υπηρεσίες για να το πράξουν.** Αναφέρεται μάλιστα ότι σε πολλές χώρες τα παιδιά εγκαταλείπονται επειδή οι γονείς και οι πάροχοι φροντίδας που ζουν στη φτώχεια δεν έχουν τα μέσα να τα υποστηρίξουν. Η Επιτροπή έχει συχνά παροτρύνει τα Κράτη

Μέρη να «παράσχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και τους νόμιμους κηδεμόνες κατά την εκτέλεση των ευθυνών ανατροφής των παιδιών τους».¹⁰³

---

¹⁰³ Π. Νάσκου-Περράκη, ό.π., σ. 320.

3.2. Πολιτικές και Δράσεις

Τα τελευταία χρόνια, εντοπίζονται σημαντικές πρωτοβουλίες σε εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, σε συνέχεια ερευνών διεθνών οργανισμών, επιστημονικών φορέων, καθώς και μεμονωμένων επιστημόνων και των διαπιστώσεών τους ως προς τις διαστάσεις, τη βαρύτητα, τα αίτια, τις εκδηλώσεις και τις συνέπειες του σύνθετου φαινομένου της κακοποίησης παιδιού, αλλά και σχετικά με τις δυσχέρειες και τα κενά για την αποτελεσματική πρόληψη, την επιτυχημένη διαχείριση και την προστασία/αποκατάσταση των παιδιών -θυμάτων. Οι φορείς υλοποίησης των σχετικών δράσεων/προγραμμάτων ποικίλουν, όπως προκύπτει και από την ενδεικτική σύντομη σταχυολόγηση που ακολουθεί.

3.2.1. Περιγραφή Σχεδίου Δράσης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση¹⁰⁴

Με αφετηρία την εκτίμηση της σοβαρότητας και της έκτασης ειδικότερα της σεξουαλικής κακοποίησης σε διεθνές επίπεδο¹⁰⁵ αλλά και στη χώρα μας¹⁰⁶, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία παιδιού από τη σεξουαλική κακοποίηση επιχειρεί να κινητοποιήσει τις θεσμικές και κοινωνικές δυνάμεις για την εξάλειψη του φαινομένου, ώστε σε όλη τη χώρα παιδιά και γονείς να μπορούν να νιώθουν ασφαλείς ότι τα παιδιά δεν κινδυνεύουν. Η ανάπτυξη και εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου

¹⁰⁴ Προεδρία της Κυβέρνησης, Γενική Γραμματεία Συντονισμού, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027*, <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2023/04/%CE%95%CE%A3%CE%94-%CE%A3%CE%95%CE%9E%CE%9F%CE%A5%CE%91%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%9A%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%97.pdf>

¹⁰⁵ Χαρακτηριστικό είναι ότι, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, ένα στα πέντε παιδιά είναι επιζών κάποιας μορφής σεξουαλικής κακοποίησης ή εκμετάλλευσης. *Council of Europe One in Five Campaign*, https://www.coe.int/t/dg3/children/News/Sexual%20violence/Campaignlaunching_en.asp. Επίσης Παγκόσμια έρευνα του 2021 έδειξε ότι 1 στους 3 συμμετέχοντες (34%) έχει υποστεί κάποιας μορφής ανεπιθύμητη σεξουαλική παραβίαση κατά την παιδική του ηλικία και περισσότεροι από τους μισούς (54%) είχαν βιώσει κάποιας μορφής διαδικτυακή σεξουαλική κακοποίηση (Έρευνα της We Protect Global Alliance). <https://www.weprotect.org/wp-content/uploads/Global-Threat-Assessment-2021.pdf>. Βλ. και Council of Europe, Human Rights Channel, <https://human-rights-channel.coe.int/stop-child-sexual-abuse-in-sport-el.html>

¹⁰⁶ *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027*, ό.π., σ. 8 επ.

Δράσης είναι προσανατολισμένη στη δημιουργία διαδικασιών και προϋποθέσεων προστασίας των παιδιών στην πράξη, με κατάλληλες υπηρεσίες, πρωτόκολλα λειτουργίας, συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων και εφαρμογή ενός συνεκτικού νομικού πλαισίου.

Οι βασικές αρχές του Σχεδίου είναι οι ακόλουθες:

1. Η επικέντρωση στην πρόληψη
2. Η καθιέρωση φιλικής προς το παιδί δικαιοσύνης
3. Η συμμετοχή των ίδιων των παιδιών
4. Η παιδοκεντρική προσέγγιση
5. Η ενίσχυση της συνεργασίας (διατομεακής και με την Κοινωνία των Πολιτών)

Οι στρατηγικοί στόχοι του ΕΣΔ σε βάθος πενταετίας συνοψίζονται στα εξής:

1. Η αναπροσαρμογή των θεσμικών λειτουργιών στην κατεύθυνση των φιλικών προς το παιδί διαδικασιών με τη δημιουργία ενός σύγχρονου, συλλογικού, συνεκτικού και φιλικού προς το παιδί πλέγματος προστασίας και υποστήριξης στα θύματα και στις οικογένειές τους, αξιοποιώντας όλους τους φορείς του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα.
2. Η μετρήσιμη ποσοτική μείωση των κρουσμάτων με τη δημιουργία ενός ολιστικού πλαισίου, που θα δίνει έμφαση στην πρόληψη, στην αποτροπή της δευτερογενούς θυματοποίησης και στην προστασία των μελών ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.
3. Η αύξηση αναφοράς κρουσμάτων στις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες για να διερευνηθούν, να διωχθούν οι δράστες και να προστατευτούν τα παιδιά.

Ειδικότερα, η στοχοθεσία του Σχεδίου προσεγγίζεται μέσω έντεκα (11) πολιτικών, που αναλύονται σε επιμέρους δράσεις¹⁰⁷/μέτρα.

1. Ενιαίο Εθνικό Πρωτόκολλο Διαχείρισης Κρουσμάτων
2. Εθνικό Αρχείο Καταγραφής και Επιτήρησης Κρουσμάτων

¹⁰⁷ Βλ. για παράδειγμα: Γενική Γραμματεία Αθλητισμού – 15 δράσεις στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης – παραγωγή υλικού, <https://rm.coe.int/toolkit-star-to-talk-pedagogical-sheets-greek-version/1680a2da7c>.

3. Πλαίσιο ελέγχου εργαζομένων και εθελοντών -Ειδικό Ποινικό Μητρώο για αδικήματα σεξουαλικής βίας κατά ανηλίκων
4. Εκπαίδευση Επαγγελματιών
5. Πολιτικές Προστασίας του Παιδιού και ορισμός Υπευθύνων Παιδικής Προστασίας
6. Εθνική εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών
7. Ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών για την πρόληψη της δια ζώσης και της διαδικτυακής σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσής τους
8. Ενίσχυση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών συνδρομής των παιδιών και δίωξης των δραστών
9. Θεσμικές παρεμβάσεις επικαιροποίησης – αναβάθμισης του υφιστάμενου πλαισίου
10. Ενίσχυση της έρευνας για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών
11. Συστράτευση ιδιωτικού και δημόσιου, κυβερνητικού και μη κυβερνητικού τομέα

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση, καθώς και η αρμοδιότητα της παρακολούθησης της πορείας υλοποίησής του υπάγεται στον Υπουργό Επικρατείας αρμόδιο για τον συντονισμό του κυβερνητικού έργου. Για την επίβλεψή του στην πράξη συγκροτείται Πολιτική Επιτροπή Παρακολούθησης Δημοσίων Πολιτικών (αρ. 55 του Ν. 4622/2019), στην οποία μετέχουν θεσμικά όλα τα συναρμόδια Υπουργεία¹⁰⁸ εκπροσωπούμενα από τους αντίστοιχους Γενικούς και Ειδικούς Γραμματείς, ενώ δύναται να προσκληθούν και εμπειρογνώμονες ή πρόσωπα και φορείς που θα μπορούσαν να συμβάλουν στο έργο της.

---

¹⁰⁸ Υπουργεία Παιδείας και Θρησκευμάτων, Προστασίας του Πολίτη, Δικαιοσύνης, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας, Εσωτερικών, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Μετανάστευσης και Ασύλου, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Τουρισμού, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Οικονομικών και προΐσταται ο Γενικός Γραμματέας Συντονισμού.

Την παρακολούθηση της υλοποίησης του Σχεδίου, σε συνεργασία με εκπροσώπους όλων των εμπλεκομένων φορέων αλλά και από άλλους φορείς του δημοσίου, αναλαμβάνει ο Εθνικός Συντονιστής για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Εκμετάλλευσης Ανηλίκων.¹⁰⁹

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης συνοδεύεται από ένα συνεκτικό σχήμα παρακολούθησης της υλοποίησής του και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του από την αρμόδια Γενική Γραμματεία Συντονισμού σε συνεργασία, όπου κρίνεται χρήσιμο, με τον Εθνικό Συντονιστή. Μέρος της διαδικασίας περιλαμβάνει την έγκαιρη ένταξη των πολιτικών στα Ετήσια Σχέδια Δράσης των υπουργείων, με τις προϋποθέσεις και διαδικασίες που προβλέπονται.

Η συνολική διάρκεια υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση έχει προβλεφθεί στα πέντε (5) χρόνια (2022-2027).

---

¹⁰⁹ Εθνικό Σχέδιο Δράσης, ό.π., σ. 35.

3.2.2. Ενδεικτική αναφορά σε λοιπές πολιτικές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο

⊙ **Κάλεσμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για δράση: “Start to Talk”¹¹⁰**

Το “Start to talk” είναι μία έκκληση του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τις δημόσιες αρχές και το αθλητικό κίνημα για δράση, ώστε να σταματήσει η κακοποίηση παιδιών.

Συμμετέχοντας σε αυτό το κάλεσμα οι κυβερνήσεις, οι αθλητικοί σύλλογοι, οι ενώσεις και οι ομοσπονδίες, καθώς και μεμονωμένοι αθλητές και προπονητές, δεσμεύονται να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση καταχρηστικών συμπεριφορών σε βάρος παιδιών.

Όπως αναφέρει το ίδιο το κάλεσμα: «Το “Start to talk” είναι για τους ενήλικες που σπάζουν τη σιωπή και δίνουν φωνή στα παιδιά».

Στόχους του “Start to talk” αποτελούν:

1. Η εστίαση της προσοχής στις διαστάσεις και τις συνέπειες της κακοποίησης του παιδιού στον αθλητισμό

2. Η υπενθύμιση των διεθνών προτύπων, που πρέπει να εφαρμόζονται για την πρόληψη της κακοποίησης, την προστασία του παιδιού και την καταπολέμηση της ατιμωρησίας

3. Η καθοδήγηση ως προς την ορθή εφαρμογή αυτών των προτύπων, μέσω α) της ενίσχυσης της νομοθεσίας, των πολιτικών και των υπηρεσιών, β) της ανάπτυξης ικανοτήτων, της ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης, γ) της ανταλλαγής καλών πρακτικών δημόσιων αρχών και από το αθλητικό κίνημα

4. Η ενεργοποίηση των δημόσιων αρχών, του αθλητικού κινήματος και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας για δράση και συνεργασίες σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών προτείνονται τρία είδη δράσεων: α) δημιουργία/προώθηση μιας καμπάνιας σε εθνικό επίπεδο, β) ανάπτυξη ή βελτίωση πλαισίων προστασίας, γ) προαγωγή εκπαίδευσης/επιμόρφωσης. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν επιμέρους ενέργειες.

¹¹⁰ <https://www.coe.int/en/web/sport/start-to-talk>

- ⊙ **Συμβούλιο της Ευρώπης – Εκστρατεία «Ένα στα Πέντε» για την καταπολέμηση της σεξουαλικής βίας σε βάρος των παιδιών.** Μέρος αυτής ο «Κανόνας των Εσωρούχων»¹¹¹ που περιλαμβάνει:

Τηλεοπτικό σποτ (κινούμενο σχέδιο)¹¹²

Βιβλίο, το οποίο οι γονείς μπορούν να διαβάσουν σε παιδιά ηλικίας 3-7 ετών

Αφίσες και κάρτες

- ⊙ **Συμβούλιο της Ευρώπης: “Action program: Children and violence”**¹¹³

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού υλοποιήθηκε πιλοτικό σχήμα με τη συμμετοχή τεσσάρων κρατών - μελών, που αναθεώρησαν τις πολιτικές τους στα ζητήματα παιδιού.

Τελικά, οι εργασίες στο πλαίσιο του προγράμματος κατέληξαν στη σύνταξη και υιοθέτηση από το Συμβούλιο της Ευρώπης των Κατευθυντηρίων σχετικά με τις ενσωματωμένες εθνικές στρατηγικές για την προστασία των παιδιών από τη βία (2009)¹¹⁴.

- ⊙ **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Πρωτοβουλία για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο**¹¹⁵

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας αυτής η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της συνεργάζονται για να καταπολεμήσουν με αποτελεσματικότητα τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών στο διαδίκτυο και για να προστατεύσουν τα θύματα χρησιμοποιώντας στρατηγικές για την υπεράσπισή τους.

Στην κατεύθυνση αυτή περιλαμβάνονται: α) νέοι κανόνες κατά της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο, β) δημιουργία νέου κέντρου της ΕΕ, κατά τα πρότυπα του εθνικού ανεξάρτητου κέντρου στις ΗΠΑ, το οποίο θα παρέχει στήριξη

¹¹¹ www.coe.int/oneinfive , http://www.kanonastonesorouxon.org/Default_gr1.asp

¹¹² <https://vimeo.com/465062490>

¹¹³ https://www.coe.int/t/dg3/children/violence/Default_en.asp

¹¹⁴

https://www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Recommendation%20CM%20A4%20protection%20of%20children%20_ENG_BD.pdf

¹¹⁵ <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/prevent-child-sexual-abuse-online/>

στις αρχές επιβολής του νόμου για τη διεκπεραίωση καταγγελιών και την προστασία των παιδιών. Μέσα για τη επίτευξη του στόχου είναι η συγκέντρωση και διάδοση της γνώσης, της εμπειρίας και των βέλτιστων πρακτικών στην κατεύθυνση της πρόληψης και της στήριξης των θυμάτων, της διευκόλυνσης της διαδικασίας αξιολόγησης του κινδύνου, του συντονισμού για τον εντοπισμό, την καταγγελία, την πρόληψη και τη συνδρομή στα θύματα και της συνεργασίας με τις αρχές και τους συνεργαζόμενους οργανισμούς.

⦿ **Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2022-2027**

Η Στρατηγική αυτή εστιάζει στην καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, ιδίως μέσω της εφαρμογής των Συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση (Σύμβαση Lanzarote) και για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και την Οικογενειακή Βία (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

⦿ **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών 2020-2025¹¹⁶**

Η δεσμευτική Ευρωπαϊκή αυτή Στρατηγική επιχειρεί να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, ορίζοντας τους άξονες προτεραιότητας που καλούνται τα κράτη-μέλη της ΕΕ να υλοποιήσουν. Καθορίζει οκτώ πρωτοβουλίες για την εφαρμογή και την ανάπτυξη του κατάλληλου νομικού πλαισίου, την ενίσχυση της απόκρισης των αρχών επιβολής του νόμου και την προώθηση μιας συντονισμένης πολυμερούς δράσης σε σχέση με την πρόληψη και την εξιχνίαση αδικημάτων, καθώς και την παροχή βοήθειας στα θύματα.

Μεταξύ άλλων προβλέπονται:

- η δημιουργία Ευρωπαϊκού Δικτύου και μηχανισμού παρακολούθησης με παγκόσμια εμβέλεια προκειμένου να διευκολύνει την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και να στηρίζει τα κράτη-μέλη στη θέσπιση αξιοποιήσιμων, αυστηρά

¹¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0607>

αξιολογημένων και αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης για τη μείωση της συχνότητας του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην ΕΕ, και

- η δημιουργία Ευρωπαϊκού Κέντρου με στόχο την παροχή συνολικής στήριξης προς τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, τη θέσπιση αξιοποιήσιμων, αυστηρά αξιολογημένων και αποτελεσματικών πολύτομεακών μέτρων πρόληψης για τη μείωση της συχνότητας του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά τρωτά σημεία των παιδιών ανάλογα με την ηλικία, το φύλο, την ανάπτυξη και τις ειδικές περιστάσεις τους.

⊙ **Η Στρατηγική της ΕΕ για τα Δικαιώματα των Θυμάτων 2020-2025**¹¹⁷

Η Στρατηγική αυτή εστιάζει στις ανάγκες των παιδιών που είναι θύματα βίας με στόχο την ενδυνάμωσή τους αλλά και την ανάπτυξη της συνεργασίας για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Ειδικότερα επιδιώκει:

- i) αποτελεσματική επικοινωνία με τα θύματα και παροχή ασφαλούς περιβάλλοντος για την καταγγελία εγκλημάτων από αυτά
- ii) βελτίωση της παροχής υποστήριξης και προστασίας στα πλέον ευάλωτα θύματα,
- iii) διευκόλυνση της πρόσβασης των θυμάτων σε αποζημίωση
- iv) ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ όλων των σχετικών φορέων και
- v) ενίσχυση της διεθνούς διάστασης των δικαιωμάτων των θυμάτων.

Τα κράτη μέλη καλούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταρτίσουν εθνικές στρατηγικές για τα δικαιώματα των θυμάτων για τη διασφάλιση συντονισμένης και οριζόντιας προσέγγισης στα δικαιώματα αυτά, μέσω του Ευρωπαϊού Συντονιστή που αναλαμβάνει τον συγχρονισμό των δράσεων.

¹¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0258>

⦿ **Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας: Παραγωγή προγράμματος “Inspire: Seven strategies for ending violence against children”¹¹⁸**

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που υλοποιείται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας σε συνεργασία με διεθνείς φορείς (κυβερνήσεις, ΜΚΟ, φιλανθρωπικά ιδρύματα κ.ά.). Το πρόγραμμα προσδιορίζει μια σειρά στρατηγικών που θεωρούνται επιτυχημένες για τη μείωση της βίας σε βάρος των παιδιών. Πρόκειται για: α) τη θέσπιση και εφαρμογή νομοθεσίας, κανόνων και αξιών, β) τη διαμόρφωση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος, γ) την υποστήριξη των γονέων και των φροντιστών, δ) την ενίσχυση των οικονομικών πόρων, ε) την ενδυνάμωση των υποστηρικτικών υπηρεσιών, στ) την εκπαίδευση, την επιμόρφωση και τις δεξιότητες ζωής.

Στο Πρόγραμμα περιλαμβάνονται:

- το τεχνικό πακέτο «INSPIRE»,
- το εγχειρίδιο «INSPIRE» (δράση για την υλοποίηση επτά στρατηγικών για τον τερματισμό της βίας σε βάρος των παιδιών)
- Πλαίσιο καθοδήγησης και δεικτών

¹¹⁸ <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565356>

3.3. Αρμόδιοι φορείς και υπηρεσίες για την πρόληψη, τη διαχείριση και την αποκατάσταση

Διατρέχοντας ενδεικτικά κανείς το «Εθνικό Ευρετήριο Οργανισμών και Υπηρεσιών Διαχείρισης Περιστατικών ΚαΠα-Π»¹¹⁹, αντιλαμβάνεται εύκολα την πληθώρα και ποικιλία υπηρεσιών και φορέων, που φαίνονται να εμπλέκονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας και να παρέχουν συχνά συναφείς υπηρεσίες. Εύκολα, επομένως, γίνεται επίσης αντιληπτή η σύγχυση και η ανασφάλεια του/της πολίτη γενικά και του/της επαγγελματία ειδικότερα, που ασχολούμενος/-η με παιδιά αναζητά τον κατάλληλο φορέα για παραπομπή ή υποστήριξη. Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμη η χαρτογράφηση –έστω και όχι εξαντλητική- των κυριότερων δομών, υπηρεσιών και φορέων του δημόσιου τομέα, με παράλληλη κατανόηση της θέσης τους στο σύστημα παιδικής προστασίας και των αρμοδιοτήτων τους για την πρόληψη και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης, καθώς και για τη θεραπεία και την αποκατάσταση.

3.3.1. Ο ρόλος του κράτους – Οργανωτικό πλαίσιο

Το πλέγμα των υπηρεσιών που ασχολούνται (και) με παιδιά, εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στο πεδίο της παιδικής προστασίας και υπάγονται στον στενό ή και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αναπτύσσεται ιδίως γύρω από τους ακόλουθους άξονες:

- Υπηρεσίες και φορείς πρόνοιας
- Ιδρύματα παιδικής προστασίας

¹¹⁹ Πρόκειται για Ευρετήριο που κατάρτισε το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού στο Πλαίσιο της Πράξης «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών» (MIS 372071), συμπληρώνοντας την εργαλειοθήκη για τον επαγγελματία που καλείται να ανταποκριθεί σε περιστατικά κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιών

<http://www.esa-kapa->

[p.gr/sites/default/files/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF%20%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8E%CE%BD%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A5%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.doc_.pdf](http://www.esa-kapa-p.gr/sites/default/files/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF%20%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8E%CE%BD%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A5%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.doc_.pdf)

- Υπηρεσίες (ψυχικής) υγείας
- Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης
- Εκπαιδευτικό Σύστημα

3.3.1.1. Υπηρεσίες Πρόνοιας

3.3.1.1.1. Τμήματα Κοινωνικής Αρωγής (Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας)

Σε επίπεδο Περιφέρειας η οργάνωση της παιδικής προστασίας περιλαμβάνει εκτός από την κεντρική υπηρεσία (Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών) δομές παιδικής προστασίας αλλά και πιστοποιημένους φορείς ιδιωτικού δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας.¹²⁰

α) Το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών είναι αρμόδιο ιδίως για τη διασύνδεση των κοινωνικών υπηρεσιών και δομών σε επίπεδο Περιφέρειας, για θέματα κοινωνικής πρόνοιας, την άσκηση αρμοδιοτήτων σχετικών με τον Κοινωνικό Σύμβουλο, κατ' εφαρμογή της παρ. 4 του άρθρου 1 του ν. 2345/1995 (Α'213), καθώς και αρμοδιοτήτων ελέγχου του ιδρύματος ή της Μονάδας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΜΦΗ) και των φορέων παιδικής προστασίας, περιλαμβανομένης της σύνταξης σχετικών εκθέσεων και διατύπωσης αντίστοιχων προτάσεων και τη διενέργεια κοινωνικών ερευνών για την εφαρμογή των προγραμμάτων πρόνοιας.

β) Δομές παιδικής προστασίας σε επίπεδο Περιφέρειας

- Μονάδες Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία
- Μονάδες Προστασίας Παιδιού

¹²⁰ Βλ. ενδεικτικά χαρτογράφηση των δομών (υγείας, παιδικής προστασίας, ατόμων με αναπηρία, πιστοποιημένοι φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, κέντρα κοινότητας κ.ά.) στην Περιφέρεια Αττικής από το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Αττικής στο: <https://map.social-network.gr/mapattica/map/Search?typeselect=3>.

γ) Πιστοποιημένοι φορείς

Πιστοποιημένοι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας είναι οι φορείς Ιδιωτικού Δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες πρωτοβάθμιας ¹²¹, δευτεροβάθμιας ¹²² ή τριτοβάθμιας ¹²³ κοινωνικής φροντίδας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και έχουν ελεγχθεί ότι πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να τους δοθεί η Ειδική Πιστοποίηση (Ν. 2646/98, ΦΕΚ 236/Α/1998 ΚΥΑ ΓΠΠ 2γ/οικ 34029/2012, ΦΕΚ 1163/Β/2012).¹²⁴

3.3.1.1.2. Διευθύνσεις Πρόνοιας Δήμων (Κοινωνικές Υπηρεσίες)

Οι αρμοδιότητες των δήμων στον τομέα της παιδικής προστασίας και Αλληλεγγύης, σύμφωνα με το άρθρο 75 του Ν. 3463/2006, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 94 του Ν. 3852/2010 και το άρθρο 51 του Ν. 3905/2010, είναι μεταξύ άλλων:

1. Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής και παιδικής ηλικίας και της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων όπως παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, ορφανοτροφείων, κέντρων ανοικτής περίθαλψης και ημερήσιας φροντίδας, ψυχαγωγίας και αναψυχής ηλικιωμένων, γηροκομείων κ.λπ. και τη μελέτη και εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων.

¹²¹ Η Πρωτοβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ανοιχτής φροντίδας και αποσκοπεί στην πρόληψη αναγκών και στον έγκαιρο εντοπισμό προβλημάτων κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού.

¹²² Η Δευτεροβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή φιλοξενίας ή κλειστής φροντίδας και αποσκοπεί στη θεραπεία, αποκατάσταση σωματικής, πνευματικής, ψυχικής νόσου ή αναπηρίας καθώς και στην πρόληψη και αποκατάσταση των συνεπειών του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού.

¹²³ Πρόκειται για την παροχή υπηρεσιών ανοιχτής και κλειστής κοινωνικής φροντίδας που απαιτεί υψηλή εξειδικευμένη τεχνολογία

¹²⁴ Βλ. για παράδειγμα: <https://pepa.attica.gov.gr/10523-2/>

για λίστες πιστοποιημένων φορέων πρόνοιας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα σε επίπεδο Περιφέρειας Αττικής.

2. Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα, που στοχεύουν στη μέριμνα, υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, όπως δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία, κέντρων ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής στήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων και κέντρων πρόληψης κατά εξαρτησιογόνων ουσιών.

3. Η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παραχώρηση δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης κατά τις προβλέψεις του Κώδικα των Δήμων.

4. Η σχεδίαση, η οργάνωση, ο συντονισμός και η εφαρμογή προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για την πρόληψη της παραβατικότητας στην περιφέρειά τους, με τη δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Παραβατικότητας.

5. Ο σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.

6. Η προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών που θα δραστηριοποιούνται για την επίτευξη των στόχων και την υποβοήθηση του έργου της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης του Δήμου.

7. Η εφαρμογή προγραμμάτων εμβολιασμών και η διενέργειά τους.

8. Η τήρηση κανόνων υγιεινής των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων.

9. Η καταβολή επιδομάτων σε απροστάτευτους ανήλικους

10. Η έκδοση αποφάσεων παροχής κοινωνικής προστασίας.

11. Η χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας δημοτικών και ιδιωτικών παιδικών ή βρεφονηπιακών σταθμών.

Οι αρμοδιότητες αυτές υλοποιούνται μέσω των διοικητικών υπηρεσιών, των Διευθύνσεων Πρόνοιας αλλά και φορέων που λειτουργούν στο πλαίσιο του ΟΤΑ, όπως:

- ***Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων***

Το «Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων» (Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.), που συστάθηκε το 2010 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με σκοπό την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων¹²⁵, έχει συγκροτήσει¹²⁶ σε δήμους της χώρας Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ), σε συνεργασία με Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α΄ βαθμού. Οι εν λόγω ομάδες στελεχώνονται από κοινωνικούς λειτουργούς των οικείων Ο.Τ.Α.

Κάθε ΟΠΑ είναι, σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, αρμόδια για την πραγματοποίηση των κοινωνικών ερευνών για θέματα κακοποίησης ανηλίκων, όταν (α) δέχεται σχετική ειδοποίηση από την εθνική γραμμή παιδικής προστασίας του Παιδιού (Γραμμή 1107 του ΕΚΚΑ), (β) δέχεται καταγγελία, έστω και ανώνυμη, για κακοποίηση ανηλίκου στα όρια του Δήμου ή (γ) λαμβάνει εισαγγελική εντολή για τη διεξαγωγή σχετικής έρευνας.¹²⁷ Σύμφωνα με ενημέρωση του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (το 2024), λειτουργούσαν 253 ΟΠΑ σε ισάριθμους Δήμους της χώρας.¹²⁸

- ***Συμβουλευτικά Κέντρα Οικογενειών (σε επίπεδο δήμου)***

Τέτοιου είδους Κέντρα έχουν δημιουργηθεί σε ορισμένους δήμους της χώρας (εντασσόμενα σε ν.π. του οικείου ΟΤΑ). Στόχος τους είναι να προσφέρουν ενημέρωση και ψυχολογική υποστήριξη σε οικογένειες και άτομα όλων των ηλικιών

¹²⁵ Το Συμβούλιο αυτό είναι σήμερα ανενεργό.

¹²⁶ Υπ' αριθμ.οικ.49540/4-5-2011 ΚΥΑ «Συντονισμός δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας» (ΦΕΚ 877/Β').

¹²⁷ ΚΥΑ αριθμ.οικ. 49540/4- 5-2011 (ΦΕΚ 877/Β'/17.5.2011), <https://www.e-pronoia.gr/nomothesia/file32.pdf>

¹²⁸ <https://ekka.org.gr/index.php/el/dioikisi-ekka/diefthynseis-tmimata>

που αντιμετωπίζουν προσωπικά ή οικογενειακά, ψυχολογικά ή κοινωνικά προβλήματα. Παρέχουν ιδίως υπηρεσίες ατομικής και οικογενειακής συμβουλευτικής, ενώ πραγματοποιούν και ενημερωτικές επισκέψεις σε σχολεία και παιδικούς σταθμούς.

- ***Συμβουλευτικοί Σταθμοί***

Λειτουργούν υπό τη σκέπη των Διευθύνσεων Κοινωνικής Πολιτικής των Δήμων. Έχουν ως σκοπό τους την πρόληψη, διάγνωση και αντιμετώπιση θεμάτων ψυχικής και κοινωνικής υγείας ανηλίκων και των οικογενειών τους. Ειδικότερα, στις λειτουργίες του συμβουλευτικού σταθμού ανήκουν: (α) η παροχή συμβουλευτικής φροντίδας στους ανηλίκους και τις οικογένειες τους, (β) η πραγματοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της κοινωνίας των πολιτών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης και εγκληματικότητας των ανηλίκων, (γ) η τήρηση των μητρώων ανηλίκων που εξυπηρετούνται από τον συμβουλευτικό σταθμό.¹²⁹

- ***Ιατροκοινωνικά Κέντρα***

Η θέσπιση λειτουργίας των Ιατροκοινωνικών Κέντρων εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο ενεργειών για την καταπολέμηση του αποκλεισμού που υφίστανται οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όπως οι Τσιγγάνοι. Στόχος της ενέργειας είναι η λειτουργία δομής, εντός του οικισμού του τσιγγάνικου πληθυσμού, μέσω του οποίου παρέχεται ιατροκοινωνική φροντίδα, προωθείται η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας καθώς και η κοινωνική προστασία της ομάδας στόχου με απώτερο σκοπό την κοινωνική ένταξη. Η λειτουργία των Κέντρων εντάσσεται συνήθως στις δραστηριότητες, που αναλαμβάνουν ΟΤΑ α΄ και β΄ βαθμού ή και ΜΚΟ.

- ***Βρεφονηπιακοί Σταθμοί***

---

¹²⁹ Βλ. αμέσως προηγούμενη υποσημ. ΚΥΑ αριθμ.οικ. 49540/4- 5-2011 παρ. 4.

Οι βρεφονηπιακοί σταθμοί ιδρύονται από Δήμους αλλά και από άλλους φορείς του δημοσίου (όπως η Δημόσια Επιχείρηση Απασχόλησης¹³⁰). Παράλληλα, προσχολική αγωγή και φροντίδα παρέχουν ιδιωτικές δομές κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα (φιλανθρωπικά σωματεία, ιδρύματα, σύλλογοι Ν.Π.Ι.Δ. και ιδιώτες).

Υπενθυμίζεται εδώ ότι οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, όπως και οι κατασκηνώσεις, αναλαμβάνουν ως φορείς παιδικής προστασίας, καίριο ρόλο στην αποκάλυψη περιπτώσεων κακοποίησης παιδιού, μέσω των νομοθετικών ρυθμίσεων του Ν. 4837/2021, που επιβάλλει την άμεση ενημέρωση για κάθε πληροφορία ή διαπίστωση τέτοιων συμπεριφορών σε βάρος ανηλίκων, ανεξάρτητα μάλιστα από τον τρόπο με τον οποίο δόθηκε η ενημέρωση (γραπτά, προφορικά, επώνυμα, ανώνυμα) και το εάν το παιδί – θύμα είναι ωφελούμενο ή όχι του σταθμού.

3.3.1.1.3. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης - Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης

Το Ε.Κ.Κ.Α.¹³¹ είναι ν.π.δ.δ. που υπάγεται στο Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Βάσει του ιδρυτικού του νόμου, όπως αυτός τροποποιήθηκε με το άρθρο 48 του Ν. 4554/2018 (ΦΕΚ Α' 130), η θεσμική αποστολή του Ε.Κ.Κ.Α. είναι η αποτελεσματική αντιμετώπιση καταστάσεων κοινωνικής ανάγκης, κοινωνικού αποκλεισμού και κρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό συντονίζει το δίκτυο που παρέχει υπηρεσίες σε άτομα, οικογένειες και ομάδες που βιώνουν σοβαρή κοινωνικο-συναισθηματική κρίση και έχουν ανάγκη από άμεση ψυχο-κοινωνική υποστήριξη.

Ειδικότερα, στις αρμοδιότητές του περιλαμβάνονται:

- δίκτυα συνεργασίας & συντονισμός δράσεων & υπηρεσιών κοινωνικής αλληλεγγύης & εθελοντικής προσφοράς για έκτακτες ανάγκες
- εκπαίδευση επαγγελματιών
- συνεργασία με δικαστικές & διοικητικές αρχές παιδικής προστασίας
- Εθνικός Συντονιστής της Εγγύησης για τα Παιδιά (πρόληψη, καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού παιδιών σε ανάγκη)

¹³⁰ Οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί της Δ.ΥΠ.Α., απευθύνονται σε παιδιά που οι γονείς τους ή οι κηδεμόνες τους είναι δικαιούχοι των παροχών της Δ.ΥΠ.Α., <https://www.dypa.gov.gr/brefonipiaki-paidiki-stathmi-oaed>

¹³¹ <https://ekka.org.gr/index.php/el/>

- Οργάνωση και τήρηση Εθνικού Μητρώου Αναδοχής & Υιοθεσίας
- λειτουργία Κέντρων Κοινωνικής Στήριξης
- λειτουργία Ξενώνων Υποδοχής & Καταφυγίων Προστατευμένης Φιλοξενίας
- Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για την προστασία θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (EMA)
- Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας (1107)
- Τηλεφωνική Γραμμή άμεσης κοινων.βοήθειας (197)
- Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων (Ν. 4837/2021, άρθ. 9).

Τα Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης (Κ.Κ.Σ.) είναι αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης σε οκτώ αστικές περιοχές των Νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης. Αποτελούν τις περιφερειακές πύλες εισόδου στο σύστημα της άμεσης κοινωνικής βοήθειας αυτών των μητροπολιτικών νομών και είναι στελεχωμένα με ειδικούς επιστήμονες (κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, κ.ά.). Υποδέχονται και αξιολογούν παραπομπές και αιτήματα, παρέχουν συμβουλευτική, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη, παραπέμπουν και διασυνδέουν τους/τις εξυπηρετούμενους/-νες με τις κατάλληλες υπηρεσίες του δικτύου κοινωνικής προστασίας, παρεμβαίνουν επιτόπου σε περιπτώσεις κρίσης και παρέχουν πληροφόρηση για όλα τα θέματα κοινωνικής φροντίδας και αλληλεγγύης.

Πώς μπορώ ν' απευθυνθώ στο ΕΚΚΑ για θέμα κακοποίησης παιδιού και τι μπορεί να κάνει γι' αυτό;

- ✓ Δυνατότητα κλήσης (επώνυμα ή ανώνυμα) απ' όλη τη χώρα στην **Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας «1107»** ή στην Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας «197» του ΕΚΚΑ (δωρεάν, 24/7)
- ✓ Αν δεν είναι ασφαλής η τηλεφωνική επικοινωνία, υπάρχει δυνατότητα μηνύματος (help@ekka.org.gr).
- ✓ Δυνατότητα επικοινωνίας με ένα από τα τρία **Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης του ΕΚΚΑ** (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη) – τηλεφωνική επικοινωνία ή συνάντηση με κοινωνικό λειτουργό ή/και ψυχολόγο.
- ✓ Σε περίπτωση επώνυμης ή ανώνυμης αναφοράς/καταγγελίας για παραμέληση ή/και κακοποίηση ανηλίκου στο «1107», ενημερώνεται άμεσα και εγγράφως η αρμόδια Εισαγγελική Αρχή της χώρας ή/και οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία χρειάζεται (π.χ. Κοινωνική Υπηρεσία, Αστυνομία, κ.λπ.)
- ✓ Δυνατότητα πληροφόρησης και συμβουλευτικής υποστήριξης κατά την τηλεφωνική επικοινωνία.
- ✓ Επίσης, το ΕΚΚΑ διαμεσολαβεί για την άμεση βοήθεια σε έκτακτα και επείγοντα περιστατικά βίας με την αξιοποίηση των δομών προστατευμένης φιλοξενίας του ή συνεργαζόμενων Φορέων.
- ✓ Αν κριθεί απαραίτητο, διερευνάται η πιθανότητα φιλοξενίας στα **Καταφύγια του ΕΚΚΑ** για γυναίκες – μόνες ή με τα παιδιά τους – θύματα βίας ή σε άλλη ευάλωτη κατάσταση, σε Αττική (1) και Θεσσαλονίκη (1) ή σε αντίστοιχους Ξενώνες του δικτύου της ΓΓΔΟΠΠΦ που διαχειρίζονται Δήμοι σε όλη τη χώρα.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, στο ΕΚΚΑ λειτουργούν καθ' όλο το εικοσιτετράωρο, επτά ημέρες την εβδομάδα και χωρίς χρέωση, η Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας «1107» και η Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας «197».

Μέσω της Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας παρέχεται:

- Συμβουλευτική, ψυχολογική, κοινωνική στήριξη σε ανήλικους και γονείς
- Διασύνδεση/παραπομπή στις αρμόδιες Υπηρεσίες Κοινωνικής Προστασίας
- Υποδοχή αιτημάτων/αναφορών για ανήλικους σε κίνδυνο (κακοποίηση, παραμέληση, εκμετάλλευση, καταστάσεις κρίσης ή εμπλοκή σε παράνομες πράξεις κ.ά.)
- Συνεργασία με εισαγγελικές & άλλες υπηρεσίες για άμεση κοινωνική προστασία των ανηλίκων σε κίνδυνο και των ανηλίκων παραβατών
- Κινητοποίηση μηχανισμών επιτόπιας επείγουσας κοινωνικής παρέμβασης του Ε.Κ.Κ.Α., άλλων Υπηρεσιών και δημόσιων ή ιδιωτ. φορέων για παροχή κοινων. βοήθειας και προστασίας σε ανήλικους
- Συνεργασία με δημόσιους φορείς (πχ ΟΠΑ) για διενέργεια κοινωνικών ερευνών κατόπιν αιτημάτων, αναφορών ή εισαγγελικών εντολών

Οι γραμμές λειτουργούν όλο το 24ωρο

3.3.1.1.4. Μονάδες Παιδικής Προστασίας

Σύμφωνα με ενημέρωση από το ΕΚΚΑ στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης για την Ευρωπαϊκή εγγύηση για το Παιδί (Σεπτέμβριος 2022), το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων που τηρεί το Ε.Κ.Κ.Α. περιλάμβανε 1.477 παιδιά, τα οποία διέμεναν συνολικά σε

ενενήντα τέσσερις (94) δομές παιδικής προστασίας.¹³² Επίσης, 2.010 ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονταν στην Ελλάδα. Από αυτά, τα 1.525, διαβιούσαν σε δομές φιλοξενίας, τα 212 σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης, τα 159 σε δομές επείγουσας φιλοξενίας, τα 95 σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και τα 19 σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας¹³³.¹³⁴

Σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα, οι Μονάδες κλειστής παιδικής προστασίας και εκείνες που φιλοξενούσαν παιδιά με αναπηρίες ήταν κυρίως ιδιωτικής πρωτοβουλίας διοικούμενα από ιδιωτικές οργανώσεις (ποσοστό 39,5%) και μη κυβερνητικές οργανώσεις (13,2%) και σε μικρότερο βαθμό δημόσιας πρωτοβουλίας (36,8%).¹³⁵

Ειδικότερα:

- ***Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας***

Πρόκειται για Ν.Π.Δ.Δ. (Ν. 4109/2013), που προέρχονται από συνένωση των πρώην Μονάδων Κοινωνικής Φροντίδας (προνοιακά ιδρύματα περίθαλψης ατόμων με αναπηρία & ηλικιωμένων ατόμων) με σκοπό να συμβάλλουν στην προστασία της οικογένειας, της παιδικής ηλικίας, της νεότητας, της τρίτης ηλικίας, των ατόμων με αναπηρία & γενικότερα των ευπαθών ομάδων πληθυσμού.

- ***Λοιπά δημόσια & δημοτικά Ιδρύματα***

---

¹³² Από αυτά, τα εκατό σαράντα δύο (142) παιδιά είναι με αναπηρία, ενώ οι αντίστοιχες δομές, στις οποίες διαμένουν είναι εννέα (9).

¹³³ Στοιχεία Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου: 7ος 2022). Εβδομήντα ένας (71) ασυνόδευτοι ανήλικοι έως 12 ετών, που διαμένουν σε δέκα (10) δομές φιλοξενίας, έχουν, επίσης, ενταχθεί στο Εθνικό Σύστημα Αναδοχής και Υιοθεσίας, με στόχο την οικογενειακή τους αποκατάσταση ή την αποκατάστασή τους σε εναλλακτικές μορφές φροντίδας.

¹³⁴ ΕΚΚΑ, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Εγγύηση για το Παιδί*, Σεπτέμβριος 2022, [https://ekka.org.gr/images/SYNTONISMOY-ORGANOSIS/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%9D_%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D/National Action Plan- Child Guarantee in Greek.pdf](https://ekka.org.gr/images/SYNTONISMOY-ORGANOSIS/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%9D_%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D/National%20Action%20Plan-%20Child%20Guarantee%20in%20Greek.pdf).

Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος www.anynet.gr (β' τρίμηνο 2022).

¹³⁵ ΑμΚΕ – Κέντρο Ερευνών Ρίζες, *Χαρτογράφηση των ιδρυμάτων κλειστής παιδικής προστασίας και προστασίας παιδιών με αναπηρίες στην Ελλάδα το 2014*, <https://www.roots-research-center.gr/wp-content/uploads/2019/02/%CE%A7%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%9F%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%97%CE%A3%CE%97-%CE%A4%CE%A9%CE%9D-%CE%99%CE%94%CE%A1%CE%A5%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%A9%CE%9D-%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F-FINAL-28.9.15-2.pdf>

- ***Ιδρύματα που λειτουργούν πιστοποιημένοι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας***

Παρέχουν υπηρεσίες δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και έχουν ελεγχθεί ότι πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να τους δοθεί η Ειδική Πιστοποίηση (Ν. 2646/98, ΦΕΚ 236/Α/1998 ΚΥΑ ΓΠΠ 2γ/οικ 34029/2012, ΦΕΚ 1163/Β/2012).¹³⁶

---

¹³⁶ Η Δευτεροβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή φιλοξενίας ή κλειστής φροντίδας και αποσκοπεί στη θεραπεία, αποκατάσταση σωματικής, πνευματικής, ψυχικής νόσου ή αναπηρίας καθώς και στην πρόληψη και αποκατάσταση των συνεπειών του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού. Η Τριτοβάθμια Κοινωνική Φροντίδα έχει αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ανοιχτής και κλειστής κοινωνικής φροντίδας που απαιτεί υψηλή εξειδικευμένη τεχνολογία. Βλ. λ.χ.

http://www.patt.gov.gr/site/index.php?option=com_content&view=article&id=13529&Itemid=656, για λίστες πιστοποιημένων φορέων πρόνοιας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, σε επίπεδο Περιφέρειας Αττικής.

3.3.1.2. Υπηρεσίες (Ψυχικής) Υγείας

Ο ρόλος των υπηρεσιών και φορέων του τομέα της υγείας γενικότερα, σε σχέση με το φαινόμενο της κακοποίησης του παιδιού, είναι αδιαμφισβήτητος και αφορά όλα τα επίπεδα προσέγγισης του ζητήματος, δηλαδή τόσο την πρόληψη όσο και τη διαχείριση περιστατικών και την παροχή υπηρεσιών στα θύματα για θεραπεία και αποκατάσταση. Αξίζει εδώ να σημειωθεί και ότι, πολύ συχνά, τα παιδιατρικά τμήματα των νοσηλευτικών ιδρυμάτων της χώρας και τα παιδιατρικά νοσοκομεία - πέραν των περιγεγραμμένων καθηκόντων τους για παροχή υπηρεσιών υγείας-καλούνται στην πράξη να καλύψουν το σοβαρότατο κενό στο σύστημα παιδικής προστασίας που αφορά την επείγουσα φιλοξενία ανηλίκων, και να στεγάσουν προσωρινά¹³⁷ (υγιή) παιδιά κατόπιν εισαγγελικής εντολής απομάκρυνσης από το κακοποιητικό περιβάλλον τους. Υπενθυμίζεται επίσης εδώ και ο ιδιαίτερα κρίσιμος ρόλος του ιατρικού προσωπικού για την αναφορά στην αρμόδια εισαγγελική περίπτωση πιθανής ενδοοικογενειακής βίας, σύμφωνα με τον ν. 3500/2006 (άρθ. 23), όπως ισχύει.

Σε ό,τι αφορά την ψυχική υγεία, σύμφωνα με τον Ν. 2716/1999 («Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις»)¹³⁸, το κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας με σκοπό: α) πρόληψη, β) διάγνωση, γ) θεραπεία, δ) περίθαλψη, ε) ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, στ) κοινωνική επανένταξη ενηλίκων, παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές.

Τέτοιου είδους υπηρεσίες παρέχουν κατά κύριο λόγο Μονάδες & Κέντρα των νοσηλευτικών ιδρυμάτων της χώρας αλλά και άλλοι φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Ενδεικτικά, πρόκειται για:

3.3.1.2.1. Μονάδες & φορείς Νοσοκομείων

- Μονάδες Ψυχικής Υγείας
- Τμήματα Ψυχιατρικής Παίδων, Εφήβων & Νέων

¹³⁷ Δυστυχώς στη πράξη αυτή η προσωρινή φιλοξενία μπορεί να διαρκέσει για μήνες.

¹³⁸ Κατά τον χρόνο σύνταξης του παρόντος είχε τεθεί σε διαβούλευση σχέδιο νόμου με ριζικές μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας, που πιθανότατα θα σημάωνε διαφοροποιήσεις σε σχέση με όσα περιγράφονται στην ενότητα.

- Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
- Τμήματα Ψυχικής Υγιεινής
- Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- Μονάδες Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών¹³⁹

3.3.1.2.2. OKANA (Πρόγραμμα Γονεϊκής Στήριξης)

Το πρόγραμμα¹⁴⁰ υλοποιείται στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και την Πάτρα και παρέχει ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες σε εξαρτημένους γονείς και στα παιδιά του, αναφορικά με τον γονεϊκό τους ρόλο, τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που προκύπτουν από αυτόν, ενώ παράλληλα το προσωπικό μεριμνά για την ενίσχυση της ψυχικής τους ανθεκτικότητας (συνεργασίες με φορείς για την εξασφάλιση ενός ασφαλούς οικογενειακού περιβάλλοντος για τα παιδιά, συμβουλευτική γονέων, παιδοψυχιατρική εκτίμηση -διάγνωση και αντιμετώπιση- συναισθηματικών δυσκολιών, ψυχολογικών προβλημάτων και αναπτυξιακών διαταραχών παιδιών, συνεδρίες αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών, εκμάθησης κοινωνικών δεξιοτήτων και δημιουργικής απασχόλησης, διερεύνηση συνθηκών διαβίωσης, παιδιατρική παρακολούθηση κ.ά.).

Οι δομές στελεχώνονται από εξειδικευμένη διεπιστημονική ομάδα (ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, παιδοψυχίατροι, μαίες, παιδίατρος, ειδικοί παιδαγωγοί).

¹³⁹ Βλ. σχετικά παρακάτω, στην υπο-ενότητα Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις («Ελίζα»). Κατά το χρόνο συγγραφής του παρόντος (Ιούνιος 2024), λειτουργούν τέτοιες Μονάδες στο Νοσοκομείο Παίδων Παν. & Αγλ. Κυριακού, στο Αττικό Νοσοκομείο, στον Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης, στο Αριστοτέλειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/nosokomeiakas-monades/>

¹⁴⁰ <https://www.okana.gr/el/services/therapeia/programma-goneikis-stirixis-kai-prostasias-exartimenon>

3.3.1.2.3. Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας

Τα Κέντρα Πρόληψης¹⁴¹ δημιουργήθηκαν από τον ΟΚΑΝΑ σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, για την εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης στη χώρα με έμφαση στην προαγωγή της γενικότερης ψυχοκοινωνικής υγείας των νέων (ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, μείωση του συναισθήματος μοναξιάς, ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας, αντιστάσεων σε αρνητικές επιρροές, ικανότητας λήψης υπεύθυνων αποφάσεων για τον τρόπο ζωής) μέσω μιας αμιγούς εκπαιδευτικής διαδικασίας βασισμένης σε σύγχρονες μεθόδους ενεργητικής μάθησης. Σήμερα υπάρχουν 75 Κέντρα Πρόληψης, τα οποία καλύπτουν 50 νομούς της χώρας.¹⁴²

3.3.1.3. Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης

Δεδομένου ότι το Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης είναι σε γενικές γραμμές ευρέως γνωστό, ως προς τη δομή και τις αρμοδιότητες κάθε υπηρεσίας ή λειτουργού, γίνεται αναφορά εδώ μόνο στις υπηρεσίες που ειδικεύονται στον τομέα της παιδικής προστασίας.

3.3.1.3.1. Αστυνομία (ρόλος για πρόληψη, προστασία ανηλίκων)

- **Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων που λειτουργεί ωστόσο μόνο στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη**

Οι αρμοδιότητες των επιμέρους τμημάτων των Υποδιευθύνσεων Ανηλίκων¹⁴³ είναι:

α. Τμήμα 1ο Προστασίας Ανηλίκων: Μελέτη κοινωνικών αιτίων εγκλημάτων που διαπράττονται από ανηλίκους, συνεργασία με συναρμόδιους φορείς για πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας των ανηλίκων και την επεξεργασία των

¹⁴¹ Με τον Νόμο 3966/2012 (ΦΕΚ Α, τ. 118/24-5-2012) τα Κέντρα Πρόληψης αποκτούν ένα νομοθετημένο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και μετονομάζονται σε "Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας".

¹⁴² <https://www.okana.gr/el/services/prolipsi/kentra-prolipsis>

¹⁴³ Π.δ. 1/2001, άρθρ. 19.

σχετικών στοιχείων. Αναζήτηση εξαφανισθέντων ανηλίκων σε συνεργασία με το Τμήμα Αναζητήσεων.

β. *Τμήμα 2ο Ειδικής Μεταχείρισης Ανηλίκων*: μεταχείριση ανήλικων ποινικών παραβατών κατά την παραμονή τους στις αστυνομικές υπηρεσίες, συνδρομή κατά την έρευνα αξιόποινων πράξεων, στις οποίες εμπλέκονται ανήλικοι (ως θύτες ή θύματα)

Ανεξάρτητα πάντως από την περιοριστική αυτή περιγραφή αρμοδιοτήτων, η συγκεκριμένη υποδιεύθυνση αναλαμβάνει την προστατευτική φύλαξη ανηλίκων.

ΕΧΕΙΣ ΦΩΝΗ ΕΙΜΑΣΤΕ ΔΙΠΛΑ ΣΟΥ
#exeisfoni

ΚΛΗΣΕ Η ΣΤΕΙΛΕ SMS ΣΤΟ 100
www.yptp.gr
www.hellenicpolice.gr

ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΣ-Η ΣΟΥ:

Οδηγίες προς τους ανηλίκους για την προστασία από την σεξουαλική κακοποίηση

Ο παρακάτω ενδεικτικός οδηγός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά, είτε διαβάζοντάς τον απευθείας, είτε μπορεί να διαβαστεί από τους γονείς, προκειμένου να πάρουν ιδέες για το πώς μπορούν να μιλήσουν με απλό τρόπο στα παιδιά τους για το τι να αποφεύγουν.

Να θυμάσαι ότι:

- ✓ Το σώμα σου είναι δικό σου και κανένας δεν έχει το δικαίωμα να σε αγγίζει με τρόπο που δε θέλεις ή που σε κάνει να νιώθεις άβολα.
- ✓ Δεν υπάρχει κανένα «καλό» άγγιγμα που να είναι ταυτόχρονα και «μυστικό».

Πες «όχι» όταν:

- ✓ Κάποιος σου ζητά να κάνεις κάτι που ξέρεις ότι είναι λάθος.
- ✓ Κάποιος θέλει να σε αγγίξει κάπου που δεν θέλεις εσύ.
- ✓ Κάποιος κάνει κάτι στο σώμα σου, που σε κάνει να νιώθεις περίεργα ή και να πονάς.
- ✓ Κάποιος σου ζητά να κάνεις κάτι και να μην το πεις στους γονείς σου.
- ✓ Κάποιος σου ζητάει να κάνεις κάτι που αφορά το σώμα σου και θέλει να το κρατήσεις μυστικό.

● **Ξεχώρισε το «δώρο» από τη «δωροδοκία»:** Δώρο είναι κάτι που σου δίνει κάποιος γιατί σε αγαπάει, δωροδοκία είναι όταν κάποιος σου δίνει κάτι ή σε αφήνει να κάνεις κάτι και ζητάει αντίληγμα για αυτό.

● **Αν σε προβληματίζει ο τρόπος που σε προσεγγίζει ένας ενήλικος, μίλησε σε κάποιον άνθρωπο που εμπιστεύεσαι. Μίλα και μη σταματήσεις να μιλάς μέχρι κάποιος να σε ακούσει.**

● **στην Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής - Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής (ΓΑΔΑ):** Λεωφ. Αλεξάνδρας 173, τηλ. 210 6476370, email: ypa.daa@hellenicpolice.gr

● **στην Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Θεσσαλονίκης:** Μοναστηρίου 326, τηλ. 2310 388456.

● **στις κατά τόπους Υπηρεσίες Ασφάλειας των Νομών των υπόλοιπων Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας.**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

- **Τμήμα Διαδικτυακής Προστασίας Ανηλίκων και Ψηφιακής Διερεύνησης – Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος**

Στην αρμοδιότητες του τμήματος ανήκουν:

α. η εξιχνίαση και δίωξη των εγκλημάτων που διαπράττονται κατά των ανηλίκων με τη χρήση του διαδικτύου και των άλλων μέσων ηλεκτρονικής ή ψηφιακής επικοινωνίας και αποθήκευσης,

β. η διερεύνηση υποθέσεων διαδικτυακής ή ηλεκτρονικής παρενόχλησης (cyber bullying) και ρατσισμού

γ. η παροχή συνδρομής στις αρμόδιες κρατικές Υπηρεσίες για την αποτροπή αυτοκτονιών που αναγγέλλονται μέσω διαδικτύου, καθώς και στις Υπηρεσίες που διερευνούν υποθέσεις για εγκλήματα που τελούνται στο διαδίκτυο σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

- **Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας¹⁴⁴**

Με σκοπό την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας λειτουργούν εξειδικευμένες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας:

- Ένα (1) Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας στη Διεύθυνση Γενικής Αστυνόμευσης του Κλάδου Τάξης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας
- Δεκατέσσερα (14) ομώνυμα Γραφεία στις Γενικές Αστυνομικές Διευθύνσεις και στις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις Χώρας.
- Πενήντα οκτώ (58) ομώνυμα Γραφεία στις Διευθύνσεις Αστυνομίας Χώρας.

Συνολικά λειτουργούν εβδομήντα τρεις (73) επιτελικές Υπηρεσίες με αρμοδιότητες, οι οποίες αφορούν, ιδίως την παρακολούθηση των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας, την άσκηση εποπτείας στις Υπηρεσίες που χειρίζονται τις υποθέσεις σε προανακριτικό – επιχειρησιακό επίπεδο, την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, βάσει των διαπιστούμενων υπηρεσιακών αναγκών, την ανάπτυξη συνεργασίας με συναρμόδιους φορείς, την ανάληψη – υλοποίηση δράσεων

---

¹⁴⁴ <https://www.astynomia.gr/odigos-tou-politi/chrisimes-symvoules/endooikogeneiaki-via/ypiresies-ellinikis-astynomias-kai-synarmodioi-foreis/>

ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, την τήρηση και εξαγωγή στατιστικών στοιχείων.¹⁴⁵

ΜΕΝΟΥΜΕ ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΔΕΝ ΜΕΝΟΥΜΕ ΣΙΩΠΗΛΟΙ
#exeisfoni #menoumeasfaleis

Οδηγίες προς τους πολίτες για την προστασία από την σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων.
Συμβουλές προς ενήλικους (γονείς, εκπαιδευτικούς, κ.λπ.):

Πώς να προλάβουμε την κακοποίηση

- Συζητάμε από πολύ νωρίς με το παιδί για το μέρη του σώματος με το πραγματικό τους όνομα.
- Διδάσκουμε τα όρια και τη σημασία τους και εξηγούμε ότι κανείς δεν πρέπει να τα παραβιάζει.
- Τονίζουμε στα παιδιά ότι το σώμα τους είναι δικό τους και κανείς δεν έχει δικαίωμα να τα αγγίζει με τρόπο που δε θέλουν.
- Παρατηρούμε απότομες αλλαγές στη συμπεριφορά των παιδιών και κοιβετηνίζουμε για αυτές μαζί τους, ακούγοντας με προσοχή ότι έχουν να μας πουν.

Πώς να διαχειριστούμε την κακοποίηση

- Διατηρούμε την ψυχραιμία μας.
- Ακόμη ό,τι έχει να μας πει το παιδί και δεν αμφισβητούμε τα λεγόμενά του.
- Κάνουμε μόνο ανοιχτές ερωτήσεις και δεν καθοδηγούμε το παιδί να μας πει αυτό που περιμένουμε να ακούσουμε.
- Τονίζουμε ότι υπάρχουν και άλλα παιδιά που τους έχει συμβεί κάτι παρόμοιο, και εξηγούμε ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε στις αρμόδιες αρχές για βοήθεια.

Αναφέρουμε οποιοδήποτε περιστατικό κακοποίησης ανήλικου-ης αμέσως. Απευθυνόμαστε στις Υποειρυνάσεις Προστασίας Ανήλικων στην Αθήνα (210 6476370) και στη Θεσσαλονίκη (2310 388456) ή στο κατά τόπους Τμήματα Ασφάλειας. Έτσι, έχουμε υποχρέωση να το κάνουμε και καμία δικαιολογία να το αποκρύψουμε.

ΚΑΛΕΣΕ Α ΣΤΕΙΛΕ SMS ΣΤΟ 100
www.yptp.gr
www.hellenicpolice.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

3.3.1.3.2. Η Εισαγγελία (Ανηλίκων)

Ο ρόλος της Εισαγγελίας για την προστασία των ανηλίκων, επομένως και για την προστασία από την κακοποίηση, είναι κομβικός στην ελληνική έννομη τάξη. Το Τμήμα Ανηλίκων, μία ξεχωριστή και εν μέρει αυτοτελής υπηρεσία της εκάστοτε Εισαγγελίας Πρωτοδικών, αποτελεί το βασικό εγγυητή των δικαιωμάτων των ανηλίκων. Διαδραματίζει έναν σημαντικό προληπτικό και εγγυητικό ρόλο στον κοινωνικό τομέα, καθώς έχει τον ρόλο του συντονιστή της εφαρμογής της προνοιακής πολιτειακής μέριμνας για τον ανήλικο, ενώ κρίσιμος είναι και ο κατασταλτικός του ρόλος.¹⁴⁶

¹⁴⁵ <https://www.astynomia.gr/odigos-tou-politi/chrisimes-symvoules/endoikogeneiaki-via/ypiresies-ellinikis-astynomias-kai-synarmodiou-foreis/>

¹⁴⁶ Από ομιλία της Εισαγγελέως Ανηλίκων Θεσσαλονίκης, κυρίας Δήμ.Τσιαρδακλή, <https://ppothess.gr/anilika/>

Στην αρμοδιότητα του Τμήματος Ανηλίκων και Ενδοοικογενειακής Βίας υπάγεται κυρίως η ανάληψη ενεργειών για υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται ανήλικοι με οποιαδήποτε ιδιότητα. Ιδίως:

- Η έκδοση κάθε είδους διατάξεων που αφορούν ανήλικους, όπως η έκδοση εντολών για κοινωνική έρευνα και παιδοψυχιατρική εκτίμηση, η απομάκρυνση ανηλίκου από κακοποιητικό (οικογενειακό ή άλλο) περιβάλλον, η εντολή ιατρικής ή άλλου είδους έκτακτης παρέμβασης προς το συμφέρον του παιδιού, εφόσον δεν συναινούν οι γονείς
- Η αφαίρεση επιμέλειας, γονικής μέριμνας
- Ο διορισμός επιτρόπου
- Η υλοποίηση ενεργειών που αφορούν ασυνόδευτα ανήλικα
- Οι συστάσεις για ειρηνική λύση διαφοράς
- Η έκδοση πάσης φύσης διατάξεων για τη διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, η παρακολούθηση της εν λόγω διαδικασίας, η εποπτεία του προανακριτικού έργου και η τήρηση στατιστικών για υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.
- Η τήρηση φακέλων κοινωνικού περιεχομένου για τη στήριξη ανηλίκων που βρίσκονται σε κίνδυνο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ειδικότερο Τμήμα Ανηλίκων λειτουργεί μόνο σε τρεις Εισαγγελίες Πρωτοδικών της χώρας (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη). Σε όλες τις υπόλοιπες περιοχές της χώρας με τα ζητήματα παιδιού ασχολείται ο/η Εισαγγελέας Πρωτοδικών.

3.3.1.3.3. Αυτοτελές Γραφείο Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού»

Ο θεσμός εισήχθη στη χώρα με τον Ν. 4478/2017, στα πλαίσια της φιλικής για τα παιδιά δικαιοσύνης με στόχο τη συμμόρφωση με τις ευρωπαϊκές επιταγές για υποστήριξη των ανηλίκων θυμάτων βίας γενετήσιων πράξεων και την αποτροπή της

δευτερογενούς θυματοποίησής τους.¹⁴⁷ Τα «Σπίτια του Παιδιού» αποτελούν αυτοτελείς περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης και λειτουργούν, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και με ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, για τη λήψη καταθέσεων με σκοπό την υποστήριξη των προανακριτικών, ανακριτικών και εισαγγελικών αρχών κατά την εξέταση των παιδιών θυμάτων σεξουαλικής βίας¹⁴⁸. Στη νομοθεσία προβλέπεται λειτουργία αυτών των γραφείων στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τον Πειραιά, την Πάτρα και το Ηράκλειο Κρήτης με τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) ατομική αξιολόγηση ανήλικων θυμάτων για τον προσδιορισμό ειδικών αναγκών προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 68 του Ν. 4478/2017¹⁴⁹,

β) παροχή γενικών υπηρεσιών υποστήριξης στα ανήλικα θύματα, σύμφωνα με το άρθρο 62 του προαναφερθέντος νόμου,

γ) συνδρομή των προανακριτικών, ανακριτικών, εισαγγελικών και δικαστικών αρχών για την προσήκουσα εξέταση ανήλικων θυμάτων κατά τις κείμενες διατάξεις,

δ) εκτίμηση αντιληπτικής ικανότητας και ψυχικής κατάστασης ανηλίκων θυμάτων κατά τις κείμενες διατάξεις από εξειδικευμένο προσωπικό

ε) διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών και φιλικών στο παιδί χώρων για την εξέταση από τις προανακριτικές, ανακριτικές, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές ανήλικων θυμάτων και προμήθεια και εγκατάσταση υλικοτεχνικού εξοπλισμού για την καταγραφή της κατάθεσης του ανηλίκου με ηλεκτρονικά οπτικοακουστικά μέσα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

---

¹⁴⁷ Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης.

¹⁴⁸ Θύματα, δουλεμπόριου, αρπαγής, βιασμού, προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας, ασέλγειας, αποπλάνησης, πορνογραφίας, σωματεμπορίας, μαστροπείας (άρθρ. 69 του Ν.4478/2017).

¹⁴⁹ «Το ανήλικο θύμα χρήζει ιδιαίτερης ανάγκης προστασίας λόγω ιδιαίτερου κινδύνου να υποστεί δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, εκφοβισμό και αντεκδίκηση και για τον σκοπό αυτόν υποβάλλεται σε ατομική αξιολόγηση κατά την παράγραφο 1 του παρόντος από τα Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων – “Σπίτι του Παιδιού” του Υπουργείου Δικαιοσύνης και όπου δεν υπάρχουν, από τα Αυτοτελή Γραφεία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής, σε συνεργασία με ειδικό παιδοψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο των δομών ψυχικής υγείας και, σε περίπτωση έλλειψής τους, ψυχολόγο ή ψυχίατρο και αποφασίζεται αν και σε ποιον βαθμό επωφελείται από τα ειδικά μέτρα του άρθρου 69».

Τέλος, με την ΥΑ 7320/2019 (ΦΕΚ 2238 Β'/10-6-2019) ρυθμίστηκαν οι αρμοδιότητες και οι συνθήκες λειτουργίας των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού», βάσει προτάσεων του ΚΕΣΑΘΕΑ. Ως αντικείμενο της ΥΑ ορίζεται, μεταξύ άλλων, ο καθορισμός των αναγκαίων προϋποθέσεων «για τη διαδικασία εκτίμησης της αντιληπτικής ικανότητας και της ψυχικής κατάστασης των ανήλικων θυμάτων, για τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών και χώρων για την εξέτασή τους και για την καταγραφή της κατάθεσής τους, για τον τρόπο και τη μεθοδολογία της συνδρομής των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων προς τις προανακριτικές ανακριτικές εισαγγελικές και δικαστικές αρχές για την εξέταση των ανήλικων θυμάτων». Με την ίδια απόφαση θεσπίστηκε το πρώτο στην ελληνική έννομη τάξη πρωτόκολλο δικανικής εξέτασης, που συνέταξε επίσης το ΚΕΣΑΘΕΑ.

Δυστυχώς, παρά την πάροδο πολλών ετών από την θέσπιση των δομών αυτών, μέχρι τον χρόνο σύνταξης του παρόντος έργου (Ιούνιος 2024) δεν έχει καταστεί δυνατή η πλήρης ανάπτυξη του ρόλου τους, σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, και η αξιοποίησή τους για όλες τις περιπτώσεις εξέτασης ανήλικων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, και η πλειονότητα των περιστατικών τυγχάνουν διαχείρισης από τις αστυνομικές αρχές σε χώρους της ΕΛΑΣ.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Βλ. ως προς αυτό αλλά και ως προς τον ιδιαίτερης βαρύτητας για τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού ρόλο των «Σπιτιών του Παιδιού», Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: «Καθυστέρηση λειτουργίας της δομής “Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού”», Σεπτέμβριος 2020, <https://old.synigoros.gr/resources/011020-porisma-spiti-toy-paidioy.pdf>. Επίσης Όλ. Θεμελή, «Το πρώτο στην ελληνική δικαιοταξία Πρωτόκολλο Δικανικής Εξέτασης ανήλικων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης: μια τομή στο πεδίο της προστασίας της ανηλικότητας», https://ekka.org.gr/images/PROSTASIA-ASYNODEYTON/%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%95%CE%BE%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%B1%CE%BD%CE%AE%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD_%CE%B8%CF%85%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf

3.3.1.3.4. Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων¹⁵¹

Συγκροτούν περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που λειτουργούν στο πλαίσιο του Δικαστηρίου Ανηλίκων στην έδρα κάθε Πρωτοδικείου. Αποτελούν τον κύριο δημόσιο φορέα εξωϊδρυματικής μεταχείρισης ανηλίκων (8-18 ετών) που έχουν διαπράξει αδίκημα ή διατρέχουν τον κίνδυνο να γίνουν δράστες αξιόποινων πράξεων.

Η Υπηρεσία Ανηλίκων διενεργεί κοινωνική έρευνα τόσο στο πλαίσιο της ποινικής αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλίκων όσο και στο πεδίο της πρόληψης (κατόπιν σχετικής ανάθεσης από αρμόδια δικαστική αρχή) και προτείνει την ενδεικνυόμενη μεταχείριση. Παράλληλα, ασκεί το αναμορφωτικό μέτρο της επιμέλειας υπηρεσίας επιμελητών και παρακολουθεί την εφαρμογή των λοιπών αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων, όπως ορίζονται στα άρθρα 122 και 123 του Ποινικού Κώδικα (π.χ. υπεύθυνης επιμέλειας γονέων, κοινωφελούς εργασίας, παρακολούθησης κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων κ.ά.). Συνοψίζοντας, ο ρόλος της είναι υποστηρικτικός προς τους ανηλίκους και τις οικογένειές τους, μέσω της συμβουλευτικής που παρέχει και των παραπομπών προς φορείς εξειδικευμένων υπηρεσιών, όποτε αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων λειτουργούν σε ένα ευρύτερο δίκτυο συνεργασιών με διάφορους φορείς (σχολεία, γραφεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Τοπική Αυτοδιοίκηση (Δήμους), τοπικοί φορείς, Δημόσιοι Οργανισμοί ή Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), ανάλογα με τις ανάγκες του ανηλίκου και της οικογένειάς του.

3.3.1.3.5. Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων (ΕΠΑ)

Αποτελεί ν.π.δ.δ. εποπτευόμενο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Κύριος σκοπός της είναι η ενεργός συμβολή στην πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων που

---

¹⁵¹ Αναλυτικότερα ως προς τον τρόπο λειτουργίας και τις αρμοδιότητες των υπηρεσιών αυτών βλ. <https://www.epimelitesanilikon.gr/>. Συστάθηκαν με τον Ν. 378/1976, π.δ. 49/1979 και η λειτουργία τους διέπεται από το π.δ. 49/1979.

ενδέχεται -λόγω της προσωπικότητας, του οικογενειακού τους περιβάλλοντος ή άλλων συνθηκών και αιτιών- να οδηγηθούν σε παραπτωματική συμπεριφορά.

Επίσης, παρέχει υλική και κοινωνική στήριξη σε ανηλίκους, στους οποίους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή έχουν απολυθεί από ίδρυμα αγωγής ανηλίκων ή ειδικό κατάστημα κράτησης ανηλίκων ή κατά των οποίων εκκρεμεί ποινική δίκη για αξιόποινη πράξη, ή διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων που τελούν καθ' έξη και κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις ή αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Τέλος, στις αρμοδιότητές της εντάσσεται η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης, πολιτιστικής καλλιέργειας, ψυχαγωγίας και στέγης σε ανηλίκους.

Εταιρείες Προστασίας λειτουργούν σε μεγάλες πόλεις της χώρας (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Αγρίνιο, Ηράκλειο, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα, Καλαμάτα, Κέρκυρα, Ερμούπολη Σύρου κ.α.).¹⁵²

3.3.1.3.6. (Δωρεάν) Νομική Συμπάρασταση

Πρόκειται για θεσμό εντασσόμενο στη λειτουργία των δικαστηρίων κατ' εφαρμογή των Ν. 3226/2004 (άρθ. 2 παρ. 1) και Ν. 4596/2019.

Δικαιούχοι δωρεάν νομικής βοήθειας, κατά την παραπάνω νομοθεσία, είναι πολίτες χαμηλού εισοδήματος, στους οποίους χορηγείται δικηγόρος, δικαστικός επιμελητής ή συμβολαιογράφος σε υποθέσεις ποινικού, αστικού και εμπορικού δικαίου. Επομένως και το ανήλικο θύμα κακοποίησης δικαιούται -εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις του νόμου- δωρεάν νομικής συμπάραστασης.¹⁵³

---

¹⁵² https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2022/03/Etaireies-Prostasias-Anilikon_08032022.pdf

¹⁵³ Στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας εξάλλου, τα οποία ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες (Ν. 3500, άρθ. 22).

Νομική συνδρομή τέλος για εξωδικαστικές ενέργειες ή για συμπαράσταση στο δικαστήριο διασφαλίζεται υπό προϋποθέσεις και από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς παρέχει μέσω αντίστοιχων προγραμμάτων.

3.3.1.4. Εκπαιδευτικό Σύστημα

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας αναπόφευκτα αναλαμβάνει ρόλο για την προστασία του παιδιού από κακοποιητικές σε βάρος του συμπεριφορές, στον βαθμό που τα πρόσωπα που εντάσσονται σε αυτό και οι επιμέρους υπηρεσίες και φορείς, έρχονται σε επαφή με ανηλίκους/ες, διαχειρίζονται τα ζητήματα και τα αιτήματά τους αλλά και αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας.

Όπως αναφέρθηκε μάλιστα, κατά την αποτύπωση των βασικών νομοθετικών που αφορούν το πρόγραμμα, οι εκπαιδευτικοί, τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού ή ειδικού βοηθητικού προσωπικού, οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οφείλουν να ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές σε περίπτωση υπόνοιας ή διαπίστωσης άσκησης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκου. Επιπλέον, ο ρόλος του σχολείου είναι κρίσιμος για την πρόληψη και τη διαχείριση του φαινομένου του εκφοβισμού, που φαίνεται να έχει λάβει σοβαρές διαστάσεις.

Οι κυριότερες υπηρεσίες και πρόσωπα που ενεργοποιούνται, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και για την προστασία των μαθητών/τριών από την κακοποίηση είναι, εκτός των **εκπαιδευτικών**, καθώς και του **ειδικού εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού** που βρίσκονται σταθερά στην πρώτη γραμμή:

- οι **σχολικοί σύμβουλοι** και οι **σύμβουλοι ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης**¹⁵⁴
- οι **ψυχολόγοι** και οι **κοινωνικοί λειτουργοί** που υπηρετούν στις σχολικές μονάδες της χώρας, είτε στελεχώνοντας της Επιτροπές Διεπιστημονικής

---

¹⁵⁴ Ν. 4823/2021 άρθ. 10.

Υποστήριξης (ΕΔΥ)¹⁵⁵ των σχολείων είτε υπό άλλο πλαίσιο (λ.χ. ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί των ΕΠΑΛ ή στην ειδική εκπαίδευση)

Αναφορά αξίζει να γίνει εδώ στον σχετικά νέο θεσμό των ΕΔΥ, καθώς εκτιμάται ότι δεν έχει ακόμη καταστεί ευρέως γνωστός, με αποτέλεσμα συχνά να αντιμετωπίζεται με αμηχανία ή/και επιφυλακτικότητα από τους πολίτες, ιδίως τους γονείς.

Η Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης έχει αρμοδιότητα την εκπαιδευτική αξιολόγηση και υποστήριξη των μαθητών/τριών και της σχολικής κοινότητας. Πιο αναλυτικά, οι Ε.Δ.Υ. ασκούν τις εξής αρμοδιότητες:

α) διενεργούν αξιολογήσεις του είδους των δυσκολιών και των πιθανών εκπαιδευτικών, ψυχοκοινωνικών και άλλων φραγμών στη μάθηση που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένοι μαθητές και προτείνουν την παραπομπή στα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. των μαθητών για τους οποίους, ύστερα από την υποστήριξη στο σχολείο τους και την εφαρμογή βραχυχρόνιου προγράμματος παρέμβασης, κρίνεται ότι απαιτείται η έκδοση αξιολογικής έκθεσης - γνωμάτευσης, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 11.

β) υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων σε ζητήματα παιδαγωγικής ανταπόκρισης στην ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού, όπως η εφαρμογή μεθόδων διαφοροποιημένης διδασκαλίας, διαθεματικών και διεπιστημονικών προσεγγίσεων, ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, βιοματικής μάθησης και εναλλακτικών μορφών μάθησης,

γ) διαμορφώνουν προγράμματα προσχολικής πρώιμης παρέμβασης, σε συνεργασία με τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ή τα δημόσια Ιατροπαιδαγωγικά (Ι.Π.Δ.) Κέντρα ή τις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων, και οργανώνουν ειδικά επιμορφωτικά προγράμματα για γονείς,

δ) εξειδικεύουν τους βασικούς άξονες των Εξατομικευμένων Προγραμμάτων Εκπαίδευσης, όπως αυτοί καθορίζονται από τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., σε συγκεκριμένους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους και έχουν την ευθύνη παρακολούθησης της εφαρμογής τους, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς του τμήματος φοίτησης του μαθητή,

¹⁵⁵ Βλ. Κανονισμό λειτουργίας ΕΔΥ, Υ.Α. 134960/Δ3/22-10-2021 (ΦΕΚ 5009/τΒ'/27-10-2021).

ε) εισηγούνται και υποστηρίζουν την εκπαιδευτική κοινότητα ως σύνολο, σε ζητήματα που αφορούν την ισότιμη πρόσβαση των μαθητών στην εκπαίδευση, την ανάπτυξη μιας ομαδο-συνεργατικής κοινότητας μάθησης και την αντιμετώπιση φαινομένων όπως η σχολική διαρροή, η σχολική βία και οι καταστάσεις κρίσης,

στ) συνεργάζονται με τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για τα θέματα των αρμοδιοτήτων τους, σύμφωνα με το άρθρο 7, και, ιδίως, για το σχεδιασμό και την εφαρμογή στοχευμένων εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων, σε ατομική ή ομαδική βάση, για την υποστήριξη του συνολικού έργου των σχολικών μονάδων και την υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης, επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου,

ζ) συντονίζουν και παρακολουθούν τις δράσεις κοινωνικής στήριξης των μαθητών και συνεργάζονται με τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων και, κατά περίπτωση, με λοιπούς φορείς, όπως Ι.Π.Δ. Κέντρα, άλλες δημόσιες υπηρεσίες της περιοχής τους που παρέχουν ιατρική ή ψυχολογική υποστήριξη, κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και με τις αρμόδιες δικαστικές αρχές, όταν προκύπτουν σαφείς ενδείξεις προβλημάτων ψυχικής υγείας ή παιδικής κακοποίησης ή γονεϊκής παραμέλησης.

- **Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ)**

Πρόκειται για αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες που υπάγονται στην Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης. Σκοπός των ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., σύμφωνα με τον Ν. 4823/2021 (άρθ. 11), είναι η υποστήριξη των μαθητών, των σχολικών μονάδων για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στην εκπαίδευση και την προάσπιση της αρμονικής ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης και προόδου.

Οι αρμοδιότητες που ασκούν τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. και ενδιαφέρουν εν προκειμένω σε σχέση με το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης, είναι ιδίως οι εξής:

1) Σε επίπεδο διερεύνησης και αξιολόγησης εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών:

α) η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών ή εμποδίων στη μάθηση των μαθητών/τριών,

β) η σύνταξη εξατομικευμένων αξιολογικών εκθέσεων για τους/τις μαθητές/τριες,

γ) η εισήγηση στη σχολική μονάδα για την κατάρτιση των προσαρμοσμένων εξατομικευμένων ή ομαδικών προγραμμάτων ψυχοπαιδαγωγικής και διδακτικής υποστήριξης και δραστηριοτήτων, καθώς και η εισήγηση για την εφαρμογή κοινωνικών και λοιπών υποστηρικτικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις σχολικές μονάδες,

δ) η πρόταση στη σχολική μονάδα για την εφαρμογή προγραμμάτων έγκαιρης διεπιστημονικής και εκπαιδευτικής υποστήριξης στο πλαίσιο της πρώιμης παρέμβασης,

ε) η διατύπωση των βασικών αξόνων των Εξατομικευμένων Προγραμμάτων Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.)

στ) η προώθηση των αρχών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, ζ) Η διερεύνηση αιτημάτων ψυχοκοινωνικής στήριξης.

2) Σε επίπεδο σχεδιασμού και υλοποίησης εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων:

α) Η υλοποίηση, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τις Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.), προσαρμοσμένων εξατομικευμένων ή ομαδικών παρεμβάσεων παιδαγωγικής και συμβουλευτικής ψυχοκοινωνικής στήριξης σε μαθητές, μέσω προγραμμάτων εκπαιδευτικής παρέμβασης και πρόληψης, στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης των γνωστικών και ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών, δράσεων ενδυνάμωσης συγκεκριμένων μελών ή ευάλωτων ομάδων της μαθητικής κοινότητας, καθώς και δράσεων που αποσκοπούν στην καλλιέργεια ευκαιριών προσωπικής ανάπτυξης, στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και συνολικά στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των μαθητών,

β) η παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στο εκπαιδευτικό, το ειδικό εκπαιδευτικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό των σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα βέλτιστης διδακτικής

πρακτικής, ανταπόκρισης στις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αποδοχής της διαφορετικότητας και αξιοποίησης της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού, προώθησης ενταξιακών πρακτικών, ανάπτυξης συνεργατικών δράσεων, καλλιέργειας βασικών δεξιοτήτων αποτελεσματικής επικοινωνίας, ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών, ενδυνάμωσης συγκεκριμένων μελών ή ευάλωτων ομάδων της σχολικής κοινότητας και αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσης,

γ) Η παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στους γονείς και κηδεμόνες των μαθητών σε σχέση με ζητήματα υποστήριξης της σχολικής μάθησης, της οργάνωσης της μελέτης και της συνεργασίας με τη σχολική μονάδα.

3) Σε επίπεδο υποστήριξης του συνολικού έργου των σχολικών μονάδων:

α) Η ενίσχυση των γνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών, η πρόληψη της σχολικής διαρροής και η δημιουργία μίας ασφαλούς και υποστηρικτικής σχολικής κουλτούρας που ευνοεί την ψυχοκοινωνική υγεία και τη συναισθηματική ευημερία των μαθητών,

β) Η υποστήριξη της διατύπωσης προτεραιοτήτων και στόχων ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών, καθώς και του σχεδιασμού ολιστικών πολιτικών και στρατηγικών σε σχέση με ψυχοκοινωνικά ζητήματα.

γ) Ο εντοπισμός δομικών φραγμών και εμποδίων στην ισότιμη πρόσβαση των μαθητών στη μάθηση και η εφαρμογή επιστημονικών, εκπαιδευτικών και άλλων υποστηρικτικών μέτρων για το σύνολο των μαθητών της σχολικής κοινότητας.

δ) Η υποστήριξη της υλοποίησης προγραμμάτων πρωτογενούς ή δευτερογενούς πρόληψης και προαγωγής της ψυχικής υγείας,

ε) Η ενίσχυση της επικοινωνίας και της συνεργασίας της σχολικής μονάδας με τους γονείς ή κηδεμόνες και τις υπηρεσίες παροχής ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης.

4) Σε επίπεδο ενημέρωσης και επιμόρφωσης:

α) η ενημέρωση της σχολικής κοινότητας για καινοτόμες εθνικές, ευρωπαϊκές ή διεθνείς δράσεις και προγράμματα σχετικά με ψυχοκοινωνικά ζητήματα,

β) η παραγωγή και διάδοση ενημερωτικού υλικού για τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές, τους γονείς ή κηδεμόνες, καθώς και για την ευρύτερη κοινότητα για τα ανωτέρω ζητήματα.

γ) η διατήρηση βιβλιοθήκης και αρχείου πληροφόρησης, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, για ζητήματα ψυχοκοινωνικής και μαθησιακής υποστήριξης,

δ) η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου, η προώθηση συνεργασιών ανάμεσα στις σχολικές μονάδες, τους γονείς ή κηδεμόνες, τους επιστημονικούς και κοινωνικούς φορείς, τις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), καθώς και η ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα δικαιωμάτων του παιδιού, διαφορετικότητας και ψυχοκοινωνικής υγείας,

ε) η παροχή συνεχούς συμβουλευτικής υποστήριξης και ενημέρωσης στο εκπαιδευτικό προσωπικό, καθώς και σε όσους συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και η διοργάνωση προγραμμάτων ενημέρωσης για τους γονείς ή κηδεμόνες, στην περιοχή αρμοδιότητάς τους, υπό τη μορφή ενημερωτικών ημερίδων ή άλλων δράσεων,

στ) Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων, σε συνεργασία με τον Περιφερειακό Επόπτη Ποιότητας της Εκπαίδευσης ή τους Επόπτες Ποιότητας της Εκπαίδευσης και τους Συμβούλους Εκπαίδευσης των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης της έδρας του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., κατόπιν έγκρισης του Περιφερειακού Επόπτη Ποιότητας της Εκπαίδευσης, προς όφελος των μελών της σχολικής κοινότητας.

3.3.1.4. Συνήγορος του Πολίτη – Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

(«Συνήγορος του Παιδιού»)

Η Ανεξάρτητη Αρχή του «Συνηγόρου του Πολίτη» ιδρύθηκε με τον Ν. 3094/2003 και κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα. Έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και των πολιτών για την προστασία των δικαιωμάτων τους, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας. Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού του Συνηγόρου, ειδικότερα, έχει ως κύριο αντικείμενο την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό:

- διαμεσολαβεί ύστερα από αναφορά πολίτη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων του παιδιού, επιδιώκοντας την προστασία και την αποκατάστασή τους. Εάν το κρίνει αναγκαίο, σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων, ενεργεί αυτεπάγγελα.
- αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων και της λοιπής εθνικής νομοθεσίας για τα δικαιώματα του παιδιού, την ενημέρωση του κοινού, την ανταλλαγή απόψεων με εκπροσώπους φορέων και την εκπόνηση προτάσεων προς την πολιτεία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ειδικότερο αυτό τμήμα του Συνηγόρου έχει δύο ιδιαιτερότητες σε σχέση με το πλαίσιο που ρυθμίζει γενικά τη λειτουργία του Συνηγόρου του Πολίτη: α) είναι αρμόδιο για όλες τις περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων του παιδιού ανεξάρτητα από το εάν αυτές προέρχονται από δημόσιους φορείς ή ιδιώτες και β) δέχεται αναφορές όχι μόνο από τα άμεσα εμπλεκόμενα πρόσωπα (παιδί και νόμιμους εκπροσώπους του) αλλά και από οποιονδήποτε τρίτο έχει ίδια αντίληψη της παραβίασης.

Η υποβολή αναφοράς στην Αρχή γίνεται μέσω της ιστοσελίδας του Συνηγόρου του Πολίτη (<https://www.synigoros.gr/el/anafora/ipovoli-anaforas>), ταχυδρομικά¹⁵⁶ ή και με αυτοπρόσωπη παρουσία στα γραφεία στην Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη.

Ανήλικος/η, που θέλει να αναφέρει παραβίαση δικαιωμάτων του, μπορεί να επισκεφθεί τον Συνήγορο, να υποβάλει ηλεκτρονική αναφορά, να στείλει ερώτημα στην ηλεκτρονική διεύθυνση: rotao@synigoros.gr ή να επικοινωνήσει με εξειδικευμένο προσωπικό στην τηλεφωνική γραμμή που λειτουργεί χωρίς χρέωση (800.11.32.000).

Δυνατότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας για ενημέρωση ως προς το πεδίο αρμοδιότητας του Τμήματος έχουν επίσης όλοι οι πολίτες (τηλ. γραμμές: 2131306744, 2131306703).

➤ **Πώς ενεργεί ο Συνήγορος μετά από αναφορά;**

- Ο Συνήγορος ερευνά τα περιστατικά που του αναφέρονται και, εφόσον διαπιστώσει παραβίαση δικαιωμάτων του παιδιού από δημόσια υπηρεσία, προτείνει τρόπους άρσης της παραβίασης και επίλυσης του προβλήματος.
- Όταν η αναφορά στρέφεται κατά ιδιωτών -φυσικών ή νομικών προσώπων- προβαίνει σε όλες τις ενδεικνυόμενες ενέργειες και προτείνει κάθε αναγκαίο μέτρο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού.
- Σε κάθε περίπτωση, δεν υποκαθιστά και δεν αναλαμβάνει το ρόλο εισαγγελέων, δικαστηρίων, δικηγόρων, νομικών συμβούλων και κοινωνικών υπηρεσιών. Σε περίπτωση ενημέρωσής του με οποιονδήποτε τρόπο για κακοποίηση παιδιού, ενημερώνει άμεσα την αρμόδια εισαγγελική αρχή διαβιβάζοντας και όσα στοιχεία έχει στη διάθεσή του για τη διευκόλυνση του έργου της.
- Για τη διερεύνηση και την επίλυση των εντοπιζόμενων προβλημάτων και την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, ο Συνήγορος μπορεί να ζητήσει τη συνεργασία δημοσίων υπηρεσιών, άλλων ανεξάρτητων ή εποπτικών αρχών ή φορέων (πρόνοιας, ψυχικής υγείας, κ.α.), καθώς και την παρέμβαση της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής.

---

¹⁵⁶ Στην διεύθυνση: Χαλκοκονδύλη 13, Αθήνα, Τ.Κ. 13432

- Για ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος ή αυξημένης βαρύτητας είναι δυνατή -σε περίπτωση μη ανταπόκρισης της Διοίκησης στη διαμεσολαβητική παρέμβαση του Συνηγόρου- να συνταχθεί και να δημοσιοποιηθεί Ειδική Έκθεση ή Πόρισμα.

➤ Προάγοντας τα δικαιώματα των παιδιών

Ακόμη ο Συνήγορος του Παιδιού:

- ελέγχει την εφαρμογή, προωθεί τη διάδοση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και παρακολουθεί την επίδραση του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου στη ζωή των παιδιών. Για τον σκοπό αυτόν μπορεί να διερευνά πεδία, τα οποία κρίνει ιδιαίτερα σημαντικά, και να συντάσσει ειδικές εκθέσεις που απευθύνει προς τα αρμόδια υπουργεία
- ενημερώνει τα παιδιά για τα δικαιώματά τους και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να τα υπερασπίζονται, σε επαφή μαζί τους (συνήθως με επισκέψεις σε σχολεία σε όλη τη χώρα), με την αξιοποίηση έντυπου πληροφοριακού υλικού αλλά και μέσω του ιστοχώρου της Αρχής¹⁵⁷. Οι ανήλικοι μπορούν να ζητήσουν πληροφόρηση και με την αποστολή μηνύματος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: rotao@synigoros.gr ή τηλεφωνικά χωρίς χρέωση (τηλ.: 800 11 32000, Δευτέρα έως Παρασκευή 8.30 π.μ. - 3.30 μ.μ.

- υλοποιεί δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης επαγγελματιών που εργάζονται με το παιδί
- οργανώνει συναντήσεις με ομάδες παιδιών στους χώρους όπου αυτά ζουν, εκπαιδεύονται, δραστηριοποιούνται και περνούν την καθημερινότητά τους για να ακούσει τις απόψεις, τα προβλήματα και τις προτάσεις τους

¹⁵⁷ Η ενημέρωση αυτή παρέχεται με φιλικό στα παιδιά τρόπο και σε πέντε γλώσσες. Βλ. ιστοχώρο του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού:

- συνεργάζεται και επικοινωνεί με υπηρεσίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με το παιδί, εκπαιδευτικές κοινότητες. Έχει δημιουργήσει δίκτυα συνεργασιών με οργανισμούς, οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών (λ.χ. Δίκτυο για τα Παιδιά που Μετακινούνται)
- συμμετέχει σε συναφείς επιστημονικές συναντήσεις, συνέδρια, επιτροπές¹⁵⁸ και δίκτυα
- αξιοποιεί την εμπειρία και τη γνώση που προέρχεται από παραπάνω δράσεις (καθώς και από το χειρισμό αναφορών) για την πραγματοποίηση θεσμικών παρεμβάσεων με στόχο τη βελτίωση του νομοθετικού και του θεσμικού πλαισίου ή/ και της οργάνωσης και της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης προς το συμφέρον του παιδιού¹⁵⁹ κ.ά.

3.3.1.5. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας (π.δ. 867 / 1979)

Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. Πρόκειται για ερευνητικό κέντρο υπό την εποπτεία και με τη χρηματοδότηση του Υπουργείου Υγείας.

Στο πεδίο της μελέτης και της δράσης του εντάσσονται η έρευνα, η παροχή κλινικών και εργαστηριακών υπηρεσιών σε παιδιά και η εκπαίδευση/κατάρτιση επαγγελματιών που εργάζονται σε τομείς σχετικούς με τα παιδιά.

Η Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας του Ινστιτούτου αποτελεί τον εθνικό φορέα για θέματα πρόληψης και παρέμβασης σε περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών και από το 1988 λειτουργεί ως Κέντρο Μελέτης και Πρόληψης της

¹⁵⁸ Λ.χ. στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων

¹⁵⁹ Εντελώς ενδεικτικά αναφέρονται εδώ οι θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τη διασφάλιση του ακαταδίωκτου των επαγγελματιών υποβάλλουν αναφορές σε περιπτώσεις κακοποίησης, που υιοθετήθηκε στους Ν. 4837/2021 και 3500/2006, καθώς και η αναφερόμενη σε προηγούμενη ενότητα διαμεσολάβηση για την αποσαφήνιση από το Υπουργείο Παιδείας της δυνατότητας οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί των ΕΔΥ να συναντούν μαθητές/τριες, κατόπιν επιθυμίας των τελευταίων, ακόμη και χωρίς τη γνώση ή συναίνεση των κηδεμόνων τους. Για περισσότερες παρεμβάσεις βλ. στον ιστοχώρο της Αρχής, <https://www.synigoros.gr/paidi/>.

Παιδικής Κακοποίησης και Παραμέλησης με τους ακόλουθους βασικούς άξονες δράσης:

- (α) έρευνα (επιδημιολογική/δημογραφική και κλινική)
- (β) αγωγή υγείας και υγειονομική επιμόρφωση – ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού
- (γ) εκπαίδευση επαγγελματιών
- (δ) συμβουλευτικές-διασυνδετικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες σε δομές και επαγγελματίες
- (ε) παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών

Στη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας του ΙΥΠ υπάγεται και το Κέντρο Ημέρας «Ελένη Αγάθωνος», που ως αντικείμενο έχει τη δωρεάν παροχή υπηρεσιών δευτερογενούς και τριτογενούς πρόληψης της θυματοποίησης παιδιών και εφήβων (0-18 ετών), με τους ακόλουθους άξονες:

- θεραπευτική υποστήριξη θυμάτων κακοποίησης ή παραμέλησης, έκθεσης σε βία ή άλλες ακραίες τραυματικές εμπειρίες/διαδικτυακή θυματοποίηση
- Υποστήριξη μη κακοποιητικών γονέων/φροντιστών
- Ενδυνάμωση ευάλωτων οικογενειών ή με δυσλειτουργία για επίτευξη ασφαλούς περιβάλλοντος για τα παιδιά¹⁶⁰

Αξιόλογα προγράμματα και δράσεις του ΙΥΠ που σχετίζονται με την προστασία από την κακοποίηση είναι μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

- Συντονισμένη Προσέγγιση στην Παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση (ΚαΠα-Π) μέσω Ελάχιστου Συνόλου Δεδομένων¹⁶¹,
- Προστασία Βρεφών και Νηπίων από την Ενδοοικογενειακή Βία: Σχεδιασμός Διαγνωστικού Πρωτοκόλλου για την Κακοποίηση και Παραμέληση Βρεφών και Νηπίων και η Εφαρμογή του στο Σύστημα Δημόσιας Υγείας¹⁶²,

¹⁶⁰ Το Κέντρο δεν παρέχει υπηρεσίες σε ουσιο-εξαρτώμενα παιδιά ή με σύνθετες αναπτυξιακές διαταραχές.

¹⁶¹ <http://www.can-via-mds.eu/>

¹⁶² <https://www.intovian.eu/>

- Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών¹⁶³.

3.3.2. Ιδιωτικός τομέας - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Ο ρόλος των ιδιωτικών φορέων στο πεδίο της παιδικής προστασίας γενικότερα αλλά και της προστασίας από την κακοποίηση πιο συγκεκριμένα είναι αδιαμφισβήτητος στην ελληνική πραγματικότητα. Οι φορείς αυτοί έρχονται να καλύψουν στην πράξη τα κενά στον χώρο, λόγω της (ενίοτε πλήρους) απουσίας εξειδικευμένων υπηρεσιών, της υποστελέχωσης, της συνεπαγόμενης αδυναμίας επείγουσας ή /και επαρκούς ανταπόκρισης, της έλλειψης εργαλείων, εξοπλισμού και υποδομών και, γενικότερα, της αποτυχίας της πολιτείας να διαμορφώσει ένα συνεκτικό, αποτελεσματικό, πλήρες και φιλικό στα παιδιά πλέγμα προστασίας, που να καλύπτει τόσο την πρόληψη όσο και τη διαχείριση των περιστατικών και τη θεραπεία/αποκατάσταση του θύματος.

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών καλούνται, επομένως, να συμβάλουν στην ενίσχυση των υφιστάμενων δομών και δυνατοτήτων, μέσα από συνεργασίες με την πολιτεία ή και σε εθελοντική βάση.

Αυτονόητο είναι ότι κρίσιμη για τη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και την αποτροπή των ανέλεγκτων καταστάσεων, που θα μπορούσαν να συνεπάγονται συνθήκες κακοποίησης για τα ωφελούμενα παιδιά, είναι η παροχή εγγυήσεων με τη μορφή των αναγκαίων προδιαγραφών, καθώς και ένα σύστημα πιστοποίησης και συστηματικού ελέγχου από πλευράς πολιτείας.

¹⁶³ <https://www.esa-kapa-p.gr/>

Στο πεδίο της προστασίας του παιδιού από τη βία η κοινωνία των πολιτών έχει αναπτύξει καταρχάς δράσεις σε επίπεδο πρόληψης της κακοποίησης, με προγράμματα ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης, λειτουργία γραμμών στήριξης κ.λπ. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες γραμμές:

- ⊙ Μαζί για το Παιδί (τηλ.: 11525)
- ⊙ Χαμόγελο του Παιδιού (τηλ.: chat 1056, Εθνική Γραμμή SOS: 1056 και Ευρωπαϊκή Γραμμή Υποστήριξης: 116111)
- ⊙ Ελίζα (τηλ.: 10454)¹⁶⁴
- ⊙ Εφαρμογή για smartphones «Bright Sky» και της αντίστοιχης ιστοσελίδας www.bright-sky.org, σε 12 χώρες (Ίδρυμα Vodafone)¹⁶⁵

Ιδιαίτερα αξιόλογη ενδεικτική δράση σε σχέση με την προστασία του παιδιού από την κακοποίηση, η οποία υποστηρίχθηκε από το «Σωματείο Ελίζα- Εταιρία κατά της κακοποίησης του παιδιού» είναι η ανάπτυξη σε νοσηλευτικά ιδρύματα της χώρας Μονάδων Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών¹⁶⁶ με στόχο α) την έγκαιρη ανίχνευση, την ολοκληρωμένη αξιολόγηση και την ιατρική φροντίδα παιδιών με κάθε μορφή κακοποίησης – παραμέλησης, β) τη συνεργασία με οποιονδήποτε επαγγελματία χρειαστεί για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των παιδιών και των οικογενειών τους και γ) την άρτια ενημέρωση της Εισαγγελίας. Πρόκειται μάλιστα για χαρακτηριστικό παράδειγμα αγαστής συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, για την βέλτιστη προστασία των παιδιών -θυμάτων κακοποίησης.

---

¹⁶⁴ Η ΜΚΟ «Ελίζα» έχει ως αντικείμενο των δράσεών της την πρόληψη της παραμέλησης και όλων των μορφών κακοποίησης των παιδιών, με έμφαση στην πρόωπη παρέμβαση (υποστήριξη, οικογένειας, επιμόρφωση επαγγελματιών, ενίσχυση υποστηρικτικών δομών, ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της κοινωνίας για την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας στα παιδιά). Στο πλαίσιο αυτό, εκτός της λειτουργίας της γραμμής, έχει υλοποιήσει καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης και προγράμματα απευθυνόμενα σε παιδιά και ενήλικους, έχει δημιουργήσει οδηγούς, πραγματοποιεί επιμορφώσεις επαγγελματιών και υποστηρίζει τις Μονάδες Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών (βλ. αμέσως παρακάτω). Βλ. σχετικά: <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/>

¹⁶⁵ Η εφαρμογή αυτή παρέχει ενημέρωση για ζητήματα κακοποίησης και περιλαμβάνει τηλεφωνικό κατάλογο υπηρεσιών & φορέων.

¹⁶⁶ Κατά το χρόνο συγγραφής του παρόντος (Ιούνιος 2024), λειτουργούν τέτοιες Μονάδες στο Νοσοκομείο Παίδων Παν. & Αγλ. Κυριακού, στο Αττικό Νοσοκομείο, στον Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης, στο Αριστοτέλειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/nosokomeiakes-monades/>

Το Χαμόγελο του Παιδιού επίσης έχει αναπτύξει στοχευμένες δράσεις σε σχέση με την κακοποίηση του παιδιού (λειτουργία κέντρου ημέρας εξατομικευμένης παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε παιδιά και εφήβους -θύματα κακοποίησης, παραμέλησης, ενδοοικογενειακής βίας, παιδιά θυματοποιημένα, εμπλεκόμενα σε περιστατικά bullying¹⁶⁷, εφαρμογή chat για επικοινωνία με παιδιά που το επιθυμούν και παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής, βιωματικές δράσεις για μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς¹⁶⁸, υποστήριξη με ολιστικό τρόπο κακοποιημένων μητέρων με παιδιά και ανήλικων θυμάτων¹⁶⁹, επιτόπια παρέμβαση, φιλοξενία κ.ά.). Και η συγκεκριμένη οργάνωση έχει σταθερή συνεργασία με τον δημόσιο τομέα στο πεδίο της παιδικής προστασίας, με τη σύναψη πρωτοκόλλων, την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας σε παιδιά που απομακρύνονται από το περιβάλλον τους για την ασφάλειά τους, με συνοδείες ανηλίκων, των οποίων απαιτείται η απομάκρυνση και πλήθος άλλων δράσεων.

3.3.3. Αντί επιλόγου – Προβληματισμός και αναγκαιότητες ως προς το πλέγμα φορέων παιδικής προστασίας

Η πληθώρα υπηρεσιών και φορέων που εμφανίζονται να δραστηριοποιούνται ή να εμπλέκονται -έστω έμμεσα- στο πεδίο της παιδικής προστασίας θα μπορούσε να συνεπάγεται υπερ-κάλυψη των αναγκών. Ωστόσο, όπως γίνεται γενικά παραδεκτό, η πραγματικότητα απέχει πολύ από τη θεωρητική αυτή εκτίμηση, που στηρίζεται αποκλειστικά σε ποσοτικά δεδομένα. Αποτελεί λοιπόν κοινό τόπο ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από αποσπασματικότητα, κενά, αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ των φορέων και, γενικότερα, αδυναμία ικανοποιητικής ανταπόκρισης στα αιτήματα των πολιτών.

Την εικόνα αυτή επιδεινώνει η σταδιακή αποδυνάμωση των δημόσιων υπηρεσιών λόγω έλλειψης ανθρώπινων και υλικών πόρων, σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα της διάρθρωσής τους αλλά και τις συχνές νομοθετικές

¹⁶⁷ Βλ. <https://www.hamogelo.gr/gr/el/to-spiti-tou-paidiou/>

¹⁶⁸ Βλ. <https://www.hamogelo.gr/gr/el/scholeia/>

¹⁶⁹ Βλ. <https://www.hamogelo.gr/gr/el/endoikogeneiaki-via/>

μεταρρυθμίσεις, που επηρεάζουν την υπόσταση αλλά και τη λειτουργία τους (ενοποιήσεις υπηρεσιών, συγχωνεύσεις κ.λπ.).

Η έλλειψη εξάλλου, σε ορισμένες περιπτώσεις υπηρεσιών και φορέων, σαφούς περιγραφής καθηκόντων και ρόλου, δημιουργεί επίσης φαινόμενα αλληλοεπικαλύψεων ή και άρνησης παροχής υπηρεσίας, με κίνδυνο τελικά την αποθάρρυνση του ενδιαφερόμενου πολίτη και τη συχνή αίσθηση είτε ότι «όλοι κάνουν το ίδιο πράγμα» είτε και ότι «ο ένας με στέλνει στον άλλον».

Παράλληλα, λόγω της έλλειψης σαφών και, ακόμη περισσότερο, ενιαίων κανόνων και προτυποποιημένων κριτηρίων για τη λήψη σοβαρών αποφάσεων (λ.χ. για το πώς επιβεβαιώνεται μια υπόνοια κακοποίησης¹⁷⁰, πώς και πότε αποφασίζεται η απομάκρυνση παιδιού από την οικογένεια, σε ποιον παραπέμπουμε και πότε), είναι δυστυχώς σύνηθες το φαινόμενο ένα παιδί, για το οποίο λ.χ. υπάρχει υπόνοια ότι κακοποιείται, «να εξετασθεί από διαφορετικές ειδικότητες επαγγελματιών που διερευνούν διαφορετικά πράγματα, σε διαφορετικούς χρόνους και με διαφορετικές τεχνικές, ανάλογα με το εάν η αρχική καταγγελία ή υπόνοια έχει κατατεθεί ή δημιουργηθεί σε ένα φορέα υγείας, πρόνοιας, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης ή προστασίας του πολίτη αλλά και αναλόγως με τον γεωγραφικό χώρο που θα συμβεί αυτό»¹⁷¹.

Τέλος, οι φορείς του ιδιωτικού τομέα, που παρέχουν υπηρεσίες στο πλαίσιο της παιδικής προστασίας, δεν έχουν ενταχθεί πλήρως σε ένα σαφώς οριοθετημένο από την πολιτεία πλαίσιο, με συστηματική παρακολούθηση του παρεχόμενου έργου. Ελλείπει εξάλλου ένα λειτουργικό ενιαίο σύστημα καταγραφής όλων των διαθέσιμων πόρων, των επιμέρους πεδίων στα οποία δραστηριοποιούνται οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και της πραγματικής ανά πάσα στιγμή δυνατότητας διαπίστωσης από τις εισαγγελίες της χώρας ή το ΕΚΚΑ της διαθεσιμότητάς τους να καλύψουν ανάγκες που προκύπτουν για την προστασία του κακοποιημένου παιδιού.

---

¹⁷⁰ Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι διαφορές μεταξύ επαγγελματιών διαφορετικών ειδικοτήτων -που εργάζονται στον ίδιο ή ακόμη περισσότερο σε διαφορετικούς τομείς- διαπιστώνονται ακόμη και ως προς τον ορισμό της κακοποίησης – παραμέλησης των παιδιών. Βλ. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας, Κέντρο για την Μελέτη & την Πρόληψη της Κακοποίησης – Παραμέλησης των Παιδιών, *Ενημερωτικό δελτίο CAN-MDS*, Πρόγραμμα Daphne III.

¹⁷¹ Γ.Νικολαΐδης, «Έχει κάθε παιδί που ζει στη χώρα μας ίσα δικαιώματα στην προστασία από την βία;», <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/exei-kathe-paidi-poy-zei-stin-xora-mas-isa-dikaiomata-stin-prostasia-apo-tin-bia>

Μέσα από τις παραπάνω διαπιστώσεις αναδεικνύεται ως κομβικής σημασίας¹⁷²:

α) η ενίσχυση των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο κρίσιμο έργο τους στο πεδίο της παιδικής προστασίας, με πληρότητα και χωρίς τις διαπιστούμενες σοβαρές καθυστερήσεις,

β) η αποσαφήνιση του ρόλου ορισμένων φορέων (λ.χ. ακριβής περιγραφή καθηκόντων κοινωνικών λειτουργών που υπηρετούν σε Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων),

γ) η διεύρυνση και εμπέδωση της γνώσης των φορέων του πεδίου της παιδικής προστασίας αλλά και γενικότερα εκείνων που ασχολούνται με παιδιά, τόσο σε σχέση με την ύπαρξη των λοιπών φορέων, όσο και με το πλαίσιο λειτουργίας τους, ώστε να μπορούν να απευθύνονται αρμοδίως,

δ) η διαμόρφωση και υιοθέτηση ενιαίων πρωτοκόλλων για τη διαχείριση των περιπτώσεων που ανακύπτουν,

ε) η κατάρτιση και θέση σε εφαρμογή ενιαίας πλατφόρμας για όλα τα παιδιά που «περνούν» με οποιονδήποτε τρόπο από το σύστημα της παιδικής προστασίας¹⁷³, με πρόσβαση πιστοποιημένων οργάνων των εμπλέκομενων φορέων, ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια στην πλαισίωση και να αποτρέπεται η επαναθυματοποίηση και η αποσπασματικότητα στη διαχείριση.

στ) η κατά το δυνατό πληρέστερη και λειτουργικότερη δικτύωση, ώστε να μειωθούν τα κενά στη στελέχωση των υπηρεσιών και να διασφαλιστεί ένα ικανοποιητικό πλαίσιο προστασίας με τη συνεργασία και του ιδιωτικού τομέα. Στην κατεύθυνση αυτή θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη, μεταξύ άλλων, η ανάπτυξη μιας ενιαίας αξιόπιστης βάσης φορέων και υπηρεσιών, προσβάσιμης από τα όργανα που είναι αρμόδια για τις κρίσιμες και συχνά επείγουσες αποφάσεις προστασίας του παιδιού.

Απαντώντας στο σύνθημα ειδικότερο ερώτημα, ως προς το ποιες θα μπορούσαν να είναι οι πρωτοβουλίες που θα μπορούσε ο φορέας, όπου υπηρετεί ο/η κάθε

---

¹⁷² Πρβλ. συναφείς συστάσεις, βάσει των αποτελεσμάτων επιδημιολογικής έρευνας του Προγράμματος BECAN (Επιδημιολογική Μελέτη της Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών στα Βαλκάνια179) στην Ελλάδα, με στόχο την αναβάθμιση της δυνατότητας πρόληψης & αντιμετώπισης ΚαΠα-Π μέσα από τη συστηματική παρακολούθηση του φαινομένου http://www.becan.eu/sites/default/files/becan_images/GR_GR.pdf

¹⁷³ Κατά το πρότυπο του e-pronoia που είχε δημιουργηθεί από το ΕΚΚΑ.

επαγγελματίας, να αναπτύξει διευκολύνοντας το έργο του αλλά και, ιδίως, συμβάλλοντας σε μια πιο αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών παιδικής προστασίας, προτείνονται ενδεικτικά ως καλές πρακτικές:

α) η (εκ των προτέρων) διερεύνηση, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων της υπηρεσίας συναφών φορέων και υπηρεσιών στην περιοχή αρμοδιότητάς του (με αξιοποίηση ενδεχομένως και των υφιστάμενων ήδη ευρετηρίων)¹⁷⁴,

β) η επικοινωνία με τους φορείς αυτούς, ώστε να αποσαφηνιστεί το αντικείμενο, η διαθεσιμότητα και η σύνθεση του προσωπικού τους,

γ) η προσπάθεια ανάπτυξης ενός τοπικού δικτύου, με ορισμό προσώπων επικοινωνίας, τακτική επαφή και συνεργασία, ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πληροφόρησης και, πιθανότατα, καταμερισμό έργου, προς αποφυγή αποσπασματικότητας και αλληλοεπικαλύψεων. Προς την κατεύθυνση άλλωστε αυτή θα μπορούσε να διερευνηθεί η δυνατότητα μεγαλύτερης εμπλοκής των ΟΤΑ, οι οποίοι και θεσμικά έχουν, όπως σημειώθηκε στο αντίστοιχο μέρος, την αρμοδιότητα αυτή, συντονισμού και δικτύωσης με φορείς καθώς και με την κοινωνία των πολιτών. Όπως έχει αποδειχθεί στην πράξη, σε περιοχές της χώρας, όπου ήδη έχει αναπτυχθεί η πρωτοβουλία αυτή και μάλιστα από πρόσωπα ή φορείς που δεν φέρουν το βάρος της κατεξοχήν παροχής παιδικής προστασίας, αλλά εμπλέκονται σε ορισμένες μόνο πτυχές, η χαρτογράφηση και η δικτύωση σε επίπεδο κοινότητας, συνέβαλε στον παραμερισμό της επιφυλακτικότητας (και, ενίοτε, καχυποψίας), στην ενδυνάμωση των επαγγελματιών, που αντιμετώπισαν σε μεγάλο βαθμό τις αισθήσεις της «ανεπάρκειας» και της «μοναξιάς», στην επιτάχυνση των διαδικασιών και, τελικά, στην αύξηση της αποτελεσματικότητας.

---

¹⁷⁴ Βλ. λ.χ. Εθνικό Ευρετήριο Οργανισμών και Υπηρεσιών Διαχείρισης Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών, στο οποίο έγινε αναφορά και παραπάνω και το οποίο είναι διαθέσιμο και ηλεκτρονικά στο: <http://esa-kapa-p.gr>.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1) Παρουσίαση από την/τον εισηγήτρια/τη υποθετικών περιπτώσεων προς συζήτηση και επεξεργασία, με στόχο την εμπέδωση των μορφών κακοποίησης ή/και της διαδικασίας εντοπισμού και ενεργοποίησης του κατάλληλου κάθε φορά φορέα

Ενδεικτικά:

α) Εργαζόμενος σε παιδικό σταθμό δέχεται ανώνυμη κλήση από πρόσωπο που περιγράφει ότι στο σπίτι φιλοξενούμενου στον σταθμό παιδιού γίνονται συχνά βίαια επεισόδια τόσο μεταξύ των γονέων όσο και σε βάρος του ανηλίκου.

Είναι αρμόδιος ο εργαζόμενος να προβεί σε κάποια ενέργεια;

Αν ναι, πώς οφείλει να ενεργήσει και από πού απορρέει η υποχρέωση αυτή;

β) Δασκάλα δημοτικού πληροφορείται από μαθήτρια της τάξης της ότι άλλη μαθήτρια δέχεται βία στο σπίτι, από τον παππού, που μένει μαζί με την οικογένεια. Η εκπαιδευτικός απευθύνεται στον Διευθυντή και ζητάει να γίνουν ενέργειες. Ο τελευταίος της απαντά ότι δεν χρειάζεται να κάνουν κάτι γιατί δεν υπάρχει υποχρέωση ενημέρωσης των αρχών, καθώς δεν ασκούν βία οι γονείς του παιδιού, συνεπώς δεν υπάρχει ενδοοικογενειακή βία. Τη συμβουλεύει επίσης να αφήσει το ζήτημα ως έχει, γιατί θα μπλέξουν όλοι. Είναι βάσιμη η προσέγγιση του Διευθυντή; Τι θα προτείνετε;

γ) Μαθητής λυκείου προσεγγίζει στο διάλειμμα τον ψυχολόγο που ήρθε πρόσφατα στο σχολείο και στελεχώνει την ΕΔΥ και ζητάει να του μιλήσει για κάτι που τον απασχολεί πολύ. Ο τελευταίος δέχεται πρόθυμα και προτείνει στον μαθητή να του φέρει την επόμενη εβδομάδα έντυπο συναίνεσης των γονέων του, ώστε να μπορέσουν να συναντηθούν. Πώς αξιολογείτε τη στάση του ψυχολόγου; Τεκμηριώστε την άποψή σας αξιοποιώντας και όσα αναφέρθηκαν για τη Διεθνή Σύμβαση και γενικότερα την ισχύουσα νομοθεσία.

2) Οι επιμορφούμενοι/νες καταθέτουν από την εμπειρία τους περιστατικό (πιθανής) κακοποίησης ως προς τον χειρισμό του οποίου είχαν άγνοια, αντιμετώπισαν διλήμματα στην υπηρεσία ή αισθάνονται προβληματισμένοι/ες για το εάν οι ενέργειες που έλαβαν χώρα ήταν οι κατάλληλες. Γίνεται χωρισμός σε ομάδες και δίνεται χρόνος επεξεργασίας για 15'. Κάθε ομάδα, μετά από συζήτηση, παρουσιάζει πλάνο προτεινόμενων ενεργειών και τις τεκμηριώνει με βάση όσα συζητήθηκαν στις ενότητες που προηγήθηκαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγάθωνος Ελ., *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης – παραμέλησης*, εκδ. Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, 1998
- Αγάθωνος- Γεωργοπούλου Ελ., Τσάγκαρη Μ., *Εγχειρίδιο για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδ. Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, 1999
- Γαλάνη Β., «Κακοποίηση Ανηλίκων (Ψυχολογική Προσέγγιση)», στο Γ.Τσιάκαλος, Μπ.Ντάβου, Θ. Παπαθεοδώρου, Π.Χαλάτσης, Β.Γαλάνη, *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο;*, Γ.Πανούσης (επιμ.), εκδ. Lector, Αθήνα 2008, σσ. 90-96
- Γιοβάνογλου Σ. «Αποκαταστατική δικαιοσύνη και ενδοοικογενειακή βία: μια “απαγορευμένη σχέση”; Η περίπτωση της ενδοοικογενειακής γενετήσιας κακοποίησης του παιδιού», στο Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Άρ. (επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011, σσ. 528-545.
- Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Άρ. (επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011
- Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Άρ., Τσουβέλας Γ. (επιμ.), *Νέες μορφές κακοποίησης παιδιού και εφήβου*, Βήτα ιατρικές εκδόσεις, 2014
- Θεμελή, Ό. (2014), *Τα παιδιά καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2014
- Καρβουντζής Σ., Σκάλτσας Μ., «Σύνδρομο Munchausen δι’ αντιπροσώπου, κίνητρα, διάγνωση, πρόληψη και παρέμβαση», στο Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Άρ. (επιμ.), *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011, σσ. 339-361
- Κουτσούκου Ηλ., *Η νομική προστασία του παιδιού στην Ελλάδα, Ποινικές & Συνταγματικές Διαστάσεις*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2013
- Κουφονικολάκου Θ., «Η συνεισφορά του δημοκρατικού σχολείου στην έγκαιρη αναγνώριση και αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης των παιδιών», σε: Β. Καραγκούνης/Ε. Κατσαμά/Ν. Τσέργας (επιμ.), *Κοινωνική εργασία και κοινωνική αποστέρηση*, Αθήνα: Τόπος 2024, 367 (384).

- Μαγγανάς Α., «Η παραμέληση των ανηλίκων», Ποινική Δικαιοσύνη τεύχ. 7/1999, έτος 2^ο, σσ. 6727-729
- Μιχάλης Ηλ., *Παιδική κακοποίηση – παραμέληση, Οι αντιλήψεις και η στάση των εκπαιδευτικών*, εκδ. arigosHora, Αθήνα 2002
- Νάσκου-Περράκη Π., *Τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2023
- Νάσκου-Περράκη Π., Χρυσόγονος Κ., Ανθόπουλος Χ. (επιμ.), Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη, Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2002
- Νικολαΐδης Γ., «Βία κατά ανηλίκων: Ερευνητικά Δεδομένα και οι εφαρμογές τους στην καθ' ημέρα πράξη των υπηρεσιών», Μηλιώνη Φ. (επιμ.), *Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/06*, σσ. 103-148, εκδ. Σάκκουλα – Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών (Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών), Αθήνα 2008
- Παπαδομαρκάκη Ελ., «Παραμέληση παιδιού: η κυρίαρχη μορφή κακοποίησης» στο Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Αρ., *Κακοποίηση παιδιού & Εφήβου*, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2011
- Παπαθεοδώρου Θ., «Κακοποίηση Ανηλίκων (Εγκληματολογική Προσέγγιση)», στο Γ.Τσιάκαλος, Μπ.Ντάβου, Θ. Παπαθεοδώρου, Π.Χαλάτσης, Β.Γαλάνη, *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο;*, Γ.Πανούσης (επιμ.), εκδ. Lector, Αθήνα 2008, σσ. 101-105
- Ρομπόκου – Καραγιάννη Αγλ., *Κοινωνική προστασία των ανηλίκων στην Ελλάδα*, τόμ. Α', εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007
- Σαρμάς Ι., *Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής*, Αθήνα – Κομοτηνή 1998
- Σκάρα Ρ., Λεωνίδα Μερ., *Συλλογή Συμβάσεων και Διεθνών Κειμένων για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, εκδ. Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005.
- Τσιγκρής Α., *Σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών (θεσμική προστασία)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2024

Χατζηφωτίου Σεβ., *Κοινωνική Εργασία και ενδοοικογενειακή βία*, εκδ. Τζιόλα, Θεσσαλονίκη 2021

Διαδικτυακή βιβλιογραφία – Ιστοσελίδες

- ΑμΚΕ, Κέντρο Ερευνών Ρίζες, Χαρτογράφηση των ιδρυμάτων κλειστής παιδικής προστασίας και προστασίας παιδιών με αναπηρίες στην Ελλάδα 2014, <https://www.roots-research-center.gr/wp-content/uploads/2019/02/%CE%A7%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%9F%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%97%CE%A3%CE%97-%CE%A4%CE%A9%CE%9D-%CE%99%CE%94%CE%A1%CE%A5%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%A9%CE%9D-%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F-FINAL-28.9.15-2.pdf>
- Council of Europe One in Five Campaign, https://www.coe.int/t/dg3/children/News/Sexual%20violence/Campaignlaunching_en.asp.
- Council of Europe, Human Rights Channel, <https://human-rights-channel.coe.int/stop-child-sexual-abuse-in-sport-el.html>
- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Εγγύηση για το Παιδί*, Σεπτέμβριος 2022, https://ekka.org.gr/images/SYNTONISMOY-ORGANOSIS/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%9D_%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D/National_Action_Plan-Child_Guarantee_in_Greek.pdf
- Θεμελή Όλ., «Το πρώτο στην ελληνική δικαιοταξία Πρωτόκολλο Δικανικής Εξέτασης ανήλικων θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης: μια τομή στο πεδίο της προστασίας της ανηλικότητας», https://ekka.org.gr/images/PROSTASIA-ASYNODEYTON/%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%95%CE%BE%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%B1%CE%BD%CE%AE%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD_%CE

http://www.esa-kapa-p.gr/files/esa-kapa-p-gr-%B8%CF%85%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf

- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Οδηγός Εφαρμογής του πρωτοκόλλου διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών για επαγγελματίες*, στο πλαίσιο της Πράξης «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση και Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών», <http://esa-kapa-p.gr>
- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Εθνικό Ευρετήριο Οργανισμών και Υπηρεσιών Διαχείρισης Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών, στο οποίο έγινε αναφορά και παραπάνω και το οποίο είναι διαθέσιμο και ηλεκτρονικά στο: <http://esa-kapa-p.gr>.
- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, BECAN - Επιδημιολογική Μελέτη της Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών στα Βαλκάνια) στην Ελλάδα, με στόχο την αναβάθμιση της δυνατότητας πρόληψης & αντιμετώπισης ΚαΠα-Π μέσα από τη συστηματική παρακολούθηση του φαινομένου http://www.becan.eu/sites/default/files/becan_images/GR_GR.pdf
- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας, Κέντρο για την Μελέτη & την Πρόληψη της Κακοποίησης – Παραμέλησης των Παιδιών, *Ενημερωτικό δελτίο CAN-MDS*, Πρόγραμμα Daphne III, https://can-via-mds.eu/sites/default/files/WS.5_D2.4%20CAN-%20MDS%20Informational%20Leaflet_GR.pdf
- Νάνου Κατ., «Χαρτογράφηση των ιδρυμάτων κλειστής παιδικής προστασίας και ιδρυμάτων που φιλοξενούν παιδιά με αναπηρίες για το έτος 2014», Κέντρο Ερευνών Ρίζες ΑμΚΕ, http://www.slideshare.net/Network_for_Childrens_Rights/ss-56043084
- Νικολαΐδης, Γ. «Έχει κάθε παιδί που ζει στη χώρα μας ίσα δικαιώματα στην προστασία από την βία;», <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/exei-kathe-paidi-poy-zei-stin-xora-mas-isa-dikaiomata-stin-prostasia-apo-tin-bia>

- ΟΚΑΝΑ, Κέντρα Πρόληψης,
<https://www.okana.gr/el/services/prolipsi/kentra-prolipsis>
- Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συμβούλιο της Ευρώπης, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού*, 2015,
<https://fra.europa.eu/el/publication/2020/egheiridio-shetika-me-tin-eyropaiki-nomothesia-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>
- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας: Παραγωγή προγράμματος “Inspire: Seven strategies for ending violence against children” συνεργασία 10 διεθνών φορέων <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565356>
- Προεδρία της Κυβέρνησης, Γενική Γραμματεία Συντονισμού, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027*, <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2023/04/%CE%95%CE%A3%CE%94-%CE%A3%CE%95%CE%9E%CE%9F%CE%A5%CE%91%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%9A%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%97.pdf>
- Συμβούλιο της Ευρώπης, «Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη», 2010, <https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/10/kateuthintiries-odigies-ypourgon-filiki-pros-paidia.pdf>
- Συνήγορος του Πολίτη, Έγγραφο με θέμα: «Υποδοχή και διερεύνηση από υπηρεσίες ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας αιτημάτων ανηλίκων, που δεν συνοδεύονται από τους γονείς τους», με αριθ. πρωτ. Φ. 1000.2/24645/2013 από 20.6.2013, <https://old.synigoros.gr/resources/epistolh-synhgoroy-gia-anhlikoys-yphresies-yyxikhs-ygeias.pdf>
- Συνήγορος του Πολίτη, Ετήσια Έκθεση 2022

<https://www.synigoros.gr/el/category/ethsies-ek8eseis/post/ethsia-ek8esh-2022>

- Συνήγορος του Πολίτη, Σύνοψη Διαμεσολάβησης, «Επαφή ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών σχολικών μονάδων με μαθητές και μαθήτριες», Φεβρουάριος 2024, <https://www.synigoros.gr/el/category/paidi/post/synopsh-diamesolabhshs-or-epafh-psyxologwn-kai-koinwnikwn-leitoyrgwn-sxolikwn-monadwn-me-ma8htes-kai-ma8htries>
- Συνήγορος του Πολίτη, Πόρισμα με θέμα: «Καθυστέρηση λειτουργίας της δομής “Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού”», Σεπτέμβριος 2020, <https://old.synigoros.gr/resources/011020-porisma-spiti-toy-paidioy.pdf>
- We Protect Global Alliance, Global Threat Assessment, <https://www.weprotect.org/wp-content/uploads/Global-Threat-Assessment-2021.pdf>
- World Health Organization, Global status report on preventing violence against children, Geneva, 2020, <https://www.who.int/publications/i/item/9789240004191>

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΣΔΠ: Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

ΕΔΥ: Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΚΑ: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

ΚαΠα-Π: Κακοποίηση – Παραμέληση Παιδιού

ΚΕΔΑΣΥ: Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης

ΚΚΠ: Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας

ΚΠΔ: Κώδικας Ποινικής Δικαιοσύνης

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΠΑ: Ομάδα Προστασίας Ανήλικων

ΟΤΑ: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΠΚ: Ποινικός Κώδικας

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ-ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ-ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση μορφών και ενδείξεων κακοποίησης, καθώς και βασικών εργαλείων, εγχειριδίων και οδηγιών ανίχνευσης και αντιμετώπισης της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών (ΚαΠα-π), με απώτερο στόχο την προστασία των ανηλίκων (0-18 ετών), και την εξειδικευμένη επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση επαγγελματιών πρώτης γραμμής.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αποτυπώνονται ευρέως αποδεκτοί ορισμοί για τις μορφές κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκων, και οι ενδείξεις για την δυνητική εκδήλωση των διαφόρων μορφών βίας, κακομεταχείρισης, εκμετάλλευσης σε βάρος των παιδιών.

Ακολουθεί η συνοπτική παρουσίαση των βασικών εργαλείων, εγχειριδίων και οδηγιών ανίχνευσης και αντιμετώπισης της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών, με απώτερο στόχο την προστασία των ανηλίκων (0-18 ετών).

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με τους κοινά αποδεκτούς ορισμούς και τις ενδείξεις (υπόνοιας) κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκων.

Έχουν εξοικειωθεί με την χρησιμότητα και λειτουργικότητα των εργαλείων, εγχειριδίων και οδηγών για την αξιοποίηση τους στην δομημένη μεθοδολογικά ανίχνευση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών.

Είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν ενδείξεις για υπόνοια περιστατικών ή περιστατικά ΚαΠα-π, σε διαφορετικά πλαίσια και δομές της ζωής και καθημερινότητας των ανηλίκων.

Έχουν εξοικειωθεί με διαδικασίες που αποσκοπούν στην έγκαιρη ανίχνευση και αντιμετώπιση της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών, στην βάση της υποχρέωσης αναφοράς από μέρους των επαγγελματιών προς τις αρμόδιες αρχές.

Έννοιες - κλειδιά

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών (ΚαΠα-π), Σωματική Κακοποίηση, Σεξουαλική Κακοποίηση, Συναισθηματική-Ψυχολογική Κακοποίηση, Παραμέληση, Μάρτυρας ενδοοικογενειακής βίας, Βία, Κακομεταχείριση, Παρενόχληση, Παραβίαση, Εθνικό Σχέδιο Αναφοράς της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών – ΕΣΑ ΚαΠα-π, CAN-MDS, Φροντιστής, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ), Κοινωνικός Λειτουργός (ΚΛ).

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ στην κατανόηση της σχέσης Δικαιωμάτων του Παιδιού και ΚαΠα-π

Μελετώντας το έργο του Aries Philippe «Αιώνες Παιδικής Ηλικίας» (Εκδόσεις ΓΛΑΡΟΣ, 1990-εξαντλημένο), ο επιστήμονας που θα ασχοληθεί ή ήδη ασχολείται με το ανήλικο (0-18 ετών) και την οικογένεια, κατανοεί την εξέλιξη της σύγχρονης ιδέας της οικογενειακής ζωής και της φύσης της παιδικής ηλικίας. Ούτως ή άλλως η ιδέα και προσέγγιση της παιδικής ηλικίας ως χαρακτηριστική και αυτόνομη φάση της ανθρώπινης ζωής, αποτελεί επινόηση και αποτέλεσμα κοινωνικοοικονομικών, δημογραφικών, πνευματικών και πολιτικών διαδικασιών των νεότερων χρόνων. Η «χαρτογράφηση» της ιστορικής εξέλιξης της παιδικής ηλικίας και της οικογενειακής

ζωής από τον Μεσαίωνα, έως και τους νεότερους χρόνους καθίσταται αναγκαία για την συνειδητοποίηση και την συγκριτική μελέτη του ρόλου μιας κοινωνίας πολιτών, που έχει υποχρέωση να προάγει και να προστατεύει τα δικαιώματα όλων των ανήλικων.

Στην πορεία από τον 16^ο αιώνα μέχρι σήμερα, τα παιδιά ως ειδική κατηγορία πολιτών, αυτονομούνται από την κοινωνία των ενηλίκων, με ιστορικό προβάδισμα στα παιδιά των ανώτερων κοινωνικά πληθυσμών και σταδιακά στην υπόλοιπη κοινωνία. Το παιδί από αντικείμενο προστασίας, εξελίσσεται σε υποκείμενο δικαιωμάτων: η οικογένεια ασχολείται με την αγωγή του παιδιού, το παιδί παίζει και εργάζεται, η μόρφωση μέσω της μαθητείας αντικαθίσταται από το σχολείο, η οικογένεια πλέον νοιάζεται για το παιδί και την ανάπτυξη και εξέλιξη του, ενώ αυτό καθίσταται πλέον αυτόνομα ορατό στην κοινωνία, που οφείλει θεσμικά να το προστατεύσει.

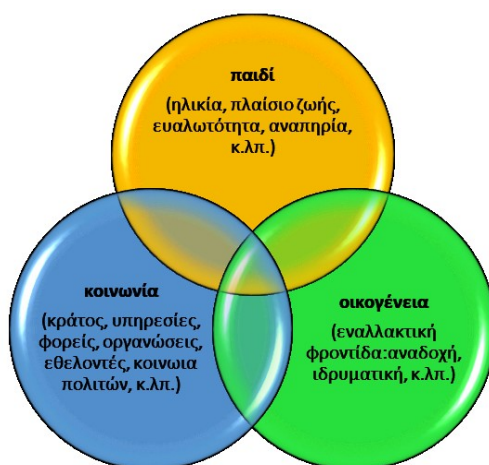

Οι αιώνες προσπαθειών ορατότητας της παιδική ηλικίας και προάσπισης των δικαιωμάτων των ανηλίκων, από το 16^ο αι. κ.ε., αποτελούν και αποτύπωση συγκεκριμένων διαδικασιών:

- (16^{ος} αι. κ.ε.) Από την αορατότητα στο «κανάκεμα» (φροντίδα), μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, χάρη στη σταδιακή συναναστροφή των ενηλίκων με τα παιδιά
- Από μια πηγή φροντίδας έξω από την οικογένεια: από τους ανθρώπους του κράτους και της εκκλησίας, με την τότε αναδυόμενη ανάγκη επιβολής τάξης και λογικής στα ήθη (προστασία), και στόχο την κατ'επίφαση προστασία των αδυνάτων

- Δημιουργείται, λοιπόν, ένα σταδιακό κοινωνικό ενδιαφέρον για την παραμελημένη παιδική ηλικία, που αρνείται πλέον να αντιμετωπίζει τα παιδιά σαν χαριτωμένα παιχνίδια, αλλά σαν αδύναμα πλάσματα ενός Θεού, και γι'αυτό το λόγο έπρεπε να προστατευτούν και διαπαιδαγωγηθούν, μέσα και έξω από την οικογένεια (εκπαίδευση)
- (18^{ος} αι. κ.ε.) Αναδύεται πλέον η ανάγκη για μια πιο ουσιαστική μέριμνα για την υγιεινή και τη σωματική υγεία των παιδιών (ανάπτυξη, εξέλιξη)
- Σταδιακά (19^{ος} αι. κ.ε.) ό,τι αφορά παιδί και οικογένεια γίνεται πλέον σοβαρό, στοχευμένο και αξιοπρόσεκτο ζήτημα, και το ανήλικο άτομο καταλαμβάνει κεντρική θέση στην οικογένεια και την κοινωνία, με έμφαση όχι μόνο στο μέλλον (ενός εν δυνάμει ενήλικα) ή/και την αποκατάστασή του, αλλά σε αυτές καθαυτές την παρουσία και την ζωή του
- Ο 20^{ος} αι. κ.ε. ορίζει το παιδί 0-18 ετών ως υποκείμενο δικαιωμάτων, και όχι απλά αντικείμενο προστασίας και αποδέκτη παροχών, πέρα και πάνω από διακρίσεις και διαφορετικότητα
- Στην εποχή μας, έμφαση πλέον αποδίδεται στην ακρόαση των επιθυμιών και των αναγκών των ίδιων των παιδιών, μέσα από θεσμοθετημένες διαδικασίες συμμετοχικότητας

Αναφερόμαστε πλέον στην ενεργητική αλληλεπίδραση παιδιού-οικογένειας-κοινωνίας, όπου στην καρδιά αυτής της συνάντησης εδράζουν τα δικαιώματα, ενώ στις παρυφές τους οι παραβιάσεις τους:

Σχήμα 4: Αλληλεπίδραση παιδιού – οικογένειας - κοινωνίας

Και κάπου στα 1924 εμφανίσθηκε ο Γιάνους Κόρτσακ [Janusz Korczak - το πραγματικό του όνομα ήταν Χένρυκ Γκόλντςμιτ (Henryk Goldszmit), 1878-1942], Πολωνοεβραίος παιδίατρος, παιδαγωγός, συγγραφέας, δημοσιογράφος, κοινωνικός ακτιβιστής και αξιωματικός του πολωνικού στρατού, και **ο πρώτος υπερασπιστής των δικαιωμάτων όλων των παιδιών, με έμφαση στα πιο ευάλωτα**. Ο Κόρτσακ δραστηριοποιήθηκε έντονα υπέρ των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά αποτυπώθηκαν αργότερα στον Παγκόσμιο Χάρτη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, ο οποίος ψηφίστηκε το 1924 στην Κοινωνία των Εθνών.

Το μήνυμα ζωής και το έργο του Γιάνους Κόρτσακ διαπνέεται από τα ΔΠ, εμπνέοντας έτσι μικρούς και μεγάλους.

Ο Γ.Κ. πρώτος μίλησε για όλα τα παιδιά που είναι διαφορετικά και ταυτόχρονα ισότιμα, αναφερόμενος στην:

- Ισοτιμία στη ζωή, στη διαβίωση, την ανάπτυξη, την εξέλιξη, την συμμετοχή
- Ισοτιμία στο όνομα και την ταυτότητα, στις βασικές συνθήκες στέγασης, σίτισης, ένδυσης και υγείας, στην εκπαίδευση, την πληροφόρηση και την ενημέρωση... και φυσικά, στην ακρόαση της γνώμης και την συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι

- Ισοτιμία στο παιχνίδι, την άθληση, την ψυχαγωγία, και τον ελεύθερο χρόνο
- Ισοτιμία στην προστασία από κάθε μορφή βίας, εκμετάλλευσης ή παραμέλησης
- Ισοτιμία πέρα από χρώμα, φύλο, φυλή, αναπηρία, ευαλωτότητα, κοινωνικοοικονομικό ή μορφωτικό επίπεδο.

Ο καθένας πρέπει να προσέχει πώς φέρεται στους συνανθρώπους του, γιατί η ζωή έχει την τάση να επιστρέφει συμπεριφορές.

Η ιστορία της παιδικής ηλικίας είναι η ιστορία των «τραυμάτων» της. Κάπως έτσι φθάσαμε ως «ευνομούμενη παγκόσμια κοινότητα», στην ανάγκη προάσπισης και προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων, που η ίδια παραβιάζει, καθιστώντας μέσα από αυτή την διαδικασία όλα τα παιδιά ορατά, υποκείμενα επιθυμιών, και παροχών. Η αναζήτηση ενός γιατί στην ύπαρξη δικαιωμάτων και παραβιάσεων, μας προσφέρει το δώρο της ψυχικής ανθεκτικότητας στην αντιμετώπιση και υπέρβαση των δυσλειτουργιών και κρίσεων προς το συμφέρον των ανηλίκων.

«Με το πέρασμα των χρόνων κανείς ανακαλύπτει ότι έχει δυο χέρια, το ένα για να συνδράμει τον εαυτό του και, το άλλο για να βοηθά τους συνανθρώπους του.»

Πρέσβειρα Καλής Θέλησης Audrey Hepburn

Ο Κόρτσακ έδωσε έμφαση στην αλληλεγγύη, την συμπόνια, την ανταποδοτικότητα, μέσα από το δίδαγμα περί αποδοχής της διαφορετικότητας και της πραγμάτωσης του

ηθικά δίκαιου, αποτυπώνοντας την πρώτη καταγραφή των δικαιωμάτων όλων των παιδιών, που αποτέλεσε την βάση για την μεταγενέστερη ΔΣΔΠ, ν.2101/1992:

Το δικαίωμα του παιδιού στην αγάπη: να αγαπάτε όλα τα παιδιά, όχι μόνο το δικό σας!

Το δικαίωμα του παιδιού στο σεβασμό: δείξτε σεβασμό στον ιδιαίτερο κόσμο του εξελισσόμενου ατόμου, στη δύσκολη διαδρομή του προς την ενηλικίωση

Το δικαίωμα του παιδιού στις καλύτερες δυνατές συνθήκες ζωής, και εξέλιξης: ανάληψη ευθύνης για την εξάλειψη της πείνας, των κακών συνθηκών διαβίωσης, της παραμέλησης και της εκμετάλλευσης. Η ταλαιπωρία που προκαλείται ως αποτέλεσμα της φτώχειας εξαπλώνεται ταχύτατα, ενώ παράλληλα υποβάλλει και το σώμα, το έγκλημα και την ακεραιότητα

Το δικαίωμα του παιδιού να ζει ως πολίτης του σήμερα: τα παιδιά δεν είναι ενήλικα άτομα του αύριο, αλλά πολίτες του σήμερα!

Το δικαίωμα του παιδιού να είναι ο «μοναδικός» خودش του: το παιδί δεν είναι λαχείο προς κλήρωση, που στοχεύει να αναδειχθεί στον πρώτο αριθμό

Το δικαίωμα του παιδιού στα λάθη του: τα παιδιά δεν κινούν περισσότερα λάθη από τους ενήλικες

Το δικαίωμα του παιδιού να σφάλλει: καταγγέλλεται η αφαιρετική προσοκία για το «τέλειο» παιδί

Το δικαίωμα του παιδιού να τα παίρνουν στα σοβαρά: δεν θα καταλάβει ποτέ κανένας ενήλικας τα παιδιά, εάν υποβαθμίσει τις αξίες τους. Ποιος από εμάς ζητά την γνώμη του παιδιού ή τη συναίνεσή του;

Το δικαίωμα του παιδιού στην προστασία: είναι υποχρέωσή μας να κινούμε όλα εκείνα που απαιτούνται για την προστασία του παιδιού από κάθε μορφής βίας και εκμετάλλευση!

Το δικαίωμα του παιδιού να αξιολογείται: όταν το παιδί μας εμπιστεύεται το μυαλό του, ως εμάστε ευγνώμονες, γιατί η αυτοπεποίθηση και η εμπιστοσύνη του είναι το μεγαλύτερο βραβείο (δικαίωμα του παιδιού στην ιδιωτικότητα).

Το δικαίωμα του παιδιού σε ένα όμοιο ψέμα, μια παιχνιδιάρικη παραπλάνηση, μια απώλεια αντικειμένου: κανένα παιδί, όμως, δεν έχει το δικαίωμα να ψεύδεται, να ξεγελά και να κλέβει συστηματικά, ή προκαλώντας βλάβη σε τρίτα άτομα...

Το δικαίωμα του παιδιού στο σεβασμό των προσωπικών αντικειμένων: άσχετα από πόσο ευτελούς αξίας ή ασήμαντα, δεν αποτελούν απλά σκεύη για το ίδιο το παιδί!

Το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση: ο καθένας πρέπει να εκπληττείται διαδραματίζοντας από το γεγονός ότι, συνήθως, ο προϋπολογισμός για αμυντικές δαπάνες, είναι κατά πολύ μεγαλύτερος αυτού για την παιδεία...

Το δικαίωμα του παιδιού για ένα μέλλον στον πλανήτη γη, όπου εξακολουθούμε να κληρονομούμε τα βουνά, να κόβουμε αλόγιστα τα δένδρα, και να καταστρέφουμε την πανίδα

Το δικαίωμα του παιδιού στην συγχώρηση: συνήθως είμαστε σκληροί κριτές, παρά σύμβουλοι και καθοδηγητές των παιδιών

Το δικαίωμα του παιδιού να διαμαρτύρεται για την οποιαδήποτε αδικία: πρώτα να τελειώνουμε με την απολυτότητα της εξουσίας. Πρέπει πάντοτε να ακούμε, να βλέπουμε και να κρίνουμε τα πράγματα μέσα από την παιδική ματιά!

Το δικαίωμα του παιδιού στην χαρά και ευτυχία: ως αφήσουμε τα παιδιά να απολαύσουν τη χαρά της καινούριας ημέρας. Ας τους διδάξουμε με τις πράξεις μας αγάπη, καλοσύνη και κατανόηση – ας γίνουμε πρότυπο προς μίμηση!

Το δικαίωμα του παιδιού στο σεβασμό και την αναγνώριση της θλίψης/πόνου/αδύνης του: ακόμα και όταν πρόκειται για την απώλεια ενός βόλου...

Το δικαίωμα του παιδιού σε ένα Δικαστήριο (Συνέλευση) Ανηλίκων, όπου μπορεί να κρίνει και να κρινείται από συνομηλίκους: είμαστε οι μοναδικοί κριτές των πράξεων, σκέψεων και ενεργειών των παιδιών. Είναι βέβαιο ότι η ύπαρξη ενός Δικαστηρίου (Συνέλευσης) Ανηλίκων είναι ουσιαστικής σημασίας. Στον 21ο αιώνα, δεν θα έπρεπε να υφίσταται σχολείο, ή ίδρυμα χωρίς τέτοιο θεσμό...

Το δικαίωμα του παιδιού να έχει υπερασπιστική επροσώπηση στο σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων: το παιδί με παραβατική συμπεριφορά εξακολουθεί να είναι παιδί, δεν πρέπει να παραιτούμαστε από τις προσπάθειές μας γι' αυτό, εφόσον το ίδιο πιθανότατα αναζητεί την ουσιαστική του ταυτότητα συμπεριφοράς. Μια τιμωρητική ποινή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά το μέλλον του, την εικόνα για τον εαυτό του και την μετέπειτα συμπεριφορά του. Συνήθως, είναι η κοινωνία αυτή που το έχει αφήσει έκθετο και απροστάτευτο, και το οδηγεί στην παραβατικότητα...

Το δικαίωμα του παιδιού να επικοινωνεί (εφόσον το επιθυμεί) με το Θεό...

Το δικαίωμα του παιδιού στον ήρεμο θάνατο: η βαθιά αγάπη του γονέα φροντιστή, πρέπει να συνδράμει τα παιδιά που έρχονται αντιμέτωπα με τον (απολογημένο) πρόωγο θάνατο... δυστυχώς, κάθε θάνατος δεν γίνεται γαλήνη (σύμφωνα με τα βιώματα του Γ.Κ. κατά τον ΒΠΠ)

4.2. Ορισμοί και ενδείξεις των μορφών της ΚαΠα-π :

Το παιδί 0-18 ετών καθίσταται **ορατό ως πολίτης-υποκείμενο δικαιωμάτων**, εφόσον:

- Είναι καταγεγραμμένο-δηλωμένο στις αρμόδιες υπηρεσίες της πολιτείας, αποκτώντας έτσι όνομα, ταυτότητα, ιθαγένεια
- Φοιτά συστηματικά σε βρεφονηπιακούς-παιδικούς σταθμούς, ή σταθμούς ολοκληρωμένης φροντίδας (ΑμεΑ), καθώς και σε σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
- Φιλοξενείται σε Μονάδες Παιδικής Φροντίδας
- Απασχολείται σε δομές ημερήσιας απασχόλησης, ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠμεΑ
- Συμμετέχει σε θερινές κατασκηνώσεις, αθλητικούς συλλόγους ή σωματεία, πολιτιστικά κέντρα κ.λπ.

Για την μεγιστοποίηση της ορατότητας των ανηλίκων και την συνακόλουθη προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων τους, ο νομοθέτης υποχρεώνει τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής, αλλά και τον γενικό πληθυσμό να αναφέρουν περιστατικά ή υπόνοιες περιστατικών ΚαΠα-π στις αρμόδιες αρχές (αστυνομία 24ωρη γραμμή βοήθειας και καταγγελιών 100, Γραφεία Ενδοοικογενειακής Βίας όπου υφίστανται, εισαγγελικές αρχές, Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων στους εκάστοτε δήμους, όπου αυτή υφίσταται, ΕΚΚΑ 24ωρη Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας 1107, Ανεξάρτητη Αρχή «Συνήγορος του Πολίτη»-Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού 800-1132000, 2131306744 και 703).

Κάθε μορφή κακοποίησης ή/και παραμελητικής συμπεριφοράς, δύναται να εκδηλωθεί σε οποιοδήποτε πλαίσιο ζωής και καθημερινότητας του παιδιού 0-18 ετών (ακόμα και στον ψηφιακό κόσμο του διαδικτύου). Για το λόγο αυτό οι ενήλικες επαγγελματίες και μη, οφείλουμε να βρισκόμαστε σε διαρκή, διακριτική εγρήγορση για τυχόν ενδείξεις (σημάδια, ερεθίσματα, συμπεριφορές κ.λπ.).

Ο επαγγελματίας που έρχεται σε επαφή με παιδιά 0-18 ετών, πρέπει να είναι σε ετοιμότητα να αναγνωρίζει¹⁷⁵:

¹⁷⁵ <https://ich-mhsw.gr/?p=700>

- Τους προσδιοριστές (παράγοντες/δείκτες) επικινδυνότητας που αυξάνουν τις πιθανότητες να κακοποιηθεί ή να παραμελήσει ένα παιδί
  - Τους σωματικούς δείκτες και τους δείκτες συμπεριφοράς που υποκρύπτουν πιθανή κακοποίηση
  - Τις προβλεπόμενες από το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο ενέργειες σε υπόνοια ενός περιστατικού ΚαΠα-π, καθώς και τις συνέπειες από τη μη τήρηση τους (κυρώσεις στον επαγγελματία, επαναθυματοποίηση του παιδιού, θυματοποίηση και άλλων ανηλίκων από το δράστη)
  - Τις προβλεπόμενες διαδικασίες παραπομπής, περαιτέρω ελέγχου ή διερεύνησης περιστατικού σε υπόνοια ΚαΠα-π
- ** Οι προσδιοριστές επικινδυνότητας και οι δείκτες δεν αποτελούν από μόνοι τους απόδειξη κακοποίησης ή/και παραμέλησης, αλλά συνιστούν υποψία, η οποία πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω.**

Η παιδική κακοποίηση περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή/και συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης-αδιαφορίας, εργασιακής-εμπορικής και κάθε άλλης μορφής εκμετάλλευση, οι οποίες έχουν σαν αποτέλεσμα την πραγματική ή εν δυνάμει βλάβη στην υγεία, επιβίωση, ανάπτυξη και αξιοπρέπεια του παιδιού μέσα στο πλαίσιο μια σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και «εξουσίας». (Π.Ο.Υ.)

176

4.2.1. Σωματική κακοποίηση¹⁷⁷:

¹⁷⁶ Εκστρατεία UNICEF για ενάντια στην παιδική κακοποίηση:
<https://www.youtube.com/watch?v=XwMITfK8vhc> .

¹⁷⁷ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

Κάθε ενέργεια που επιφέρει πραγματική, ή εν δυνάμει σωματική βλάβη στην υγεία, επιβίωση, ανάπτυξη και αξιοπρέπεια του παιδιού μέσα στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και «εξουσίας».

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

- χτύπημα στους γλουτούς
- χαστούκι, τράβηγμα μαλλιών
- χτύπημα με αντικείμενο
- κλωτσιά, κάψιμο, πνιγμός, ξυλοδαρμός

** Μπορεί να είναι μεμονωμένο ή επαναλαμβανόμενο περιστατικό, σε αντίθεση με τον εκφοβισμό μεταξύ ανήλικων (bullying), η συμπεριφορά είναι στοχευμένη, απρόκλητη, συστηματική και επαναλαμβανόμενη.

4.2.1.1. Ενδείξεις Σωματικής Κακοποίησης¹⁷⁸:

Ανεξήγητοι μώλωπες, μελανιές, κοψίματα και τραύματα:

- σε ασυνήθιστα μέρη, όπως το πρόσωπο, τα χείλη, τα μάτια, τα αυτιά, την πλάτη, την κοιλιά, το λαιμό, τους γοφούς, τις πατούσες
- σε διαφορετικά μεταξύ τους στάδια επούλωσης
- μετά από απουσία του παιδιού από τον παιδικό σταθμό, το σχολείο, το ΚΔΑΠ, τον αθλητικό σύλλογο ή σωματείο, την σχολή χορού, το ωδείο, το φροντιστήριο κ.ά.
- που έχουν διακριτό σχήμα (π.χ. αποτύπωμα της παλάμης ή της οδοντοστοιχίας) ή μοιάζει να έχουν προκληθεί από αντικείμενο (π.χ. σημάδια από βέργα, ζώνη κ.λπ.)
- που η αιτιολόγησή τους είναι ανεπαρκής, ή δεν ταιριάζει με την κλινική εικόνα των τραυμάτων, ή που το ιστορικό της πρόκλησης της βλάβης αλλάζει διαρκώς, ή από φροντιστή σε φροντιστή

¹⁷⁸ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

- που γίνεται προσπάθεια κάλυψής τους από το ίδιο το παιδί-θύμα, ή τον φροντιστή
- που δεν έχουν δεχθεί ιατρική φροντίδα παρά τη σοβαρότητά τους, ή/και την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος, ή/και τις προτροπές των επαγγελματιών στις δομές καθημερινότητας του παιδιού

Εγκαύματα ομοιόμορφα:

- που αφήνουν ένα συγκεκριμένο αποτύπωμα/σχήμα (π.χ. από ηλεκτρικό σίδερο, στεγνωτήρα μαλλιών, τσιγάρο κ.λπ.)
- σταματούν σε ένα συγκεκριμένο ύψος της παλάμης ή του ποδιού (π.χ. μετά από καταβύθιση σε καυτό υγρό με το σχήμα «γαντιού» στα άνω άκρα και το σχήμα «κάλτσας» στα κάτω άκρα). Συναντάται συχνά σε βρέφη ή νήπια

Τραύματα που:

- Έχουν προκληθεί σε ασύνηθες μέρος του σώματος (π.χ. πλάτη), γεγονός που καθιστά εξαιρετικά σπάνια να είναι αποτέλεσμα «ατυχήματος»
- Συχνά και ανεξήγητα κατάγματα σε διάφορα στάδια επούλωσης
- Πόνος και δυσκολία στην κίνηση και στο περπάτημα (αυτή η ένδειξη συναντάται και σε περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης)

4.2.2. Συναισθηματική-ψυχολογική κακοποίηση¹⁷⁹:

Η αποτυχία να παρέχεται στο παιδί ένα αναπτυξιακά κατάλληλο και υποστηρικτικό περιβάλλον, ώστε να μπορεί να αναπτύξει ένα σταθερό και πλήρες εύρος συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων, ανάλογων με τις προσωπικές του δυνατότητες και της κοινωνίας στην οποία διαβιού.

Επίσης, ενέργειες που προκαλούν, ή έχουν μεγάλη πιθανότητα να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία του παιδιού, ή/και στη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική του ανάπτυξη, και είναι υπό τον έλεγχο του γονέα ή του ατόμου σε σχέση

¹⁷⁹ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

ευθύνης, εμπιστοσύνης ή «εξουσίας» (δηλ., ο δράστης σε ρόλο φροντιστή).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

- πράξεις που περιλαμβάνουν περιορισμό της κίνησης, μετακίνησης, κοινωνικοποίησης του παιδιού
- υποτιμητική, απορριπτική συμπεριφορά δράστη προς το παιδί-θύμα, με στοιχεία εξευτελισμού, ή/και ανάδειξης του ανηλικού σε αποδιοπομπαίο τράγο
- απειλές, πρόκληση φόβου, διακριτική συμπεριφορά, γελοιοποίηση του παιδιού, ή/και άλλες μορφές εχθρικής ή απορριπτικής μεταχείρισης

Επιπρόσθετες μορφές ψυχολογικής - συναισθηματικής κακοποίησης συνιστούν:

- η μη εκδήλωση συμπεριφορών αγάπης (νοιαξίματος και στοργής)
- η αρνητική σύγκριση με τα αδέρφια ή άλλα παιδιά στα πλαίσια ή τις δομές ζωής και καθημερινότητας του παιδιού-θύματος
- η δημιουργία αισθήματος (αναιτιολόγητης) ενοχής
- η συστηματική επίρριψη ευθυνών για ζητήματα που συνήθως το παιδί-θύμα δεν έχει καμία σχέση
- η εσκεμμένη πρόκληση σύγχυσης ως προς το ρόλο του ανηλικού στο πλαίσιο ζωής και καθημερινότητας, καθώς και τα απαράδεκτα «πειράγματα εκφοβισμού».

** Η ανίχνευση της συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης είναι ιδιαιτέρως δύσκολη συγκριτικά με άλλες μορφές κακοποίησης.

4.2.2.1. Ενδείξεις Συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης¹⁸⁰:

- Συχνά ψυχοσωματικά προβλήματα (παράπονα παιδιού για πονοκέφαλο, άσθμα, αλλεργίες, πονόκοιλο, δερματικές παθήσεις, τάση για εμετό, κ.λπ., τα

¹⁸⁰ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

οποία δεν συνάδουν με το ιατρικό ιστορικό του και την συνολική κλινική του εικόνα).

- Επανάληψη παλινδρομικών και στερεοτυπικών κινήσεων, ή συμπεριφορών (π.χ. ρυθμικές κινήσεις κορμού, ή χτύπημα του κεφαλιού σε τοίχο ή άλλη σκληρή επιφάνεια, πιπίλισμα του αντίχειρα, βραδινή ενούρηση ή εγκόπηση, ενώ το ηλικιακό και αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού δεν δικαιολογούν κάτι τέτοιο).
- Αυτοτραυματισμοί, αυτοκτονικές απόπειρες (ακόμα και σε παιδιά μικρής ηλικίας).
- Διαταραχές όρεξης (ανορεξία ή/και βουλιμία, τάσεις για εμετό).
- Έντονο και αναιτιολόγητο αίσθημα άγχους, ντροπής, χαμηλή αυτοεκτίμηση και αρνητική εικόνα εαυτού.
- Επιθετική, ή υπερπροστατευτική συμπεριφορά σε άλλα παιδιά (είτε ως αντίδραση σε ό,τι του συμβαίνει, είτε σε μια προσπάθεια να προλάβει τυχόν παρόμοια κακοποιητική συμπεριφορά προς άλλα παιδιά, όχι μόνο από τον δράστη, αλλά και από τρίτο άτομο, λόγω γενικευμένης απώλειας εμπιστοσύνης).
- Προβλήματα στην επικοινωνία (π.χ. τραύλισμα, ενώ το ηλικιακό και αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού δεν δικαιολογούν κάτι τέτοιο).
Εκδήλωση υπέρμετρου φόβου και άγχους σε πιθανή αποτυχία ή απόρριψη.

4.2.3. Σεξουαλική κακοποίηση¹⁸¹:

Η εμπλοκή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα με ενήλικα ή άλλο παιδί που λόγω ηλικίας (τουλάχιστον +3 χρόνια μεγαλύτερος ο ανήλικος δράστης) ή ανάπτυξης (πιο σωματώδης ή ψηλότερος ο ανήλικος δράστης) είναι σε σχέση ευθύνης (π.χ., αδερφός/ξάδερφος κ.λπ.), εμπιστοσύνης ή «εξουσίας» και **στοχεύει ΠΑΝΤΑ στην ευχαρίστηση ή ικανοποίηση των αναγκών του άλλου ατόμου** (δράστη), την οποία το παιδί-θύμα δεν κατανοεί πλήρως, δεν είναι σε θέση να δώσει συγκατάθεση, ή δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο και δεν μπορεί να συναινέσει, ή παραβιάζονται οι νόμοι, ή

¹⁸¹ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

τα κοινωνικά ταμπού (Σε ΚΑΜΙΑ περίπτωση δεν φταίει το παιδί-θύμα. Επίσης, επισημαίνεται ότι, αν και ο νόμος αναφέρει δυνατότητα συναίνεσης για ανήλικα άνω των 15 ετών, οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής οφείλουν και να αναφέρουν περιστατικά ή υπόνοιες περιστατικών σεξουαλικής παραβίασης στις αρμόδιες αρχές, αλλά και να προστατεύσουν και υποστηρίξουν άμεσα και κατάλληλα το παιδί-θύμα.).

** Στην πλειονότητα τους τα περαστικά σεξουαλικής κακοποίησης δεν θα αποκαλυφθούν και δε θα εντοπιστούν ποτέ.

4.2.3.1. Ενδείξεις Σεξουαλικής κακοποίησης:

- Δυσκολία στις κινήσεις ή το περπάτημα.
- Εγκυμοσύνη σε νεαρές έφηβες, λόγω βιασμού.
- Κνησμός της γεννητικής περιοχής ή του πρωκτού σε αγόρια ή κορίτσια.
- Έντονη και συνεχής ενασχόληση με τα γεννητικά όργανα, ακόμα και σε προσχολική ηλικία.
- Αιματώματα, αμυχές ή άλλα τραύματα στο στόμα, το στήθος, τους γλουτούς, το υπογάστριο ή τους μηρούς.
- Διαταραχές όρεξης (βουλιμία, ανορεξία, τάσεις για εμετό).
- Άρνηση αλλαγής ρούχων (ως ασπίδα προστασίας από νέα σεξουαλική παρενόχληση όχι μόνο από τον δράστη, αλλά και από τρίτο άτομο, λόγω γενικευμένης απώλειας εμπιστοσύνης και φόβου).
- Ασυνήθιστη προς την ηλικία του παιδιού σεξουαλική γνώση.
- Υπερβολική ενασχόληση με θέματα σεξουαλικού περιεχομένου και συχνά επίδειξη μη αναμενόμενης σεξουαλικής συμπεριφοράς (π.χ. Αυνανισμός στο χώρο του παιδικού σταθμού/ σχολείου/ ΚΔΑΠ/ αθλητικού συλλόγου, ή σωματείου/ ωδείου/ σχολής χορού/ κατασκήνωσης. Συμμετοχή σε παιχνίδια στα οποία προσδίδει το ίδιο, ή έχουν σεξουαλικό περιεχόμενο. Σεξουαλική παρενόχληση ανηλίκων ή ενηλίκων, π.χ. παιδαγωγοί σε παιδικούς σταθμούς αναφέρουν περιπτώσεις νηπίων που τρίβονται επάνω τους, ή/και επιχειρούν

να χαϊδέψουν -πάνω από τα ρούχα- το στήθος ή τα γεννητικά τους όργανα).¹⁸²

4.2.4. Παραμέληση ή έκθεση σε κίνδυνο¹⁸³:

Η αποτυχία της οικογένειας, ή των φροντιστών να παρέχουν τους διαθέσιμους πόρους για την ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγη, ένδυση και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης, η οποία προκαλεί (ή έχει μεγάλη πιθανότητα να προκαλέσει) βλάβη στη σωματική, ψυχική υγεία του παιδιού, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.

** Περιλαμβάνει αμελείς συμπεριφορές όπως η αποτυχία σωστής επίβλεψης και προστασίας των παιδιών από βλάβη.

Διακρίνεται σε:

- σωματική (π.χ. η μη ικανοποίηση των βασικών αναγκών διαβίωσης του παιδιού, η έκθεση του παιδιού σε κίνδυνο, κ.ά.)
- ιατρική (π.χ., αμέλεια της ιατρικής φροντίδας, μη συμμόρφωση με ιατρικές συμβουλές, μη τήρηση προτεινόμενης θεραπευτικής αγωγής ή/και φαρμακοληψίας, κ.ά.)
- εκπαιδευτική (π.χ., μη παρακολούθηση της προσχολικής απασχόλησης ή της υποχρεωτικής 10ετούς εκπαίδευσης, συχνές και αναιτιολόγητες απουσίες από τον παιδικό σταθμό ή το σχολείο, η διαλείπουσα φοίτηση, η μη ένταξη σε πλαίσιο ειδικής αγωγής, η άρνηση/αποφυγή/αδιαφορία κάλυψης ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών του παιδιού, κ.ά.)
- συναισθηματική - ψυχολογική (π.χ., έλλειψη συναισθηματικής διαθεσιμότητας και αδιαφορία στις εκκλήσεις του παιδιού για νοιάξιμο, υποστήριξη και φροντίδα, κοινωνική απομόνωση, απόρριψη και υποτίμηση του παιδιού-θύματος κ.ά.).

4.2.4.1. Ενδείξεις Παραμέλησης¹⁸⁴:

¹⁸² Εκστρατεία «ένα στα πέντε»: https://www.youtube.com/watch?v=B32S7_tBBAQ

¹⁸³ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

- Πλημμελής φροντίδα και δυσοσμία, αποτέλεσμα της συστηματικά κακής σωματικής υγιεινής.
- Χρόνιο εξάνθημα από την πάνα που δεν οφείλεται σε ιατρική κατάσταση (μπορεί να συμβεί και σε μεγαλύτερης ηλικίας παιδιά ΑμεΑ, που πρέπει να φορούν πάνα).
- Συχνή ασθένεια, ελλιπής ιατρική φροντίδα.
- Απουσία κολατσιού, αναζήτηση φαγητού.
- Βρώμικα, σκισμένα ή ακατάλληλα σε σχέση με τον καιρό και την ηλικία του παιδιού ρούχα.
- Συχνοί τραυματισμοί, ως αποτέλεσμα ατυχημάτων που δεν έχουν όμως δεχθεί ιατρική φροντίδα, ακόμα και μετά από συστάσεις των επαγγελματιών στις δομές καθημερινότητας του παιδιού-θύματος.
- Περιπλάνηση στους δρόμους – επαιτεία.
- Ασταθής σχολική φοίτηση.

4.2.5. Εκμετάλλευση:

Κάθε χρησιμοποίηση του παιδιού με στόχο την αποκόμιση οφέλους ή οικονομικού κέρδους. Η ώθηση του ανηλίκου σε επαιτεία, πορνεία., παιδική πορνογραφία κ.λπ. (π.χ., φωτογράφιση, βιντεοσκόπηση, σεξουαλική επαφή) αποτελούν παραδείγματα παιδικής εκμετάλλευσης.

4.2.5.1. Ενδείξεις εκμετάλλευσης ανηλίκου:

- Το ανήλικο έχει χρήματα που δεν αναλογούν στο χαρτζιλίκι του
- Το ανήλικο αγοράζει ή δηλώνει ότι απέκτησε, ή ότι του έκαναν δώρα, που υπερβαίνουν το μεσοφυσιολογικό για την ηλικία και το πλαίσιο ζωής του, ή δεν διευκρινίζει την πηγή προέλευσης τους

¹⁸⁴ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypcynthnos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

- Το ανήλικο έχει δεύτερο κινητό, του οποίου ο γονέας/φροντιστής αγνοούσε την ύπαρξη
- Το ανήλικο κάνει σκασιαρχείο συστηματικά, αλλά δεν διευκρινίζει την αιτία, ούτε πού βρισκόταν
- Το ανήλικο απουσιάζει για ώρες, ή επιστρέφει πολύ αργά στο σπίτι και δεν διευκρινίζει που βρισκόταν, με ποιες παρέες, ή βρίσκεται σε εμφανή κατάσταση μέθης ή χρήσης ουσιών
- Το παιδί εκμυστηρεύεται ότι κάποιος το εκβιάζει ότι θα του κάνει κακό, ή θα δημοσιοποιήσει φωτογραφίες του, αν δεν του δώσει χρήματα ή δεν ακολουθήσει τις οδηγίες του
- Κορίτσι που εκμυστηρεύεται την εγκυμοσύνη της, χωρίς αυτό να έχει σχέση με σεξουαλική παρενόχληση από οικείο πρόσωπο
- Κορίτσι ή αγόρι που διαγιγνώσκεται με ΣΜΝ, χωρίς να υφίσταται σεξουαλική παρενόχληση από οικείο πρόσωπο
- Το ανήλικο «συλλαμβάνεται» για πορνεία

4.2.6. Μάρτυρας Ενδοοικογενειακής Βίας¹⁸⁵:

Ανήλικος Μάρτυρας σε οποιαδήποτε μορφή λεκτικής, σωματικής, ή ακόμα και σεξουαλικής βίας, μεταξύ ενός γονέα ή φροντιστή και του ενήλικου συντρόφου ή πρώην συντρόφου του, ή σε βάρος και άλλου μέλους της οικογένειας (ανήλικου, ή ατόμου τρίτης ηλικίας).

4.2.7. Γενικές συμπεριφορές παιδιού που μπορεί να υφίσταται ΚαΠα-π¹⁸⁶:

- Συχνά περιστατικά φυγής από τον παιδικό σταθμό, το σπίτι, το σχολείο το φροντιστήριο, το ωδείο, την σχολή χορού, το ΚΔΑΠ, την κατασκήνωση, κ.ά.

¹⁸⁵ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

¹⁸⁶ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

- Απότομη πτώση της σχολικής επίδοσης, ή συμμετοχής σε παιδαγωγική απασχόληση.
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα στάδια ανάπτυξης (ενδεικτικά: πιπίλισμα δακτύλου, βραδινή ενούρηση, εγκόπριση).
- Απώλεια κάθε ενδιαφέροντος για οποιαδήποτε δραστηριότητα, ή δυσκολία δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων, κοινωνική απόσυρση.
- Διαταραχές συγκέντρωσης και προσοχής, που δεν συνδέονται με προηγούμενο ιστορικό, ή γνωμάτευση από αρμόδιο φορέα.
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση και εικόνα εαυτού, καταθλιπτικά συμπτώματα.
- Ασυνήθιστη επιθετική συμπεριφορά, αντιδράσεις φόβου, θυμού, άγχους, ή επίδειξη υπερβολικής παθητικότητας, απόσυρση, εσωστρέφεια.
- Εμπλοκή σε (προ)παραβατικές συμπεριφορές, χρήση ουσιών ή/και αλκοόλ, τάσεις αυτοκαταστροφής, αυτοκτονικός ιδεασμός, (αυτοκτονικότητα) αυτοκτονικές απόπειρες.
- Αποφυγή οποιοδήποτε αγγίγματος-σωματικής επαφής κυρίως με ενήλικες, ακόμα και αν δεν εμπλέκονται με την κακοποιητική συμπεριφορά, εφόσον πλέον το παιδί-θύμα έχει απωλέσει την εμπιστοσύνη του γενικότερα προ τρίτα άτομα.
- Συχνές απουσίες, καθυστερημένη άφιξη, ή ηθελημένα μακροχρόνια παραμονή στον παιδικό σταθμό, το σπίτι, το σχολείο το φροντιστήριο, το ωδείο, την σχολή χορού, το ΚΔΑΠ, και φόβος ή δισταγμός επιστροφής στο σπίτι μετά τη λήξη των μαθημάτων. Επίσης, το παιδί δεν ακολουθεί με προθυμία τον φροντιστή που θα έρθει να το παραλάβει, για να επιστρέψει σπίτι.
- Αδυναμία έκφρασης συναισθήματος, έλλειψη εμπιστοσύνης στους άλλους, έντονη δυσπιστία, ανασφάλεια.
- Σημάδια έντονης κόπωσης (υπνηλία, αδυναμία παρακολούθησης του μαθήματος, ή συμμετοχής σε δραστηριότητες με άλλα παιδιά κλπ.)
- Καθυτέρηση στη σωματική κυρίως ανάπτυξη, ή ελλειψείς κοινωνικές δεξιότητες, μη σχετιζόμενες με οργανικά ζητήματα ή προϋπάρχον ιστορικό ή γνωματεύσεις (περιβαλλοντική αιτιολογία).

4.2.8. Γενικές συμπεριφορές γονέα/φροντιστή που μπορεί να κακομεταχειρίζεται το παιδί¹⁸⁷:

Υπερβολικά αυστηρός, αρνητικός προς την συμπεριφορά του παιδιού.

Αποστασιοποιημένος και συστηματικά αδιάφορος προς το συγκεκριμένο παιδί

Επίρριψη ευθυνών στο παιδί, απαξιωτικός λόγος.

Αδυναμία δικαιολόγησης των τραυμάτων, ασαφείς και αντιφατικές εξηγήσεις.

Φροντιστής με ιστορικό χρήσης ουσιών ή/και αλκοόλ, ή με ιστορικό ενδοοικογενειακής βίας.

Υπερβολικές προσδοκίες από το παιδί.

Επίμονη άρνηση της παροχής υποστήριξης στο παιδί.

4.2.9. Συνέπειες της παιδικής κακοποίησης:

Η παιδική κακοποίηση έχει συχνά σοβαρές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες στη σωματική, σεξουαλική και ψυχική υγεία του ανηλίκου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα όπως καταγράφονται στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία αποτελούν:

- Τραυματισμοί στο κεφάλι και σοβαρή αναπηρία
- Μετατραυματικό στρες, άγχος, κατάθλιψη.
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, συμπεριλαμβανομένου του ιού HIV
- Γυναικολογικά προβλήματα και ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες για τις έφηβες
- Επίδραση στις γνωστικές και ακαδημαϊκές επιδόσεις
- Επικίνδυνες συνήθειες όπως κατάχρηση αλκοόλ, ναρκωτικών, κάπνισμα που σχετίζονται με αυξημένη πιθανότητα καρδιαγγειακών παθήσεων και καρκίνο.
- Υψηλός κίνδυνος διάπραξης βίας και παραβατικής συμπεριφοράς.

¹⁸⁷ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

- Διαγενεακή συνέχεια της παιδικής κακοποίησης, όπου τα παιδιά θύματα παιδικής κακοποίησης κακοποιούν αργότερα τα δικά τους παιδιά (ΠΡΟΣΟΧΗ: Όχι λόγω κληρονομικότητας, αλλά λόγω απουσίας έγκαιρης αναγνώρισης και υποστηρικτικής θεραπευτικής παρέμβασης στο παιδί-θύμα!!!)
- Αυξημένος κίνδυνος διάπραξης αυτοκτονίας ή επαναλαμβανόμενης κακοποίησης – θυματοποίησης, ή επικίνδυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς ή κακής σωματικής και ψυχικής υγείας ή ανεργίας στην μετέπειτα ενήλικη ζωή τους (τα παιδιά θύματα κακοποίησης, άνευ έγκαιρης και κατάλληλης υποστήριξης, κουβαλούν ως «τραυματισμένοι» ενήλικες ένα σύνολο δυσλειτουργιών σε συναισθηματικό και συμπεριφορικό επίπεδο, που δυσκολεύει την ομαλή συμπερίληψη τους στην κοινωνία και την εργασιακή απασχόληση).

4.2.10. Παράγοντες υψηλού κινδύνου για την ύπαρξη, ή εκδήλωση κακοποιητικής συμπεριφοράς σε παιδιά¹⁸⁸:

Έχουν περιγραφεί αρκετοί παράγοντες κινδύνου που αυξάνουν την πιθανότητα εκδήλωσης παιδικής κακοποίησης, οι οποίοι δεν είναι κοινοί σε όλα τα κοινωνικά και πολιτιστικά πλαίσια.

Οι παράγοντες αυτοί κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις ομάδες και αναφέρονται σε χαρακτηριστικά/συμπεριφορές που αφορούν : παιδί, γονέα/φροντιστή, οικογένεια/εναλλακτικό πλαίσιο ή δομή φιλοξενίας/φροντίδας και κοινωνία/κοινότητα.

ΠΑΙΔΙ:

- Ηλικία κάτω των τεσσάρων ετών 9τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, ή αδυνατούν να αποκαλύψουν την κακοποίηση τους, ή δεν γίνονται πιστευτά, γι'αυτό και αποτελούν εύκολο στόχο), ή έφηβος (αναπτυξιακό στάδιο επανάστασης και αμφισβήτησης, που προκαλεί συχνές εντάσεις με τους

¹⁸⁸ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

ενήλικες, που ορισμένες φορές θα καταλήξουν σε ακραίες συμπεριφορές, λόγω έλλειψης εργαλείων επικοινωνίας από τους φροντιστές)

- Προβλήματα συμπεριφοράς (όπως υπερκινητικότητα, παρορμητικότητα, εκρήξεις θυμού κ.α., εξουθενώνουν συχνά τους φροντιστές και μπορεί να οδηγήσουν σε ακραίες και μη αποδέκτες συμπεριφορές)
- Ανεπιθύμητο ή να φαίνεται να μην εκπληρώνει τις (μη ρεαλιστικές και υποκειμενικές) προσδοκίες των γονέων/φροντιστών
- Παιδί με αναπηρία ή νευρολογική διαταραχή (τα παιδιά ΑμεΑ έχουν επαυξημένες ανάγκες φροντίδας, με αποτέλεσμα φροντιστές χωρίς υποστηρικτικό περιβάλλον και γνώση κατάλληλων χειρισμών ορισμένων συμπεριφορά, να οδηγούνται ορισμένες φορές σε ακραίες εκδηλώσεις σε βάρος του ανηλίκου)
- Αν προσδιορίζεται ως λεσβία, γκέι, bisexual ή transgender (τα ζητήματα έμφυλης ταυτότητας, δυστυχώς αποτελούμε νέο πεδίο για την ελληνική κοινωνία, οπότε η μη κατάλληλη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού, αλλά και ειδικότερα των γονέων/φορτιστών, μπορεί ορισμένες φορές να οδηγήσει σε απαράδεκτες έως και κακοποιητικές συμπεριφορές)

ΓΟΝΕΑΣ-ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΣ:

- Ατομικά χαρακτηριστικά, όπως το φύλο και η ηλικία (π.χ. έφηβοι γονείς)
- Αδυναμία κατανόησης ή άγνοια των υποχρεώσεων του γονικού ρόλου και των σταδίων ανάπτυξης του παιδιού
- Χρήση αλκοόλ ή/και ουσιών
- Ιστορικό στην έκθεση βίας και κακομεταχείρισης, που δεν αντιμετωπίστηκαν έγκαιρα και με κατάλληλη κοινωνική/θεραπευτική υποστήριξη
- Αντιμέτωπιση οικονομικών δυσκολιών, ανεργίας, φτώχειας
- ΑμεΑ, χωρίς κατάλληλο υποστηρικτικό συγγενικό/κοινωνικό/προνοιακό περιβάλλον
- Συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ:

- Συγκρουσιακές σχέσεις και βία μεταξύ άλλων μελών της οικογένειας
- Μέγεθος οικογένειας (π.χ. πολυμελείς οικογένειες ή μονογονεϊκές)
- Πρόωρος ή αναγκαστικός γάμος
- Έλλειψη υποστηρικτικού δικτύου, σε συγγενικό/κοινωνικό/προνοιακό επίπεδο

ΚΟΙΝΩΝΙΑ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:

- Ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων και άλλες κοινωνικές ανισότητες
- Ανεπαρκής στέγαση και ελλείψεις/υποστελεχωμένες υπηρεσίες υποστήριξης της οικογένειας
- Υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας
- Ανεπαρκείς πολιτικές και προγράμματα για την καταπολέμηση της παιδικής κακοποίησης, παιδικής πορνογραφίας, παιδικής πορνείας και παιδικής εργασίας
- Κοινωνικές και πολιτιστικές νόρμες/κουλτούρα που προάγουν τη βία, υποστηρίζουν την σωματική τιμωρία, απαιτούν άκαμπτους ρόλους των δύο φύλων (π.χ., ο άνδρας στην δουλειά, η γυναίκα στο σπίτι), μείωση της θέσης του παιδιού στη σχέση γονέα-παιδιού (π.χ. ο γονέας ασκεί εξουσία ζωής και θανάτου πάνω στο ανήλικο)
- Ελλειμματικές και αναποτελεσματικές κοινωνικές, οικονομικές, υγειονομικές και εκπαιδευτικές πολιτικές, που οδηγούν σε φτωχά επίπεδα διαβίωσης, ή σε κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες

4.2.11. Παιδική κακοποίηση και προσχολική ηλικία¹⁸⁹:

Πρακτική αδυναμία επικοινωνίας βρέφους, ή νηπίου για την αποκάλυψη της κακοποιητικής συμπεριφοράς

¹⁸⁹ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypcynthnos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

Άρνηση αποδοχής των περιγραφών του νηπίου από τους ενήλικες φροντιστές και άλλους ενήλικες, με αιτιολογία την «παντοδυναμία της φαντασίας» του ανηλίκου σε αυτό το αναπτυξιακό στάδιο.

*** όταν ένα παιδί προσπαθεί να μας πει κάτι, ακόμα και αν δεν είναι το προτασόμενο ζήτημα, αξίζει όλη την προσοχή μας, γιατί η ανάγκη του για επικοινωνία υποδηλώνει την ύπαρξη ζητήματος προς διαχείριση

4.2.12. Παιδική κακοποίηση και αναπηρία¹⁹⁰:

Ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν σχετικά με την έκταση της βίας κατά των παιδιών με αναπηρία, ωστόσο αναφέρονται υψηλά επίπεδα διάχυσης της κακοποίησης.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της UNICEF, τα παιδιά με αναπηρία έχουν **τρεις έως τέσσερις φορές περισσότερες πιθανότητες να υποστούν σωματική και σεξουαλική βία ή παραμέληση απ' ό,τι τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης.**

Τα παιδιά με αναπηρία μπορεί να πέσουν θύματα βίας και κακοποίησης σε όλα τα πλαίσια ζωής και καθημερινότητας τους, μη εξαιρουμένων του παιδικού σταθμού, του σχολείου, του σπιτιού, της εναλλακτικής δομής φιλοξενίας, ή του ημερήσιου πλαισίου απασχόλησης.

Τα παιδιά με αναπηρία υφίστανται βία σε υψηλότερο ποσοστό, και μάλιστα υφίστανται μορφές βίας που συναρτώνται άμεσα με την αναπηρία τους και διαφέρουν από τη βία που υφίστανται τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης.

¹⁹⁰ <http://ekka.org.gr/index.php/el/ypeythynos-prostasias-anilikon-n-4837-2021-a-178>

Μπορεί να είναι βία που πηγάζει από προκατάληψη για την αναπηρία, καθήλωση με μιάντες, σεξουαλική κακοποίηση στη διάρκεια της καθημερινής υγιεινής, βία στη διάρκεια της θεραπείας ή και φαρμακευτική καταστολή.

Η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά με αναπηρία είναι **ιδιαίτερα ευάλωτα στην ψυχολογική, σεξουαλική και σωματική κακοποίηση**, που μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες για τη ζωή τους.

Η κοινωνική απομόνωση και ο στιγματισμός του ίδιου του παιδιού με αναπηρία και της οικογένειάς του, όπως και η ιδιαίτερη κατάσταση των παιδιών αυτών, που συνεπάγεται και τη μεγαλύτερη εξάρτησή τους από τη φροντίδα των άλλων -στο σπίτι, στα κέντρα φροντίδας, στις δομές ημερήσιας απασχόλησης, στον παιδικό σταθμό, στο σχολείο και στα ιδρύματα- **αυξάνει τον κίνδυνο να υποστούν βία**, για μια σειρά λόγους (ευαλωτότητα, αδυναμία επικοινωνίας, δυσκολία να γίνουν πιστευτά, κ.ά.).

Η αναπηρία συχνά καθιστά το παιδί «εύκολο στόχο», επειδή μπορεί να μην είναι σε θέση να προστατεύσει τον εαυτό του, να αντιμετωπίζει προσκόμματα στο να καταγγείλει τη βία, ή να μην λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι καταγγελίες του.

Το φύλο, η εθνοτική προέλευση, η μετανάστευση και η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση του παιδιού και της οικογένειάς του, μπορεί να αυξάνουν περαιτέρω τον κίνδυνο, γεγονός που μπορεί να συμβεί και στα παιδιά τυπικής ανάπτυξης.

Η επίδραση των παραγόντων που αυξάνουν τον κίνδυνο βίας πολλαπλασιάζεται, όταν οι υπηρεσίες προστασίας ανηλίκων δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών (με αναπηρία ή τυπικής ανάπτυξης), είτε λόγω δυσχέρειας πρόσβασης, είτε λόγω έλλειψης εξειδικευμένων επαγγελματιών.

4.3. Τρόποι Διαχείρισης ΚαΠα-π:

Στον 21^ο αιώνα αναφερόμαστε πλέον στην εκ του νόμου υποχρέωση προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων των ανηλίκων 0-18 ετών, λόγω των συστηματικών παραβιάσεων τους σε κάθε πεδίο της καθημερινότητας τους (οικογένεια, δομή φιλοξενίας ή ημερήσιας απασχόλησης, ίδρυμα, παιδικό σταθμό, σχολείο, ΚΔΑΠ,

κατασκηνώσεις, Μονάδες Παιδικής Φροντίδας- ΜοΠΦ, Αθλητικούς ή Πολιτιστικούς Συλλόγους, ψηφιακό κόσμο, κ.λπ.).

Για να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό προϋποτίθεται γνώση και κατανόηση των μορφών κακομεταχείρισης, βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παραμέλησης σε βάρος των ανηλίκων, με την χρήση μιας κοινής ορολογίας. Αν δεν έχουμε κοινό πεδίο ορισμό και αναφοράς για την ΚαΠα-π, τότε δεν μπορούμε να έχουμε κοινή μεθοδολογία προσέγγισης για το φαινόμενο.

Εάν δεν έχουμε κοινή προσέγγιση και διαδικασίες ανίχνευσης και αντιμετώπισης του φαινομένου της ΚαΠα-π, αδυνατούμε να αναδείξουμε τις παραμέτρους του, να διαχειριστούμε αποτελεσματικά τα περιστατικά, να συγκεντρώνουμε έγκυρα στατιστικά στοιχεία και να διεκδικούμε κονδύλια για κατάλληλα προγράμματα, δράσεις και πολιτικές για την προστασία της παιδικής ηλικίας.

Αυτή η προσπάθεια «αλφαριθμητισμού» του γενικού πληθυσμού και των επιμέρους κατηγοριών επαγγελματικών-επιστημονικών ομάδων, ιδίως όσων ασχολούνται με παιδί και οικογένεια, επιτυγχάνεται μέσα από την **απόκτηση κοινής γλώσσας για το φαινόμενο**, καθώς και την **χρήση κοινών -κατά το δυνατό- εργαλείων, πρωτοκόλλων και οδηγιών κατά την διαδικασία ανίχνευσης και αντιμετώπισης της ΚαΠα-π.**

Για την επίτευξη μιας τέτοιας προσέγγισης, θεμιτή είναι η **αδιάλειπτη λειτουργία ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, που θα παραμένει σταθερά ενεργό, παράλληλα με τις ενέργειες των εκάστοτε κυβερνήσεων, διατηρώντας λειτουργικούς μηχανισμούς συνεργασίας και δικτύωσης, μεταξύ υπουργείων, περιφερειακών και τοπικών υπηρεσιών, φορέων και οργανώσεων, με στόχο ένα συνεχιζόμενο διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους, προς το βέλτιστο συμφέρον των ανηλίκων και την ενδυνάμωση και υποστήριξη του οικογενειακού ιστού.

Κοινά σημεία των εργαλείων που δύνανται να συνδράμουν στην παραπάνω προσέγγιση για την ανίχνευση και αντιμετώπιση του φαινομένου της ΚαΠα-π πανελλαδικά, είναι ενδεικτικά:

- Η στοχοθεσία: απόκτηση κοινής γλώσσας και μεθοδολογίας ανίχνευσης και αντιμετώπισης του φαινομένου της ΚαΠα-π, ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση επαγγελματιών πρώτης γραμμής, που ασχολούνται με παιδί ή/και οικογένεια
- Η κατανόηση και απόκτηση κοινής ορολογίας
- Η έμφαση στην επαγγελματική διαστρωμάτωση και επιστημονική επιμόρφωση, ευαισθητοποίηση και εξειδίκευση
- Η ανάγκη συνεχιζόμενης δικτύωσης, διασύνδεσης και συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών, φορέων και κοινωνικών εταίρων, με ενεργητική ακρόαση της γνώμης των ανηλίκων.
- Η συστηματική εξαγωγή στατιστικών δεδομένων για την περιοδική αξιολόγηση, αναθεώρηση και τροποποίηση υφιστάμενων πολιτικών, προγραμμάτων και δράσεων για το παιδί και τα δικαιώματά του, με βάση την ΔΣΔΠ (ν.2101/1992)

Για την παρούσα θεματική **υφίστανται** αρκετά τέτοια **εργαλεία, πρωτόκολλα και οδηγοί**, ανάλογα με την μορφή κακοποίησης και την επαγγελματική ειδικότητα, που διευκολύνουν την δικτύωση και συνεργασία προς το συμφέρον των ανηλίκων.

Ακολουθεί η συνοπτική παρουσίαση ορισμένων από αυτά, με περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές:

4.3.1. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ, ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ- Εθνικό Σύστημα Αναφοράς Κακοποίησης-Παραμέλησης Ανηλίκων (ΕΣΑ ΚαΠα-π)

Το πρόγραμμα "Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών", ήρθε να καλύψει

το επιστημονικό κενό στο πεδίο της εμπειρικής διάγνωσης των περιστατικών ΚαΠα-π στην Ελλάδα.

Διάγνωση που βασίζεται σε πολυποίκιλες προσεγγίσεις, στη βάση ιδιαιτεροτήτων των εμπλεκόμενων φορέων, επαγγελματιών και υπηρεσιών, οι οποίοι σημειωτέον ανήκουν σε πλειάδα διαφορετικών συστημάτων, διακριτής νομικής μορφής, διαφορετικής εμβέλειας αλλά και στελέχωσης.

Επιπλέον, η έλλειψη ενιαίων κριτηρίων και κοινής μεθοδολογίας διερεύνησης, διάγνωσης και πιστοποίησης των περιπτώσεων ΚαΠα-Π, οι ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο (παρά τη θετική εξέλιξη με τη δημοσίευση του Ν. 3500/2006 και του ν.4837/2021), η έλλειψη συντονισμού των εμπλεκόμενων ανομοιογενών μεταξύ τους Φορέων (Κοινωνικές Υπηρεσίες & δομές Υγείας-Πρόνοιας, Εισαγγελικές,- Δικαστικές Αρχές, Αστυνομικές Αρχές και Εκπαιδευτικές Δομές) και τα κενά στο επίπεδο χαρτογράφησης, παρακολούθησης και καταγραφής της έκτασης των μορφών και των χαρακτηριστικών της ΚαΠα-Π, οδηγούν σε πρόδηλες αδυναμίες στην χάραξη πολιτικών παρεμβάσεων αντιμετώπισης του φαινομένου, στην μη τεκμηριωμένη ιεράρχηση της διάθεσης των πόρων (υλικών και ανθρώπινων), σε δευτερογενή θυματοποίηση των ανήλικων χρηστών των παροχών στους τομείς της Υγείας, της Πρόνοιας, των Εισαγγελικών-Δικαστικών και Αστυνομικών αρχών και τελικά στην μείωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων δράσεων και πολιτικών.

Ο στόχος του προγράμματος αυτού είναι να αποτελέσει μία επαρκή συνθήκη, για την **εφαρμογή και υιοθέτηση κοινής μεθοδολογίας για τη διαχείριση περιστατικών ΚαΠα-Π** καθώς και την **τήρηση ενός Εθνικού Αρχείου Περιστατικών ΚαΠα-Π**, που θα αναβαθμίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, διότι θα διευκολύνει τα κέντρα λήψης αποφάσεων πολιτικής και πρόνοιας, τους επαγγελματίες και κατά συνέπεια τους τελικούς χρήστες.

Κατά συνέπεια η **καθιέρωση ενός Πρωτοκόλλου Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης ΚαΠα-Π** και η συνακόλουθη **τήρηση του Εθνικού Συστήματος Αναφοράς ΕΣΑ ΚαΠα-Π** σε συνδυασμό με την **δικτύωση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών** (στους τομείς της Πρόνοιας, Υγείας, Δικαιοσύνης,

Δημόσιας τάξης και Εκπαίδευσης), αναμένεται να επιφέρει αφενός την συστηματική παρακολούθηση και καταγραφή των κρουσμάτων βίας κατά των ανηλίκων καθώς και των επιδημιολογικών χαρακτηριστικών του φαινομένου της Κακοποίησης-Παραμέλησης των παιδιών, και αφετέρου να οδηγήσει στην χάραξη πολιτικών παρεμβάσεων αντιμετώπισης του φαινομένου. Επιπλέον αναμένεται να οδηγήσει στην αύξηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων δράσεων και πολιτικών.¹⁹¹

Το πρόγραμμα «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών» υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (ΙΥΠ)¹⁹², Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας το διάστημα 2013-2015. Το έργο υλοποιήθηκε στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας, με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Υπουργείου Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ειδική Υπηρεσία Τομέα Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης Μονάδα Α2-Συντονισμού Εφαρμογής & Υποστήριξης της Υλοποίησης), στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013», Κατηγορία Παρεμβάσεων: «Προάσπιση της Δημόσιας Υγείας του Πληθυσμού», του Άξονα Προτεραιότητας 13: «Εδραίωση της μεταρρύθμισης στον Τομέα της Ψυχικής Υγείας. Ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, και προάσπιση της Δημόσιας Υγείας του πληθυσμού στις 8 Περιφέρειες Σύγκλισης».

Το Πρόγραμμα λειτούργησε ως ένα σύνολο εφαρμόσιμων πρακτικών και μεθόδων που προέκυψαν μέσα από την υλοποίηση ενός πλέγματος αλληλοσυνδεόμενων ενεργειών για μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών σε εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Συγκεκριμένα μέσω της καθιέρωσης του Πρωτοκόλλου Διερεύνησης, Διάγνωσης & Διαχείρισης ΚαΠα-Π και της συνακόλουθης τήρησης

¹⁹¹ <https://www.esa-kapa-p.gr/node/85>

¹⁹² <https://ich.gr/%ce%b4%ce%b9%ce%b5%cf%85%ce%b8%cf%85%ce%bd%cf%83%ce%b7-%cf%88%cf%85%cf%87%ce%b9%ce%ba%ce%b7%cf%83-%cf%85%ce%b3%ce%b5%ce%b9%ce%b1%cf%83-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%ba%ce%b9%ce%b9%ce%bd%cf%89%ce%bd%ce%b9/>

ενός Ενιαίου Αρχείου Κρουσμάτων το Εθνικό Σύστημα Αναφοράς ΚαΠα-Π το έργο αυτό προσέβλεπε, βάσει των οριζόντιων προβλεπόμενων δράσεων, να ωφελήσει τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες μέσω:

- Της εκπαίδευσης των επαγγελματιών που απασχολούνται στους τομείς της Υγείας, της Πρόνοιας, της Δημόσιας τάξης, της Δικαιοσύνης, της Εκπαίδευσης, στον Οδηγό Εφαρμογής για επαγγελματίες βάσει του Πρωτοκόλλου Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης ΚαΠα-Π.
- Της εκπαίδευσης των επαγγελματιών στους τομείς της Υγείας, της Πρόνοιας, της Δημόσιας τάξης, της Δικαιοσύνης, της Εκπαίδευσης, στο Εθνικό Σύστημα Αναφοράς (ΕΣΑ) Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών βάσει του Εγχειριδίου Λειτουργίας & Χρήσης για Επαγγελματίες.
- Της διασύνδεσης της ηλεκτρονικής εφαρμογής ΕΣΑ ΚαΠα-Π με ανάλογες εφαρμογές οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη: «e-προνοία για τον πολίτη» Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.).
- Της διασύνδεσης του Δικτύου Οργανισμών και Υπηρεσιών στους τομείς Υγείας, Πρόνοιας, Δημόσιας τάξης, Δικαιοσύνης και Εκπαίδευσης με τα υπάρχοντα Δίκτυα (Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α. (Υπ. Δικαιοσύνης), το “Άτυπο Εθνικό Δίκτυο για την Πρόληψη της ΚαΠα-Π”(ΙΥΠ) και το Δίκτυο για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας Μεταξύ των Μαθητών στο Σχολείο» (ΕΨΥΠΕ).¹⁹³

Υλικό Προγράμματος¹⁹⁴:

→ Πρωτόκολλο Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών¹⁹⁵

¹⁹³ <https://ich-mhsw.gr/?p=774>

¹⁹⁴ <https://ich-mhsw.gr/?p=700>

¹⁹⁵ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

- Οδηγός Εφαρμογής του Πρωτοκόλλου Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης – Παραμέλησης Παιδιών για Επαγγελματίες¹⁹⁶
- Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση Παιδιών¹⁹⁷
- Ενημερωτικό φυλλάδιο για τις ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΒΗΜΑ ενέργειες των επαγγελματιών σε Περιστατικά Κακοποίησης-Παραμέλησης Παιδιών¹⁹⁸
- Εγχειρίδιο για τη Λειτουργία και τη Χρήση του Εθνικού Συστήματος Αναφοράς Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών για Επαγγελματίες

4.3.2. Πρόγραμμα CAN-MDS: Συντονισμένη Προσέγγιση στην Παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση (ΚαΠα-Π), μέσω Ελάχιστου Συνόλου Δεδομένων¹⁹⁹

Το πρόγραμμα «CAN-MDS: Συντονισμένη Προσέγγιση στην Παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση (ΚαΠα-Π), μέσω Ελάχιστου Συνόλου Δεδομένων»²⁰⁰ υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (ΙΥΠ), Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και

¹⁹⁶ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82-%CE%95%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AE%CF%82-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

¹⁹⁷ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B F-%CE%99%CF%83%CF%87%CF%8D%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B1%CF%82-%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

¹⁹⁸ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/ESAKapapVimaprosVimabrochure.pdf>

¹⁹⁹ <http://www.can-via-mds.eu/>

²⁰⁰ http://www.can-via-mds.eu/sites/default/files/D5.6_Greece_Policy%20recommendations_0.pdf

Κοινωνικής Πρόνοιας το διάστημα 2014-2020, στη βάση συστάσεων σχετικά με την εφαρμογή ενός διακλαδικού, διατομεακού συστήματος κρουσμάτων ΚαΠα-π.

Η ανυπαρξία συστηματικής επιδημιολογικής επιτήρησης και καταγραφής κρουσμάτων ΚαΠα-π στην Ελλάδα, καθώς και η επανειλημμένη διαπίστωση ενός σημαντικού ελλείματος στις οποιεσδήποτε συστηματικού τύπου καταγραφές και στην αξιοπιστία των διαθέσιμων ποσοτικών δεδομένων στην Ελλάδα, καθιστούν διάχυτο το πρόβλημα των ελλειπών και αποσπασματικών καταγραφών στην δημόσια διοίκηση.

Το πρόβλημα της ανυπαρξίας συστηματοποιημένης καταγραφής δεδομένων είναι ακόμα μεγαλύτερο στο πεδίο της παιδικής προστασίας, που εξ αντικειμένου αποτελεί πεδίο διακλαδικής και διατομεακής δράσης διαφόρων υπηρεσιών και επαγγελματιών, που εμπλέκονται στην διαχείριση και αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών.

Στην Ελλάδα δυστυχώς, η παράδοση της διακλαδικής-διατομεακής συνεργασίας, είτε στην δημόσια διοίκηση, είτε στην κοινωνία των πολιτών, είναι ισχνή, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται «κουλτούρα» επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.

Αυτό με την σειρά του έχει ως αποτελέσματα την προβληματική συνεργασία στην καθημερινή πρακτική, και την δυσκολία ανταλλαγής δεδομένων και στοιχείων, μεταξύ εταίρων, πολύ περισσότερο δε όταν πρόκειται για την ανάπτυξη κοινωνικών τεχνολογιών κοινών καταγραφών δεδομένων.

Το πρόβλημα περιπλέκεται ακόμα περισσότερο στον κοινωνικο-προνοιακό τομέα της Ελλάδας, που αποτελεί και βασικό πυλώνα της αντιμετώπισης περιστατικών ΚαΠα-π. Η πρόνοια στην Ελλάδα ουδέποτε αναπτύχθηκε ως αυτοτελής, αυτόνομος και συγκροτημένος τομέας της δημόσιας διοίκησης.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες, που επιλαμβάνονται των περιστατικών ΚαΠα-π, εξακολουθούν να βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορων ειδών φορείς (ΟΤΑ Α΄ και Β΄

Βαθμού, νομικά πρόσωπα των αρμοδίων υπουργείων, κ.λπ.). Οι μόνες συναφείς υπηρεσίες που είναι ενιαία συγκροτημένες είναι οι Εισαγγελίες και η ΕΛ.ΑΣ.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι μια πανσπερμία φορέων και επαγγελματιών, που εμπλέκονται μεν στην διαχείριση περιστατικών ΚαΠα-, αλλά δεν συντονίζονται, δεν ακολουθούν ενιαία πρότυπα και μεθόδους εργασίας, και συχνά παρουσιάζουν πολλαπλά προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ τους. Συνεπώς, δυσκολεύονται να ακολουθήσουν κοινά πρότυπα και μεθοδολογίες καταγραφών και να αποδεχθούν την αναγκαιότητα μια διακλαδικής και διατομεακής καταγραφής κρουσμάτων.

Η συζήτηση, λοιπόν, για την ανάγκη καινοτομιών ως προς κοινωνικές τεχνολογίες, όπως το πρόγραμμα CAN-MDS, προσκρούει σε δομικά προβλήματα του χώρου της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα, και εντοπίζεται στα παρακάτω:

- Έλλειψη κουλτούρας διακλαδικής-διατομεακής συνεργασίας και από κοινού λειτουργίας στα πλαίσια διακλαδικού συντονισμού.
- Κατακερματισμένος χαρακτήρας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών.
- Τάση διατήρησης «βαθμών ελευθερίας» από κάθε υπηρεσία, που θεωρεί ότι θα δεσμευθεί υπέρμετρα προσυπογράφοντας ένα κοινό τρόπο λειτουργίας με άλλες υπηρεσίες.
- Η υποβάθμιση του χώρου της παιδικής προστασίας και εν γένει της κοινωνικής πρόνοιας στην ιεραρχία των διαφόρων τομέων της δημόσιας διοίκησης
- Η μάλλον γενικευμένη αρνητική εμπειρία στον δημόσιο φορέα, όσον αφορά την εισαγωγή πληροφοριακών συστημάτων.

Είναι, όμως, πλέον επιτακτική σε εθνικό επίπεδο η ανάγκη καθολικής υιοθέτησης της εφαρμογής ενός συστήματος επιδημιολογικής επιτήρησης περιστατικών ΚαΠα-π, όπως το πρόγραμμα CAN-MDS, με βάση τις παρακάτω αρχές:

- Εισαγωγή ενός τέτοιου συστήματος θα είναι σταδιακή και με προσεκτικό βηματισμό.
- Σύστημα που θα λειτουργεί για ικανό χρονικό διάστημα με μερικότητα το εύρος των υπηρεσιών που θα καταχωρούν σε αυτό δεδομένα.

- Ανάγκη ενεργειών ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των προσώπων που έχουν την ευθύνη λήψης αποφάσεων, αλλά και των επαγγελματιών πρώτης γραμμής.
- Έμφαση στην εκπαίδευση των νέων επαγγελματιών του πεδίου παιδικής προστασίας, οι οποίοι θα σταθμίζουν την εισαγωγή, διατήρηση, επέκταση και εύρυθμη λειτουργία του επιδημιολογικού συστήματος CAN-MDS.

Το σύστημα επιδημιολογικής επιτήρησης κρουσμάτων/περιστατικών ΚαΠα-π στην Ελλάδα, με προσήλωση στους στόχους του, θα εκδίδει ετήσιες αναφορές και άλλο συναφές ενημερωτικό υλικό, συμπεριλαμβάνοντας σταδιακά ένα επαρκές εύρος φορέων και υπηρεσιών.

Υλικό προγράμματος (ενδεικτικά):

- Ενώνοντας τις δυνάμεις για την αποτελεσματικότερη προστασία των παιδιών από την κακοποίηση και την παραμέληση²⁰¹
- CAN-MDS Εγχειρίδιο Πολιτικών και Διαδικασιών²⁰²
- Ενημερωτικό Δελτίο CAN-MDS²⁰³

4.3.3. Οδηγός για την Αναγνώριση και την Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό²⁰⁴

²⁰¹ http://www.can-via-mds.eu/sites/default/files/D5.4_GREEK_0.pdf

²⁰² http://can-via-mds.eu/sites/default/files/WS.5_D7.4_Policy%20and%20Procedures%20Manual_GR.pdf

²⁰³ http://can-via-mds.eu/sites/default/files/WS.5_D2.4%20CAN-%20MDS%20Informational%20Leaflet_GR.pdf

²⁰⁴ «Οδηγός για την Αναγνώριση και την Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό», Μαρία Παναγιωτάκη και Όλγα Θεμελή, 2021: <https://www.especial.gr/wp-content/uploads/2021/03/odigos-diaxeirisis-peristatikwn-kakopoiisis-paidiwn-apo-ekpaideftikous.pdf>

Ο Οδηγός απευθύνεται σε όλους τους/τις εκπαιδευτικούς, της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Στόχος η ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ανίχνευση και αναγνώριση μαθητών/τριών θυμάτων κακοποίησης-παραμέλησης, καθώς και στην διαχείριση/αναφορά τους στις αρμόδιες αρχές.

4 Μύθοι και Αλήθειες για την Κακοποίηση	
ΜΥΘΟΙ	ΑΛΗΘΕΙΕΣ
<i>Η κακοποίηση είναι ένα σπάνιο φαινόμενο.</i>	Όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα ερευνών, η βία κατά των παιδιών είναι ένα συχνό φαινόμενο .
<i>Κακοποίηση είναι μόνο ό,τι αφήνει οραματικά ίχνη.</i>	Υπάρχουν μορφές κακοποίησης οι οποίες δεν αφήνουν το αποτύπωμά τους στο σώμα του παιδιού, δύσκολο να σημειώσει ότι δεν έχουν συμβεί ή ότι δεν είναι επίδυνες. Τόσο η σεξουαλική κακοποίηση, η οποία σπάνια έχει κυρήματα, όσο και η συναισθηματική κακοποίηση, αλλά και η παραμέληση, παρά τις δυσκολίες ανίχνευσής τους, είναι υβριότερα επιβλαβείς .
<i>Τα παιδιά κακοποιούνται από αγνώστους.</i>	Στις περισσότερες περιπτώσεις τα παιδιά γνωρίζουν το θύτη, καθώς προέρχεται από το οικείο περιβάλλον τους.
<i>Οι θύτες προέρχονται κυρίως από χαμηλά οικονομικοκοινωνικά στρώματα.</i>	Το έγκλημα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών ενδημεί σε όλες τις κοινωνικές τάξεις , ανεξαρτήτως μορφωτικού ή οικονομικού επιπέδου.
<i>Τα παιδιά θύματα κακοποίησης δεν ανακάμπτουν ποτέ.</i>	Τις συνέπειες της κακοποίησης διαφοροποιούν πολλοί παράγοντες (π.χ. είδος και συχνότητα παραβίασης, σχέση με τον θύτη, ατομικές διαφορές, δυναμική του τραύματος, αντιδράσεις οικογένειας, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, θεραπεία κ.ά.).
<i>Η σεξουαλική παραβίαση των αγοριών οδηγεί στην αλλαγή των σεξουαλικών τους προτιμήσεων.</i>	Δεν έχει αποδειχτεί καμία αιτιώδης σχέση σχετικά με τη σεξουαλική παραβίαση στα αγόρια και την αλλαγή του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Διαμεσολαβούν μία σειρά από παράγοντες που επηρεάζουν και καθορίζουν τελικά, τις σεξουαλικές προτιμήσεις του θύματος.
<i>Τα παιδιά λένε συχνά ψέματα και για τον λόγο αυτό δεν θα πρέπει να λαμβάνουμε σοβαρά τους ισχυρισμούς τους.</i>	Ο εκπαιδευτικός οφείλει να πιστέψει το παιδί και να μην αμφισβητήσει τα λεγόμενά του. Η διερεύνηση της αλήθειας ή μη των ισχυρισμών, είναι αρμοδιότητα της Δικαιοσύνης .
<i>Το φαινόμενο της κακοποίησης αφορά κυρίως σε άλλες χώρες και λιγότερο στη δική μας.</i>	Αποτελέσματα ερευνών απέδειξαν ότι τα υψηλά ποσοστά κακοποίησης αφορούν και στη χώρα μας.
<i>Καθώς οι θύτες φαίνεται να είναι επικίνδυνα άτομα, για τη δική μας προστασία, δεν θα πρέπει να εμπλεκόμεστε σε τέτοια περιστατικά.</i>	Η πρόδοψη και η προστασία της ανηλικότητας είναι υπόθεση όλων μας . Η σωστή συμβάλει στην απόκρυψη του φαινομένου και τη διασώσισή του.
<i>Δεν είναι αρμοδιότητα του εκπαιδευτικού ο εντοπισμός και η διαχείριση περιστατικών κακοποίησης.</i>	Οι εκπαιδευτικοί έχουν μητέ υποχρέωση από το νόμο να καταγγέλλουν περιστατικά κακοποίησης ή παραμέλησης, τα οποία με οποιοδήποτε τρόπο πληροφορούνται ή διαπιστώνουν ότι έχουν διαπραχθεί σε βάρος μαθητή/μαθητριάς τους.

4.3.4. Κακοποίηση-Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας και Παρέμβαση. Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Εκπαίδευση²⁰⁵

Εισαγωγικό σημείωμα Οδηγού (σελ.11): Η κακοποίηση και η παραμέληση των ανηλίκων αποτελεί σε παγκόσμιο επίπεδο τόσο ένα σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο, όσο και ένα φλέγον ζήτημα για τη δημόσια υγεία. Συνιστά, δε, σημαντικότερη προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και ποινικό αδίκημα και παραβίαση του ελληνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου.

Το σχολείο είναι ο βασικός πυλώνας εποπτείας της τήρησης ή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και του εντοπισμού περιπτώσεων ΚαΠα-Π. Ο/η κοινωνικός/-ή λειτουργός (ΚΛ) είναι ο/η επαγγελματίας που δουλεύει στην πρώτη γραμμή για την αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης. Αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ σχολείου, μαθητή και οικογένειας και ο ρόλος του/της είναι πολλαπλός και πολυδιάστατος.

Η πρωτοβουλία κι η ιδέα του παρόντος Οδηγού προέκυψε κατόπιν της διαδικτυακής επιμορφωτικής συνάντησης, που συνδιοργάνωσαν τα 1^ο και 2^ο ΚΕΣΥ Πειραιά με το ΚΕΣΥ Δυτικής Αττικής (01/02/2021) με θέμα «Παιδιά σε συνθήκη επικινδυνότητας: ο ρόλος του σχολείου στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους». Παρακολουθώντας την εν λόγω ημερίδα ως εργαζόμενες ΚΛ (ΠΕ30) στις προαναφερθείσες υπηρεσίες διαπιστώσαμε την αναγκαιότητα για περαιτέρω ενημέρωση των ΚΛ που εργάζονται σε εκπαιδευτικές δομές, σχετικά με θέματα ΚαΠα-Π.

Στόχος μας είναι να δοθεί έμφαση σε πρακτικά ζητήματα που συναντούμε κατά την εφαρμογή των ήδη υπάρχοντων σχετικών Πρωτοκόλλων (Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, Θεμελή & Παναγιωτάκη, 2021).

Η αναγκαιότητα για τον εν λόγω οδηγό έγκειται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποιο αντίστοιχο έργο που να απευθύνεται σε ΚΛ που εργάζονται στο χώρο της εκπαίδευσης και να εστιάζει στο ρόλο και την παρέμβαση τους για την αντιμετώπιση

²⁰⁵ «Κακοποίηση-Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας και Παρέμβαση. Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Εκπαίδευση», Κολιινιάτη Κ., Κορτομανίτη Π., Μουλού Θ., Χατζηδρόσου Δ., 2021: <https://www.especial.gr/wp-content/uploads/2022/01/odigos-kakopoiisis-paramelisis-anilikwn.pdf>

περιπτώσεων ΚαΠα-Π. Για τη συλλογή του υλικού και τη συγκέντρωση των πληροφοριών επικοινωνήσαμε με ΚΛ των Κοινωνικών Υπηρεσιών (ΚΥ) των δήμων, με ΚΛ που εργάζονται σε εκπαιδευτικές δομές (ΕΔΥ, ΚΕΔΑΣΥ, ΣΜΕΑΕ, κλπ), με τον Εισαγγελέα Ανηλίκων Ηρακλείου Κρήτης και με φορείς, όπως το ΕΚΕΨΥΕ και το ΕΚΚΑ Πειραιά.

Πρόκειται για έναν πρακτικό οδηγό, λοιπόν, ο οποίος επιχειρεί να ενημερώσει και να συνδράμει τους επαγγελματίες στην εκτίμηση παραγόντων επικινδυνότητας, τη διερεύνηση και παρέμβαση σε περιπτώσεις ΚαΠα-Π, καταγράφοντας πληροφορίες για κάθε βήμα που καλούνται να ακολουθήσουν, σύμφωνα πάντα με την ισχύουσα νομοθεσία.

Επίσης, δίδονται σχετικοί εννοιολογικοί ορισμοί, τονίζεται η αξία της διεπιστημονικής συνεργασίας και γίνεται αναφορά σε διάφορες περιπτώσεις που παρουσιάζονται συχνά στο χώρο της εκπαίδευσης και οι ΚΛ καλούνται να αντιμετωπίσουν, όπως το ζήτημα της σχολικής διαρροής.

Στον οδηγό περιέχονται, ακόμη, σημαντικά εργαλεία για την πρακτική της κοινωνικής εργασίας στην εκπαίδευση και η χαρτογράφηση των υπηρεσιών και φορέων στις περιοχές ευθύνης των τριών ΚΕΔΑΣΥ (1^ο & 2^ο ΚΕΔΑΣΥ Πειραιά, ΚΕΔΑΣΥ Δυτικής Αττικής), όπως πραγματοποιήθηκε το σχολικό έτος 2020-2021.

Στις περιπτώσεις όπου ο/η μαθητής/-τρια απουσιάζει συστηματικά και αδικαιολόγητα από το σχολείο, ο/η εκπαιδευτικός της τάξης επικοινωνεί άμεσα με τους γονείς/κηδεμόνες και ενημερώνει τον/την Διευθυντή/-ντρια ή τον/την Προϊστάμενο/-η του σχολείου. Εάν το πρόβλημα δεν επιλυθεί, τότε γίνεται αναζήτηση του/της μαθητή/-τριας και της οικογένειάς του/της μέσω της αστυνομικής και της δημοτικής αρχής, καθώς και της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας. Στις περιπτώσεις που η ανωτέρω αναζήτηση δεν φέρει αποτέλεσμα, αναφέρεται η συστηματική και αδικαιολόγητη απουσία του/της μαθητή/-τριας και οι ενέργειες που έχουν γίνει στον/στην αρμόδιο/-α Διευθυντή/-ντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ο/η ίδιος/-α πραγματοποιεί σχετική αναζήτηση σε όλα τα σχολεία της οικείας Διεύθυνσης. Όταν και αυτή του/της η ενέργεια δεν φέρει αποτέλεσμα, τότε υποβάλλει σχετική αναφορά στον/στην αρμόδιο/-α Περιφερειακό/-ή Διευθυντή/-ντρια Εκπαίδευσης, ο/η οποίος/-α αναζητεί τον/την μαθητή/-τρια σε όλα τα σχολεία της οικείας περιφέρειας. Αν κι αυτό δεν ενδοκιμήσει, υποβάλλει σχετική αναφορά στη Διεύθυνση Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠΑΙΘ που συνοδεύεται από έκθεση, η οποία περιέχει τα στοιχεία της έρευνας που έγινε. Η αναζήτηση σε όλα τα σχολεία της χώρας γίνεται από τη Διεύθυνση Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας

(ΠΔ 79/2017/α.13).

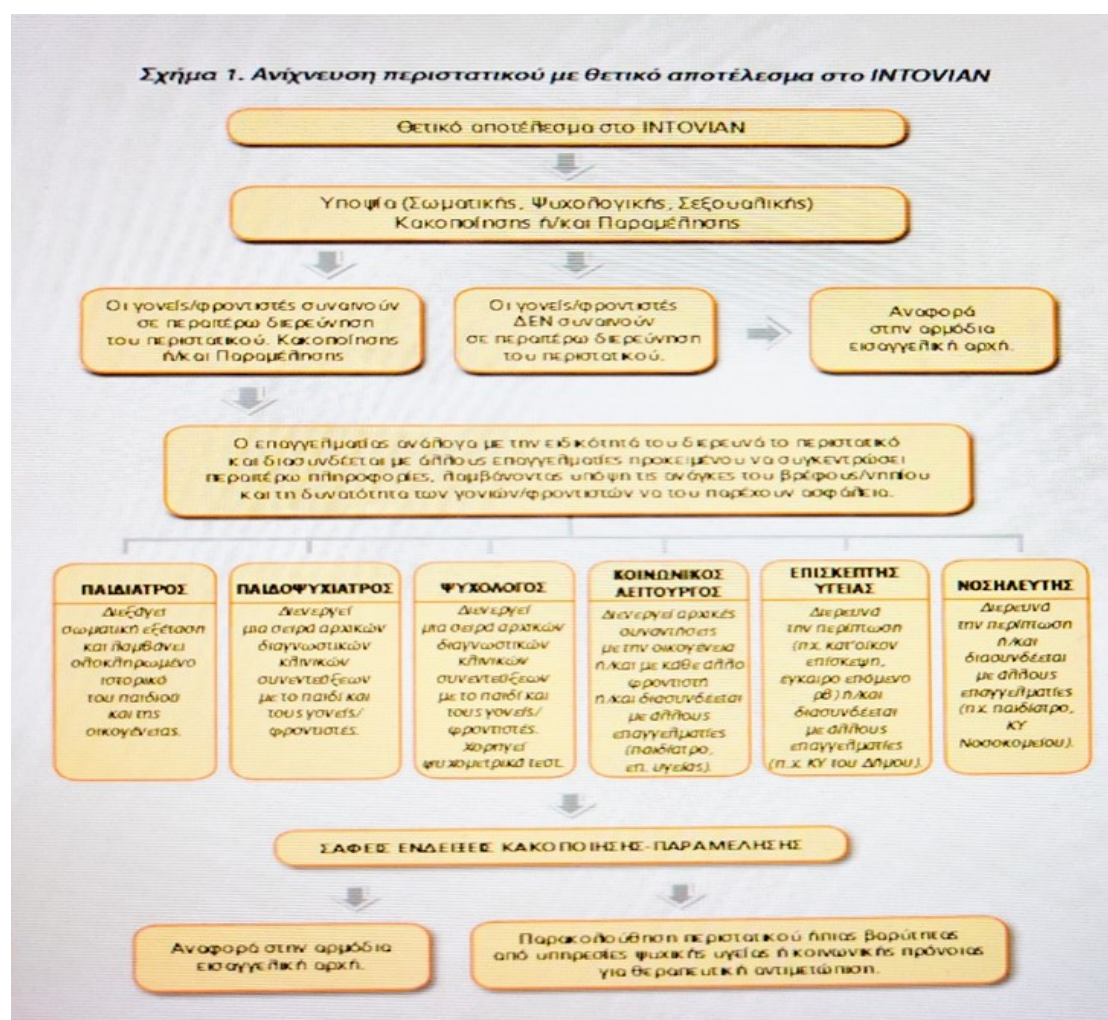
4.3.5.Οδηγός για Παιδιάτρους: Πρόγραμμα intovian-Προστασία Βρεφών και Νηπίων από την Ενδοοικογενειακή Βία²⁰⁶

²⁰⁶ Σχεδιασμός Διαγνωστικού Πρωτοκόλλου για την Κακοποίηση και Παραμέληση Βρεφών και Νηπίων και η Εφαρμογή του στο Σύστημα Δημόσιας Υγείας: <https://www.intovian.eu/>

Πρόκειται για ένα απλό και χρήσιμο διαγνωστικό Πρωτόκολλο για την Κακοποίηση και Παραμέληση Βρεφών και Νηπίων στο Σύστημα Δημόσιας Υγείας, και σε ιδιωτικά γραφεία παιδίατρων²⁰⁷, με στόχο την πρόωμη ή έγκαιρη την αναγνώριση οικογενειών σε υψηλό κίνδυνο για εκδήλωση ΚαΠα-π, ή οικογενειών που έχουν ήδη εκδηλώσει κακοποιητικές συμπεριφορές σε βάρος βρεφών ή νηπίων.

Υλικό εργαλείου²⁰⁸:

Το Εγχειρίδιο Χρήσης του Εργαλείου intovian για την ανίχνευση οικογενειών με βρέφη και νήπια σε πιθανό κίνδυνο για Κακοποίηση-Παραμέληση.

²⁰⁷ <https://ich-mhsw.gr/?p=663>

²⁰⁸ https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/Handbook_Intovian.pdf

4.3.6. BECAN - BALKAN EPIDEMIOLOGICAL STUDY ON CHILD ABUSE AND NEGLECT/ Επιδημιολογική Μελέτη για την Κακοποίηση και Παραμέληση του Παιδιού στα Βαλκάνια²⁰⁹

Το BECAN αποτελεί μια επιδημιολογική μελέτη/έρευνα πεδίου, με στόχο την χαρτογράφηση την παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης (ΚαΠα-π/CAN) στο γενικό πληθυσμό για παιδιά ηλικίας 11-16 ετών, που είτε παρακολουθούν σχολείο, είτε το έχουν εγκαταλείψει, καθώς και την αναγνώριση του αριθμού των αναφερθέντων περιστατικών ΚαΠα-π που έχουν καταγραφεί σε 8 βαλκανικά κράτη, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα²¹⁰. Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι ίδιοι μαθητές²¹¹, οι γονείς/φροντιστές τους²¹², αλλά και ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής σε τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες που υποδέχονται και διαχειρίζονται τέτοια περιστατικά²¹³.

Στο **Υλικό του Προγράμματος**, που διατίθεται σε ελληνικά, αγγλικά και όλες τις γλώσσες των Βαλκανίων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, περιλαμβάνονται τα παρακάτω²¹⁴:

- Η Επιδημιολογική Έρευνα BECAN για την Κακοποίηση και την Παραμέληση των Παιδιών στην Ελλάδα, την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κροατία, τη Ρουμανία, τη Σερβία και την Τουρκία (και στα αγγλικά)
- Έκθεση στα αγγλικά για τις 9 βαλκανικές χώρες – Epidemiological Survey on Child Abuse and Neglect (CAN) in 9 Balkan Countries²¹⁵
- Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης και Οδηγός Έρευνας για τα Τροποποιημένα ICAST-CH & ICAST-P ερωτηματολόγια τα οποία δημιουργήθηκαν από τη Διεθνή

---

²⁰⁹ <https://becanproject.eu/>

²¹⁰ <https://becanproject.eu/node/53>

²¹¹ https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/GR_ICAST-CH.pdf

²¹² https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/GR_ICAST-P.pdf

²¹³ <https://becanproject.eu/node/11>

²¹⁴ <https://ich-mhsw.gr/?p=788>

²¹⁵ https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/WP3%20National%20Report_Greece_EN.pdf

Εταιρεία για την Πρόληψη της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών [International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect]²¹⁶.

- Ερωτηματολόγιο ICAST-CH (ελληνικά, αγγλικά και λοιπές βαλκανικές γλώσσες)
- Ερωτηματολόγιο ICAST-P (ελληνικά, αγγλικά και λοιπές βαλκανικές γλώσσες)
- Εθνικές Εκθέσεις Δεικτών Επίπτωσης ΚαΠα-Π των καταγεγραμμένων περιστατικών ΚαΠα-Π στα ελληνικά, τα αγγλικά και τις γλώσσες των 9 βαλκανικών χωρών.
- Συνολική Έκθεση Δεικτών Επίπτωσης ΚαΠα-Π των καταγεγραμμένων περιστατικών ΚαΠα-Π για τις χώρες των Βαλκανίων.
- Εθνικές εκθέσεις για στατιστικά και χαρακτηριστικά κακοποίησης και παραμέλησης (σε εθνικό και βαλκανικό επίπεδο) σε δείγμα παιδιών ηλικίας 11-16 ετών που παράτησαν το σχολείο σε Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Ρουμανία, Τουρκία και συνολική έκθεση στα αγγλικά
- Πρωτόκολλο για την Εξαγωγή Πληροφοριών από ήδη υπάρχοντα αρχεία/βάσεις δεδομένων και Φόρμες Εξαγωγής Δεδομένων σε ελληνικά, αγγλικά και στις υπόλοιπες γλώσσες των βαλκανικών χωρών²¹⁷
- Εγχειρίδιο Διαδικασιών για τους/τις Ερευνητές/Ερευνήτριες σε ελληνικά, αγγλικά και στις υπόλοιπες γλώσσες των βαλκανικών χωρών²¹⁸
- Φόρμα Συλλογής Στοιχείων σχετικών με τους Φορείς/Οργανισμούς και τα Διαθέσιμα Αρχεία σε ελληνικά, αγγλικά και στις υπόλοιπες γλώσσες των βαλκανικών χωρών²¹⁹
- Φόρμα Συλλογής Στοιχείων που Συμπληρώνεται για Κάθε Περιστατικό σε ελληνικά, αγγλικά και στις υπόλοιπες γλώσσες των βαλκανικών χωρών²²⁰

²¹⁶ https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/BECAN_Training%20Manual%20ICAST-CH-P_Final%20Greek.pdf

²¹⁷ https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/D4_1%20WP4%20CBSS%20Protocol_GR.pdf

²¹⁸ https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/CBSS%20Operations%20Booklet_GR.pdf

²¹⁹

https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/CBSS%20Extraction%20Form%20Part%20I_V_02_GR.pdf

→ Αναφορά της κατάστασης τον Φεβρουάριο του 2010 σχετικά με την ΚΑΠΑΠ-Π στην Ελλάδα – Current Situation Concerning Child Abuse and Neglect (CAN) in Greece (February 2010)

Ενδεικτικά στοιχεία από την έρευνα πεδίου BECAN, καταδεικνύουν ότι για την ΚαΠα-π αναγνωρίζουμε, καταγράφουμε και αντιμετωπίζουμε μόνο την αιχμή του παγόβουνου της παιδική κακομεταχείρισης:

Είδος κακοποίησης	Αυτοαναφορές παιδιών	Στοιχεία περιπτώσεων που διαχειρίστηκαν οι υπηρεσίες (αριθμός περιστατικών που αναφέρθηκαν)
Σωματική Βία	47,38 %	0,18 %
Σεξουαλική Βία	9,54 %	0,07 %
Ψυχολογική Βία	70,02 %	0,53 %
Παραμέληση	26,41 %	0,46 %

- **8 στα 10 παιδιά έχουν υποστεί εμπειρία σωματικής και ψυχολογικής βίας**
- **2 στα 10 παιδιά έχουν υποστεί μια εμπειρία σεξουαλικής βίας**
- **3 στα 10 παιδιά αισθάνονται παραμελημένα**

4.3.7. ΕΚΚΑ – Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Το ΕΚΚΑ αποτελεί τον βασικό πυλώνα της πολιτείας, όσον αφορά την κοινωνική προστασία και πρόνοια, και ειδικότερα την παιδική προστασία²²¹.

²²⁰

https://becanproject.eu/sites/default/files/uploaded_images/CBSS%20Extraction%20Form%20Part%20II_V%2002_GR.pdf

²²¹ <https://ekka.org.gr/index.php/el/>

Λειτουργεί πολλές διαφορετικές υπηρεσίες και υλοποιεί/εποπτεύει/συντονίζει προγράμματα, που στοχεύουν στην έγκαιρη ανίχνευση, αναγνώριση και αντιμετώπιση της ΚαΠΑ-π, εφοδιάζοντας με κατάλληλα εργαλεία και συνεχιζόμενη επιμόρφωση τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής (π.χ., παιδαγωγούς, κοινωνικούς λειτουργούς, κ.ά.), αλλά και πιο πρόσφατα καταγράφοντας/χαρτογραφώντας τέτοια περιστατικά, με έμφαση στην εξαγωγή στατιστικών δεδομένων για την μεγιστοποίηση της λειτουργίας των υφιστάμενων υπηρεσιών και φορέων προς το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών και την υποστήριξη/ενδυνάμωση των οικογενειών.

Περισσότερες πληροφορίες και **χρήσιμο υλικό** μπορείτε να αναζητήσετε στους παρακάτω συνδέσμους που αφορούν:

- 24ωρη Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας ²²², στελεχωμένη με πιστοποιημένους επαγγελματίες του ΕΚΚΑ, για να προσφέρουν πληροφόρηση, παραπομπή και διασύνδεση, αλλά και να απαντήσουν σε ερωτήματα των Υπεύθυνων Προστασίας Ανηλίκων (ν.4837/2021, Α Μέρος), κατά την διαδικασία ανίχνευσης και αναφοράς περιστατικών ΚαΠΑ-π.
- Παροχή γενικών πληροφοριών, ενημέρωση για το θεσμικό πλαίσιο, ανανεούμενο υλικό ευαισθητοποίησης, περιοδικά σεμινάρια επιμόρφωσης, με στόχο την υλοποίηση, παρακολούθηση, συντονισμό του ρόλου του Υπευθύνου Προστασίας Ανηλίκων (ν.4832/2021), αλλά και την ψηφιακή καταγραφή αναφορών για περιστατικά ή υπόνοια περιστατικών ΚαΠΑ-π. Ως Εθνικό Σύστημα Καταγραφής και Παρακολούθησης Περιστατικών Κακοποίησης Ανηλίκων ορίζεται ο συντονιστικός μηχανισμός, στον οποίο γίνεται καταγραφή και παρακολούθηση όλων των γνωστοποιήσεων περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων που υποβάλλονται από τους Υπευθύνους Προστασίας Ανηλίκων (Υ.Π.Α.) των Φορέων Παιδικής

---

²²² <https://ekka.org.gr/index.php/el/tilefonikes-grammes>

Προστασίας του δημοσίου ή ιδιωτικών φορέων.

4.3.8. Raising a Child – Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής

Το έργο «Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής» υλοποιήθηκε στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία με επίκεντρο τις φυλακισμένες μητέρες και την πρόληψη και καταπολέμηση της ΚαΠα-π των παιδιών φυλακισμένων γονιών (12/2009-02/2012)²²³.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα DAPHNE III «Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής – Raising a Child through Prison Bars», υλοποιήθηκε στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, και είχε την παρακάτω στοχοθεσία:

- i) την υποστήριξη και ενδυνάμωση των φυλακισμένων μητέρων και υποψήφιων μητέρων ως προς τη διαχείριση των προσωπικών τους εμπειριών βίας [είτε Βίας μεταξύ Ερωτικών Συντρόφων (ΒΕΣ) είτε εμπειριών Κακοποίησης-Παραμέλησης κατά την παιδική τους ηλικία (ΚαΠα-Π)] καθώς και στην ενίσχυση του γονεϊκού τους ρόλου
- ii) την πρόληψη και καταπολέμηση της Κακοποίησης και Παραμέλησης των παιδιών φυλακισμένων γονιών
- iii) την παροχή υποστήριξης στα παιδιά των φυλακισμένων γονιών, έτσι ώστε να διακοπεί ο κύκλος της βίας και να ενισχυθεί η ψυχική ανθεκτικότητα (resilience) των παιδιών.

Στη διάρκεια του προγράμματος πραγματοποιήθηκε έρευνα και συλλογή δεδομένων από 3 χώρες της Ευρώπης (Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία) με στόχο τη χαρτογράφηση του πληθυσμού των κρατούμενων μητέρων όσον αφορά τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και τα προβλήματα που

²²³ <https://ich-mhsw.gr/?p=791>

αντιμετωπίζουν οι κρατούμενες μητέρες, τα παιδιά τους και οι οικογένειές τους, την έκταση της Κακοποίησης-Παραμέλησης των παιδιών και την ποιότητα του συναισθηματικού δεσμού τόσο των κρατούμενων μητέρων όσο και των παιδιών τους, τις εμπειρίες βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων των κρατούμενων μητέρων και την ψυχική υγεία των παιδιών των φυλακισμένων γονέων.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από το Δεκέμβριο του 2009 έως και το Φεβρουάριο του 2012 οι παρακάτω δράσεις σε Βουλγαρία, Ελλάδα και Ρουμανία:

- Διεξαγωγή Έρευνας σε πληθυσμό κρατούμενων μητέρων και παιδιών κρατούμενων γονιών & Έρευνας Αναγκών (σε κρατούμενες μητέρες & το επιστημονικό προσωπικό των γυναικείων φυλακών)
- Ομάδες Στήριξης Μητέρων & Δράσεις για την Ενίσχυση των Οικογενειακών Δεσμών, συνολικά σε πέντε γυναικείες φυλακές στις τρεις Βαλκανικές χώρες (σε μία γυναικεία φυλακή στη Βουλγαρία, σε δυο στην Ελλάδα και στη Ρουμανία αντίστοιχα),
- Ομάδες Στήριξης Παιδιών κρατούμενων γονιών μέσω θεατρικού παιχνιδιού,
- Σεμινάρια Ευαισθητοποίησης του σωφρονιστικού προσωπικού και Εκπαίδευσης του επιστημονικού προσωπικού των γυναικείων φυλακών και
- Δημιουργία Υποστηρικτικού Υλικού

Στις δράσεις του προγράμματος συμμετείχαν 269 φυλακισμένες μητέρες και 132 παιδιά φυλακισμένων γονέων που έλαβαν μέρος στις Ομάδες Στήριξης, αλλά και 81 παιδιά κρατούμενων μητέρων που συμμετείχαν στις δράσεις ενίσχυσης των οικογενειακών δεσμών που υλοποιήθηκαν σε 5 γυναικείες φυλακές²²⁴.

Υλικό Προγράμματος:

---

²²⁴ <http://www.mothers-in-prison.eu/>

- Ομάδες Συζήτησης για Μητέρες²²⁵
- Εγχειρίδιο για Επαγγελματίες²²⁶
- Θεατρικό Εργαστήριο «Ωραία Όρια» «δεν μπορούμε να μεταμορφώσουμε τον κόσμο... αν δεν μεταμορφώσουμε τον ίδιο μας τον εαυτό»²²⁷
- Φυλλάδιο για τα παιδιά²²⁸
- Φυλλάδιο για τις φυλακισμένες μητέρες²²⁹

4.3.9. Προτεινόμενο Πρωτόκολλο Διαχείρισης Αφαίρεσης Επιμέλειας Ανήλικου-θύματος ΚαΠα-π, με πρωτοβουλία της Εισαγγελέως Ανηλίκων κυρίας Δήμητρας Τσιαρδακλή²³⁰

Συνοπτική περιγραφή του σκεπτικού, των διαδικασιών και του προτεινόμενου πρωτοκόλλου (βλ. σχετική ομιλία της Εισαγγελέως κυρίας Τσιαρδακλή²³¹):

- 18-10-2018, συνάντηση εργασίας στα γραφεία της Εισαγγελέως Ανηλίκων Θεσσαλονίκης (ΕΑΘ), κυρίας Δήμητρας Τσιαρδακλή, με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς παιδικής προστασίας της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΚΛ δήμων, ΚΛ και παιδοψυχιάτρους των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, εκπροσώπους φορέων παιδικής προστασίας, αστυνομικούς του Τμήματος Ανηλίκων της Δ/σης Ασφάλειας Θεσσαλονίκης)

²²⁵ http://www.mothers-in-prison.eu/sites/default/files/1/GR_Guide_Support%20Group%20with%20Imprisoned%20Mothers.pdf

²²⁶ http://www.mothers-in-prison.eu/sites/default/files/1/GR_Manual%20for%20Professionals.pdf

²²⁷ http://www.mothers-in-prison.eu/sites/default/files/1/GR_Guide_Support%20Group%20with%20Children.pdf

²²⁸ http://www.mothers-in-prison.eu/sites/default/files/1/GR_Leaflet%20for%20children%20of%20imprisoned%20mothers.pdf

²²⁹ http://www.mothers-in-prison.eu/sites/default/files/1/GR_Leaflet%20for%20imprisoned%20mothers.pdf

²³⁰ <https://ppothess.gr/anilika/>

²³¹ https://drive.google.com/file/d/1_b97-1oWF9g1l8igJ2HA6AGAHP3zl7ta/view

- Σε επαρχιακές πόλεις τα προβλήματα αποτελεσματικής δικτύωσης, διεκπεραίωσης και υποστήριξης παιδιού και οικογένειας είναι περισσότερα, λόγω απουσίας δομών και άλλων εξειδικευμένων υπηρεσιών
- Καταγγελίες που υποβάλλονται στις εισαγγελίες, αφορούν στην έκθεση παιδιών σε κίνδυνο εξαιτίας κακοποίησης ή παραμέλησης αυτών από τους γονείς ή φροντιστές τους, με υποθέσεις δύσκολες ή τραγικές, που απαιτούν προστατευτικά την αφαίρεση της επιμέλειας τους
- Για τις μακροχρόνιες συνέπειες αυτών των καταστάσεων που βιώνουν τα παιδιά, ευθύνονται οι ΚΛ που επιφορτίζονται μια τεράστια ευθύνη, οι παιδοψυχίατροι που αντιμετωπίζουν τα παιδιά ως περιστατικά προς διευθέτηση, οι παιδίατροι που συχνά αρνούνται τη νοσηλεία παιδιών με επιστημονικά επιχειρήματα, οι φορείς παιδικής προστασίας που αποπέμπουν τις εισαγωγές παιδιών στην βάση διατάξεων και εσωτερικών κανονισμών, και οι εισαγγελικοί λειτουργοί στο ότι δεν φροντίζουν για την δημιουργία ενός δικτύου συνεργασίας προς όφελος των παιδιών, αλλά αρκούνται να αποτελούν μέρος ενός δικτύου κοινών αντιστάσεων
- Ένα τέτοιο δίκτυο συνεργασίας στην βάση ενός πρωτόκολλου που θα διέπει την διαδικασία αφαίρεσης της επιμέλειας παραμελημένων και κακοποιημένων παιδιών από τους γονείς ή φροντιστές τους, στοχεύει στην ενιαία και διεπιστημονική προσέγγιση, παρέχοντας κατευθυντήριες γραμμές σε όλους τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής , που εμπλέκονται άμεσα στην παραπάνω διαδικασία
- Η στοχοθεσία ενός τέτοιου πρωτοκόλλου αφορά στην ελαχιστοποίηση της δευτερογενούς θυματοποίησης, που είναι συχνά συνυφασμένη με την διαδικασία απομάκρυνσης του παιδιού από το περιβάλλον του και της τοποθέτησης του σε φορέα παιδικής προστασίας, καθώς και στην θέσπιση μιας ενιαίας διαδικασίας, που θα διασφαλίζει την προστασία και ευημερία των ανηλίκων
- Αποστροφή έφηβης σε αστυνομικό τμήμα **«σήμερα είναι το τέλος, δεν επιθυμώ να γυρίσω σπίτι μου!»**
- Κωδικοποίηση των παθογενειών της διαδικασίας αφαίρεσης της επιμέλειας κακοποιημένων και παραμελημένων ανηλίκων, από την στιγμή της

υποψίας/υπόνοιας, μέχρι την τοποθέτηση τους σε φορέα παιδικής προστασίας (τώρα πια μιλάμε για ανάδοχη φροντίδα):

- Η εισαγγελική παραγγελία διενέργειας κοινωνικής έρευνας προς τον ΚΛ, περιορίζεται στην αποστολή τυποποιημένης εντολής διερεύνησης συνθηκών διαβίωσης ανηλίκου, χωρίς περαιτέρω πληροφορίες για το συμβάν, αλλά και για τυχόν προγενέστερη εμπλοκή κοινωνικής υπηρεσίας
- Εφόσον μετά την διενέργεια της κοινωνικής έρευνας κρίνεται σκόπιμη η παιδοψυχιατρική εκτίμηση παιδιού ή φροντιστών, περιορίζεται στην αποστολή τυποποιημένης εντολής χωρίς περαιτέρω πληροφορίες που έχει συλλέξει ο ΚΛ, γεγονός που δυσχεραίνει το έργο των παιδοψυχιάτρων, λόγω της ωραιοποιημένης κατάστασης που θα παρουσιάσουν οι φροντιστές, εξαιτίας του φόβου απώλειας της επιμέλειας του ανηλίκου
- Ο ΚΛ συχνά δεν ενημερώνεται για τις εκτιμήσεις των ειδικών ψυχικής υγείας που εξέτασαν το παιδί ή τους φροντιστές του, ενώ δεν έρχεται σε επαφή μαζί τους πριν συντάξει την δική του έκθεση, με αποτέλεσμα να σηκώνει μόνος όλο το βάρος της απόφασης για την απομάκρυνση ή μη ενός ανηλίκου από το οικογενειακό του περιβάλλον
- Ακόμα και στις περιπτώσεις που η ψυχοσωματική ακεραιότητα ενός παιδιού δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο, οι δε φροντιστές του είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν με τους αρμόδιους φορείς, ο Εισαγγελέας εκδίδει παραγγελία μεταφοράς του ανηλίκου στην παιδιατρική κλινική του εφημερεύοντος νοσοκομείου, προκειμένου να διενεργηθούν οι ιατρικές και ψυχιατρικές εξετάσεις που απαιτούνται από τους φορείς παιδικής προστασίας, για να εξετάσουν το αίτημα εισαγωγής του στην δομή τους
- Η απομάκρυνση του παιδιού πραγματοποιείται από αστυνομικούς του Τμήματος Ανηλίκων της Δ/σης Ασφάλειας ή του οικείου Α.Τ., συνήθως χωρίς την παρουσία του ΚΛ που διενήργησε την κοινωνική έρευνα, από το σπίτι ή το σχολείο του
- Δεν υπάρχει καμία προηγούμενη ενημέρωση από τον Εισαγγελέα προς τους γονείς και το παιδί για την ημέρα και ώρα πραγματοποίησης της απομάκρυνσης

- Το παιδί βιώνει όλη την διαδικασία, χωρίς να συνοδεύεται από κάποιο γνωστό πρόσωπο, όπως ο ΚΛ, αλλά από άγνωστους αστυνομικούς, χωρίς τα προσωπικά του αντικείμενα, και χωρίς να γνωρίζει συνήθως πού πάει και πού θα καταλήξει
- Εάν το παιδί έχει συμπληρώσει τα 14 με 16 έτη, δεν γίνεται δεκτό στην παιδιατρική κλινική, ενώ συχνά δημιουργείται πρόβλημα και στην παθολογική κλινική όπου τελικά οδηγείται
- Η δε εισαγωγή το παιδιού στην παιδιατρική κλινική του εφημερεύοντος νοσοκομείου, γίνεται επίσης χωρίς ενημέρωση της κοινωνικής υπηρεσίας του νοσοκομείου
- Η παραμονή του παιδιού στην παιδιατρική κλινική έχει πολλές φορές μακρά και όχι βραχεία διάρκεια, λόγω του ότι:
  - Οι ιατρικές εξετάσεις είναι διαφορετικές για κάθε φορέα παιδικής προστασίας και κάποιες χρονοβόρες
  - Οι φορείς παιδικής προστασίας απαιτούν παιδοψυχιατρική εκτίμηση, αλλά παιδοψυχιατρικές κλινικές δεν διαθέτουν όλα τα νοσηλευτικά ιδρύματα της περιφέρειας – επαρχίας
  - Υφίσταται πρόβλημα φύλαξης του παιδιού στο νοσοκομείο, ενώ διάφοροι εθελοντές εναλλάσσονται ανά τρίωρο για δημιουργική απασχόληση
  - Μετά το πέρας των εξετάσεων ο Εισαγγελέας εκδίδει διάταξη αφαίρεσης της επιμέλειας (α.1532 ΑΚ) και ανάθεσης της σε φορέα παιδικής προστασίας, χωρίς απαραίτητα να προηγείται ενημέρωση των υπευθύνων του φορέα, και πάλι με συνοδεία αστυνομικών, χωρίς παρουσία του ΚΛ της υπηρεσία πρόνοιας ή του νοσοκομείου
- Στο πρώτο μέρος του Πρωτοκόλλου, ορίζονται οι προαναφερόμενοι στόχοι του, περιγράφονται οι παθογένειες του υφιστάμενου συστήματος αφαίρεσης επιμέλειας, και πραγματοποιείται μια συνοπτική αναφορά του νομοθετικού πλαισίου και δίνονται οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί των όρων βία, παραμέληση, και κακοποίηση (ενδεικτικά: ορισμός βίας, ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης, σεξουαλικής κακοποίησης, παραμέλησης)
- Στο δεύτερο μέρος του Πρωτοκόλλου, αποσαφηνίζονται οι ρόλοι, τα καθήκοντα, και οι ευθύνες των επαγγελματιών που εμπλέκονται στην διαδικασία, απεικονίζεται η χρονική ακολουθία των επιμέρους σταδίων, και

εξασφαλίζεται ένα πλέγμα προστασίας και ανταπόκρισης από μέρους των αρχών, των υπηρεσιών και των εμπλεκόμενων επαγγελματιών [περιλαμβάνονται οι ενέργειες που ακολουθούν την υποβολή στο Τμήμα Ανηλίκων της Εισαγγελίας αναφοράς, με την οποία καταγγέλλεται ότι ένα ανήλικο άτομο κινδυνεύει, λόγω παραμέλησης (κακοποίησης) εκ μέρους των γονέων/φροντιστών του]

▪ Διαδικασία:

-- Ο Εισαγγελέας διαβιβάζει την καταγγελία στην αρμόδια υπηρεσία προστασίας του πολίτη με παραγγελία προκαταρκτικής εξέτασης, ενώ παραγγέλλει και την διενέργεια κοινωνικής έρευνας από την αρμόδια κοινωνική υπηρεσία του Δήμου, με συνημμένο έγγραφο ενημέρωσης σχετικά με το συμβάν , την τυχόν παλιότερη κοινωνική έρευνα στην οικογένεια, καθώς και οτιδήποτε άλλο θα βοηθήσει το έργο του ΚΛ

-- Ο ΚΛ πραγματοποιεί συναντήσεις με την οικογένεια και το παιδί, αποτελώντας τον συνδετικό κρίκο με την υπόλοιπη διεπιστημονική ομάδα. Ο ρόλος του πολυδιάστατος και σημαντικός (είναι παρών σε όλα τα στάδια της διαδικασίας απομάκρυνσης του ανηλίκου , μέχρι την τοποθέτηση του στον φορέα παιδικής προστασίας / εκτιμά την γονική επάρκεια, τα δυναμικά της οικογένειας, την αλληλεπίδραση κάθε γονέα με το παιδί του, την σχέση του ζεύγους, τα δυνατά και τα δυσλειτουργικά στοιχεία κάθε μέλους)

-- Ακολούθως, εφόσον ο ΚΛ κρίνει ότι υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ΚαΠα-π του ανηλίκου, και κρίνει απαραίτητη την παιδοψυχιατρική εκτίμηση και την ψυχιατρική εκτίμηση των γονέων, υποβάλει αίτημα στον Εισαγγελέα, ο οποίος καλεί τους γονείς και ανακοινώνει την ανάγκη διενέργειας των προαναφερόμενων εξετάσεων, για την ολοκλήρωση της διενεργούμενης κοινωνικής έρευνας. Στην συνέχεια, εκδίδει την σχετική παραγγελία και μετά την ολοκλήρωση της/τους και την υποβολή των σχετικών Εκθέσεων στον Εισαγγελέα, ο ΚΛ, ο παιδοψυχίατρος και ο ψυχίατρος, καλούνται σε διεπιστημονική συνεδρίαση, προκειμένου να καταλήξουν από κοινού σε ασφαλές συμπέρασμα, σχετικά με την δυνατότητα ή μη των γονέων/φροντιστών να ανταποκριθούν στο ρόλο τους.

- Εάν κριθεί απαραίτητη η απομάκρυνση του ανηλίκου από το οικογενειακό περιβάλλον για την διασφάλιση της ψυχοσωματικής ακεραιότητας του, ακολουθείται η παρακάτω προτεινόμενη διαδικασία :

  - Εφόσον η ψυχοσωματική ακεραιότητα του ανηλίκου δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο, και οι γονείς/φροντιστές ενδιαφέρονται για το παιδί και είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν με τους αρμόδιους φορείς προς το συμφέρον του, ο Εισαγγελέας τους ενημερώνει για την ανάγκη υποβολής του σε ιατρικές εξετάσεις, για την ολοκλήρωση της κοινωνικής έρευνας και την δυνατότητα τοποθέτησης του σε κατάλληλο φορέα παιδικής προστασίας
  - Ο Εισαγγελέας επικοινωνεί με την κοινωνική υπηρεσία του εφημερεύοντος νοσοκομείου, προγραμματίζει την άμεση διενέργεια των εξετάσεων, που είναι πλέον ενοποιημένες για όλους τους φορείς παιδικής προστασίας. Οι γονείς (και ο ΚΛ που διενήργησε την κοινωνική έρευνα) συνοδεύουν το παιδί για τις εξετάσεις αυτές
  - Μετά το πέρας των εξετάσεων, ο Εισαγγελέας αποστέλλει τα αποτελέσματα στον ΚΛ, προκειμένου να αναζητήσει κατάλληλο πλαίσιο παιδικής προστασίας
  - Μόλις βρεθεί το κατάλληλο πλαίσιο, ο ΚΛ αποστέλλει την Κοινωνική Έκθεση στον Εισαγγελέα με την πρόταση να τοποθετηθεί το παιδί στον φορέα που το έχει αποδεχθεί
  - Στην συνέχεια ο Εισαγγελέας εκδίδει διάταξη του α. 1532 ΑΚ και διατάσσει την αφαίρεση της επιμέλειας του ανηλίκου από τους γονείς/φροντιστές και την τοποθέτηση του σε φορέα παιδικής προστασίας
  - Οι γονείς και ο ανήλικος ενημερώνονται από τον Εισαγγελέα για την ημέρα και ώρα της διαδικασίας απομάκρυνσης, προκειμένου το παιδί να είναι προετοιμασμένο, να έχει μαζί του τα προσωπικά του αντικείμενα που επιθυμεί. Συμμετέχουν στην διαδικασία αστυνομικοί του Τμήματος Ανηλίκων της Δ/νσης Ασφαλείας και απαραίτητα ο ΚΛ που διενήργησε την κοινωνική έρευνα
- Εάν κριθεί απαραίτητη η απομάκρυνση του ανηλίκου από το οικογενειακό περιβάλλον για την διασφάλιση της ψυχοσωματικής ακεραιότητας του, ακολουθείται η παρακάτω προτεινόμενη διαδικασία :

  - Εφόσον υφίσταται παραμέληση ανηλίκου από τους γονείς/φροντιστές του,

οι οποίοι είναι απρόθυμοι να συνεργαστούν με τους αρμόδιους φορείς, ή σε περίπτωση που υφίσταται κακοποίηση, και αυτό διαπιστώνεται από τον ΚΛ, μετά την διενέργεια της κοινωνικής έρευνας, υποβάλει στον Εισαγγελέα Έκθεση Κοινωνικής Έρευνας με πρόταση για απομάκρυνση του παιδιού και τοποθέτησή του σε φορέα παιδικής προστασίας, εάν δεν υφίσταται κατάλληλο πρόσωπο φροντίδας του στο ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, για να αναλάβει την επιμέλεια του (???) αναδοχή)

-- Ο Εισαγγελέας εκδίδει άμεσα διάταξη του α. 1532 ΑΚ προσωρινής φιλοξενίας σε φορέα, που δύναται να υποδεχθεί προσωρινά τον ανήλικο, μέχρι την οριστική τοποθέτησή του, για να μην παρατείνεται η παραμονή του στο νοσοκομείο, καθώς και παραγγελία υποβολής του σε ιατρικές εξετάσεις στην παιδιατρική κλινική του εφημερεύοντος νοσοκομείου, ανεξάρτητα από την ηλικία του παιδιού, οι οποίες είναι ενοποιημένες για όλους τους φορείς παιδικής προστασίας, και ολοκληρώνονται αυθημερόν

-- Ταυτόχρονα ο Εισαγγελέας παραγγέλλει την -σε εύλογο χρόνο- διενέργεια παιδοψυχιατρικής εκτίμησης του ανηλίκου στην παιδοψυχιατρική κλινική του εφημερεύοντος –κατά την ημέρα της παραγγελίας- νοσοκομείου

-- Κατά την απομάκρυνση του ανηλίκου έως και την τοποθέτησή του σε φορέα παιδικής προστασίας παρίσταται υποχρεωτικά ο ΚΛ που διενήργησε την κοινωνική έρευνα, και σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ο Εισαγγελέας (Ανηλίκων)

-- Εφόσον με βάση τα αποτελέσματα των εξετάσεων (ιατρικών και παιδοψυχιατρικών), που γνωστοποιεί ο Εισαγγελέας στον ΚΛ, ο ανήλικος γίνει δεκτός σε κάποιο φορέα παιδικής προστασίας, (ο Εισαγγελέας) εκδίδει διάταξη του α 1532 ΑΚ και διατάσσει την αφαίρεση επιμέλειας του ανηλίκου και την ανάθεση της στο φορέα παιδικής προστασίας.

▪ Στόχος:

-- η εξυπηρέτηση της διττής ανάγκης, τόσο της διενέργειας των απαραίτητων εξετάσεων, όσο και της βραχείας φιλοξενίας των ανηλίκων, μέχρι την τοποθέτησή τους σε αναδοχή, από ένα αυτοτελές τμήμα εντός νοσηλευτικών ιδρυμάτων.

-- η δημιουργία ενός μητρώου, όπου πλέον καταγράφονται όλοι οι φορείς

παιδικής προστασίας και οι ιδιαιτερότητες τους, όπως και ένα μητρώο αναδόχων οικογενειών, τα οποία διαχειρίζεται και συντονίζει το ΕΚΚΑ, και υποχρεούνται να ενημερώνουν συστηματικά το ΕΚΚΑ για την διαθεσιμότητα τους, και για τις περιπτώσεις νέων τοποθετήσεων ανηλίκων ή επιστροφής αυτών στην φυσική οικογένειά τους

- Επιμέρους στόχοι (κα. Τσιαρδακλή):
    - Οργάνωση της συνέχειας στην φροντίδα των παιδιών και των φυσικών οικογενειών τους, ώστε αυτά να επιστρέφουν σπίτι τους, στις περιπτώσεις που είναι εφικτό
    - Ανάπτυξη συνοδευτικών υπηρεσιών φροντίδας για την υποστήριξη του παιδιού και της φυσικής οικογένειας, γιατί το οφείλουμε τουλάχιστον απέναντι στο κάθε ευάλωτο παιδί.
    - Ας μην χαθούμε λοιπόν πίσω από τις δομές που στελεχώνουμε, ας μετατρέψουμε το τυπικό σε ουσιαστικό, την ρουτίνα σε προσφορά.
    - Την διαφορά την κάνουν οι άνθρωποι που νοιάζονται.

  - Τα λόγια ενός παιδιού στο σύστημα παιδικής προστασίας προς την Εισαγγελέα: «Κυρία Εισαγγελέα, σας παρακαλούμε πολύ, αφήστε μας στους γονείς μας, στην μαμά και στον μπαμπά'. Εμείς δεν αντέχουμε άλλο μακριά από τους γονείς μας. Άμα είμαστε και άλλο μακριά από τους γονείς μας, θα πεθάνουμε. Έχουμε δικαίωμα να είμαστε με τους γονείς μας, όπως και εσείς θα πάτε στο σπίτι σας το βράδυ και θα δείτε τα παιδιά σας, όπως και αυτά θα δούνε εσάς... Αγαπάμε τους γονείς όπως το ίδιο μας αγαπάνε και αυτοί... Αφήστε μας στους γονείς μας. Αυτοί ζούνε για εμάς και εμείς για αυτούς».
- Τελικά μόνο η αγάπη θεραπεύει τον άνθρωπο.**

4.3.10. Δράσεις του ΜΚΟ ΕΛΙΖΑ για την καταπολέμηση της ΚαΠα-π

ΣΚΟΠΟΣ

Η πρόληψη της παραμέλησης και όλων των μορφών κακοποίησης των παιδιών.

Η πρόωγη παρέμβαση προκειμένου να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για την παραμονή του παιδιού στη βιολογική του οικογένεια και η υποστήριξή της μέσα από την ενίσχυση υποστηρικτικών δομών. Η επιμόρφωση των επαγγελματιών που εργάζονται κοντά σε παιδιά. Η ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της κοινωνίας για την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας στα παιδιά.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Η δημιουργία ενός αρραγούς, υποστηρικτικού δικτύου γύρω από την προστασία του παιδιού και της οικογένειας. Η καταγραφή των ευάλωτων κοινωνικά/οικονομικά οικογενειών ανά γεωγραφική περιοχή και η αποτύπωση των προβλημάτων της μέσης ελληνικής οικογένειας. Ο σχεδιασμός εθνικής στρατηγικής βάσει της καταγραφής και αποτύπωσης. Η στελέχωση προνοϊακών κρατικών δομών και η επιμόρφωση των ανθρώπων που εργάζονται σε αυτές, για τη στήριξη των οικογενειών. Η στενή συνεργασία όλων των φορέων για το παιδί, προς όφελος του.

ΟΡΑΜΑ

Μια κοινωνία που θα ενώνει τη φωνή της στο πρόσταγμα για Μηδενική Ανοχή στην Κακοποίηση του Παιδιού και μία Πολιτεία που θα προλαμβάνει το θλιβερό φαινόμενο της κακομεταχείρισης παιδιών, με την εφαρμογή όλων των δοκιμασμένων Καλών Πρακτικών.

Δράσεις²³²:

Η ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΙΖΑ 10454²³³ θέλει:

- να βοηθήσει εργαζόμενους που βρίσκονται κοντά σε παιδιά, που αντιλαμβάνονται ή υποψιάζονται ότι ένα παιδί παραμελείται ή και κακοποιείται ψυχικά, σωματικά, σεξουαλικά.
- να προστατεύσει παιδιά, προσφέροντας πλαισίωση στους καλούντες, λύνοντας απορίες αναφορικά με νομικά και διαδικαστικά θέματα αναφορών περιστατικών παραμέλησης ή/και κακοποίησης.

²³² <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/>

²³³ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/grammi-eliza-10454/>

→ προσφέρει ψυχολογική ενδυνάμωση για τη διερεύνηση ενός περιστατικού με υποψία παραμέλησης ή και κακοποίησης και ψυχολογική στήριξη για την ορθή αντιμετώπιση και ενδεχόμενη αναφορά του περιστατικού.

Υπηρεσίες της γραμμής:

Ψυχολογική υποστήριξη και καθοδήγηση

Οι άνθρωποι που αλληλοεπιδρούν με παιδιά, κυρίως από την επαγγελματική τους θέση -εκπαιδευτικοί, γιατροί, νοσηλευτές, φροντιστές, βρεφονηπιαγωγοί- είναι πολλαπλά επιβαρυνμένοι, με πρόσθετη ευθύνη την προστασία του παιδιού και την ίδια στιγμή, του οργανισμού στον οποίο εργάζονται αλλά και του επαγγελματικού θεσμού που εκπροσωπούν.

Ο άνθρωπος που βρίσκεται κοντά σε παιδιά, είτε ως επαγγελματίας, όπως εκπαιδευτικός, προπονητής, γιατρός, είτε και ως εθελοντής, όπως ομαδάρχης σε κατασκήνωση, και καλεί στη ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΙΖΑ 10454, πλαισιώνεται προσωπικά για να μπορέσει καταρχάς να διαχειριστεί τις δικές του σκέψεις, αμφιβολίες, δράσεις, αντιδράσεις αλλά και για να μπορέσει να αποφασίσει με ποιον τρόπο θα ανταποκριθεί στο περιστατικό που τον απασχολεί.

Οι επαγγελματίες που χειρίζονται τη ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΙΖΑ 10454, θα σας ακούσουν με μεγάλη προσοχή και με τις γνώσεις και την εμπειρία τους, θα σας προσφέρουν καθοδήγηση και θα σας βοηθήσουν στη διαχείριση του περιστατικού του παιδιού και του άμεσου περιβάλλοντός του.

Καθοδήγηση σχετικά με διαδικαστικά νομικά ζητήματα (εφαρμογή πρωτοκόλλων, διαδικασία και φορείς για την αναφορά, ειδικές περιπτώσεις διαχείρισης φερόμενων περιστατικών από επαγγελματίες)

Για τις επώνυμες και ανώνυμες αναφορές δίνονται κατευθυντήριες οδηγίες στο άτομο που καλεί για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να υποβάλει την αναφορά του για κάποιο περιστατικό με υποψία κακοποίησης παιδιού, καθώς και τα ονόματα και στοιχεία των φορέων, στους οποίους μπορεί να απευθύνει την αναφορά του.

Στους καλούντες παρέχεται συμβουλευτική, σε σχέση με την εφαρμογή των Πρωτοκόλλων που εφαρμόζονται «συγκεκριμένα» (in concreto), στις διαφορετικές περιπτώσεις διαχείρισης περιστατικών με υποψία κακοποίησης, ανάλογα με τη μορφή της κακοποίησης.

Οι επαγγελματίες της ΓΡΑΜΜΗΣ ΕΛΙΖΑ 10454, παρέχουν στους καλούντες βασικές κατευθυντήριες αρχές, σχετικά με ειδικά προβλεπόμενες διαδικασίες, όπως ορίζονται με νόμο, για ειδικές κατηγορίες επαγγελματιών, όπως για παράδειγμα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε σχέση με το Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, κ.ά., αποσαφηνίζοντας έτσι και την «υποχρεωτικότητα» των αναφορών σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ώρες λειτουργίας της γραμμής: Δευτέρα έως Παρασκευή 10:00-18:00.

ΜοΦΑΠ (Νοσοκομειακές Μονάδες)-Μονάδες Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών²³⁴:

Είναι διαπιστωμένο ότι οι ανάγκες των παιδιών που κινδυνεύουν από κακοποίηση/παραμέληση απαιτούν τον συντονισμό και τη συνεργασία ομάδων προστασίας, εντός του νοσοκομείου.

Οι Στόχοι των Μονάδων:

- **Η έγκαιρη ανίχνευση, η ολοκληρωμένη αξιολόγηση και η ιατρική φροντίδα παιδιών με κάθε μορφή κακοποίησης – παραμέλησης**
- **Η συνεργασία με οποιονδήποτε επαγγελματία χρειαστεί για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των παιδιών και των οικογενειών τους**
- **Η άρτια ενημέρωση της Εισαγγελίας**

Οι Μονάδες αποτελούν τους πρώτους στην Ελλάδα νοσοκομειακούς χώρους για:

- την εξέταση και την παρακολούθηση βρεφών και παιδιών με υποψία κακοποίησης/ παραμέλησης
- τον συντονισμό της διεπιστημονικής φροντίδας, που περιλαμβάνει όλες τις ομάδες επαγγελματιών που καλούνται να διαχειριστούν περιστατικά κακοποίησης, π.χ. ιατρός, νοσηλεύτης, κοινωνικός λειτουργός, επαγγελματίας ψυχικής υγείας, ιατροδικαστής, αστυνομικός κ.ά.
- την ανάπτυξη γραπτών πρωτοκόλλων/κατευθυντηρίων οδηγιών για την αναγνώριση και διαχείριση περιστατικών κακοποιημένων/παραμελημένων παιδιών

²³⁴ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/nosokomeiakas-monades/>

- τη διαμόρφωση ερευνητικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης της κακοποίησης
- τη συλλογή δεδομένων για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση επιστημονικά τεκμηριωμένων στρατηγικών πρόληψης και διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης/παραμέλησης παιδιών

Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, οι Μονάδες διαθέτουν ένα ιατρείο κατάλληλα διαμορφωμένο και φιλικό για την εξέταση των παιδιών, καθώς και έναν χώρο συνάντησης και εργασίας για όλους όσοι εμπλέκονται στη φροντίδα τους.

Οι Μονάδες ανά την Ελλάδα είναι οι παρακάτω:

- Η 1^η Μονάδα Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών, της Β' Παιδιατρικής Κλινικής του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) ιδρύθηκε στο Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού», με πρωτοβουλία του ΕΛΙΖΑ και εγκαινιάστηκε στις 5 Ιουνίου 2018.
- Η 2^η Μονάδα Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών-ΕΛΙΖΑ, της Γ' Παιδιατρικής Κλινικής ΕΚΠΑ, ιδρύθηκε στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο ΑΤΤΙΚΟΝ, και εγκαινιάστηκε στις 22 Νοεμβρίου 2021.
- Η Μονάδα Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών στην Αλεξανδρούπολη, της Παιδιατρικής Κλινικής ΔΠΘ, στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης. Η Μονάδα αποτελεί τον πρώτο νοσοκομειακό χώρο για την εξέταση και διεπιστημονική αντιμετώπιση βρεφών και παιδιών με υποψία κακοποίησης/παραμέλησης στη Βόρεια Ελλάδα.
- Μονάδα Φροντίδας για την Ασφάλεια των Παιδιών στη Θεσσαλονίκη, της Α' Παιδιατρικής Κλινικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στο Γενικό Νοσοκομείο Παπαγεωργίου.

Επιμόρφωση Επαγγελματιών Πρώτης Γραμμής²³⁵:

Η ασφάλεια και η ζωή των παιδιών που κινδυνεύουν εξαρτάται πολλές φορές και από επαγγελματίες και επιστήμονες που βρίσκονται καθημερινά στην πρώτη γραμμή προστασίας τους. Από το 2016 και μέσα από εθνικά προγράμματα επιμόρφωσης για την έγκαιρη αναγνώριση και την κατάλληλη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης,

²³⁵ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/ekpaidefsi-epangelmation/>

το Eliza προσπαθεί να δημιουργήσει ένα δίκτυο εκπαιδευμένων επαγγελματιών, οι οποίοι θα αποτελέσουν έναν κύκλο προστασίας γύρω από τα ευάλωτα παιδιά σε όλη την Ελλάδα.

Έως σήμερα έχουν επιμορφωθεί :

8.700 επαγγελματίες υγείας

4.700 εκπαιδευτικοί

1.470 αστυνομικοί όλων των βαθμίδων και ειδικοτήτων

75 δικαστές και εισαγγελείς

2035 επαγγελματίες άλλων ειδικοτήτων

1.700 γονείς

Πρόγραμμα «Ασφαλές Άγγιγμα»²³⁶:

Το «Ασφαλές Άγγιγμα» είναι ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης για παιδιά 5 – 9 ετών. Η υλοποίηση του προγράμματος αποτελεί πρωτοβουλία του Σωματείου ELIZA – Εταιρία κατά της Κακοποίησης του Παιδιού και υλοποιείται με την επιστημονική συνεργασία του «The New York Society for the Prevention of Cruelty to Children» (NYSPCC) <https://nyspcc.org>, ενώ συμμετέχει και ομάδα φοιτητών ψυχολογίας του Αμερικανικού Κολλεγίου της Ελλάδος (ACG), στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης, υπό την επίβλεψη καθηγητών Ψυχολογίας.

Κύριος στόχος του προγράμματος είναι να βοηθήσει τα μικρά παιδιά να αναγνωρίζουν τη διαφορά ανάμεσα στο «Ασφαλές» και το «OXI Ασφαλές» άγγιγμα και να γνωρίζουν πότε να λένε OXI, ώστε να προστατεύουν τον εαυτό τους από τη σεξουαλική κακοποίηση. Το πρόγραμμα παρέχει ανάλογη εκπαίδευση στην αναγνώριση και την αντιμετώπιση του φαινομένου, για γονείς και εκπαιδευτικούς.

---

²³⁶ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/asfales-angigma/>

Το πρόγραμμα ξεκίνησε το 2016 με την εκπαίδευση της ελληνικής επιστημονικής ομάδας από την αντίστοιχη του NYSPCC, την προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στα ελληνικά δεδομένα και την εφαρμογή της πιλοτικής φάσης σε επιλεγμένα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία στους νομούς Αττικής και Κρήτης.

Στις δια ζώσης εκπαιδύσεις του προγράμματος, που υλοποιήθηκαν από το 2016 έως σήμερα έχουν εκπαιδευθεί:

11500 παιδιά 5 έως 9 ετών

750 εκπαιδευτικοί

1500 γονείς

Σύμφωνα με τα επιστημονικά αποτελέσματα της αξιολόγησης του πιλοτικού προγράμματος στα ελληνικά σχολεία, παρατηρήθηκε αύξηση των γνώσεων των παιδιών Νηπιαγωγείου, της Α', Β' και Γ' Δημοτικού αναφορικά με την προστασία του σώματός τους και την αναγνώριση των «όχι» ασφαλών αγγιγμάτων, ενώ στους εκπαιδευτικούς και τους γονείς αυξήθηκε σημαντικά τόσο η γνώση σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση όσο και η θετική ανταπόκριση/προδιάθεση σε προγράμματα πρόληψης για τη σεξουαλική κακοποίηση.

Το «Ασφαλές Αγγιγμα» του ELIZA, με τα επιστημονικώς έγκυρα και αξιόπιστα αποτελέσματά του, αποτελεί μία ουσιαστική παρέμβαση στην πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και μία μέθοδο εκπαίδευσης, που θα συμβάλλει στη δημιουργία ενός ασφαλέστερου αύριου για τα παιδιά σε όλη τη χώρα²³⁷.

Στόχοι του προγράμματος,

για τα μικρά παιδιά ηλικίας 5-9 ετών:

---

²³⁷ <https://asfalesaggigma.gr/>

- Ευαισθητοποίηση στη διάκριση μεταξύ «ασφαλούς» και «όχι – ασφαλούς» αγγίγματος από ενήλικα πρόσωπα.
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας (για να μπορούν να ζητήσουν βοήθεια), αλλά και δεξιοτήτων που θα τους επιτρέψουν να αποφύγουν/αποτρέψουν δυσάρεστες καταστάσεις και να προστατέψουν τον εαυτό τους.

για τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς:

- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση γύρω από το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης και αναγνώριση των παραγόντων που αυξάνουν τον κίνδυνο.
- Ενημέρωση και παροχή συμβουλευτικής για την καλύτερη επικοινωνία με τα παιδιά και τις ενέργειες που θα πρέπει να εφαρμοστούν σε περίπτωση αποκάλυψης περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης.

Ενημερωτικοί Οδηγοί για γονείς²³⁸:

(ενδεικτικά) «Γονιός δεν γεννιέσαι, γίνεσαι: Σκέψεις και Οδηγίες για Γονείς Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας»²³⁹.

4.3.11. και Οδηγός για Ανίχνευση ΚαΠα-π Ασυνόδευτων Ανηλίκων - ASOP4G²⁴⁰ – Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους²⁴¹ (Οδηγός για Επιτρόπους Ασυνόδευτων Ανηλίκων)

Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας (Κύπρος), το Πανεπιστήμιο Kazimieras Simonavičius (Λιθουανία) και η οργάνωση Defence for Children International-Italia (Ιταλία) συμμετείχαν στο έργο με τίτλο “Alliance for children on the Move: Standard Operating Procedures for Guardians” – ASOP4G [REC-CHILD-AG-2016/764244-ASOP4G] (Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους), με τη συγχρηματοδότηση

²³⁸ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/enimerotikoi-odigoi-gia-neous-goneis/>

²³⁹ https://eliza.org.gr/wp-content/uploads/2022/05/Eliza_Guide.pdf

²⁴⁰ <https://asop4g.eu/>

²⁴¹ <https://ich-mhsw.gr/?p=758>

του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020). Το έργο αυτό ξεκίνησε στις 08/01/2018 και αναμένεται να τελειώσει στις 07/01/2020.

Το πρόγραμμα ASOP4G είχε τους εξής στόχους: να δημιουργήσει και να θέσει **ενιαία πρότυπα λειτουργίας όσον αφορά την επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων**· να ενισχύσει τις ικανότητες των επιτρόπων σε σχέση με τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους, προκειμένου να προστατέψουν όσο το δυνατόν καλύτερα τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων· να προωθήσει τη **διατομεακή συνεργασία** και την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των επαγγελματιών συμβάλλοντας έτσι σε ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας· και, τέλος, να διαφυλάξει την προστασία των παιδιών σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησής τους.

Το πρόγραμμα απαρτίστηκε κυρίως από τις ακόλουθες δράσεις:

- Δικτύωση φορέων και επαγγελματιών
- Εκτίμηση αναγκών παιδιών και επιτρόπων
- Σχεδιασμός εγχειριδίου για την προτυποποίηση των διαδικασιών δράσης των επιτρόπων
- Δημιουργία ευρετηρίου εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας σχετικής με ζητήματα ασύλου, μετανάστευσης και παιδικής προστασίας
- Δημιουργία πρωτοκόλλου διακρατικής συνεργασίας επιτρόπων για περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ή αγνοούμενων παιδιών
- Σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος με στόχο την επιμόρφωση των επιτρόπων
- Σύνταξη εγχειριδίου εκπαιδευτών και επιμόρφωση εκπαιδευτών
- Διαδικασία πιστοποίησης επιτρόπων
- Εργαστήρι για επαγγελματίες στο χώρο του ασύλου, της μετανάστευσης, της κοινωνικής πρόνοιας, της εκπαίδευσης και της υγείας που έρχονται σε επαφή με ασυνόδευτους ανηλίκους
- 8μηνη πιλοτική εφαρμογή της προτυποποίησης διαδικασιών δράσης και εκπαίδευση επιτρόπων

- Δημιουργία ενημερωτικών φυλλαδίων, με θέμα το ρόλο του επιτρόπου και τα δικαιώματα των παιδιών, για παιδιά και επαγγελματίες οι οποίοι έρχονται σε επαφή με ασυνόδευτους ανηλίκους
- Σχεδιασμός ιστότοπου και αξιοποίηση άλλων μέσων διάδοσης των δράσεων και των αποτελεσμάτων του προγράμματος
- Αξιολόγηση των δράσεων του προγράμματος

Αξίζει να σημειωθεί πως στο πλαίσιο του προγράμματος ASOP4G **συμμετείχαν και παιδιά εκφράζοντας τις ανάγκες τους και συμβάλλοντας στο σχεδιασμό του υλικού που απευθύνεται στους επιτρόπους.**

Εν κατακλείδι, στο πλαίσιο του έργου ASOP4G αναμένεται να ενισχυθούν οι γνώσεις και δεξιότητες των επιτρόπων ασυνόδευτων ανηλίκων και παράλληλα, με τη συμμετοχή όλων των αρμόδιων φορέων, να εδραιωθεί ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας που θα διασφαλίζει το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών, και πιο συγκεκριμένα των παιδιών προσφύγων και μεταναστών.

Υλικό Προγράμματος:

- Ευρετήριο Διεθνούς, Ευρωπαϊκής και Εθνικής Νομοθεσίας σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά²⁴² (σύμφωνα με τις αλλαγές στην νομοθεσία, υπάρχουν ανάλογες αλλαγές και στο εν λόγω ευρετήριο, που θα ερευνησει ο χρήστης)
- Εγχειρίδιο για τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους²⁴³
- Πρακτικός οδηγός για τον εκπαιδευτή και την εκπαιδευτρια επιτρόπων ασυνόδευτων παιδιών²⁴⁴
- Ελληνόγλωσσο φυλλάδιο για την επιτροπεία των ασυνόδευτων παιδιών²⁴⁵
- Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Επιτρόπων²⁴⁶

²⁴² https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/05/legalindexgr_compressed.pdf

²⁴³ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/01/Handbook_greek-version_2020.pdf

²⁴⁴ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/06/Trainers-manual_GR_f.pdf

²⁴⁵ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/Brochure-for-professionals_GR.pdf

²⁴⁶ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/01/%CE%A4raining-module_GR_2020.pdf

- Διαδικασία πιστοποίησης Επιτρόπων²⁴⁷
- Πολύγλωσσο φυλλάδιο για την επιτροπεία των ασυνόδευτων παιδιών – Multilingual brochure for children about the role of the guardian²⁴⁸
- Training Module
- Needs Assessments Report – Greece²⁴⁹
- Handbook on Standard Operating Procedures for Guardians²⁵⁰
- Trainers’ Manual²⁵¹
- Index of Legislation Relating to Unaccompanied Children²⁵²
- Accreditation Procedures for Guardians²⁵³
- Miscellaneous deliverables/resources^{254 255 256}

4.3.12. Αναθεώρηση των κοινωνικών πρακτικών ελέγχου για την καταπολέμηση της εκμεταλλευτικής διαμεσολάβησης στη Νότια Ευρώπη: Οδηγός για την ανίχνευση ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων – Εγχειρίδιο χρήσης του εργαλείου SESN²⁵⁷

Πρόγραμμα για την πρόληψη της εμπορίας παιδιών και προστασία ασυνόδευτων ανηλίκων στα ελληνοτουρκικά σύνορα (10/2013-08/2016).

Το παρόν Πρόγραμμα διήρκεσε 24 μήνες, στοχεύοντας στην **ευαισθητοποίηση, ανάπτυξη στρατηγικών αντιμετώπισης, συνεργασία, συντονισμό και επιμόρφωση του προσωπικού δημόσιων φορέων, καθώς και στη δημιουργία**

²⁴⁷ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/Accreditation-procedure_GR.pdf

²⁴⁸ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/01/Brochure-for-children_greek-version_2020.pdf

²⁴⁹ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/01/ASOP4G_Needs_Assessment_Report_GR-1.pdf

²⁵⁰ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/01/Handbook_greek-version_2020.pdf

²⁵¹ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/06/Trainers-manual_GR_f.pdf

²⁵² https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2020/05/legalindexgr_compressed.pdf

²⁵³ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/Accreditation-procedure_GR.pdf

²⁵⁴ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/SOPs4G_Greek-version.pdf

²⁵⁵ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/Vulnerability-screening-tool_Greek-version.pdf

²⁵⁶ https://asop4g.eu/wp-content/uploads/2019/12/Best-Interest-Assessment-form_Greek-version.pdf

²⁵⁷ <https://ich-mhsw.gr/?p=665>

δικτύου φορέων για την πρόληψη και αντιμετώπιση της εμπορίας παιδιών. Εξίσου βασικός στόχος των δραστηριοτήτων του Προγράμματος ήταν η **προστασία ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών στα ελληνοτουρκικά σύνορα, οι οποίοι θεωρούνται ομάδα υψηλού κινδύνου σε ό,τι αφορά την εμπορία ανθρώπων**. Τα δε επιδιωκόμενα αποτελέσματα του Προγράμματος ανταποκρίνονται σε δύο βασικούς γενικούς σκοπούς: πρώτον, στην **προώθηση και ανάπτυξη συντονισμού, συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των αρμόδιων κρατικών φορέων και λοιπών εθνικών αρχών και σχετικών φορέων της Ε.Ε.** και, δεύτερον, στην **προώθηση και ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών για την προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών ή/και θυμάτων εμπορίας, οι οποίοι περνούν παράτυπα τα ελληνικά-τουρκικά σύνορα.**

Οι ομάδες-στόχοι του προγράμματος είναι οι **ασυνόδευτοι ανήλικοι μετανάστες, που είναι ή κινδυνεύουν να γίνουν θύματα εμπορίας ανθρώπων και οι οποίοι περνούν παράτυπα τα ελληνικά-τουρκικά σύνορα**, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών που φιλοξενούνται σε ξενώνες προσωρινής φιλοξενίας, κέντρα κράτησης και κέντρα I^{NS} υποδοχής, το **προσωπικό των κρατικών και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται στην καταπολέμηση της εμπορίας παιδιών**, το **προσωπικό των ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανήλικων μεταναστών**, και ο γενικός πληθυσμός.

Υλικό προγράμματος:

→ Εγχειρίδιο Χρήσης Εργαλείου SESN²⁵⁸.

---

²⁵⁸ <https://eody.gov.gr/wp-content/uploads/2019/12/EGXEIRIDIO-SESN-final.pdf>

Protect Yourself from Becoming a Human Trafficking Victim!

- If someone forces you to work against your will or to do acts that you don't want
- If someone blackmails or threatens you asking for money
- If someone abuses you physically or psychologically

Then you might be or there is a danger for you to become a victim of trafficking

Know your rights!

You are entitled to free:

- Housing
- Food
- Education
- Medical, Pharmaceutical Care and Psychological Support
- Information and legal advice in a language you understand

You can request assistance directly by phone:

STATE AGENCIES

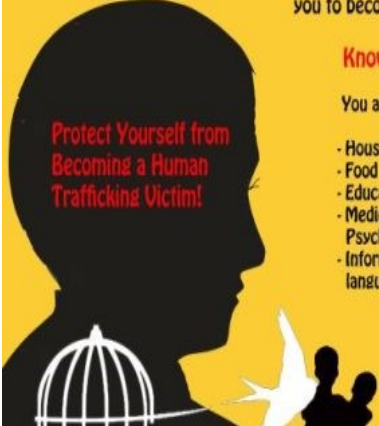
1107 (24hours) - EKKA, National Helpline for Children
100 (24hours) - Hellenic Police- First Responders

INTERNATIONAL AGENCIES

210 99 19 040 (Athens), 231 33 17 349 (Thessaloniki)
261 02 40 196 (Patras) - International Organization for Migration (IOM)
210 67 26 462, 210 67 26 463 - UNHCR

NON - GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

1056 (24hours) - National SOS Helpline for Children - The Smile of the Child
210 82 13 704 (From Monday to Friday, 09:00-17:00) - PRAKSIS (Athens)
210 38 00 990 (From Monday to Friday, 08:30-15:00) - Greek Council for Refugees
1109 (24hours) - A 21

4.3.13. ΑΡΣΙΣ -Δράση: «Σπάσε τον Κύκλο της Παιδικής Εκμετάλλευσης: 10 πράγματα που πρέπει να ξέρεις για ένα παιδί που δουλεύει στον δρόμο»²⁵⁹

Δελτίο Τύπου ΑΡΣΙΣ, 14-01-2020: Σπάσε τον κύκλο της παιδικής εκμετάλλευσης

Κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί άγνοια, οι περισσότεροι γνωρίζουν ότι αυτοί που εκμεταλλεύονται παιδιά διαπράττουν ποινικό αδίκημα. Ωστόσο, πολλοί πολίτες εξακολουθούν να δίνουν χρήματα συντηρώντας το φαινόμενο της παιδικής εργασίας, αρκετοί δεν ξέρουν τι πρέπει να κάνουν, αλλά και από όσους γνωρίζουν, ελάχιστοι σπάζουν τον κύκλο της σιωπής.

Αυτά είναι τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας για την αποτύπωση των απόψεων των πολιτών για το φαινόμενο της παιδικής εργασίας, που διεξήγαγε με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου το Κέντρο Υποστήριξης Νέων της ΑΡΣΙΣ από τις 20 Νοεμβρίου 2019 μέχρι και τις 9 Ιανουαρίου 2020 στη Θεσσαλονίκη.

²⁵⁹ <https://arsis.gr/wp-content/uploads/2023/02/in4Child-%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B9-%CE%A3%CE%A9%CE%9C%CE%91.pdf>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΝΕΩΝ
ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ 35, Τ.Κ. 54630
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. & FAX: 2310526150, 2310552813
infothes@arsis.gr | www.arsis.gr

ΜΗ δίνετε χρήματα στα παιδιά που εργάζονται στο δρόμο
συντηρείτε την παιδική εργασία

Στη χώρα μας εκατοντάδες παιδιά μετακινούνται με σκοπό την εκμετάλλευσή τους σε διάφορες μορφές εργασίας: στο δρόμο, στην πορνεία, σε βαριές χειρωνακτικές εργασίες, στην επαιτεία.

Να κλείσουμε την πόρτα στην εκμετάλλευση των παιδιών
Η παιδικότητα δεν εξαργυρώνεται

Δίκτυο κοινωνικών δομών
για την αντιμετώπιση της φτώχειας

στο Δήμου Παύλου Μέλα
www.koinwnikesdomes.gr
τηλ.επικοινωνίας : 2310020188
info@koinwnikesdomes.gr

στο Δήμου Θεσσαλονίκης
http://diktyodomwnthess.gr/
τηλ.επικοινωνίας: 2310526150

Η δράση της ARSIS για την
προστασία των παιδιών σε
κίνηση πραγματοποιείται σε
συνεργασία με :

Joint action to protect
children on the move from
exploitation in Europe

Συγκεκριμένα:

- Η παιδική εργασία αποτελεί ένα εξαιρετικά ορατό κοινωνικό φαινόμενο με το 92,4% των συμμετεχόντων να δηλώνει ότι βλέπει παιδιά που δουλεύουν στο δρόμο.
- Το συντριπτικό ποσοστό των ερωτώμενων (91,6%) γνωρίζει ότι η παιδική εργασία είναι ποινικό αδίκημα για τους ενήλικες που εξωθούν και εκμεταλλεύονται τα παιδιά, ενώ πάνω από το 50% έχει δώσει ή δίνει χρήματα στα παιδιά που δουλεύουν στο δρόμο.

- Το 73,6% όσων δίνουν χρήματα πιστεύει ότι με τον τρόπο αυτό δεν βοηθά το παιδί. Η συντριπτική πλειοψηφία μάλιστα γνωρίζει ότι με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στη διατήρηση του φαινομένου της παράνομης παιδικής εργασίας.
- Το στοιχείο που αξιολογείται ως εξόχως σημαντικό είναι ότι το 46,7% των συμμετεχόντων έχουν δώσει ή δίνουν χρήματα, ενώ γνωρίζουν ότι η παιδική εργασία είναι παράνομη.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων γνωρίζει ότι τα παιδιά είναι θύματα εκμετάλλευσης.
- Το 56,6% του δείγματος δεν γνωρίζει πού να απευθυνθεί όταν εντοπίζει ένα παιδί σε κίνδυνο.
- Μόλις το 11% όσων γνωρίζουν πού μπορούν να απευθυνθούν το έχουν ήδη πράξει.

Η φτώχεια αποτελεί τη βασική αιτία της παιδικής εργασίας. Εκατοντάδες παιδιά στους δρόμους της πόλης βιώνουν την πιο σκληρή εκδοχή της παιδικότητας. Ζουν στο κοινωνικό περιθώριο, εκτεθειμένα σε συνθήκες εκμετάλλευσης, παραμέλησης, κακοποίησης..

Δεν απολαμβάνουν στοιχειώδη δικαιώματα. Στερούνται την παιδικότητά, το παιχνίδι, τη σχολική εκπαίδευση, τη φροντίδα

Πρωθούνται με σκοπό την εκμετάλλευσή τους σε διάφορες μορφές εργασίας: στο δρόμο, στην πορνεία, στην επαιτεία σε βαριές χειρωνακτικές εργασίες. Η κοινωνία, δηλαδή όλοι εμείς θα πρέπει να αναρωτηθούμε από πού έρχονται, σε ποιες συνθήκες ζουν, ποιοι έχουν τη ευθύνη για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται...

Τα παιδιά αυτά δε χρειάζονται τον οικό μας...
Χρειάζονται ενδιαφέρον, σεβασμό, προστασία και φροντίδα

**Να κλείσουμε την πόρτα στην εκμετάλλευση των παιδιών.
Η παιδικότητα δεν εξαργυρώνεται.**

Τι μπορείτε να κάνετε για ένα παιδί στο δρόμο;

- **ΜΗ ΔΙΝΕΤΕ ΧΡΗΜΑΤΑ:**
Τα χρήματα συντηρούν την παρουσία των παιδιών στο δρόμο και ενισχύουν το φαινόμενο της παιδικής εργασίας
- **ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΕ ΚΑΤΙ ΧΡΗΣΙΜΟ:**
Τρόφιμα, χυμό, νερό κτλ.
Ρούχα για το κρύο ή καπέλο για τον ήλιο
Γάντια για να μη μολύνονται από τα σκουπίδια
Παιχνίδια ή βιβλία...

Τηλεφωνήστε στην ΑΡΣΙΣ

- για να βοηθήσετε στον εντοπισμό και την αρωγή του παιδιού
- για να πάρετε χρήσιμες οδηγίες σε περίπτωση που θέλετε να συνδράμετε

**2310227311
2310526150**

Τηλεφωνήστε στο Ε.Κ.Κ.Α
(Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης)
1107

Μην ξεχνάτε οτι είναι παιδιά. Τους συμπεριφερόμαστε με χαμόγελο και ευγένεια!

Η **ορατή παιδική εργασία** για το ευρύ κοινό αφορά την πώληση μικροαντικειμένων (86,1%), την επαιτεία (64,6%), τον καθαρισμό τζαμιών στα αυτοκίνητα (40,1%), το παίξιμο μουσικών οργάνων (36,5%) και την περισυλλογή σκουπιδιών (29,4%). Οι περισσότεροι δηλώνουν ότι θα έδιναν χρήματα σε ένα παιδί που πουλά μικροαντικείμενα (36,4%) ή που παίζει μουσική (22,5%).

Η **«αόρατη»** για τους πολλούς μορφή της εκμετάλλευσης παιδιών είναι η **παιδική πορνεία** και η εργασία σε αγροτικές, χειρωνακτικές και οικοδομικές εργασίες.

Η ΑΡΣΙΣ - Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων έχει αναλάβει σειρά πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση της παιδικής εργασίας²⁶⁰.

Στο πλαίσιο αυτό κυκλοφόρησε έναν οδηγό²⁶¹ για τους πολίτες με τίτλο «Σπάσε τον κύκλο της εκμετάλλευσης-10 πράγματα που πρέπει να ξέρεις για ένα παιδί που δουλεύει στο δρόμο», ο οποίος περιέχει χρήσιμες πληροφορίες για την παιδική εργασία και τους τρόπους καταπολέμησης του φαινομένου με τη συνδρομή των ενεργών πολιτών²⁶².

Όποιος δεν θέλει να παρακολουθεί αμέτοχος το φαινόμενο της παιδικής εκμετάλλευσης μπορεί να επικοινωνεί με τα δύο Κέντρα Υποστήριξης Νέων της ΑΡΣΙΣ:

- Πτολεμαίων 40-42, τηλ.2310228850, infokyn@arsis.gr, @YouthSupportCenter
- Σπάρτης 9, τηλ. 2310 22 73 11, kyn@arsis.gr

Επίσης, μπορείτε να καλείτε στην Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας καθημερινά και σε 24ωρη βάση στο 1107. Παρέχεται άμεση ενημέρωση και επείγουσα συμβουλευτική, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη για θέματα που απασχολούν τα παιδιά ή σε περιπτώσεις που τα παιδιά διατρέχουν κίνδυνο.

²⁶⁰ <https://arsis.gr/wp-content/uploads/2023/02/In4Child-%CE%B1%CF%86%CE%AF%CF%83%CE%B1-PRINT.pdf>

²⁶¹ <https://arsis.gr/wp-content/uploads/2023/02/%CE%A4%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%BF-In4Child-Dec2019-PRINT.pdf>

²⁶² <http://www.arsis.gr/odigos-gia-polites/>

Παράλληλα καθημερινά σε 24ωρη βάση μπορείτε να καλείτε στο 112, τον ευρωπαϊκό Αριθμό Άμεσης Ανάγκης. Χρησιμοποιείται για δωρεάν κλήση στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης σε όλες τις χώρες της ΕΕ.

Η έρευνα έγινε σε δείγμα 1.281 ερωτώμενων, εκ των οποίων 1.070 γυναίκες, από 15 έως 50 ετών. Από το σύνολο των συμμετεχόντων πτυχίο ΑΕΙ και ΑΤΕΙ έχει το 51,4%, μεταπτυχιακό το 32,2%, διδακτορικό το 3,1% απόφοιτοι λυκείου είναι το 12,9% και απόφοιτοι γυμνασίου το 0,3%.

Η καμπάνια ενημέρωσης διεξάγεται στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές παρεμβάσεις για την ευημερία των παιδιών από ευάλωτους πληθυσμούς» με τίτλο «In4Child» που υλοποιείται στο πρόγραμμα INTERREG IPA CBC "Ελλάδα - Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας 2014-2020" με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών πόρων των συμμετεχουσών χωρών.

** Για περισσότερες πληροφορίες: Ιωάννα Πετρίτση, συντονίστρια Κέντρου Υποστήριξης Νέων της ΑΡΣΙΣ, τηλ.: 6936125326

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ²⁶³

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) σωματικής κακοποίησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, εφόσον ο επαγγελματίας έχει ενδείξεις σωματικής κακοποίησης, η απόπειρα συνεργασίας με τους γονείς/φροντιστές και η δικτύωση με άλλους εξειδικευμένους επαγγελματίες και υπηρεσίες, προς το βέλτιστο συμφέρον και την προστασία του ανηλίκου.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την διαδικασία ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) σωματικής κακοποίησης.

Έννοιες - κλειδιά

---

²⁶³ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αντιμετώπιση της σωματικής κακοποίησης παιδιών, Σωματική Κακοποίηση, Βία, Κακομεταχείριση.

5.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σωματικής κακοποίησης:

Ο επαγγελματίας αναγνωρίζει σημάδια σωματικής κακοποίησης και επιδιώκει τη συνεργασία των γονέων/φροντιστών (Σχήμα 1).

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα σωματικής κακοποίησης και οι γονείς/φροντιστές δεν συναινούν σε περαιτέρω εξέταση του περιστατικού, πρέπει να αναφέρει το περιστατικό στην εισαγγελία ή στην αστυνομία, ή στην Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων του δήμου (ακόμα και ανώνυμα, ή προφορικά), ή τηλεφωνικά (ακόμα και ανώνυμα) στην 24ωρη Εθνική Γραμμή για την Παιδική Προστασία 1107 του ΕΚΚΑ.

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα σωματικής κακοποίησης, οι γονείς/φροντιστές συναινούν σε περαιτέρω εξέταση και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας, ο επαγγελματίας ανάλογα με την ειδικότητά του (μόνος του ή σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες), μπορεί να εξετάσει το περιστατικό συλλέγοντας περαιτέρω πληροφορίες. Πιο συγκεκριμένα:

- ο παιδίατρος διενεργεί σωματική εξέταση και λαμβάνει ολοκληρωμένο ιστορικό του παιδιού και της οικογένειας
- ο παιδοψυχίατρος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων με το παιδί και τους γονείς/φροντιστές
- ο ψυχολόγος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων και χορηγεί ψυχομετρικά τεστ
- ο κοινωνικός λειτουργός διενεργεί σειρά αρχικών συναντήσεων με την ευρύτερη οικογένεια ή/και με κάθε άλλο φροντιστή

Εφόσον μετά τη διαδικασία ανίχνευσης ο επαγγελματίας έχει σαφείς ενδείξεις σωματικής κακοποίησης και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας, μπορεί να

συνεχιστεί η παρακολούθησή του από υπηρεσίες ψυχικής υγείας, για να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά.

Στην περίπτωση που υπάρχουν σαφείς ενδείξεις σωματικής κακοποίησης και δεν πρόκειται για ένα περιστατικό ήπιας βαρύτητας, πρέπει να γίνει αναφορά του περιστατικού στην αρμόδια εισαγγελία.

Μετά την αναφορά ξεκινάει η ποινική διαδικασία. Αρχικά ο εισαγγελέας εξετάζει αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να στοιχειοθετούν την κατηγορία. Σε αυτή τη φάση ο εισαγγελέας συλλέγει στοιχεία για την πιθανολογούμενη σωματική κακοποίηση με κάθε πρόσφορο μέσο (π.χ. μπορεί να διατάξει παιδοψυχιατρική εκτίμηση, κοινωνική έρευνα, ιατροδικαστική εκτίμηση, παιδιατρική εκτίμηση).

Αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, τότε ασκείται ποινική δίωξη και διενεργείται ανάκριση. Ένα από τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι η **πραγματογνωμοσύνη**. Εδώ ο επαγγελματίας με εντολή του ανακριτή πλέον καλείται να διερευνήσει τι έχει συμβεί συντάσσοντας γραπτή έκθεση.

Στην περίπτωση της σωματικής κακοποίησης κρίνεται απαραίτητο να απευθυνθεί τουλάχιστον σε ειδικότητες όπως:

- του ιατροδικαστή, ή ελλείψει αυτού του παιδίατρο
- του παιδοψυχίατρο, ή/και του ψυχολόγου
- του κοινωνικού λειτουργού
- του ψυχιάτρου ενηλίκων (για τους εμπλεκόμενους ενήλικες, φροντιστές ή δράστες)

Σχήμα 1. Ανίχνευση σωματικής κακοποίησης - Διαχείριση περιστατικού από επαγγελματίες

Σχήμα 5. [Σελ.19, Πρωτόκολλο ΕΣΑ-ΚαΠα-π, ΙΥΠ.]

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ²⁶⁴

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) σεξουαλικής κακοποίησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, εφόσον ο επαγγελματίας έχει ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης, η απόπειρα συνεργασίας με τους γονείς/φροντιστές και η δικτύωση με άλλους εξειδικευμένους επαγγελματίες και υπηρεσίες, προς το βέλτιστο συμφέρον και την προστασία του ανηλίκου.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την διαδικασία ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) σεξουαλικής κακοποίησης.

Έννοιες - κλειδιά

---

²⁶⁴ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, Σεξουαλική Κακοποίηση, Βία, Κακομεταχείριση.

6.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σεξουαλικής κακοποίησης

Αν το παιδί αποκαλύψει στον επαγγελματία ότι έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, ο επαγγελματίας πρέπει να αναφέρει το περιστατικό στην εισαγγελία ή την αστυνομία, ή στην Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων του δήμου (ακόμα και ανώνυμα, ή προφορικά), ή τηλεφωνικά (ακόμα και ανώνυμα) στην 24ωρη Εθνική Γραμμή για την Παιδική Προστασία 1107 του ΕΚΚΑ (Σχήμα 2).

Στην περίπτωση που ο επαγγελματίας έχει σαφείς ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού, χρειάζεται να ενημερώσει τους γονείς και να προσπαθήσει να συνεργαστεί μαζί τους προκειμένου να εξετάσει το περιστατικό περαιτέρω. Πιο συγκεκριμένα:

- ο παιδίατρος διενεργεί σωματική εξέταση και λαμβάνει ολοκληρωμένο ιστορικό του παιδιού και της οικογένειας
- ο παιδοψυχίατρος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων με το παιδί και τους γονείς/φροντιστές
- ο ψυχολόγος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων και χορηγεί ψυχομετρικά τεστ
- ο κοινωνικός λειτουργός διενεργεί σειρά αρχικών συναντήσεων με την ευρύτερη οικογένεια ή/και με κάθε άλλο φροντιστή

Αν κατά τη φάση της ανίχνευσης ο επαγγελματίας διαπιστώσει ότι **το παιδί διατρέχει κίνδυνο επαναθυματοποίησης**, πρέπει να αναφέρει το περιστατικό στις αρμόδιες αρχές.

Μόνο αν το παιδί δεν διατρέχει κίνδυνο επαναθυματοποίησης και έχει διασφαλιστεί η απόλυτη συνεργασία των γονέων/φροντιστών μπορεί να συνεχίσει την παρακολούθηση του περιστατικού με σκοπό τη θεραπευτική αντιμετώπιση, χωρίς να γίνει αναφορά στις αρχές.

Σε περίπτωση που γίνεται αναφορά του περιστατικού στην αρμόδια εισαγγελία ξεκινάει η ποινική διαδικασία. Ο εισαγγελέας εξετάζει αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να στοιχειοθετούν την κατηγορία. Σε αυτή τη φάση ο εισαγγελέας προσπαθεί με κάθε πρόσφορο μέσο να συλλέξει στοιχεία (π.χ. να διατάζει παιδοψυχιατρική εκτίμηση του παιδιού, να πάρει κατάθεση από το παιδί) προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχει λάβει χώρα σεξουαλική κακοποίηση.

Προκειμένου να ληφθεί κατάθεση από το παιδί, καλείται ένας παιδοψυχίατρος ή ψυχολόγος να προετοιμάσει το παιδί για την εξέταση και να συντάξει έκθεση σχετικά με την αντιληπτική ικανότητα του ανηλίκου και την ψυχική του κατάσταση. Ο ειδικός επιστήμονας μπορεί να παρίσταται και κατά την εξέταση του παιδιού. Αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, ασκείται ποινική δίωξη και διενεργείται ανάκριση. Κατά την ανάκριση είναι δυνατόν ο αρμόδιος ανακριτής να ξανακαλέσει το παιδί για κατάθεση.

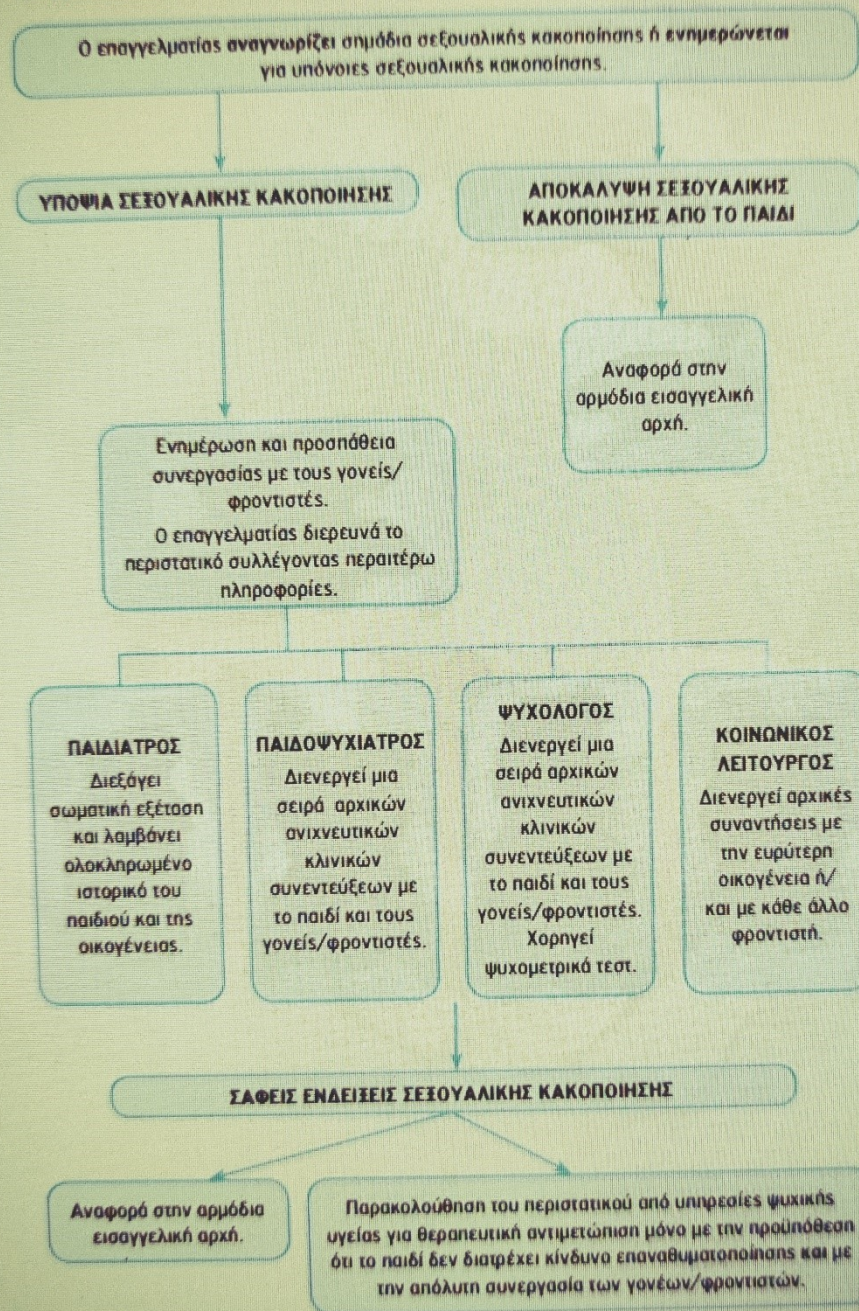
Ένα από τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται στη συνέχεια της ανακριτικής διαδικασίας, ανεξάρτητα από την προαναφερθείσα προετοιμασία του παιδιού-θύματος για κατάθεση στον ανακριτή, είναι η **πραγματογνωμοσύνη**. Εδώ ο επαγγελματίας με εντολή του ανακριτή πλέον καλείται να διερευνήσει τι έχει συμβεί συντάσσοντας γραπτή έκθεση.

Στην περίπτωση της σεξουαλικής κακοποίησης είναι σημαντική η γνωμάτευση:

- του ιατροδικαστή, αν το έγκλημα διαπράχθηκε εντός 72 ωρών
- του παιδοψυχιάτρου, ή/και του ψυχολόγου, καθώς και
- του κοινωνικού λειτουργού

Σχήμα 7 Ανίχνευση σεξουαλικής κακοποίησης - Διαχείριση περιστατικού από επαγγελματίες

Σχήμα 6 [Σελ.25, Πρωτόκολλο ΕΣΑ-ΚαΠα-π, ΙΥΠ.]

ΕΝΟΤΗΤΑ 7Α

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ²⁶⁵

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, εφόσον ο επαγγελματίας έχει ενδείξεις συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης, η απόπειρα συνεργασίας με τους γονείς/φροντιστές και η δικτύωση με άλλους εξειδικευμένους επαγγελματίες και υπηρεσίες, προς το βέλτιστο συμφέρον και την προστασία του ανηλίκου.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την διαδικασία ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης.

Έννοιες - κλειδιά

---

²⁶⁵ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αντιμετώπιση της συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης παιδιών, Συναισθηματική-Ψυχολογικής Κακοποίηση, Βία, Κακομεταχείριση.

Αν υπάρχει υποψία ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης:

Ο επαγγελματίας αναγνωρίζει σημάδια ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης και επιδιώκει τη συνεργασία των γονέων/φροντιστών.

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα ψυχολογικής - συναισθηματικής κακοποίησης και οι γονείς/φροντιστές δεν συναινούν σε περαιτέρω εξέταση του περιστατικού, πρέπει να αναφέρει το περιστατικό στην εισαγγελία ή την αστυνομία ή στην Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων του δήμου (ακόμα και ανώνυμα, ή προφορικά), ή τηλεφωνικά (ακόμα και ανώνυμα) στην 24ωρη Εθνική Γραμμή για την Παιδική Προστασία 1107 του ΕΚΚΑ (Σχήμα 3).

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης, οι γονείς/φροντιστές συναινούν σε περαιτέρω εξέταση και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας, ο επαγγελματίας ανάλογα με την ειδικότητά του (μόνος του ή σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες) μπορεί να εξετάσει το περιστατικό συλλέγοντας περαιτέρω πληροφορίες.

Πιο συγκεκριμένα:

→ ο παιδοψυχίατρος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων με το παιδί και τους γονείς/φροντιστές

→ ο ψυχολόγος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων και χορηγεί ψυχομετρικά τεστ

→ ο κοινωνικός λειτουργός διενεργεί σειρά αρχικών συναντήσεων με την ευρύτερη οικογένεια ή/και με κάθε άλλο φροντιστή

Εφόσον μετά τη διαδικασία ανίχνευσης ο επαγγελματίας έχει σαφείς ενδείξεις ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας μπορεί να συνεχιστεί η παρακολούθησή του από υπηρεσίες ψυχικής υγείας, για να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά.

Στην περίπτωση που υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ψυχολογικής-συναισθηματικής κακοποίησης και δεν πρόκειται για ένα περιστατικό ήπιας βαρύτητας πρέπει να γίνει αναφορά του περιστατικού στην αρμόδια εισαγγελία. Μετά την αναφορά ξεκινάει η ποινική διαδικασία. Αρχικά ο εισαγγελέας εξετάζει αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να στοιχειοθετούν την κατηγορία. Σε αυτή τη φάση ο εισαγγελέας μπορεί να διατάξει παιδοψυχιατρική εκτίμηση του παιδιού προκειμένου να συγκεντρώσει στοιχεία για την πιθανολογούμενη ψυχολογική - συναισθηματική κακοποίηση. Αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, τότε ασκείται ποινική δίωξη και διενεργείται ανάκριση. Ένα από τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι η **πραγματογνωμοσύνη.**

Έτσι, ο επαγγελματίας με εντολή του ανακριτή πλέον καλείται να διερευνήσει τι έχει συμβεί συντάσσοντας γραπτή έκθεση.

Στην περίπτωση της ψυχολογικής κακοποίησης κρίνεται απαραίτητο να απευθυνθεί τουλάχιστον σε ειδικότητες όπως:

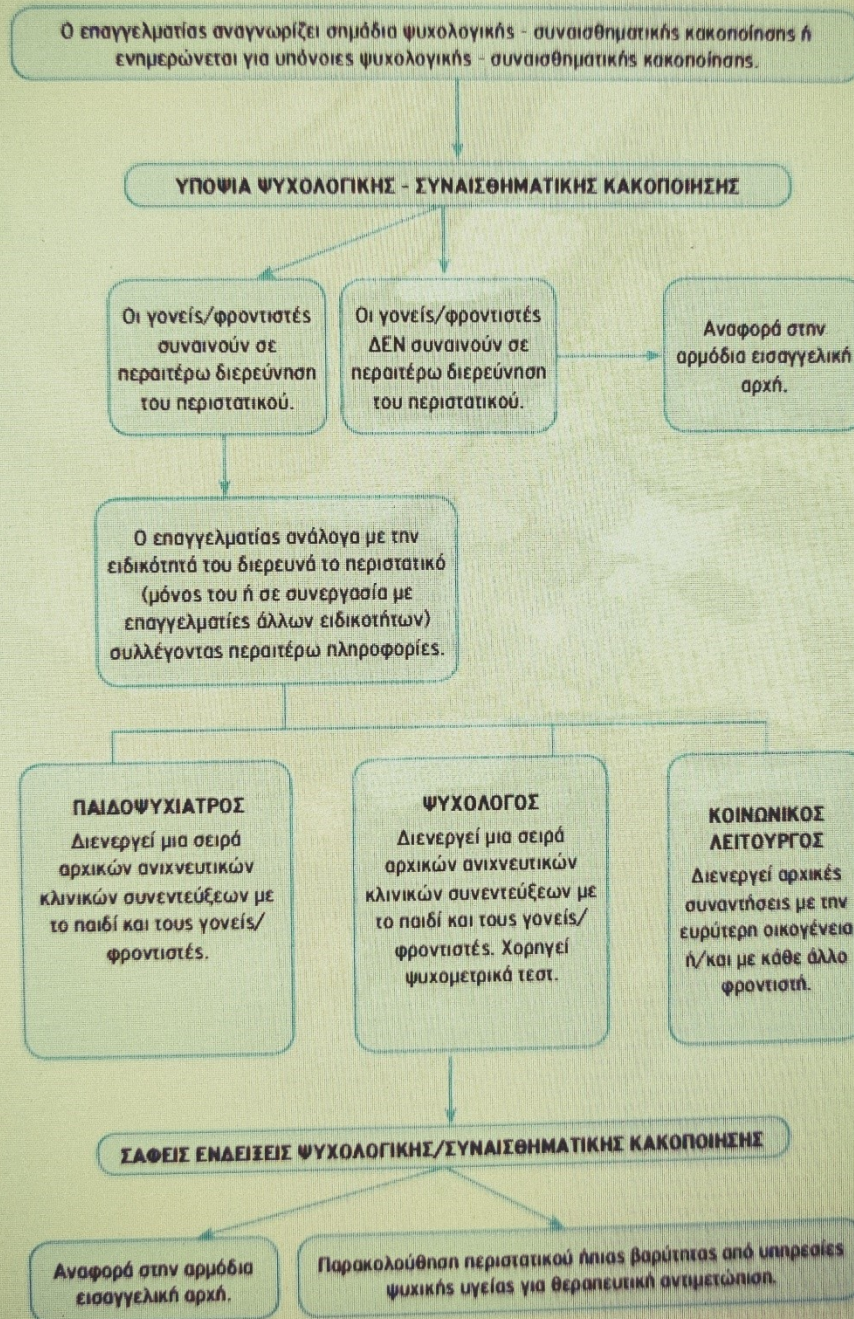
→ του παιδοψυχίατρου, ή/και του ψυχολόγου, και

→ του κοινωνικού λειτουργού

Σχήμα 5. Ανίχνευση ψυχολογικής - συναισθηματικής κακοποίησης - Διαχείριση περιστατικού από επαγγελματίες

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ-ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΠΟΡΕΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Σχήμα 7 [Σελ.23, Πρωτόκολλο ΕΣΑ-ΚαΠα-π, ΙΥΠ]

ΕΝΟΤΗΤΑ 7B

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ)

ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ²⁶⁶

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) παραμέλησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, εφόσον ο επαγγελματίας έχει ενδείξεις παραμέλησης, η απόπειρα συνεργασίας με τους γονείς/φροντιστές και η δικτύωση με άλλους εξειδικευμένους επαγγελματίες και υπηρεσίες, προς το βέλτιστο συμφέρον και την προστασία του ανηλίκου.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την διαδικασία ανίχνευσης και αντιμετώπισης φαινομένων (υπονοιών) παραμέλησης.

Έννοιες - κλειδιά

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αντιμετώπιση της παραμέλησης παιδιών, Παραμέληση.

²⁶⁶ <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

Αν υπάρχει υποψία παραμέλησης:

Ο επαγγελματίας αναγνωρίζει σημάδια παραμέλησης και επιδιώκει τη συνεργασία των γονέων/φροντιστών.

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα παραμέλησης και οι γονείς/φροντιστές δεν συναινούν σε περαιτέρω εξέταση του περιστατικού, πρέπει να αναφέρει το περιστατικό στην εισαγγελία ή την αστυνομία ή στην Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων του δήμου (ακόμα και ανώνυμα, ή προφορικά), ή τηλεφωνικά (ακόμα και ανώνυμα) στην 24ωρη Εθνική Γραμμή για την Παιδική Προστασία 1107 του ΕΚΚΑ (Σχήμα 4).

Αν ο επαγγελματίας έχει σοβαρές ενδείξεις ότι το παιδί είναι θύμα παραμέλησης, οι γονείς/φροντιστές συναινούν σε περαιτέρω εξέταση και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας, ο επαγγελματίας ανάλογα με την ειδικότητά του (μόνος του ή σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες), μπορεί να εξετάσει το περιστατικό συλλέγοντας περαιτέρω πληροφορίες.

Πιο συγκεκριμένα:

- ο παιδίατρος διενεργεί σωματική εξέταση και λαμβάνει ολοκληρωμένο ιστορικό του παιδιού και της οικογένειας
- ο παιδοψυχίατρος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων με το παιδί και τους γονείς/φροντιστές
- ο ψυχολόγος διενεργεί μια σειρά αρχικών ανιχνευτικών κλινικών συνεντεύξεων και χορηγεί ψυχομετρικά τεστ
- ο κοινωνικός λειτουργός διενεργεί σειρά αρχικών συναντήσεων με την ευρύτερη οικογένεια ή/και με κάθε άλλο φροντιστή

Εφόσον μετά τη διαδικασία ανίχνευσης ο επαγγελματίας έχει σαφείς ενδείξεις παραμέλησης και το περιστατικό θεωρείται ήπιας βαρύτητας, μπορεί να συνεχιστεί η παρακολούθησή του από υπηρεσίες ψυχικής υγείας, για να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά.

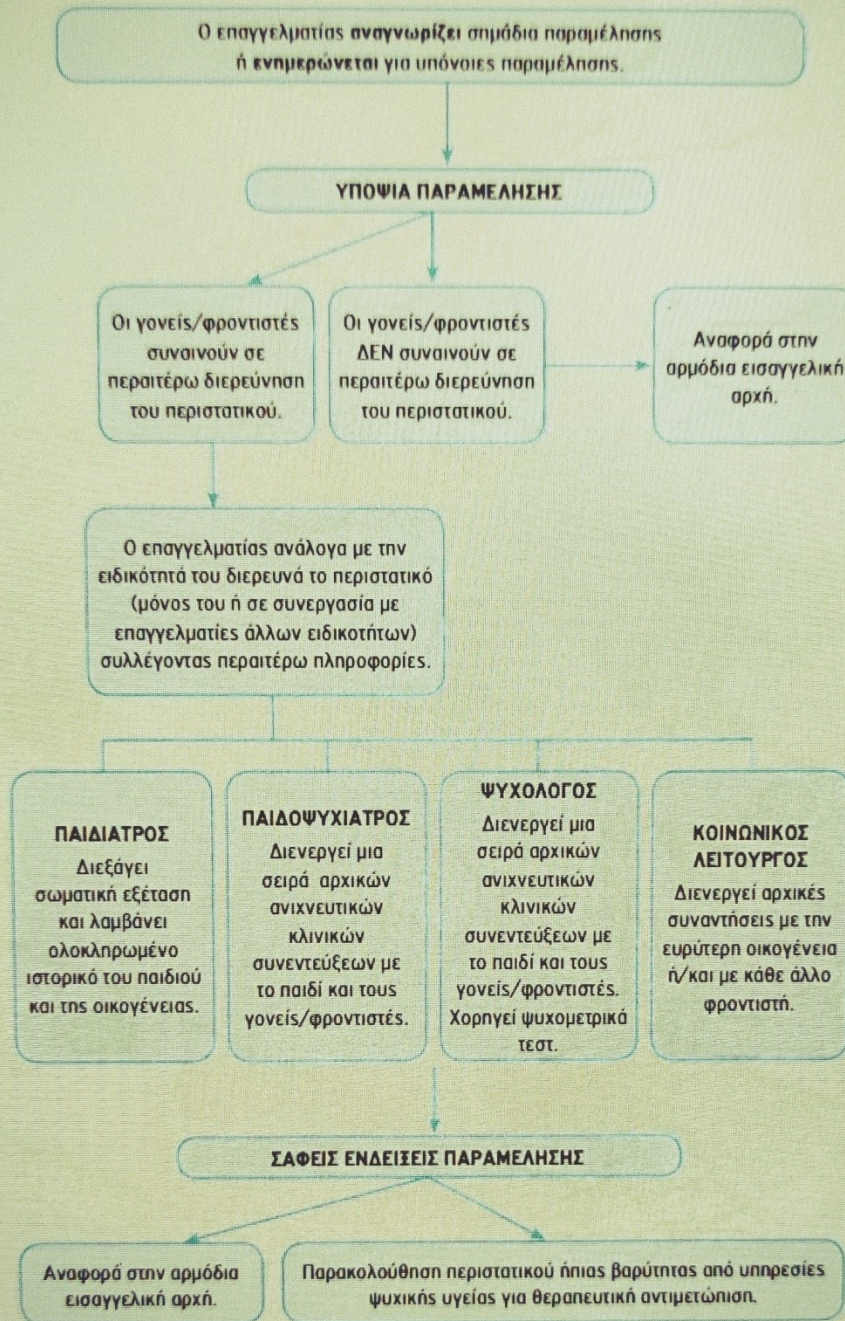
Στην περίπτωση που υπάρχουν σαφείς ενδείξεις παραμέλησης και δεν πρόκειται για ένα περιστατικό ήπιας βαρύτητας, πρέπει να γίνει αναφορά του περιστατικού στην αρμόδια εισαγγελία. Μετά την αναφορά ξεκινάει η ποινική διαδικασία. Αρχικά ο εισαγγελέας εξετάζει αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να στοιχειοθετούν την κατηγορία. Σε αυτή τη φάση ο εισαγγελέας συλλέγει στοιχεία για την πιθανολογούμενη παραμέληση με κάθε πρόσφορο μέσο (π.χ. μπορεί να διατάξει κοινωνική έρευνα και κατά περίπτωση και παιδοψυχιατρική εκτίμηση του παιδιού). Αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, τότε ασκείται ποινική δίωξη και διενεργείται ανάκριση. Ένα από τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι η **πραγματογνωμοσύνη. Εδώ ο επαγγελματίας με εντολή του ανακριτή πλέον καλείται να διερευνήσει τι έχει συμβεί συντάσσοντας γραπτή έκθεση.**

Στην περίπτωση της παραμέλησης είναι σημαντική η εξέταση:

- του παιδιάτρου
- του παιδοψυχιάτρου, ή/και του ψυχολόγου
- του κοινωνικού λειτουργού
- του ψυχιάτρου ενηλίκων (για τους εμπλεκόμενους ενήλικες, φροντιστές ή δράστες)

Σχήμα 3. Ανίχνευση παραμέλησης - Διαχείριση περιστατικού από επαγγελματίες

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ-ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΠΟΡΕΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

21

Σχήμα 8 [Σελ.21, Πρωτόκολλο ΕΣΑ-ΚαΠα-π, ΙΥΠ]

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Κάθε επαγγελματίας που εργάζεται σε υπηρεσία ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας να γνωρίζει ότι:

Ο ανήλικος έχει το δικαίωμα να απευθύνεται και μόνος του, χωρίς γνώση και συναίνεση των κηδεμόνων του, σε υπηρεσία ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, προκειμένου να αναζητήσει στήριξη. Οι υπηρεσίες αυτές αντίστοιχα νομιμοποιούνται και έχουν υποχρέωση να ορίσουν ειδικευμένο επαγγελματία που θα συναντήσει τον ανήλικο, ώστε να ακούσει το αίτημά του και να το αξιολογήσει. Το στάδιο αυτό μπορεί να περιλαμβάνει και περισσότερες από μία συναντήσεις.

Αν ο επαγγελματίας έχει συλλέξει ήδη ισχυρά στοιχεία ότι έχει διαπραχθεί αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα εις βάρος του παιδιού, τότε απευθύνεται κατευθείαν/άμεσα στην εισαγγελική αρχή, η οποία μπορεί να δώσει εντολή για περαιτέρω διερεύνηση ή/και να ασκήσει ποινική δίωξη.

Αν ο επαγγελματίας εκτιμά ότι το περιστατικό απαιτεί περαιτέρω εκτίμηση ή ότι το παιδί χρήζει βοήθειας ή θεραπείας, τότε αναζητείται καταρχήν η συναίνεση και των δύο γονέων, ανεξάρτητα αν είναι διαζευγμένοι ή όχι, εξαιρουμένης της επείγουσας περίπτωσης λόγω κινδύνου για τη ζωή ή τη σωματική ή την ψυχική υγεία του ανηλίκου.

Σε περίπτωση που οι γονείς, παρότι ενημερώθηκαν, δεν συνεργάζονται (μη προσέλευση ή ρητή άρνηση συνεργασίας) ή σε επείγουσα περίπτωση, κρίνεται αναγκαία η ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα για τη λήψη του κατάλληλου μέτρου.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Όταν υφίσταται έστω και δυνητικά η πιθανότητα διακινδύνευσης της ψυχοσωματικής υγείας του παιδιού-θύματος, τότε οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής οφείλουν να αναφέρουν το περιστατικό στις αρμόδιες αρχές, και το ίδιο έχει υποχρέωση να πράξει και ο απλός πολίτης (δυνατότητα ανώνυμης αναφοράς στην Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων του δήμου, ή τηλεφωνικά στην 24ωρη Εθνική Γραμμή για την Παιδική Προστασία 1107 του ΕΚΚΑ)!

ΕΝΟΤΗΤΑ 7Γ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ²⁶⁷

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας ανίχνευσης και αναφοράς φαινομένων (υπονοιών) ΚαΠα-π στο σχολείο.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, εφόσον ο επαγγελματίας πρώτης γραμμής στο χώρο της εκπαίδευσης έχει ενδείξεις ΚαΠα-π, η απόπειρα συνεργασίας με τους γονείς/φροντιστές και η δικτύωση με εξειδικευμένους επαγγελματίες και υπηρεσίες, καθώς και η αναφορά προς τις αρμόδιες αρχές, για το βέλτιστο συμφέρον και την προστασία του ανηλίκου.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την διαδικασία ανίχνευσης και αναφοράς φαινομένων (υπονοιών) ΚαΠα-π στο χώρο της εκπαίδευσης.

Έννοιες - κλειδιά

---

²⁶⁷ (Πρωτόκολλο ΕΣΑ-ΚαΠα-π, Σελ 67-70) <https://ich-mhsw.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CE%A3%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%A0%CE%91-%CE%A0-%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BF-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf>

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), Ανίχνευση και αναφορά της ΚαΠα-π, Παραπομπή.

Η καθημερινή και πολύωρη παρουσία ενός παιδιού στο σχολικό πλαίσιο (ένα πλαίσιο στο οποίο το παιδί θα εμφανιστεί υποχρεωτικά στο 5^ο έτος της ηλικίας του) και η αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές καθιστά τον εκπαιδευτικό ένα σημαντικό ενήλικο πρόσωπο στη ζωή του παιδιού.

Κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των καθηκόντων του είναι σε θέση να παρατηρήσει σημάδια είτε σωματικά είτε στη συμπεριφορά και τη σχολική επίδοση του παιδιού που ενδεχομένως να υποκρύπτουν κακοποίηση.

Επιπλέον ο εκπαιδευτικός μπορεί να είναι το άτομο που το παιδί θα επιλέξει να αποκαλύψει το ίδιο την κακοποίησή του.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού λοιπόν είναι καθοριστικός στην ανίχνευση περιστατικών κακοποίησης - παραμέλησης παιδιών και στη λήψη μέτρων για την προστασία των παιδιών.

Όταν οι εκπαιδευτικοί έχουν υποψία κακοποίησης - παραμέλησης

Μέσα στο σχολικό πλαίσιο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρατηρήσουν τις ακόλουθες ενδείξεις όταν ένα παιδί κακοποιείται ή/και παραμελείται. Η παρουσία μίας μόνο ένδειξης δεν αποτελεί απόδειξη ότι υπάρχει κακοποίηση. Όταν όμως υπάρχει συνδυασμός ενδείξεων ή επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, τότε είναι απαραίτητο να δοθεί περισσότερη προσοχή. Οι ενδείξεις θα πρέπει να εκτιμώνται μαζί με το σχολικό ιστορικό του παιδιού, καθώς και τις πληροφορίες από την επικοινωνία με τους γονείς/φροντιστές.

Σωματικές ενδείξεις (ιδιαίτερα όταν αυτές εμφανίζονται ύστερα από απουσία του παιδιού από το σχολείο)

→ σημάδια που έχουν ένα ορισμένο σχήμα (π.χ. δάγκωμα) ή μοιάζουν να

έχουν προκληθεί από αντικείμενο (π.χ. χέρι, ραβδί)

→ γδαρσίματα ή μελανιές, για τα οποία δεν υπάρχει καμία εξήγηση ή η εξήγηση δεν ταιριάζει με τα τραύματα ή η ιστορία αλλάζει συνεχώς

→ μελανιές σε ασυνήθιστα μέρη του σώματος όπως πίσω από τα αφτιά ή τον αυχένα

→ αφρόντιστα τραύματα

Συμπεριφορά του παιδιού

→ εκφοβισμός άλλων παιδιών/ επιθετικότητα

→ εκφοβισμός από άλλα παιδιά

→ (προ)παραβατική συμπεριφορά

→ φτωχές διαπροσωπικές σχέσεις με συνομηλίκους

→ καθυστερημένη αποχώρηση του παιδιού από το σχολείο μετά τη λήξη του προγράμματος ή προσέλευση πολύ νωρίτερα από την ώρα έναρξης των μαθημάτων

Σχολική επίδοση

→ μεγάλος αριθμός απουσιών

→ δυσκολία ολοκλήρωσης μιας εργασίας

→ ξαφνική πτώση της σχολικής επίδοσης

→ αποφυγή του μαθήματος της γυμναστικής

Εφόσον οι εκπαιδευτικοί, αναγνωρίζοντας ενδείξεις, έχουν την υποψία ότι ένας μαθητής είναι θύμα κακοποίησης ή/και παραμέλησης είναι χρήσιμο αρχικά να μιλήσουν με τους γονείς/φροντιστές αλλά και με το ίδιο το παιδί. Αυτό θα τους δώσει τη δυνατότητα να αξιολογήσουν την κατάσταση, καθώς και να συλλέξουν επιπλέον πληροφορίες οι οποίες θα τους βοηθήσουν στην απόφασή τους.

Όταν οι μαθητές αποκαλύπτουν στους εκπαιδευτικούς την κακοποίησή τους

Σε περιπτώσεις που οι μαθητές εκμυστηρευτούν στους εκπαιδευτικούς του σχολικού τους πλαισίου ότι κακοποιούνται ή/και παραμελούνται, οι ακόλουθες συμβουλές βοηθούν στη συζήτηση με τα παιδιά:

- Αναγνώριση της εμπιστοσύνης του παιδιού προς το πρόσωπό τους. Η επιλογή του παιδιού να μιλήσει σε έναν εκπαιδευτικό για κάτι τόσο σοβαρό δεν είναι τυχαία. Δείχνει ότι πρόκειται για ένα πρόσωπο που το παιδί εμπιστεύεται και με το οποίο νιώθει ασφάλεια.
- Προσεκτική παρακολούθηση των όσων λέει το παιδί και ενθάρρυνση του παιδιού να πει τι συνέβη χωρίς πίεση για λεπτομέρειες. Η αμέριστη προσοχή του εκπαιδευτικού απαιτείται στη συζήτηση με το παιδί. Το παιδί πρέπει να πει ό,τι εκείνο θεωρεί σημαντικό, προτού δεχτεί ερωτήσεις.
- Αποφυγή πολλών ή κατευθυντικών ερωτήσεων. Οι κατευθυντικές ερωτήσεις καθώς και η συμπλήρωση των προτάσεων του παιδιού πρέπει να αποφεύγονται, γιατί κάποιες φορές ενδέχεται αυτό που τα παιδιά θέλουν να εκμυστηρευτούν («το μυστικό») να συνδέεται με άλλα γεγονότα της ζωής τους (διαζύγιο γονέων, θάνατος συγγενικού προσώπου) και όχι με την κακοποίηση που μπορεί να είχε αρχικά φανταστεί ο εκπαιδευτικός. Επιπλέον, ο αριθμός των ερωτήσεων δεν πρέπει να είναι μεγάλος καθώς υπάρχει κίνδυνος τα παιδιά να μπερδευτούν στην προσπάθειά τους να απαντήσουν
- Χρήση του λεξιλογίου στο επίπεδο του παιδιού. Αποφυγή λέξεων που μπορεί να μην καταλαβαίνουν ή να θεωρούν ντροπιαστικές τα παιδιά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην περίπτωση της σεξουαλικής κακοποίησης. Χρησιμοποιώντας το ανάλογο λεξιλόγιο οι εκπαιδευτικοί βοηθούν τα παιδιά να αισθανθούν λιγότερη ντροπή όταν μιλούν για ένα τόσο προσωπικό θέμα.
- Έλεγχος συναισθημάτων και ηρεμία. Η αντίδρασή των εκπαιδευτικών είναι σημαντική. Αυτό που θα πουν τα παιδιά μπορεί να σοκάρει. Μία στάση από την πλευρά των εκπαιδευτικών που θα αποπνέει ηρεμία και φροντίδα θα λειτουργήσει υποστηρικτικά και θα διευκολύνει το παιδί να συνεχίσει να μιλά. Είναι προτιμότερο οι εκπαιδευτικοί, αντί να δείξουν το θυμό ή την αποστροφή τους για όσα ακούν, να πουν στο παιδί ότι καταλαβαίνουν πόσο δύσκολο είναι να μιλήσει για ό,τι του συμβαίνει.

- Διαχείριση των ενδοιασμών του παιδιού. Το παιδί ενδεχομένως να φοβάται και να μην αισθάνεται σίγουρο για την αποκάλυψη. Οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να διαχειριστούν τους ενδοιασμούς αυτούς πρέπει να διαβεβαιώσουν το παιδί πως μιλώντας κάνει το σωστό.
- Όχι επικριτικά σχόλια. Συχνά, τα παιδιά αισθάνονται ότι σε κάτι φταίνει, ότι έχουν κάνει κάτι λάθος ή αισθάνονται ότι πρέπει να υπερασπιστούν τον εαυτό τους. Σε περιπτώσεις κακοποίησης ή παραμέλησης τα παιδιά ήδη αισθάνονται ότι μπορεί να έχουν φταίξει γι' αυτό που τους συμβαίνει. Για το λόγο αυτόν, είναι απαραίτητο να αποφεύγονται επικριτικά σχόλια και ερωτήσεις όπως «Γιατί δεν είπες κάτι νωρίτερα;» ή «Γιατί δεν το σταμάτησες;». Παράλληλα, σε περιπτώσεις αποκάλυψης κακοποίησης ή/και παραμέλησης θα πρέπει να τους δίνεται η διαβεβαίωση πως αυτά είναι τα μόνα που δεν φέρουν ευθύνη για ό,τι έγινε.
- Αποφυγή υποσχέσεων σχετικά με την τήρηση εχεμύθειας. Κατανόηση
- από την πλευρά των εκπαιδευτικών των ορίων τους καθώς και της δυσκολίας της κατάστασης η οποία ίσως απαιτεί τη συνδρομή και άλλων για την
- αντιμετώπισή της. Σε καμία περίπτωση οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να υπόσχονται στα παιδιά ότι η συζήτηση θα κρατηθεί μυστική και κανείς δεν θα
- μάθει τα όσα ειπώθηκαν.
- Ενημέρωση του παιδιού. Είναι σημαντικό να ενημερωθεί το παιδί, σχετικά με ό,τι πρόκειται να ακολουθήσει τώρα που ο εκπαιδευτικός γνωρίζει για την κακοποίηση ή/και παραμέληση. Η γνώση όσων θα επακολουθήσουν δίνει στα παιδιά μια αίσθηση ελέγχου της κατάστασης και μειώνει την αβεβαιότητα, η οποία πολλές φορές συμβάλλει στα αυξημένα επίπεδα άγχους των παιδιών.

Τι καλείται να κάνει ο εκπαιδευτικός;

Οι εκπαιδευτικοί δεν καλούνται να γίνουν ανακριτές ούτε ειδικοί υγείας. Δεν χρειάζεται να αξιολογήσουν πόσο παλιά είναι μία μελανιά ή με ποιον τρόπο προκλήθηκε. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το παιδί δεν πρέπει να αναγκάζεται να παρουσιάσει μέλη του σώματός του στο σχολικό πλαίσιο. Σε κάθε περίπτωση η εξέταση του σώματος του παιδιού θα πρέπει να γίνεται μόνο από γιατρό ή άλλο ιατρικό προσωπικό.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ένας εκπαιδευτικός δεν επιτρέπεται να κοιτάξει τις περιοχές του σώματος ενός παιδιού που καλύπτονται από ρούχα.

Ιδιαίτερος σημαντικό σημείο στην απόφαση του εκπαιδευτικού να αναφέρει το περιστατικό είναι η **αξιολόγηση της ασφάλειας του παιδιού**.

Εάν το παιδί βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο, θα πρέπει να ληφθούν αμέσως μέτρα. Εάν το παιδί εκφράζει έντονο φόβο να επιστρέψει στο σπίτι, ή εάν η σωματική ή συναισθηματική του κατάσταση είναι τέτοια που οδηγεί τον εκπαιδευτικό να πιστεύει ότι υπάρχει άμεση ανάγκη για δράση, θα πρέπει να ακολουθήσει όσα ορίζει το άρθρο 23 του νόμου 3500/2006.

Το άρθρο 23 του νόμου 3500/2006, όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 5094/2024, που ρυθμίζει θέματα ενδοοικογενειακής βίας, ορίζει ότι « Παιδαγωγός, εκπαιδευτικός, μέλος του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ή του ειδικού βοηθητικού προσωπικού της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος, επιμελητής, προπονητής ή γιατρός που παρέχει τις υπηρεσίες του σε ανήλικο, ο οποίος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του πληροφορείται ή διαπιστώνει με οποιονδήποτε τρόπο, ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος ανήλικου έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, **υποχρεούται να το αναφέρει αμελλητί στις αρμόδιες διωκτικές αρχές**. Την ίδια υποχρέωση έχει ιατρός που με βάση σοβαρά αντικειμενικά ευρήματα της ιατρικής εξέτασης διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος ενηλίκου έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας.»

Επιπλέον, βάσει του νόμου 1566/85 (άρθρο 2) για την υποχρεωτική φοίτηση των μαθητών μέχρι το τέλος του γυμνασίου, οι εκπαιδευτικοί προτείνεται να αναφέρουν εάν ένας μαθητής έχει ελλιπή φοίτηση.

Σε κάποιες περιπτώσεις είναι δυνατόν το σχολικό πλαίσιο να αναστείλει τη διαδικασία αναφοράς μιας οικογένειας, εφόσον και για όσο διάστημα αυτή συνεργάζεται με συμβουλευτικές, θεραπευτικές ή υποστηρικτικές υπηρεσίες της

κοινότητας με στόχο την αντιμετώπιση δυσλειτουργιών της οικογενειακής ζωής και **το παιδί δεν διατρέχει κίνδυνο**. Σε τέτοιες περιπτώσεις ωστόσο, **αν η οικογένεια διακόψει τη συνεργασία, το σχολικό πλαίσιο οφείλει να είναι σε ετοιμότητα να υποβάλλει αναφορά στις αρμόδιες αρχές**.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν επίσης να προτείνουν στους γονείς/φροντιστές ενός μαθητή τη συνεργασία με υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρουν εξειδικευμένη αξιολόγηση του παιδιού σε θέματα όπως μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και συμβουλευτική ή υποστηρικτική παρέμβαση.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν τέλος να επικοινωνήσουν απευθείας με φορείς, προκειμένου να ζητήσουν οι ίδιοι πληροφορίες και οδηγίες για συγκεκριμένα περιστατικά παιδιών. Οι αρμόδιες υπηρεσίες σε θέματα παιδικής προστασίας είναι σε θέση να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς τις απαραίτητες κατευθυντήριες γραμμές, προκειμένου να διασφαλιστεί η καλύτερη διαχείριση ενός πιθανού περιστατικού κακοποίησης ή/και παραμέλησης παιδιού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7Δ

ΛΟΙΠΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ/ΒΙΑΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση της επιμέρους ζητημάτων της ενδοσχολικής βίας.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται:

- Ο ορισμός, τα είδη της ενδοοικογενειακής βίας, μέσα από το πρίσμα του ανήλικου μάρτυρα-μέλους της οικογένειας, ο ρόλος του δράστη και η σχέση του με το ανήλικο μέλος, η αιτιολογία της ενδοοικογενειακής βίας και οι συνέπειες της.
- ο ορισμός, τα είδη της ενδοσχολικής βίας, ο ρόλος θύτη, θύματος και αμέτοχου μαρτύρα, οι συνέπειες της σχολικού εκφοβισμού.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με την έννοια και τα χαρακτηριστικά της ενδοοικογενειακής και της ενδοσχολικής βίας.

Έννοιες - κλειδιά

Ενδοοικογενειακή Βία, Ανήλικος Μάρτυρας, Δράστης, Έλεγχος, Κανονικότητα.

Ενδοσχολική Βία, σχολικός εκφοβισμός, επιθετικότητα, βία, ανασφάλεια, υποχωρητικότητα.

7.Δ.1. Ενδοοικογενειακή Βία και ο ανήλικος μάρτυρας

Η ενδοοικογενειακή βία, που ονομάζεται επίσης «ενδοοικογενειακή κακοποίηση», ορίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη ως ένα πρότυπο συμπεριφοράς σε οποιαδήποτε σχέση που χρησιμοποιεί ο δράστης για να αποκτήσει ή να διατηρήσει την εξουσία και να ασκήσει έλεγχο σε ένα άτομο μέσα σε μια οικογένεια ή νοικοκυριό.

Μπορεί να συμβεί μεταξύ ετερόφυλων ή ομόφυλων ζευγαριών γονέα και παιδιού, αδελφών, θείων, ξαδέλφων, παππούδων ή ακόμα και συγκατοίκων.

Η βία μπορεί να περιλαμβάνει σωματικές, σεξουαλικές, συναισθηματικές, οικονομικές ή ψυχολογικές ενέργειες ή απειλές για ενέργειες που επηρεάζουν ένα άλλο άτομο με αρνητικό τρόπο²⁶⁸.

Συνηθέστερες μορφές βίας στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας:

Σωματική βία

Σεξουαλική βία

Ψυχολογική βία

Εξαναγκαστικός έλεγχος

Οικονομική βία

Παραμέληση

Καταδίωξη

Ψηφιακή βία

Ειδικές μορφές βίας στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας:

Γάμος παιδιών, πρόωρος και καταναγκαστικός γάμος

Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων

Σεξουαλική εκμετάλλευση/καταναγκαστική πορνεία

²⁶⁸ <https://training.improдова.eu/el/training-modules-for-the-health-sector-el/module-1-forms-and-dynamics-of-domestic-violence-el/>

Βία για λόγους τιμής

Γυναικοκτονίες - Δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών που σχετίζονται με το φύλο

Κακοποίηση γονέων από παιδιά και εφήβους

Κακοποίηση ατόμων τρίτης ηλικίας ή ΑμεΑ, μελών της οικογένειας

Αναπαραγωγικός εξαναγκασμός

Θύματα ενδοοικογενειακής βίας:

Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας **προέρχονται από όλα τα κοινωνικά, πολιτιστικά, οικονομικά και θρησκευτικά υπόβαθρα**, έχουν διάφορες ηλικίες, φύλο και σεξουαλικό προσανατολισμό, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες. Είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι **ΔΕΝ υπάρχει «τυπικό θύμα»**.

Η ενδοοικογενειακή βία θεωρείται συχνά ως κάτι που «συμβαίνει σε άλλους». Οι άνθρωποι που δεν επηρεάζονται, συχνά δεν καταλαβαίνουν γιατί το θύμα δεν εγκαταλείπει τον θύτη, γιατί δεν το λέει σε κανέναν, ή «καθυστερεί» να αποκαλύψει την κακομεταχείριση.

Μερικοί άνθρωποι μπορεί να ανήκουν σε ομάδες ή συνδυασμό ομάδων, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο ή ευαλωτότητα. Αυτές οι ομάδες μπορεί να περιλαμβάνουν αλλά δεν περιορίζονται σε:

Άτομα με αναπηρία, έκπτωση και ψυχική ασθένεια

Κοινότητα ΛΟΑΤΚΙΑ+

Πρόσφυγες και μετανάστες

Παιδιά και νέοι

Ηλικιωμένοι

Έγκυες γυναίκες

Άνδρες ως θύματα

Δράστες Ενδοοικογενειακής Βίας

Σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας είναι σημαντικό να εστιάσουμε και στον ρόλο του δράστη. Ο κύκλος της βίας δεν μπορεί να διακοπεί αν οι δράστες μείνουν εκτός. Ως εκ τούτου, υπάρχουν δομές στην κοινότητα και αρμόδιες, που ειδικεύονται στη συνεργασία με άνδρες και γυναίκες δράστες, γιατί **και οι γυναίκες μπορούν επίσης να είναι δράστες.**

Όπως συμβαίνει με τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, κακοποιητής/θύτης μπορεί να είναι οποιοδήποτε άτομο, και να προέρχεται από κάθε ηλικία, φύλο, κοινωνικοοικονομική, φυλετική, εθνοτική, επαγγελματική, εκπαιδευτική και θρησκευτική ομάδα. Οι δράστες δεν είναι πάντα θυμωμένοι και εχθρικοί, αλλά μπορεί να παρουσιάζονται ως γοητευτικοί, ευχάριστοι και ευγενικοί. Διαφέρουν ως προς τα πρότυπα κακοποίησης και τα επίπεδα επικινδυνότητας.

Αίτια της ενδοοικογενειακής βίας

Η ενδοοικογενειακή βία είναι πολυπαραγοντική: η παρουσία αυτών των παραγόντων μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο για την εκδήλωση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας - αλλά κάθε δράστης και θύμα έχει το δικό του προφίλ επικινδυνότητας.

Προσωπικοί, περιστασιακοί και κοινωνικο-πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν την πιθανότητα κάποιος να γίνει βίαιος.

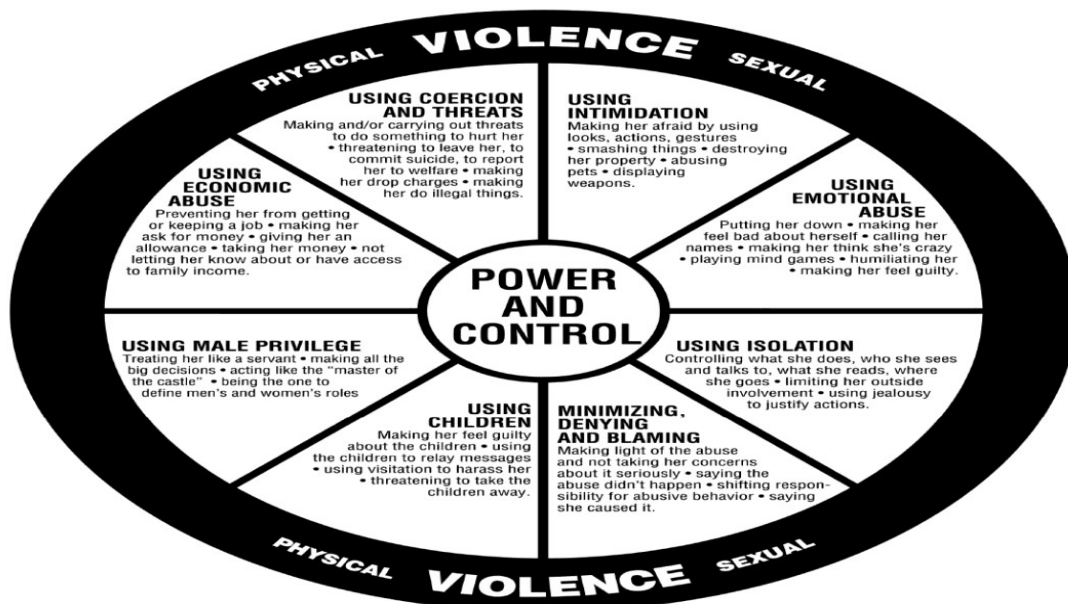
Ορισμένοι παράγοντες όπως η κατάχρηση αλκοόλ ή ναρκωτικών, οι ρόλοι των φύλων, τραύματα του παρελθόντος, η εγκυμοσύνη και η λοχεία, οι ανυποστήρικτες θεραπευτικά εμπειρίες παιδικής κακοποίησης, μπορούν να αυξήσουν τον κίνδυνο ενδοοικογενειακής βίας.

Στη μονοδιάστατη δυναμική της βίας, είναι εύκολο να γίνει διάκριση μεταξύ θύματος και δράστη, κάτι που συχνά παρατηρείται σε κακοποιητικές σχέσεις, ή επιθέσεις της στιγμής.

Ωστόσο, **ορισμένες σχέσεις περιλαμβάνουν αμφίδρομη βία**, όπου και τα δύο άτομα εμπλέκονται σε βία σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, καθιστώντας δύσκολη τη διάκριση μεταξύ του δράστη και του θύματος.

Η αμφίδρομη βία είναι πιο συχνή σε σχέσεις όπου υπάρχουν προβλήματα εθισμού και των δυο εμπλεκόμενων.

Στην ενδοοικογενειακή βία, ένα μοτίβο τακτικής χρησιμοποιείται από τους δράστες για να **αποκτήσουν, ή να διατηρήσουν την εξουσία και τον έλεγχο πάνω στα θύματα** και σε περιπτώσεις συντροφικής βίας, για να τα κρατήσουν στη σχέση. Η πολυπλοκότητα δεν είναι εύκολο να φανεί σε μια ενιαία εικόνα, **ωστόσο η δύναμη και ο έλεγχος**, που εισήχθησαν για πρώτη φορά το 1984 από το Πρόγραμμα Παρέμβασης για την Ενδοοικογενειακή Βία στο Duluth της Minnesota των ΗΠΑ, είναι ένας καλός τρόπος για να κατανοήσουμε καλύτερα τη δυναμική μέσα στις σχέσεις όπου εκδηλώνεται ενδοοικογενειακή βία. Το εσωτερικό του τροχού δημιουργεί λεπτές, συνεχείς συμπεριφορές με την πάροδο του χρόνου, ενώ ο εξωτερικός δακτύλιος αντιπροσωπεύει σωματική και σεξουαλική βία:

Η σχέση μεταξύ παιδιών και δράστη και οι συνέπειες της

Τα παιδιά συχνά είναι τις περισσότερες φορές τα «αθέατα» ή «αόρατα» θύματα μέσα στις οικογένειες που πλήττονται από περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Τα παιδιά που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία μπορεί να εμφανίσουν **(ψυχο)σωματικά συμπτώματα και συμπεριφορές, που συνδέονται με τραύμα και άγχος.**

Η μαρτυρία της κακοποίησης οδηγεί σε ένα μείγμα (συχνά απρόβλεπτων) συναισθημάτων στα παιδιά: άγχος, φόβο, θυμό, αλλά κάποιες φορές στοργή, εμπιστοσύνη και αγάπη προς τον κακοποιητή. Τα παιδιά μπορεί να κατευθύνουν το θυμό τους προς το θύμα, αντί να αντιμετωπίσουν άμεσα τον δράστη. Μερικά παιδιά μπορεί να επιθυμούν μια θετική σύνδεση με τον κακοποιητή. Με αυτό τον τρόπο πιστεύουν, ότι θα αποφύγουν την δική τους κακοποίηση, ενώ παράλληλα πιστεύουν (λανθασμένα, αλλά δεν το γνωρίζουν ακόμα) ότι αυτή η κατάσταση αποτελεί **κανονικότητα** και για τον γενικό πληθυσμό.

Τα παιδιά που είναι μάρτυρες ενδοοικογενειακής βίας έχουν αυξημένη πιθανότητα να συνάψουν κακοποιητική σχέση κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής τους, είτε ως δράστες είτε ως θύματα, εφόσον δεν γίνει έγκαιρη θεραπευτική παρέμβαση στα ίδια και τα λοιπά μέλη της οικογένειας.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Τα παιδιά κατανοούν ότι αυτό που συμβαίνει στην οικογένεια είναι κακοποίηση και δεν συμβαίνει σε όλα τα σπίτια, **μόνο όταν συνυπάρξουν με άλλα παιδιά και κοινωνικοποιηθούν, ώστε να προβληματιστούν και να συγκρίνουν τι συμβαίνει στην δική τους οικογένεια και πώς ζουν άλλες.** Μετά περνούν στην διαδικασία της συναισθηματικής αμφιταλάντευσης: να αποκαλύψουν σε κάποιο την κακοποιητική ενδοοικογενειακή κατάσταση, και να διακινδυνεύσουν την ενότητα της οικογένειας, ή να κάνουν υπομονή με την ελπίδα ότι μπορεί τα πράγματα να καλυτερέψουν με ένα «μαγικό τρόπο». Και σε ποιον να μιλήσουν; πρέπει να είναι άτομο που μπορούν να εμπιστευθούν και να πιστέψουν ότι μπορεί να τα βοηθήσει.

Εφόσον βρουν το θάρρος και «μας διαλέξουν», για να αποκαλύψουν το «μυστικό» τους, πρέπει να είμαστε ειλικρινείς απέναντι τους και έτοιμοι να τα συνδράμουμε, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες, φορείς και εξειδικευμένους επαγγελματίες. **Ο** **απώτερος στόχος είναι η προστασία του παιδιού, η στήριξη των ευάλωτων μελών της οικογένειας και η θεραπευτική παρέμβαση στον δράστη, με την** **ελπίδα της επανένωσης της οικογένειας σε ένα υγιές και λειτουργικό πλαίσιο.**

7.Δ.2. Ενδοσχολική βία – Σχολικός εκφοβισμός - επιθετικότητα μεταξύ ανηλίκων

Η συστηματική μελέτη του σχολικού εκφοβισμού ξεκίνησε στη Νορβηγία το 1978 με την έκδοση του βιβλίου του Dan Olweus: “Aggression in the schools: Bullies and Whipping boys” και το 1987 εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε επιστημονικά περιοδικά ο όρος “bullying” (Smith & Brain, 2000).

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί μία ακόμα μορφή **επιθετικής συμπεριφοράς** (σωματική, λεκτική, σχεσιακή).

Η διαφορά, σε σχέση με τις υπόλοιπες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς, είναι ότι προϋποθέτει διαφορά δύναμης και άσκηση ελέγχου μεταξύ δράστη και θύματος (Olweus D., 1978).

Η ανισορροπία δύναμης εκφράζεται με το ότι ο μαθητής, ο οποίος εκτίθεται στις αρνητικές ενέργειες, είναι αβοήθητος έναντι εκείνου που τον παρενοχλεί.

Σύμφωνα με τον Olweus, ένας μαθητής γίνεται αντικείμενο εκφοβισμού ή θυματοποιείται, όταν υποβάλλεται, κατ' επανάληψη, σε αρνητικές ενέργειες από έναν ή περισσότερους άλλους (Olweus D., 1978)

Επομένως, αντιλαμβανόμαστε πως οι βασικές προϋποθέσεις που είναι απαραίτητο να πληρούνται για τη χρησιμοποίηση του επιστημονικού όρου είναι η επανάληψη των ενεργειών αυτών με σταθερή συχνότητα και μεθόδευση προς τους πιο αδύναμους μαθητές, δηλαδή το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού δεν είναι ένα μεμονωμένο γεγονός (επανάληψη, συστηματικότητα, στόχευση).

Ο όρος αρνητική ενέργεια αναφέρεται στην πράξη εκείνη με την οποία ένα άτομο προκαλεί εσκεμμένη βλάβη ή συναισθηματική δυσκολία σε άλλο άτομο, μέσω σωματικής επαφής, λεκτικά ή με άλλους τρόπους.

Είναι επίσης σημαντικό να τονιστεί η διαφορά του εκφοβισμού με το «πείραγμα» στα πλαίσια του παιχνιδιού. Το «πείραγμα» συνήθως συμβαίνει μεταξύ φίλων και δεν περιλαμβάνει την πρόκληση σωματικού πόνου στους άλλους.

Αντίθετα, ο εκφοβισμός εμπλέκει άτομα που συνήθως δεν έχουν φιλικές σχέσεις. Ωστόσο, **το «πείραγμα» μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε εκφοβισμό**, αν συμβαίνει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα και το σημαντικότερο, όταν το παιδί-θύμα αισθανθεί ότι οι πράξεις των άλλων δεν γίνονται μέσα στα όρια του παιχνιδιού και του αστείου.

Τα τελευταία χρόνια, με τη διάδοση της χρήσης του διαδικτύου και την ευρεία εξάπλωση των ψηφιακών μέσων επικοινωνίας, έχει αναπτυχθεί ο **διαδικτυακός εκφοβισμός** (cyberbullying), ο οποίος ελλοχεύει πολύ σοβαρούς κινδύνους.

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι μια επέκταση του παραδοσιακού εκφοβισμού, με τη διαδικασία του εκφοβισμού να έχει επεκταθεί από το σχολείο στον κυβερνοχώρο (Junonen & Gross, 2008). Η χρήση των κοινωνικών δικτύων, ακόμα και από παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (κυρίως των μεγαλύτερων τάξεων του δημοτικού), καταδεικνύει τη σοβαρότητα του προβλήματος και την ανάγκη δράσης για τον περιορισμό του.

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα και ζητήματα της σημερινής κοινωνίας. Ουσιαστικά το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού έχει τις ρίζες του μέσα στην ταξική κοινωνία, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο καλλιεργεί τον ανταγωνισμό. Παράλληλα, το εκπαιδευτικό σύστημα δεν δίνει ίσες δυνατότητες παιδείας σε όλα τα παιδιά. Αυτό εντείνει ακόμη περισσότερο τις διαφορές ανάμεσα στους μαθητές και δίνει αφορμές για την εμφάνιση φαινομένων τέτοιων όπως του σχολικού εκφοβισμού.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Οι επιθετικές συμπεριφορές δεν είναι έμφυτες στον άνθρωπο. Ο άνθρωπος δεν είναι από τη φύση του βίαιο και ανταγωνιστικό ον, όπως πολλοί υποστηρίζουν. **Οι επιθετικές συμπεριφορές προκαλούνται από το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζει.**

Η βία δεν προέρχεται από μια εσωτερική ανάγκη.
Είναι απόκτημα εκπαίδευσης και κοινωνικής πρακτικής.
Francoise Heritier, εθνολόγος.

Είδη εκφοβισμού:

- Άμεσος εκφοβισμός: με φυσική επαφή (χτυπήματα, σπρωξίματα κ.λπ.), λεκτικά (απειλές, ειρωνείες, βρισιές, κ.λπ.)
- Έμμεσος εκφοβισμός: με πράξεις που στοχεύουν στην κοινωνική απομόνωση και τον αποκλεισμό του θύματος από την ομάδα των συνομηλίκων (π.χ., διάδοση φημών, αποδόμηση διαπροσωπικών σχέσεων, εικόνας εαυτού, αυτοεκτίμησης, κοινωνικής θέσης)
- Ψηφιακός: με χρήση ψηφιακών μέσων

Συστατικά του εκφοβισμού όπως αναδεικνύονται και αναμειγνύονται στην τραυματική «επικοινωνία» θύτη και θύματος:

ΘΥΤΗΣ: Επιθετικότητα, έλλειψη στοργής, συμπόνοιας, ενσυναίσθησης, επιθυμία ελέγχου.

Τα χαρακτηριστικά των θυτών:

- Έντονη επιθετικότητα, τόσο προς συνομηλίκους, όσο και προς γονείς και εκπαιδευτικούς (Οίweis, 1993).
- Αυταρχική προσωπικότητα, παρορμητισμός.
- Συνήθως αγόρια που δρουν μεμονωμένα, αλλά και κορίτσια που κατά κανόνα σχηματίζουν ομάδες. Υφίστανται και μεικτές ομάδες αγοριών και κοριτσιών.
- Γενικότερα, το άγχος των θυτών κινείται σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα από των συνομηλίκων τους, χαρακτηριστικό που τους προσδίδει μία «άνεση» και συγκαλύπτει το αίσθημα ανεπάρκειάς τους, με αποτέλεσμα προς τα έξω να παρουσιάζονται σκληροί, δημοφιλείς και με αυτοπεποίθηση (Οίweis, 1993).
- Ανεξαρτήτως του βαθμού κοινωνικών ικανοτήτων τους και την ικανότητα ενσυναίσθησης που διαθέτουν τόσο σε γνωστικό, όσο και σε συναισθηματικό πεδίο, δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν τις σκέψεις και τα συναισθήματα των θυμάτων, δεν έχουν κανένα συναισθηματικό ενδιαφέρον για τους άλλους (Αρτέμη, 2014).
- Όταν έχουν τον έλεγχο νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια και λιγότερο άγχος (Κασάπη, 2007).

- Είναι παιδιά που έχουν ανάγκη να βρίσκονται στην κορυφή μίας άτυπης ιεραρχίας μεταξύ συνομηλίκων.
- Η επιθετικότητα τους, αποτελεί για τα παιδιά αυτά την κινητήριο δύναμη για την επίτευξη των στόχων τους. Αντλούν ικανοποίηση και κύρος βλέποντας τους άλλους. Ωστόσο, αυτό που στην πραγματικότητα τους συμβαίνει είναι ότι συγχέουν την έννοια του κύρους με την έννοια του δέους και του φόβου.

Τα παιδιά αυτά αισθάνονται την ανάγκη να κυριαρχούν και να χαλιναγωγούν ή και να υποτάσσουν τους άλλους και απολαμβάνουν την αίσθηση ελέγχου μίας ομάδας συνομηλίκων (Olweus, 1993).

Ποιες είναι οι αιτίες που κάνουν ένα παιδί να αντλεί ικανοποίηση από την προσβολή, τον εξευτελισμό και τον πόνο των άλλων παιδιών; Οι αιτίες αυτές πέρα από **προσωπικές**, είναι και βαθύτατα **κοινωνικές**. Η βία αναπαράγεται και μπορεί να παρουσιαστεί με πολλές μορφές. Πολλές φορές, χωρίς απαραίτητα να αποτελεί κανόνα, τα παιδιά που γίνονται θύτες, αποτελούν ή αποτελούσαν τα ίδια θύματα: θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ψυχολογικής και σωματικής, θύματα ακόμη της κοινωνίας και του συστήματος που φτωχοποιεί, εκμεταλλεύεται τη μεγάλη πλειοψηφία του κοινωνικού ιστού, τα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

Προφίλ – χαρακτηριστικά εκφοβιστών/δραστών:

επιθετικότητα / έντονη επιθυμία για κυριαρχία και άσκηση ελέγχου / χαμηλό επίπεδο ενσυναίσθησης / ανασφάλεια / άγχος / χαμηλή αυτοεκτίμηση

Χαρακτηριστικά των θυμάτων:

- Ορισμένα χαρακτηριστικά στην προσωπικότητα και τη συμπεριφορά κάποιων μαθητών τραβούν την προσοχή των θυτών. Τέτοια γνωρίσματα είναι εξωτερικά χαρακτηριστικά, όπως το ύψος και το βάρος, προβλήματα υγείας, πολύ υψηλές σχολικές επιδόσεις, προβλήματα συμπεριφοράς, καθυστέρηση στην ανάπτυξη, ή και ένας συνδυασμός των παραπάνω.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό που διακρίνει τα θύματα εκφοβισμού, είναι ότι σπάνια υπερασπίζονται τον εαυτό τους.

- Συχνά αντιδρούν στην θυματοποίηση τους με κλάμα, θυμό ή απόσυρση.
- Διακατέχονται από άγχος, ανασφάλεια και φόβο.
- Το σχολείο αποτελεί για αυτά μια καθημερινή δοκιμασία και τραυματική εμπειρία.
- Υφίστανται 2 κατηγορίες θυμάτων ενδοσχολικής βίας: τα ενδοτικά και τα προκλητικά θύματα.
- Τα ενδοτικά θύματα είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος θυμάτων. Είναι συνήθως άτομα ντροπαλά και συνεσταλμένα, επιφυλακτικά, ευαίσθητα, ήσυχια, με περισσότερες αγωνίες και ανασφάλειες από το μέσο μαθητή (Olweus, 1993). Είναι εσωστρεφή, έχουν ελάχιστους ή κανένα φίλο, λόγω προβλημάτων κοινωνικοποίησης. Έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και αρνητική εικόνα εαυτού.
- Τα προκλητικά θύματα είναι αντιδραστικά, αυθόρμητα και συχνά υπερκινητικά παιδιά. Μέσω της προκλητικής και ενοχλητικής συμπεριφοράς τους τραβούν την προσοχή των θυτών και στοχοποιούνται, ενώ ταυτόχρονα απορρίπτονται από τους συμμαθητές και συχνά από τους εκπαιδευτικούς. Είναι παρά ταύτα, ανασφαλή, δυστυχισμένα και αγχωμένα με την αρνητική

εικόνα για τον εαυτό τους. Συχνά αυτή η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της τιμωρητικής, εχθρικής και σκληρής μεταχείρισης από την οικογένειά τους.

Συνέπειες της ενδοσχολικής βίας:

Ο εκφοβισμός μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορες μορφές άμεσες ή έμμεσες, που έχουν σοβαρές αρνητικές συνέπειες στα άτομα, στα οποία ασκούνται, είτε βραχυπρόθεσμα, είτε μακροπρόθεσμα, και σε πολλές περιπτώσεις απειλείται ακόμα και η σωματική ακεραιότητα των μαθητών. Οι συνέπειες του σχολικού εκφοβισμού δεν είναι αρνητικές μόνο για τα θύματα, αλλά μακροπρόθεσμα και για τους θύτες. Ο εκφοβισμός αποδομεί τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών και επιδρά αρνητικά σε όλους, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, μέσω των μηχανισμών της κοινωνικής μάθησης.

Συνέπειες της ενδοσχολικής βίας για τα θύματα:

- Σωματικές σε βίαια περιστατικά, όπου χρειάζεται ακόμα και ιατρική ή νοσηλευτική φροντίδα, ή υπάρχει και διακινδύνευση ζωής.
- Ψυχοσωματικά προβλήματα: πονοκέφαλοι, διαταραχές ύπνου και εφιάλτες, στομαχόπονοι ή ακόμα και κρίσεις πανικού (Sharp & Smith, 1994).
- Υψηλά ποσοστά άγχους, όταν στην σχολική καθημερινότητα, καλούνται (συχνά απρόβλεπτα) να αντιμετωπίσουν τις επιθέσεις των θυτών, με αποτέλεσμα το σχολείο να αποτελεί μια δοκιμασία.
- Αυτοκτονικότητα, χαμηλή αυτοπεποίθηση, αρνητική εικόνα εαυτού, καταθλιπτικά συμπτώματα, ενοχικότητα.
- Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει από τους Espelage & Swearer, έχει αποδειχτεί ότι τα παιδιά που υπόκεινται συστηματικά σε εκφοβισμό υποφέρουν από υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και μοναξιάς σε σχέση με τα παιδιά που δε θυματοποιούνται, ενώ τα επίπεδα κατάθλιψης είναι υψηλότερα για τα θύματα που είναι κορίτσια από ό,τι για τα αγόρια (Espelage & Swearer, 2003).

- Τα παιδιά αυτά επίσης εμφανίζουν αδυναμία έκφρασης των συναισθημάτων τους και έντονα συναισθηματικά ξεσπάσματα. Τα συμπτώματα αυτά εμφανίζονται και σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, ωστόσο γίνονται εμφανέστερα και εντονότερα σε παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Η μοναξιά, η κατάθλιψη και το αίσθημα απελπισίας που νιώθουν τα παιδιά θύματα, προκαλούν ψυχολογική φόρτιση, η οποία μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορες μορφές, ήπιες αλλά και πιο ακραίες.

Για τα παιδιά αυτά, περισσότερο από κάθε άλλον, ταιριάζει η ρήση του Jean Paul Sartre “Η κόλαση είναι οι άλλοι.”

Για τα παιδιά θύματα η κόλαση είναι οι άλλοι/δράστες, οι οποίοι στοχοποιούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις αδυναμίες τους.

Συνέπειες της ενδοσχολικής βίας για τους θύτες και τους αμέτοχους μάρτυρες:

Η ζημιά που επιφέρει ο σχολικός εκφοβισμός στο θύτη είναι ανεπανόρθωτη (Flannery, Singer & Wester, 2004).

Η άσκηση ενδοσχολικής βίας από ένα παιδί, μπορεί να αποτελεί τον προθάλαμο της παραβατικής ή/και εγκληματικής συμπεριφοράς του στο μέλλον, αν δεν υπάρξει έγκαιρη και κατάλληλη θεραπευτική και κοινωνική παρέμβαση.

- Τα παιδιά θύτες έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμπλακούν σε καβγάδες και να παρατήσουν το σχολείο.

- Έχουν μεγάλη πιθανότητα να κάνουν χρήση αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών κατά την περίοδο της εφηβείας, εφόσον δεν υπάρξει έγκαιρη και κατάλληλη θεραπευτική και κοινωνική παρέμβαση.
- Μαθαίνουν να λειτουργούν με αυτό τον τρόπο και να χρησιμοποιούν τον εκφοβισμό και τη βία στις διαπροσωπικές τους σχέσεις στη διάρκεια της ενήλικης ζωής τους. Αυτά τα άτομα είναι ου πιθανόν να ασκήσουν βία στους συντρόφους τους και στα παιδιά τους και αδυνατούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν φιλίες με άλλα άτομα.
- Αυτά τα παιδιά έχουν υψηλά επίπεδα κατάθλιψης και άγχους
- **Οι αμέτοχοι μάρτυρες τέτοιων περιστατικών, παρουσιάζουν προβλήματα ψυχικής υγείας, όπως κατάθλιψη και άγχος (π.χ., μήπως βρεθούν στη θέση των θυμάτων), και είναι πιθανό να απουσιάζουν συχνά από το σχολείο.**

Αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας:

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Χαμόγελο του Παιδιού, η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των πρώτων τεσσάρων χωρών στην Ευρώπη με τα υψηλότερα ποσοστά μαθητών, που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού, μαζί με τη Λιθουανία, την Εσθονία και τη Λετονία (1^ο Επιστημονικό Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά του Σχολικού Εκφοβισμού, 2014).

Κρίνεται σημαντική και απαραίτητη η πρόληψη και η έγκαιρη αντιμετώπιση της στο χώρο του σχολείου, στις γειτονιές, στον ευρύτερο κοινωνικό ιστό.

Στην σχολική κοινότητα, όπου τα παιδιά αλληλοεπιδρούν και επικοινωνούν, σημαντικός είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών, καθώς και των εξειδικευμένων κοινωνικών επιστημόνων ως σημεία αναφοράς, άτομα οικειότητας και εμπιστοσύνης.

Είναι πολύ σημαντικό στοιχείο για ένα παιδί, να νιώθει πως ο εκπαιδευτικός θα ανταποκριθεί και θα το προστατέψει από άλλα τέτοια περιστατικά στο μέλλον (Olweus, 1993).

Επίσης, ο εκπαιδευτικός πρέπει να ενδυναμώνει με συμπεριφορές και οδηγίες το παιδί-θύμα, να αναδεικνύει δεξιότητες και ταλέντα του και ως προσόν την διαφορετικότητα.

Η λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων και των μαθητικών συμβουλίων, ως οργάνων λήψης αποφάσεων και διαμεσολάβησης για την επίλυση συγκρούσεων, μπορεί να εξομαλύνει ή ακόμα και να αποτρέψει περιστατικά ενδοσχολικής βίας.

Ο διάλογος ομάδων εκπαιδευτικών και γονέων με τον συντονισμό εξειδικευμένων κοινωνικών επιστημόνων, η ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων, μπορεί να λειτουργήσει βοηθητικά για την δημιουργία και διατήρηση κλίματος αποδοχής, κατανόησης και συμπερίληψης στο σχολείο²⁶⁹.

Για την καταγγελία τέτοιων περιστατικών η πολιτεία πρόσφατα ενεργοποίησε μια ψηφιακή πλατφόρμα υποβολής καταγγελιών σχολικού εκφοβισμού, η οποία έχει εμπλουτιστεί με υλικό και πληροφορίες για παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς²⁷⁰.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I. Σενάρια περιπτώσεων ΚαΠα-π προς συζήτηση στην ομάδα.

Σωματική Κακοποίηση:

Κάψιμο άκρων βρέφους από εμβύθιση σε καυτό νερό.

Πρόκειται για περιστατικό σωματικής κακοποίησης, ή/και παραμέλησης, ανεπαρκούς υλοποίησης-άγνοιας γονικού ρόλου;

Χρήζει αναφοράς και παρεμβάσεων, και αν ναι, από ποιους επαγγελματίες πρώτης γραμμής, υπηρεσίες και αρμόδιες αρχές;

Σεξουαλική Κακοποίηση:

Ασυνήθιστη για το ηλικιακό και αναπτυξιακό στάδιο σεξουαλική γνώση.

Είναι όντως Σεξουαλική Κακοποίηση, ή ελλειμματική γονική εποπτεία παρακολούθησης ακατάλληλων ταινιών ή πράξεων γονέων-φροντιστών;

Χρήζει αναφοράς και παρεμβάσεων και αν ναι, από ποιους επαγγελματίες πρώτης γραμμής, υπηρεσίες και αρμόδιες αρχές;

²⁶⁹ <https://www.psychology.gr/sholiki-psychologia/6724-sxolikos-ekfovismos-pliris-odigos.html>

²⁷⁰ <https://stop-bullying.gov.gr/>

Παραμέληση:

Απουσία κολατσιού, κλοπή φαγητού, φύλαξη σχολικού γεύματος «για να το φάω σπίτι, δεν πεινάω τώρα».

Είναι όντως παραμέληση, ή η οικογένεια είναι ίσως σε χρόνια ή αιφνίδια κατάσταση κρίσης και φτώχειας, και χρήζει στήριξης και ενδυνάμωσης;

Παραμέληση:

Περιπλάνηση στο δρόμο-επαιτεία.

Πέρα από παραμέληση και κακή ή ελλειμματική άσκηση του γονικού ρόλου, παραβιάζονται και άλλα δικαιώματα του ανηλίκου (π.χ., ψυχαγωγία, παιχνίδι, ελεύθερος χρόνος, εκπαίδευση, ιδιωτικότητα, προστασία από κινδύνους)

Παραμέληση:

Μαθητής που προσέρχεται στο σχολείο με έντονα σημάδια κόπωσης στο σχολείο, ή τον παιδικό σταθμό, χωρίς ιατρικό ιστορικό ή οργανικά αίτια. Ελλιπής γονική εποπτεία, πιθανός εθισμός στο διαδίκτυο και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, παράνομα εργαζόμενο ανήλικο, κ.λπ.

Μαθητής που ζει με την γιαγιά και την χρήστρια μητέρα του.

Υπάρχουν υπόνοιες για σωματική κακοποίηση του παιδιού.

Εκτός από αυτό, τι συνέπειες έχει γενικότερα στον ψυχισμό του, η συμβίωση με γονέα χρήστη ουσιών;

Είναι όντως το οικογενειακό αυτό περιβάλλον το κατάλληλο για το ανήλικο;

Τι χρειάζεται να κάνουν οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής ή/και οι αρμόδιες αρχές για το παιδί και τα άλλα μέλη της οικογένειας;

Στο σχολείο υπάρχουν υπόνοιες ενδοοικογενειακή βία στο σπίτι μαθήτριας ΑμεΑ (από ζωγραφιές της, συχνούς μώλωπες σε εμφανή σημεία του σώματος της, καθώς και απροθυμία να ακολουθήσει τον γονέα που έρχεται να την παραλάβει), αλλά οι γονείς χαρακτηρίζονται από τους εκπαιδευτικούς ως κοινωνικοί, συνεργάσιμοι και μετέχουν στις σχολικές συναντήσεις.

Πού να βασιστούν οι εκπαιδευτικοί, για την «τεκμηρίωση» της ΚαΠα-π; Χρειάζεται να

Από τα πιο σημαντικά εργαλεία στον αγώνα για την παιδική προστασία, είναι η ενεργητική ακρόαση της φωνής και της άποψης των παιδιών και η συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για ό,τι τα αφορά!

Πολλά δυσεπίλυτα ζητήματα σχετικά με τα δικαιώματα των ανηλίκων και τις τυχόν παραβιάσεις τους, εδράζονται στην απουσία των δυο παραπάνω στοιχείων.

M.I.T.

Βιβλιογραφία

1. Brock Stephen E., Sandoval Jonathan, Lewis Sharon (2005). Διαχείριση κρίσεων στο σχολείο: Εγχειρίδιο για την δημιουργία ομάδων διαχείρισης κρίσεων στο σχολείο. Αθήνα. ΤΥΠΩΘΥΤΩ-Γιώργος Δάρδανος.
2. Γιωτάκος Ο., Τσιλιάκου Μ., Τσίτσικα Α., Τσουβέλας Γ. (2014). Νέες Μορφές Κακοποίησης Παιδιού και Εφήβου. Αθήνα. ΒΗΤΑ Ιατρικές Εκδόσεις ΜΕΠΕ.
3. Γυφτοπούλου Αγγελική, Κυριάκου Κατερίνα, Σταμάτη Δάφνη, Νικολαΐδη Γιώργο, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, Κέντρο για την Μελέτη και Πρόληψη της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών (2013). Πρωτόκολλο Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών. Αθήνα. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.

4. Θεμελή Όλγα Χ. (2014). Τα παιδιά καταθέτει: Η δικανική εξέταση ανήλικων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Εκδόσεις Τόπος και Όλγα Χ. Θεμελή.
5. Θεμελή Όλγα, Παναγιωτάκη Μαρία (2021). Οδηγός για την Αναγνώριση και τη Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό. (Διαθέσιμο online: <https://www.openbook.gr/odigos-gia-tin-anagnorisi-kai-ti-diacheirisi-peristatikon-kakopoiisis-kai-paramelisis-apo-ton-tin-ekpaideytiko/>)
6. Θεμελή Όλγα Χ. (2023). Παιδιά χαμένα στην κατάθεση: Από την αποπλάνηση και την σεξουαλική κακοποίηση, στη λήψη της δικανικής συνέντευξης και την επαναθυματοποίηση. Εκδόσεις Τόπος και Όλγα Χ. Θεμελή.
7. Haber Joel, Glatzer Jenna (2010). Τέλος στον εκφοβισμό! Θωρακίστε τα παιδιά σας για μια ζωή (Τίτλος πρωτοτύπου: Bullyproof your child for life). Αθήνα. Εκδόσεις Πατάκη.
8. Κολλινιάτη Κυριακή, Κορτομανίκη Παναγιώτα, Μουλού Θεοδώρα, Χατζηδρόσου Δέσποινα (2021). Κακοποίηση-Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας και Παρέμβαση-Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στη Εκπαίδευση. (Διαθέσιμο online: <https://www.especial.gr/wp-content/uploads/2022/01/odigos-kakopoiisis-paramelisis-anilikwn.pdf>)
9. Τσιάκαλος Γιώργος, Ντάβου Μπετίνα, Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Καρύδης Βασίλης, Χαλάτσης Παναγιώτης, Γαλάνη Βασιλική (2008). Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο; Πρωταγωνιστές και θύματα της νεανικής εγκληματικότητας. Αθήνα. Lector.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ /Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η κατανόηση των δυσκολιών που συναντά το ανήλικο θύμα στην προσπάθεια αποκάλυψης της κακοποίησής του, η συνειδητοποίηση του πολύπλοκου, χρονοβόρου και ιδιαίτερα ψυχοφθόρου χαρακτήρα αυτής της ιδιαίτερα δυναμικής διαδικασίας και η ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών στη χρήση καλών πρακτικών που θα τους καταστήσουν αρχικά καλούς ακροατές και στη συνέχεια σημαντικούς αρωγούς, για το μοίρασμα του «μυστικού». Επίσης στόχος είναι η κατανόηση της διαδικασίας της αποπλάνησης. Η ενότητα εστιάζει στην αποκάλυψη περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης καθώς η πλειονότητα των περιπτώσεων αποσιωπώνται, παραμένοντας δια βίου στην αφάνεια.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αναλύεται διεξοδικά η **διαδικασία της αποκάλυψης**, το σύνδρομο της απόκρυψης της κακοποίησης, τα είδη της αποκάλυψης και οι παράγοντες που την επηρεάζουν. Επίσης γίνεται αναφορά και στη **διαδικασία της αποπλάνησης** (“grooming”), εκείνης δηλαδή που προηγείται της κακοποίησης -ιδίως της σεξουαλικής- προκειμένου να γίνουν πιο κατανοητές οι δυσκολίες της αποκάλυψης της θυματοποίησης και η επιλογή της απόθησης και της απόκρυψης, ως μια ασφελέστερης καταφυγής που θα προστατέψει το ανήλικο θύμα από τα «δεινά» της γνωστοποίησης του «μυστικού» του.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν εξοικειωθεί με τους κοινά αποδεκτούς ορισμούς που αφορούν την αποκάλυψη, την απόκρυψη της κακοποίησης και της αποπλάνησης

Είναι σε θέση να κατανοούν καλύτερα τις δυσκολίες ενός παιδιού να αποκαλύψει, γνωρίζοντας τι ακριβώς έχει προηγηθεί κατά τα στάδια της αποπλάνησής του

Έννοιες - κλειδιά

Σεξουαλική Κακοποίηση, Αποπλάνηση, Αποκάλυψη, Απόκρυψη, Μυστικότητα,

8.1 Εισαγωγή²⁷¹

Η έγκαιρη αποκάλυψη της σεξουαλικής κακοποίησης αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για άμεση ενεργοποίηση του ποινικού μηχανισμού και ταχεία θεραπευτική παρέμβαση για αποτελεσματική αντιμετώπιση των μακροχρόνιων συνεπειών της παραβίασης που υπέστη ο ανήλικος.

«Όταν ένα άτομο κατακλύζεται από συναισθήματα κατά τη διάρκεια μιας τραυματικής εμπειρίας, η ανάμνηση αυτού του γεγονότος αργότερα δεν μπορεί να μετατραπεί σε αυτό που αποκαλούμε 'ουδέτερη αφήγηση'. Τα μνημονικά ίχνη του τραύματος διασώζονται ως 'υποσυνείδητη έμμονη ιδέα'. Οι υποσυνείδητες έμμονες ιδέες αντιπροσωπεύουν αποσπασματικά θραύσματα της τραυματικής εμπειρίας που παραμένουν αυτόνομα και πεισματικά για όσο διάστημα δεν μπορούν να ενσωματωθούν σε μια προσωπική έκφραση»

Χατήρα, 2006

---

²⁷¹ Θεμελή, Ο. (2014). «Τα παιδιά καταθέτει». Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος (ISBN 978-960-499-108-2).

Σύμφωνα με τους ερευνητές, η μέση καθυστέρηση στην αποκάλυψη της παραβίασης, κυμαίνεται από 3 έως και 18 χρόνια (Alaggia, 2004; Schaeffer, Leventhal & Asnes, 2011). Υπογραμμίζεται ότι τα θύματα καθυστερούν σημαντικά όταν φοβούνται για τα αποτελέσματα της απόφασής τους ιδίως στην περίπτωση που ο δράστης είναι ο γονιός (Schaeffer, Leventhal & Asnes, 2011).

Η αποκάλυψη είναι η εξαίρεση και όχι ο κανόνας, ενώ πλήθος μελετών το επιβεβαιώνουν. Τα παιδιά μάλιστα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να δημοσιοποιήσουν την παραβίασή τους όταν τα αίτια της θυματοποίησης τους αναζητούνται στο ευρύτερα κοινωνικό και όχι το στενό οικογενειακό πλαίσιο (Wyatt & Mickey, 1998).

Στην πλειονότητά τους τα ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης αποκρύπτουν την κακομεταχείριση την οποία έχουν υποστεί. Η διεθνής βιβλιογραφία αποδεικνύει ότι ένα μόνο μικρό ποσοστό όσων βιώνουν την τραυματική αυτή εμπειρία, αποφασίζει να μιλήσει, και μόνο μετά την ενηλικίωσή του

Ένα σημαντικό εύρημα των σχετικών μελετών είναι η αύξηση του κινδύνου εμφάνισης σοβαρών ψυχικών διαταραχών σε παιδιά που κακοποιούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς να αποκαλύπτουν την παραβίαση αυτή. Επιπρόσθετα τα θύματα που παραβιάζονται σεξουαλικά επί μακρόν δίχως να μιλούν, διατρέχουν

μεγαλύτερο κίνδυνο μακροπρόθεσμων αρνητικών συνεπειών που τα θα επηρεάσουν ιδιαίτερα ως ενήλικες (Arata, 1998; Kendal -Tackett, Williams & Finkelhor, 1993).

Η έγκαιρη αποκάλυψη της σεξουαλικής κακοποίησης αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για άμεση ενεργοποίηση του ποινικού μηχανισμού και ταχεία θεραπευτική παρέμβαση για αποτελεσματική αντιμετώπιση των μακροχρόνιων συνεπειών της παραβίασης που υπέστη ο ανήλικος.

8.2. Ορισμός και είδη αποκάλυψης

Η λέξη «αποκάλυψη» (“disclosure”) εμπεριέχει τη δυσκολία (Allagia, 2004). Επίσης η εν λόγω λέξη φαίνεται να χρησιμοποιείται κυρίως όταν πρόκειται για ανήλικα θύματα. Επιπρόσθετα υπάρχει μεγάλη δυσχέρεια στην περιγραφή της διαδικασίας της αποκάλυψης καθώς για κάποιους μελετητές χαρακτηρίζεται από έναν παθητικό χαρακτήρα ενώ για κάποιους άλλους έχει μια ιδιαίτερη δυναμική (Hunter, 2011). Έτσι κατά μια άποψη η χρήση του συγκεκριμένου όρου δηλώνει περισσότερο μια παγιωμένη και στατική κατάσταση και λιγότερο μια ευάλωτη και ευμετάβλητη διαδικασία (Jones, 2000). Ωστόσο φαίνεται ότι η διαδικασία της αποκάλυψης έχει έναν ενεργητικό και ρευστό χαρακτήρα με την έννοια της διαρκούς μεταβολής και εξέλιξης μια θέση που επιβεβαιώνεται τόσο από τα επιμέρους στάδια που περιλαμβάνει (προ-αποκάλυψη, αποκάλυψη, μετά-αποκάλυψη) όσο και τις αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα με τα άτομα που κάθε φορά εμπλέκονται (π.χ προανακριτικοί υπάλληλοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, δικηγόροι, δικαστικοί λειτουργοί κ.λ.π) (Staller & Nelson - Gardell, 2005).

Η λέξη «αποκάλυψη» δηλώνει την υπέρμετρη δυσκολία που αντιμετωπίζει το ανήλικο θύμα στην προσπάθειά του να μιλήσει, φέρνοντας στο φως το κρυμμένο και σκοτεινό μυστικό του. Άλλωστε η επίπονη και πολύπλοκη αυτή διαδικασία έχει χαρακτηριστεί ως τραυματική ειδικά από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, τα παιδιά μειονοτικών εθνικοτήτων, από τα αγόρια και από ανήλικα θύματα που δεν είχαν την αναμενόμενη οικογενειακή υποστήριξη.

Η αποκάλυψη μπορεί επίσης να είναι: α) αυθόρμητη ή αποσπώμενη και β) σαφής ή αόριστη (Bybee & Mowbray, 1993). Επιπλέον τρία στοιχεία φαίνεται να παίζουν σημαντικό ρόλο στην εν λόγω διαδικασία. Πρόκειται για την πρόθεση του παιδιού να μιλήσει, τον αυθορμητισμό του και τη δυνατότητα ανάκλησης και εισαγωγής των λεπτομερειών της παραβίασης στην αφήγησή του (Paine & Hansen, 2002).

Φαίνεται ότι οι τυχαίες αποκαλύψεις αφορούν την πλειονότητα των περιπτώσεων κατά τις οποίες η κακοποίηση του παιδιού τελικά γίνεται γνωστή λόγω της ιδιαίτερης συμπεριφοράς, την εντόπιση σωματικών ευρημάτων ή τέλος τις μαρτυρίες τρίτων προσώπων. Εδώ η δήλωση του ανήλικου γίνεται δίχως να έχει προαποφασιστεί και συνήθως είναι αόριστη και ασαφής. Στην πλειονότητά τους άλλωστε τα θύματα όταν αποκαλύπτουν μιλούν για την εμπειρία τους με μεγάλη δυσκολία και αοριστία, με σημαντική καθυστέρηση και συχνές επανατοποθετήσεις και ανακλήσεις των λεγομένων τους.

Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν οι αποκαλύψεις εκείνες οι οποίες βασίζονται στη τη μη λεκτική επικοινωνία και τους έμμεσους λεκτικούς υπαινιγμούς οι οποίοι χαρακτηρίζονται από πολυπλοκότητα και αμφισημία. Φαίνεται ότι τα παιδιά προσπαθούν να μεταφέρουν ένα μήνυμα μέσω της μη λεκτικής επικοινωνίας (όπως π.χ ξαφνική προσκόλληση σε ενήλικα, ευερεθιστότητα, επιθετικότητα, κοινωνική απόσυρση, αποφυγή παραμονής στο σπίτι κ.ά) με την ελπίδα ότι κάποιος θα υποψιαστεί πώς κάτι σοβαρό τους συμβαίνει. Ενδεικτικά παρατίθενται οι ομολογίες δύο συμμετεχόντων:

«Θυμάμαι στην ηλικία των 10 με 12 ετών, ήμουν τρομοκρατημένος και δεν ήθελα να επιστρέψω σπίτι. Έμενα στο σχολείο μέχρι να κλειδώσουν οι πόρτες και οι δάσκαλοι πάντα με απορούσαν γιατί έμενα μέχρι τόσο αργά και γιατί δε πήγαινα στην οικογένειά μου. Δε θέλω να πάω σπίτι μου, τους απαντούσα».

«.....υπήρχαν φορές που έκανα μια προσπάθεια να μιλήσω στη μητέρα μου, συχνά με υπονοούμενα, παρακαλώντας την να γυρίσει νωρίς στο σπίτι ‘...μπορείς να γυρίσεις σήμερα νωρίς;’ ή ‘είναι ανάγκη να πας στη δουλειά;’. Δεν μπορούσα να έρθω έτσι απλά και να της πω....».

Στην περίπτωση της σκόπιμα συγκρατημένης απόκρυψης, το θύμα δε μιλάει αν και του δόθηκαν οι ευκαιρίες. Οι βασικοί λόγοι απόκρυψης ήταν τα συναισθήματα ντροπής και φόβου, η αίσθηση ότι δε θα γίνει πιστευτό και ότι και θα πληγώσει τους ανθρώπους που αγαπά:

«Μακάρι να μπορούσα να πω σε ανθρώπους, όπως στη μαμά μου, τι συνέβη ... αλλά ποτέ δε μίλησα γιατί δεν ήθελα να τους πληγώσω, είχαν ήδη πολλά στο κεφάλι τους και δεν ήθελα να τους φορτώνομαι και εγώ με τα δικά μου....»

Η Allagia (2004), ανέδειξε επίσης περιπτώσεις όπου υπάρχει ολοκληρωτική άρνηση της σεξουαλικής κακοποίησης τονίζοντας έτσι την αποφασιστικότητα με την οποία κάποια θύματα επιλέγουν την αποσιώπηση. Έτσι ακόμα και όταν κάποια ρωτήθηκαν ευθέως σχετικά με το εάν κακοποιήθηκαν ή όχι, αρνήθηκαν κατηγορηματικά την κακοποίηση αν και γνώριζαν ακριβώς τι είχαν υποστεί.

«Απομακρύνθηκα από την οικογένειά μου επειδή η αδελφή μου κακοποιούνταν σεξουαλικά από τον πατέρα μου. Αν και είχε κακοποιήσει και εμένα, ποτέ δε το ανέφερα, ποτέ δεν το παραδέχτηκα κατά τη διάρκεια της ερευνητικής συνέντευξης. Δεν παραδέχτηκα τίποτα για τρία χρόνια, μέχρι την ηλικία των 12. Τότε άρχισα να λέω τα πάντα στον ψυχολόγο μου».

Τέλος, η αποκάλυψη είναι δυνατό να ενθαρρυνθεί και να προκληθεί με την ανάκληση απωθημένων μνημονικών ιχνών της σεξουαλικής κακοποίησης ή ιχνών που δεν ήταν εύκολο να αναδυθούν. Αυτό το είδος αποκάλυψης περιγράφηκε από τους συμμετέχοντες εκείνους που είτε δεν είχαν επίγνωση του τι ακριβώς είχαν υποστεί, ή είχαν «απολέσει» τη μνήμη που αφορούσε το κακοποιητικό συμβάν ή η παραβίασή της γενετήσιας ελευθερίας τους έγινε σε τόσο μικρή ηλικία που η ικανότητα μνημονικής ανάκλησης είχε αποδυναμωθεί σημαντικά. Στις περιπτώσεις αυτές τα θύματα κατακλύζονται από μνήμες, συνήθως μετά από κάποιο ερέθισμα

«...και ήταν σαν απλώς μια μέρα να είχα αποκτήσει αυτή την τεράστια μνήμη εικόνων, και ήταν .... ήταν σαν το τέλος ενός εκ των το πιο σοβαρών γεγονότων ...και μετά... .θυμήθηκα το τελευταίο μέρος όταν πλενόμουν.....»

Όπως επίσης προκύπτει, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι λιγότερο πιθανό να μιλήσουν για τα όσα έλαβαν χώρα Αναπτυξιακοί παράγοντες φαίνονται να σχετίζονται με την αδυναμία των ανηλίκων να αποκαλύψουν σκόπιμα και αυθόρμητα

σε ηλικίες μικρότερες των 6 ετών (Alaggia, 2004). Όπως θα αναφερθεί και στη συνέχεια, η πιθανότητα αποκάλυψης αυξάνει με την ηλικία και τη μείωση του άγχους, του φόβου και της ανασφάλειας. Επίσης η πιθανότητα της αποκάλυψης αυξάνει όταν το παιδί έχει συγκεκριμένο λόγο που θα το ωθήσει στη δημοσιοποίηση των όσων υφίσταται.

8.3 «Να μιλήσει κανείς ή να μη μιλήσει;»

Γιατί η πλειοψηφία των παιδιών δεν αποκαλύπτει ποτέ τη θυματοποίησή του; Τι είναι «το σύνδρομο της απόκρυψης της σεξουαλικής κακοποίησης»; Τι διαφορές συναντούμε στην αποκάλυψη διαφορετικών ηλικιών; Πώς επηρεάζεται το θύμα όταν ο δράστης είναι μέλος της οικογένειάς του; Σε ποιους επιλέγει να μιλήσει και πότε; Πότε προχωρά στη γνωστοποίηση των όσων έλαβαν χώρα; Τι γίνεται με τη ροή των πληροφοριών μετά την πρώτη φάση της αποκάλυψης; Γιατί είναι αναμενόμενη η ανάκληση της αρχικής δημοσιοποίησης;

Η αποκάλυψη της κακοποίησης δεν είναι απλά μια πράξη αλλά μια δυναμική διαδικασία με επιμέρους στάδια / φάσεις (η μυστικότητα, η δημιουργία ενός αισθήματος ανημποριάς και αβοηθησίας, η παγίδευση και ο συμβιβασμός, η καθυστέρηση στην αποκάλυψη το περιεχόμενο της οποίας δεν είναι πάντα πειστικό και τέλος η ανάκληση των όσων τελικά ειπώθηκαν από το παιδί – θύμα) κατά την οποία ο ανήλικος προσπαθεί να μοιραστεί τα δεινά της θυματοποίησης τους.

Η γνώση και η κατανόηση τόσο των θεμελιωδών εκείνων στοιχείων που συνδέονται απόκρυψης της σεξουαλικής κακοποίησης (Summit, 1983), όσο και των παραγόντων εκείνων που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στην άρνηση της αποκάλυψης της θυματοποίησης, είναι ιδιαίτερα σημαντική.

8.3.1 Από τη μυστικότητα στην ανάκληση

«Μην πεις σε κανέναν τίποτα»

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων η κακοποίηση λαμβάνει χώρα όταν το παιδί βρίσκεται μόνο του με το δράστη. Ανεξάρτητα με τους τρόπους που ο θύτης χρησιμοποιεί προκειμένου να επιβάλλει στο θύμα τη σιωπή, η ανάγκη τήρησης της μυστικότητας δημιουργείται ασυνείδητα στο παιδί το οποίο αρχίζει να πιστεύει ότι η κακοποίηση είναι κάτι κακό και επικίνδυνο. («Μην πεις σε κανέναν τίποτα», «Αυτό είναι το μυστικό μας», «Κανείς δε θα σε πιστέψει», κ.λ.π).

Ο δράστης τονίζει στον ανήλικο ότι τυχόν αποκάλυψη θα έχει ολέθριες συνέπειες τόσο για τους δυο τους όσο και για τα αγαπημένα του πρόσωπα. Όπως πολύ χαρακτηριστικά γράφει ο Summit (1983) το μήνυμα που προσπαθεί να μεταδώσει στο παιδί είναι το εξής : «Διατηρώντας ένα ψέμα για να προστατέψεις ένα μυστικό είναι η ύψιστη αρετή. Αντίθετα η μαρτυρία της αλήθειας είναι η μεγαλύτερη αμαρτία».

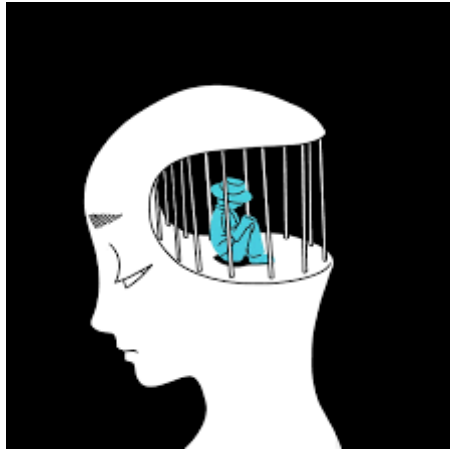
β) «*Ήμουν απελπισμένη και σε μεγάλη απόγνωση*»

Οι ενήλικες συχνά έχουν αυξημένες προσδοκίες από τα παιδιά, όπως για παράδειγμα ότι μπορούν να αυτοπροστατευτούν, ότι έχουν την ικανότητα να αποφεύγουν τους κινδύνους ή τέλος ότι είναι σε θέση να ζητήσουν άμεσα βοήθεια σε περίπτωση οποιασδήποτε προσβολής. Δεν λαμβάνουν όμως υπόψη τους το ότι τα παιδιά υποτάσσονται ολοκληρωτικά σε αυταρχικές και εξουσιαστικές σχέσεις, νιώθοντας ανήμπορα και αβοήθητα (Summit, 1983). Ο δράστης εκμεταλλεύεται το ότι οι ανήλικοι έχουν μάθει να υπακούν στους μεγαλύτερούς τους και να τους εκφράζουν την αγάπη τους, κυρίως όταν αυτοί είναι τα πρόσωπα φροντίδας τους.

γ) *«Τελικά συμβιβάστηκα γιατί κατάλαβα ότι δεν μπορώ να κάνω τίποτα»*

Για το θύμα που αντιμετωπίζει μία φαινομενικά αναπότρεπτη κατάσταση μέσα στην οποία νιώθει παγιδευμένο και απροστάτευτο, δεν υπάρχουν επιλογές. Η αποδοχή αυτής της νέας τάξης πραγμάτων, προβάλλει ως η μόνη λύση. Προκειμένου να συμβιβαστεί ευκολότερα επιρρίπτει σημαντικές ευθύνες στο ίδιο του τον εαυτό, υιοθετεί τις αρρωστημένες πολλές φορές πεποιθήσεις του δράστη και μέσω της απόθησης καταπνίγει δυσάρεστες και επώδυνες εμπειρίες.

δ) «Αποφάσισα να μιλήσω»

Η πλειοψηφία των θυμάτων δεν αποκαλύπτει τη κακοποίηση για όσο χρόνο αυτή λαμβάνει χώρα. Κατά κανόνα όσα αποφασίζουν να μιλήσουν το κάνουν μετά από σημαντική καθυστέρηση. Η μη έγκαιρη αναζήτηση βοήθειας και ο συχνά αντιφατικός και μη πειστικός τρόπος εξιστόρησης των γεγονότων καθιστούν το παιδί αναξιόπιστο στα όσα υποστηρίζει.

ε) «Σας είπα ψέματα. Δεν έχει συμβεί απολύτως τίποτα»

Αμέσως μετά την αποκάλυψη, το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με τους χειρότερους φόβους του. Αντιμέτωπο με την δυσπιστία των άλλων, την έλλειψη συμπαράστασης και την υπέρμετρη αναστάτωση που έχει προκληθεί, συχνά ανακαλεί / αποσύρει τους αρχικούς του ισχυρισμούς σε μια προσπάθεια να επανορθώσει τη «ζημία» και να επαναφέρει την ισορροπία στις σχέσεις. Οι αποκάλυψεις γίνονται με μεγάλη καθυστέρηση και διέρχονται Η διεθνής βιβλιογραφία διαπίστωσε ότι τα παιδιά συχνά αναιρούν «κινούμενα μπρος -πίσω» πριν αποκαλύψουν πλήρως την κακοποιητική τους εμπειρία, είτε γιατί νιώθουν ότι μιλώντας σε «άγνωστους» προδίδουν την οικογένειά τους, είτε γιατί δέχονται πιέσεις να ανακαλέσουν, απειλούνται και εκβιάζονται, είτε ακόμη γιατί μπορεί να δωροδοκηθούν.

Το βίωμα έντονων συναισθημάτων φόβου για το τι ακολουθήσει, η εκτόξευση απειλών από το θύτη, η ανασφάλεια για τα αντίποινα, το στίγμα, η διαπόμπευση αποτελούν συνήθεις λόγους. Ιδιαίτερα αν η πρώτη κατάθεση δεν έχει παρθεί κάτω

από τις συνθήκες που προβλέπουν τα διεθνή πρωτόκολλα, το στρες για το παιδί-θύμα αυξάνεται ακόμα πιο πολύ.

Είναι πολύ φυσιολογικό για ένα παιδί να μην επιθυμεί να υποστούν την οποιαδήποτε συνέπεια άτομα του στενού του οικογενειακού περιβάλλοντος. Η πίεση, δε, που δημιουργείται σε τέτοιου είδους υποθέσεις, πολλές φορές και λόγω της δημοσιότητας είναι συχνά τέτοια που τα παιδιά δεν μπορούν να την διαχειριστούν, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει η απαραίτητη προστασία από τους κρατικούς φορείς.

Συχνά οι αναιρέσεις τείνουν να θέτουν υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία του θύματος. Ελάχιστες είναι οι έρευνες που προσπαθούν να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους στο τέλος οι ανήλικοι ανακαλούν. Ο φόβος τόσο για τη διάλυση της οικογένειάς τους όσο και για τη συμπεριφορά του δράστη στο εξής, τα αισθήματα ντροπής και η αδυναμία αντιμετώπισης του υπέρμετρου στρες που δημιουργεί η εμπλοκή των παιδιών στο μηχανισμό του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης (βλ. καταθέσεις στο αστυνομικό τμήμα, στον ανακριτή, στην αίθουσα του δικαστηρίου) είναι μεταξύ των πιο σημαντικών αιτιών που δικαιολογούν αυτή την ασταθή συμπεριφορά (Alaggia, 2004). Επίσης οι πιθανότητες αναίρεσης αυξάνουν όταν τα παιδιά νιώθουν ότι δεν υποστηρίζονται και δεν προστατεύονται από το περιβάλλον τους (Reiser, 1991).

Κατά μια άποψη τα παιδιά που υποφέρουν από αγχώδη μετατραυματική διαταραχή αρνούνται την κακοποίηση που έχουν υποστεί ή ανακαλούν επειδή αδυνατούν να αντιμετωπίσουν το άγχος που προκαλούν οι τραυματικές αναμνήσεις (Koverola & Foy, 1993).

Συνεπώς η άρνηση και η αναίρεση εκφράζουν την επιθυμία του παιδιού να «αποδράσει» από τις επώδυνες εμπειρίες του και να ξεχάσει όσα έχουν λάβει χώρα. Στην ουσία το θύμα βρίσκεται σε μια εσωτερική διαμάχη και ταλανίζεται για το εάν θα πρέπει να μιλήσει ή όχι. Από τι μια θέλει να πει τι του συμβαίνει και από την άλλη διστάζει. Πρόκειται για μια όπως ορθά χαρακτηρίστηκε, εξουθενωτική διαδικασία που υπερβαίνει συχνά τις ψυχικές του δυνάμεις (Betnovim, 2002).

Η αποκάλυψη της κακοποίησης δεν είναι απλά μια πράξη αλλά μια δυναμική διαδικασία με επιμέρους στάδια / φάσεις (η μυστικότητα, η δημιουργία ενός αισθήματος ανημπόριας

και αβοηθησίας, η παγίδευση και ο συμβιβασμός, η καθυστέρηση στην αποκάλυψη το περιεχόμενο της οποίας δεν είναι πάντα πειστικό και τέλος η ανάκληση των όσων τελικά ειπώθηκαν από το παιδί - θύμα), κατά την οποία ο ανήλικος προσπαθεί να μοιραστεί τα δεινά της θυματοποίησής του σε ένα πρόσωπο εμπιστοσύνης.

Η διαδικασία της αποκάλυψης είναι δύσκολη και επίπονη για το θύμα. Το παιδί έχει ανάγκη να ξέρει ότι υπάρχει κάποιος μεγάλος που το πιστεύει και μπορεί να το βοηθήσει. Αυτό έχει ανάγκη. Εάν αντιληφθεί ότι αμφισβητείται η αλήθεια των ισχυρισμών του, θα νιώσει ακόμα πιο ανυπεράσπιστο και απελπισμένο. Επίσης, ενδέχεται να αποκρύψει την παραβίαση που έχει υποστεί για πάντα.

Θεμελή, 2014

Το σημαντικό είναι να αποκτήσουν οι επαγγελματίες γνώση τόσο των χαρακτηριστικών του συνδρόμου της απόκρυψης της σεξουαλικής κακοποίησης όσο και των παραγόντων εκείνων που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στην απόκρυψη της παραβίασης. Μόνο έτσι θα αντιληφθούν την πολυδιάστατη φύση της διαδικασίας της αποκάλυψης, θα κατανοήσουν τις αντιδράσεις και τα συναισθήματα του παιδιού, θα σεβαστούν την ανάγκη προστασίας του.

8.4. Τι επηρεάζει την απόφαση του παιδιού για την αποκάλυψη της σεξουαλικής του κακοποίησης;

Τα παιδιά στην πλειοψηφία τους αποφεύγουν ή διστάζουν να μιλήσουν για ένα θέμα που θεωρούν απόλυτα προσωπικό, δυσάρεστο και επαισχυντό. Κάποια μάλιστα, όπως ήδη επισημάνθηκε, θα το αποσιωπήσουν για πάντα (Tyler, 2002).

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να εντοπιστούν τα εμπόδια εκείνα που επηρεάζουν αρνητικά το θύμα στην αποκάλυψη του γεγονότος. Ο εντοπισμός τους αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση ώστε να βελτιωθούν οι τεχνικές συνέντευξης με τα ανήλικα θύματα.

Πολλές έρευνες επισημαίνουν ότι τα παιδιά θεωρούν τον εαυτό τους συνένοχο στην ίδια τους τη θυματοποίηση. Η ιδιαίτερη δυναμική που αναπτύσσεται στη «σχέση»

201

τους με το δράστη δημιουργεί ένα αίσθημα συν-ευθύνης, που σχεδόν τα υποχρεώνει στην τήρηση του «μυστικού» τους. Ο φόβος ότι θα κατηγορηθούν, θα δεχτούν την έντονη κριτική των άλλων, ότι ενδεχομένως δεν θα γίνουν πιστευτά και ότι τίποτα δε θα αλλάξει ακόμα κι να μιλήσουν, ενισχύει την απόφαση για απόκρυψη.

Berliner & Conte, 1990; Kaufman, Hilliker, & Dalleiden, 1996

Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει εδώ και δεκαετίες τους παράγοντες εκείνους οι οποίοι φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά την αποκάλυψη του τραυματικού γεγονότος (Bussy & Grimbeek, 1995; Finkelhor et al., 1990; Futa, Hsu & Hansen, 2001; Gries, Goh, & Cavanaugh, 1996; Lamb & Garretson, 2003; Lamb, Orbach, Stenberg, Espilin & Hershkowitz, 2002; Palmer et al, 1999)

Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται:

- Η ηλικία
- Το φύλο
- Η σχέση θύτη - θύματος
- Το πολιτισμικό πλαίσιο – η εθνικότητα του θύματος)
- Ο φόβος αντιποίνων
- Το άγχος για την ύπαρξη αρνητικών αντιδράσεων από τους γονείς
- Το συναίσθημα της συννεοχής και ευθύνης
- Οι επιπτώσεις του μετατραυματικού στρες
- Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παραβίασης
- Οι αντιλήψεις και οι πεποιθήσεις των φροντιστών του
- Οι αντιλήψεις και οι πεποιθήσεις των φροντιστών του
- Το φύλο του επαγγελματία που μιλάει με το θύμα

➤ Ο τρόπος διεξαγωγής της συζήτησης

- Η ηλικία του ανήλικου θύματος

Υπάρχουν σημαντικές αναπτυξιακές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά μιλούν για αυτό που τους έχει συμβεί. Πολυάριθμες έρευνες απέδειξαν ότι δείκτης της αποκάλυψης ή τη απόκρυψης της σεξουαλικής κακοποίησης εξαρτάται σημαντικά από τη συγκεκριμένη παράμετρο.

Στα μικρότερα παιδιά αφενός μεν σημαντικές γνωστικές λειτουργίες δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, αφετέρου δε, στερούνται ειδικών γνώσεων σε θέματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα και τη γενετήσια συμπεριφορά των ενηλίκων. Η περιορισμένη γλωσσική ικανότητα αποτελεί ένα επιπρόσθετο εμπόδιο. Συχνά τα θύματα αυτής της κατηγορίας δεν αντιλαμβάνονται ότι κακοποιούνται καθώς θεωρούν τη συμπεριφορά των ενηλίκων φυσιολογική και συνεπώς δεν έχουν αντίληψη της σοβαρότητας των όσων υφίστανται (Ungar, Tutty, McConnell, Barter & Fairholm, 2009).

Οι ανήλικοι που φοιτούν στο σχολείο φαίνεται να αποκαλύπτουν την παραβίαση που υπέστησαν με μεγαλύτερη σαφήνεια και αξιοπιστία (DiPietro, Runynan & Fredrickson, 1997). Από την άλλη, σε μια έρευνα με θύματα αιμομιξίας, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, αντιλαμβάνονται καλύτερα τις συνέπειες που έχει η αποκάλυψή τους, μπορεί να αποφύγουν να μιλήσουν ή να το κάνουν με μεγάλη καθυστέρηση (Goodman- Brown et al., 2003). Φάνηκε επίσης ότι τα πιο μεγάλα παιδιά έχουν την τάση να αποφεύγουν να μοιράζονται τις εμπειρίες τους με τους γονείς τους, αποκαλύπτοντάς τες συχνότερα σε συνομηλίκους, ενώ τα μικρότερα προτιμούν να μιλούν στους φροντιστές τους (Schaeffer et al., 2011).

- Το φύλο

Οι επιστημονικές μελέτες τονίζουν ότι τα αγόρια αποκαλύπτουν την σεξουαλική τους παραβίαση με μεγαλύτερη δυσκολία και απροθυμία από ότι τα κορίτσια. Επίσης την αναφέρουν με μεγαλύτερη καθυστέρηση από ότι τα κορίτσια. Οι λόγοι για τους οποίους τα αγόρια αποφεύγουν περισσότερο από ότι τα κορίτσια να αναφέρουν το τραυματικό γεγονός, πρέπει κυρίως να αναζητηθούν στην έντονη ανασφάλεια που

τους δημιουργείται για στιγματισμό και κοινωνική περιθωριοποίηση (Finkelhor, 1984).

Η διαιώνιση του μύθου ότι τα αγόρια δεν κακοποιούνται σεξουαλικά ή ότι αυτό όταν συμβαίνει είναι σπάνιο χωρίς σοβαρές συνέπειες, δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την αποκάλυψη της παραβίασής τους (Parent & Bannon, 2012).

Η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι οι άντρες που έχουν βιώσει εμπειρία παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης εμφανίζουν περισσότερα ψυχοκοινωνικά προβλήματα από ότι οι γυναίκες όπως π.χ υιοθέτηση παραβατικής ή αυτοκαταστροφικής συμπεριφοράς, χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, κ.ά. (Sorsoli, Kia -Keating & Grossman, 2008).

- Η σχέση θύτη - θύματος

Όπως αναμένονταν η σχέση του παιδιού με το δράστη επηρεάζει σημαντικά την αποκάλυψη της κακοποίησης. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι το παιδί αρνείται ή διστάζει ιδιαίτερα να μιλήσει για τα δεινά που έχει υποστεί, όταν ο δράστης είναι στενό μέλος της οικογένειας (Furniss, 1991).

Συναισθήματα μοναξιάς, σύγχυσης, αμηχανίας, ντροπής, θυμού και επιθετικότητας κατακλύζουν την πλειοψηφία των ανήλικων θυμάτων όταν αποφασίσουν να μοιραστούν τα «δεινά» της παραβίασης που υπέστησαν από τον οικείο δράστη (Brennan, 1995). Στην περίπτωση που ο θύτης ήταν ο φυσικός γονέας του παιδιού, η απόκρυψη του συμβάντος επιλέγονταν ως η μόνη λύση.

Το σύνολο των ερευνών αποδεικνύουν ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα ανήλικα θύματα κακοποιούνται από κάποιον που γνωρίζουν. Το ένα περίπου τρίτο των παιδιών γνώριζε τον κακοποιητή του σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ενώ στο ένα πέμπτο περίπου των περιπτώσεων ο δράστης είναι ο πατέρας ή ο πατριός. Όσο πιο στενή η σχέση με το θύτη τόσο πιο απίθανη η αποκάλυψη.

Τα παιδιά φαίνεται επίσης να διστάζουν σημαντικά να μιλήσουν, όταν δράστες είναι πρόσωπα εμπιστοσύνης των γονέων. Ενήλικες που βρίσκονται σε ανώτερη θέση εξουσίας προς αυτά και από τα οποία ανέμεναν φροντίδα και προστασία όπως π.χ

οικογενειακοί φίλοι, δάσκαλοι, προπονητές κ.λ.π (Berliner & Conte, 1995; Paine & Hansen, 2002).

Οι βασικοί λόγοι των παραπάνω διαπιστώσεων συνδέονται αναμφισβήτητα με την επιθυμία των παιδιών να μην προδώσουν τον γονιό τους και να μην οδηγήσουν την οικογένειά τους σε διάλυση. Όταν ο δράστης είναι και ο φροντιστής του ανήλικου τότε ο ιδιαίτερος δεσμός που τον συνδέει μαζί του και η ανάγκη για τη διασφάλιση της ακεραιότητας της οικογένειας απομακρύνουν την πιθανότητα φανέρωσης της αλήθειας. Το κόστος της αποκάλυψης φαντάζει μεγαλύτερο από αυτό της απόκρυψης.

- Ο φόβος αντιποίνων

Ένας σημαντικός παράγοντας αποφυγής της αποκάλυψης της κακοποίησης είναι ο έντονος φόβος του θύματος για την ύπαρξη αρνητικών συνεπειών. Ο δράστης συχνά απειλεί με αντίποινα σε περίπτωση δημοσιοποίησης των όσων συμβαίνουν. Παιδιά-θύματα ανέφεραν ότι ο θύτης τα εκφόβιζε απειλώντας τα ότι εάν μιλήσει θα βλάψει τα αγαπημένα του πρόσωπα.

Έρευνες απέδειξαν πως οι ανήλικοι δεν αποκαλύπτουν την κακοποίηση τους έγκαιρα γιατί: α) φοβούνται μήπως υποστούν βλάβη τα ίδια ή μέλη της οικογένειάς τους β) πιστεύουν ότι θα τα απορρίψουν, γ) θεωρούν ότι με τη σιωπή θα προστατέψουν τη συνοχή της οικογένειάς τους, δ) είναι σχεδόν σίγουρα πως δε θα τα πιστέψουν, ε) θέλουν να ξεχάσουν να απωθήσουν, στ) νιώθουν συννεοχή και έντονη ντροπή, ζ) ανησυχούν για τις συνέπειες που θα είχε η γνωστοποίηση της θυματοποίησής τους στο δράστη και η) δεν έχουν στο περίγυρό τους άτομα που θα μπορούσαν να εμπιστευτούν (Child Witness Project, 1995).

- Το πολιτισμικό πλαίσιο – η εθνικότητα του θύματος

Οι ανήλικοι που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ρομά, ασυνόδευτοι ανήλικοι, μετανάστες, πρόσφυγες, άποροι κ.λ.π) αποθαρρύνονται περισσότερο στο να αποκαλύψουν το τραυματικό συμβάν, νιώθοντας ακόμα πιο αβοήθητοι, ανυπεράσπιστοι και αδύναμοι (Fontes, 1993).

Επιπρόσθετα η πιθανότητα αποκάλυψης μειώνεται σημαντικά σε κοινωνίες όπου θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική πράξη, θεωρούνται taboo και είναι πιθανό να οδηγήσουν σε απομόνωση το σύνολο της οικογένειας (Pain & Hansen, 2002). Σε συγκεκριμένες πολιτισμικές ομάδες η όπου η σεξουαλική θυματοποίηση μπορεί να οδηγήσει στο στιγματισμού και την περιθωριοποίηση, και η απώλεια της αγνότητας

- παρθενίας στην ατίμωση και την τιμωρία, η σιωπή αποτελεί μονόδρομο (Kazarian & Kazarian, 1998).

- Το συναίσθημα της συνενοχής και ευθύνης

Τα παιδιά που θυματοποιούνται πιστεύουν ότι σε μεγάλο βαθμό είναι υπεύθυνα για την κακοποίησή τους. «Αυτό-κατηγορούνται» για την παραβίαση που υπέστησαν και αναλαμβάνουν μέρος της ευθύνης ή συχνά και ολόκληρη την ευθύνη για τα δεινά που υπέμειναν. Αισθάνονται ευθύνη και ενοχή επειδή τα ίδια έφεραν τον εαυτό τους σε αυτή την εξαιρετικά δύσκολη θέση (πιστεύουν πως προκάλεσαν το θύτη λόγω της ομορφιά τους, του ντύσιματός τους, της φιλικής τους διάθεσης κ.λ.π).

Ειδικότερα τα ανήλικα θύματα ενδέχεται να αισθάνονται: α) εν μέρει υπεύθυνα, β) υπεύθυνα το ίδιο όσο και ο δράστης ή γ) περισσότερο υπεύθυνα από το δράστη.

Στη δημιουργία ενός συναισθήματος συνενοχής και ευθύνης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το φύλο του ανήλικου θύματος (Hunter, Goodwin & Wilson, 1992). Έτσι ότι τα κορίτσια έχουν περισσότερες πιθανότητες να κατηγορήσουν τον εαυτό τους για ό,τι έγινε. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι τα κορίτσια θυματοποιούνται μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας συχνότερα από ότι τα αγόρια, όπου το αίσθημα της ενοχής και της ευθύνης που δημιουργεί ο δράστης στο θύμα είναι αυξημένο (Quas, Goodman & Jones, 2003)

- Το άγχος για την ύπαρξη αρνητικών αντιδράσεων από τους γονείς

Ο τρόπος με τον οποίο θα αντιδράσουν οι γονείς απασχολεί πολύ το ανήλικο θύμα. Η γνωστοποίηση του γεγονότος είναι για τον σεξουαλικά κακοποιημένο ανήλικο ιδιαίτερα επώδυνη στην περίπτωση που ο δράστης είναι μέλος της οικογένειας (D'Angelo, 2002).

Η αφοσίωση στους γονείς αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της αποκάλυψης. Τα μικρότερα μάλιστα σε ηλικία θύματα συχνά αδυνατούν να αντιληφθούν ότι αυτό που συμβαίνει είναι παράδοξο και μεμπτό ιδίως όταν ο δράστης είναι ένας έμπιστος ενήλικας υπεύθυνος για τη φροντίδα τους (Goodman - Brown, et al., 2003).

Οι ερευνητές επέδειξαν ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, το θύμα αφενός μεν καθυστερεί σημαντικά την αποκάλυψη της σεξουαλικής του παραβίασης, αφετέρου δε ταλανίζεται από ενοχές καθώς συχνά κατηγορείται από τους γονείς πως

εξαιτίας του θα υποστούν σοβαρή τιμωρία, όπως π.χ φυλάκιση. Για το λόγο αυτό το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών θυμάτων αρνείται να ενημερωθεί η αστυνομία στην περίπτωση που ο δράστης είναι ο γονέας (Sas et al., 1993).

Μελέτες υπογράμμισαν ότι οι υποστηρικτικοί γονείς ανακουφίζουν σημαντικά το ανήλικο θύμα μετά την αποκάλυψη. Τα δεινά της παραβίασης μειώνονται και η ψυχική υγεία ενδυναμώνεται (Gries et al., 2000). Η θετική μητρική αντίδραση αποτελεί σημαντικό προστατευτικό παράγοντα και Ωστόσο οι αρνητικές αντιδράσεις των γονέων είναι συνήθεις. Μια εμπειρική έρευνα σε ένα δείγμα γυναικών που είχαν κακοποιηθεί κατά την παιδική τους ηλικία από συγγενικά τους πρόσωπα και είχαν γνωστοποιήσει τη θυματοποίησή τους, έδειξε πως μόνο το 37 τοις εκατό έτυχε υποστήριξης και βοήθειας από τους γονείς (Roesler & Wind, 1994).

Τα παιδιά φοβούνται ιδιαίτερα για τις αντιδράσεις των γονέων, ιδίως όταν πρόκειται για περιπτώσεις αιμομιξίας και πιστεύουν πως ενδέχεται να τιμωρηθούν ως ψεύτες (Brown & Finkelhor, 1986).

Μόνον ένα στα δύο παιδιά γίνεται πιστευτό από τον ένα τουλάχιστον γονέα και ένα στα τέσσερα παιδιά δέχεται πιέσεις να αποσύρει τις κατηγορίες

Sas et al., 1993

Η στάση της μητέρας σχετίζεται σημαντικά με την ικανότητα προσαρμογής του παιδιού στη νέα πραγματικότητα (Ullman, 2003). Οι έρευνες υπογραμμίζουν τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει η αντίδραση της μητέρας (Plummer, 2006).

Όμως σε αρκετές περιπτώσεις τα θύματα ματαιώνονται και απογοητεύονται. Συχνά είναι η μητέρα εκείνη που αμφισβητεί τον ανήλικο, τονίζοντας τις ευθύνες του και ενισχύοντας την πεποίθησή του πως δε θα το πιστέψουν. Τότε συναισθήματα μοναξιάς, σύγχυσης, αμηχανίας, ντροπής, θυμού και επιθετικότητας κατακλύζουν την πλειοψηφία των ανήλικων θυμάτων που αποφάσισαν να μοιραστούν τα «δεινά» της παραβίασης που υπέστησαν (Brennan, 1995). Κάποιες μητέρες δεν αντιδρούν αν και έχουν αντιληφθεί ότι το παιδί τους θυματοποιείται,, άλλες δυσκολεύονται να

πιστέψουν ότι όλα αυτά συμβαίνουν πραγματικά και άλλες πάλι αναζητούν επιπλέον αποδείξεις πριν αποφασίσουν τι θα πράξουν.

8.5 Τι έχει όμως προηγηθεί που επηρεάζει τόσο την αποκάλυψη²⁷²;

Η διαδικασία της αποπλάνησης είναι εξαιρετικά σημαντική στην κατανόηση του τρόπου προσέγγισης, χειραγώγησης και παραβίασης του ανηλικού, της δυναμικής του τραύματος, της κακοποίησής του, της ιδιαίτερης ψυχοσυναισθηματικής του κατάστασης, της απροθυμίας και του φόβου του να μιλήσει για όσα βίωσε και της αποκάλυψης των τραυματικών του εμπειριών.

8.5.1 Τι είναι η αποπλάνηση (“Grooming”)

Η χρήση του όρου “grooming”(«Φροντίδα», «εξαπάτηση», «χειραγώγηση», «εγκλωβισμός», «αποπλάνηση» ή «υποταγή»), γίνεται για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1970 από μια ομάδα επαγγελματιών του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης των Η.Π.Α, για να περιγράψουν τις πτυχές ενός μοτίβου αποπλάνησης - άγνωστου έως τότε και σχεδόν ακατανόητου- που χρησιμοποιεί ο δράστης. Στη συνέχεια, ο εν λόγω όρος εξελίχθηκε και άρχισε να χρησιμοποιείται ευρέως τόσο από τους ειδικούς, όσο κι από τους απλούς πολίτες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Πρόκειται για τη σκόπιμη εκείνη προπαρασκευαστική διαδικασία (δια ζώσης ή διαδικτυακά) την οποία χαρακτηρίζει η πολυπλοκότητα και η δυσκολία διάκρισής της από τις συνήθειες και αθώες αλληλεπιδράσεις μεταξύ ενηλίκων και παιδιών (Knoll, 2010).

---

²⁷² Θεμελή, Ό. (2023). «Παιδιά χαμένα στην κατάθεση». Από την αποπλάνηση και τη σεξουαλική κακοποίηση, στη λήψη της δικανικής εξέτασης και την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος (ISBN 978-960-499-475-5).

Είναι η επιστράτευση μιας ποικιλίας τεχνικών χειραγώγησης και ελέγχου ενός εύαλωτου παιδιού και του περιβάλλοντός του με στόχο την εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης και την κανονικοποίηση παράνομων συμπεριφορών, προκειμένου να διευκολυνθεί η σεξουαλική εκμετάλλευση του θύματος. Ο δράστης επιλέγει τη χρήση μεθόδων αποπλάνησης, όχι μόνο για την εξασφάλιση ευκολότερης πρόσβασης στον ανήλικο, αλλά και για την καλύτερη δυνατή απόκρυψη των καταχρηστικών του πράξεων (McAlinden, 2012).

8.5.2 Ποια είναι τα στάδια της αποπλάνησης

Η έρευνα επιβεβαιώνει ότι το πιο αναγνωρισμένο διεθνώς και συχνά απαντώμενο μοντέλο παγίδευσης και εξαπάτησης ανήλικων θυμάτων, γνωστό ως “The five-stage Sexual Grooming Model (SGM) περιλαμβάνει τα εξής στάδια:

- α) επιλογή του θύματος
- β) απόκτηση πρόσβασης και απομόνωσή του
- γ) εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης
- δ) απευαισθητοποίηση στη σωματική και σεξουαλική επαφή
- ε) «φροντίδα» της σχέσης, συνέχιση και η διαρκής επανάληψη της κακοποίησης

WHAT IS SEXUAL GROOMING?

Sexual grooming involves an adult befriending a child with the motive of committing sexual abuse. The process is slow, methodical and intentional. It involves developing a close emotional connection with the child and can take place over weeks, months or even years. It is important for parents to be able to understand the grooming process to avoid child sexual abuse.

HARD FACT:

OVER 90% OF THE CHILDREN WHO ARE SEXUALLY ABUSED KNOW THEIR ABUSER.

@DIMPLEPUNJAABI | WRITER & EDUCATOR
WWW.YWCA.ORG, ERIC MARLOWE GARRISON: SEX COUNSELOR, WWW.D2L.COM

α) Επιλογή του θύματος

Ιδιαίτερη ευαλωτότητα παρουσιάζουν και τα παιδιά τα οποία ζουν υπό συνθήκες ένδειας ή σε μονογονεϊκές οικογένειες, εκείνα των οποίων η φροντίδα έχει ανατεθεί σε τρίτους, όσα μεγαλώνουν σε ιδρύματα ή σε οικογένειες με ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας, ψυχικής υγείας, εθισμού σε ουσίες ή στο αλκοόλ, όπου κυριαρχεί η δυσαρμονία, η αδιαφορία, η βία, η σύγκρουση, ο φόβος και η ανασφάλεια (Jackson et al., 2015)

Οι θύτες επίσης εντοπίζουν ανηλίκους που νιώθουν παραμελημένοι, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, βιώνουν κοινωνική απομόνωση, μοναξιά, έντονη ανασφάλεια και ως εκ τούτου έχουν μεγάλη ανάγκη για στοργή και αποδοχή (Knoll, 2010). Οι δράστες τέλος αναζητούν παιδιά μοναχικά, εσωστρεφή, ιδιαίτερα αθώα, ευκολόπιστα, υπάκουα και συνεπώς εύκολα χειραγωγήσιμα (Olson et al. 2007).

Τα πιο ευάλωτα ωστόσο θύματα είναι εκείνα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες. Παιδιά με ειδικές ανάγκες, ασυνόδευτοι ανήλικοι, πρόσφυγες και ανήλικοι Ρομά.

β) Απόκτηση πρόσβασης και απομόνωσή του

Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δράστης βρίσκεται ήδη στο περιβάλλον του ανηλίκου, η πρόσβαση είναι πιο εύκολη εξαιτίας της προϋπάρχουσας σχέσης. Η πλειοψηφία των θυτών που διαβιούν με το παιδί, εισέρχονται στο δωμάτιό του αργά το βράδυ ή εν απουσία των υπολοίπων μελών της οικογένειας, μπορούν να το προσεγγίσουν οποιαδήποτε στιγμή. Επίσης επιδεικνύουν μεγάλη προθυμία για ανάληψη περισσότερων υποχρεώσεων, όπως για παράδειγμα, το μπάνιο, την αλλαγή ρούχων, τη βοήθεια στη χρήση της τουαλέτας, την παραμονή στο δωμάτιό του μέχρι να κοιμηθεί, τη συνοδεία σε εξωτερικές δραστηριότητες κ.ά.

Από την άλλη, οι δράστες οι οποίοι δεν ανήκουν στο οικογενειακό περιβάλλον του θύματος, περιμένουν υπομονετικά έως ότου δημιουργηθούν οι κατάλληλες εκείνες σχέσεις με τους οικείους του και οι απαραίτητες συνθήκες πρόσβασης. Προσφέρονται να περάσουν χρόνο μαζί τους, να τα φροντίσουν, να τα απασχολήσουν, να τα βοηθήσουν στα μαθήματά τους, να τα πάνε βόλτα, να προσφέρουν χρήματα, δώρα, παιχνίδια, γλυκίσματα ακόμα και αλκοόλ ή ναρκωτικά (Bennett & O' Donohue, 2014; Winters & Jeglic, 2017).

Μετά τη διασφάλιση της προσβασιμότητας είναι η απομόνωση του θύματος, τόσο η ψυχολογική όσο και φυσική (Winters & Jeglic, 2017).

γ) Εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης

Ο ενήλικας καταβάλλει κάθε προσπάθεια προκειμένου να μοιράζεται όσο το δυνατό περισσότερο από το χρόνο του με το παιδί. Επιδιώκει το χτίσιμο μιας φιλίας, προσαρμόζοντας τις τακτικές του στην ηλικία του, στις τυχόν αδυναμίες και ιδιαιτερότητές του (Winters & Jeglic, 2017). Επιδεικνύοντας μεγάλο ενδιαφέρον για τις ανάγκες, τα προβλήματα και τα μυστικά του, προθυμοποιείται να παράσχει αφειδώς τη βοήθειά του και την συναισθηματική του υποστήριξη (McAlinden, 2006).

Η σταδιακή παραβίαση της ιδιωτικότητας του θύματος αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για να εισβάλει στην προσωπική του ζωή. Από την ανεξέλεγκτη είσοδο στο δωμάτιό του ή στο μπάνιο, μέχρι την άσκηση διαρκούς ελέγχου σε ό,τι κάνει, καταφέρνει τελικά να «ανοίξει όλες τις πόρτες», διευκολύνοντας την πορεία έως τη σεξουαλική του παραβίαση.

Το προφίλ του θύτη

Ο θύτης μπορεί να επιδιώξει την καταξίωση και την αναγνώρισή του μέσα από θεσμικές, εθελοντικές, φιλανθρωπικές, αθλητικές και άλλες δράσεις οι οποίες του εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη πρόσβαση σε πολλά παιδιά (π.χ ιδρύματα, εκκλησία, σχολεία, αθλητικές ομάδες, προσκοπισμό, αναδοχή κ.ά), εκμεταλλευόμενος σε πολλές περιπτώσεις την ιδιαίτερη ευαλωτότητα του θύματος, την απουσία οικογένειας ή την ανεπάρκεια της και τις αδυναμίες, την έλλειψη οργάνωσης και τα

θεσμικά «κενά» της Πολιτείας (“institutional grooming”). Η υψηλή συνεπώς κοινωνική θέση του θύτη, αποτελεί πολύ συχνά ένα πρόκριμα, ένα ιδανικό προσωπείο εξαπάτησης της κοινότητας προκειμένου να καταφέρει να επιλέξει, να καθυποτάξει και να παραβιάσει τα θύματά του, τα οποία αναζητά συνήθως σε θρησκευτικά/εκκλησιαστικά ιδρύματα (σε φορείς και οργανισμούς παιδικής προστασίας (Shon & Tewksbury, 2020) ή σε εκπαιδευτικές δομές

Τα θύματα περιγράφουν σε αφηγήσεις τους κατά την ενήλικη ζωή τους, τους δράστες ως πρόσωπα με μια άριστη δημόσια εικόνα και πολλά χαρακτηριστικά που τους καθιστούν αξιοσέβαστους: έντιμοι οικογενειάρχες, ευγενικοί, πρόθυμοι, φιλικοί, επικοινωνιακοί, σκληρά εργαζόμενοι, κάτοχοι σημαντικών θέσεων, κ.ά.

Θεμελή, 2023

δ) Απεναισθητοποίηση στη σωματική και σεξουαλική επαφή

Με τη διαστρέβλωση κοινά αποδεκτών αρχών και αξιών επιδιώκεται η αναδόμηση των αντιλήψεων του θύματος, η θέαση της σεξουαλικής συνεύρεσης ως μιας φυσιολογικής έκφρασης αγάπης προς τα παιδιά, η υποχρέωση των ενηλίκων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των ανηλίκων και εν τέλει η προετοιμασία αποδοχής των όσων θα ακολουθήσουν (Naidoo & Van Hout, 2021). Η όλη διαδικασία ακολουθεί μια σταδιακή διαβάθμιση, η οποία ξεκινά με την απτική επαφή, κλιμακώνεται προσεκτικά και κορυφώνεται με την παραβίαση της γενετήσιας ελευθερίας του ανηλίκου. Ο θύτης θα προσπαθήσει να εξοικειώσει τον ανήλικο με τη φυσική αφή, απενοχοποιώντας το άγγιγμα.

Η όλη διαδικασία ακολουθεί μια σταδιακή διαβάθμιση, η οποία ξεκινά με την απτική επαφή, κλιμακώνεται προσεκτικά και κορυφώνεται βήμα - βήμα. Η συχνότητα σωματικών αγγιγμάτων αυξάνει και η φύση τους αλλάζει με το πέρασμα του χρόνου σταδιακά, μέχρι να εξασφαλιστεί η «ομαλή» πρόσβαση στη σεξουαλική κακοποίηση του έως τότε ανυποψίαστου παιδιού.

ε) «Φροντίδα» της σχέσης, συνέχιση και η διαρκής επανάληψη της κακοποίησης

Η βασική επιδίωξη του επόμενου βήματος του θύτη είναι αφενός μεν η διασφάλιση της απόκρυψη της κακοποίησης με την τήρηση απόλυτης μυστικότητας από μέρους του θύματος, αφετέρου δε η συνέχιση της παραβίασης. Είναι σημαντικό για εκείνον να εκτιμήσει τον ενδεχόμενο κίνδυνο της κακοποιητικής του συμπεριφοράς και να ελέγξει το βαθμό εμπιστοσύνης που μπορεί να έχει στο θύμα του (Whittle et al., 2013).

Κομβικό σημείο στο στάδιο αυτό είναι διατήρηση του μυστικού και η διαβίου αποσιώπησή του. Για το λόγο αυτό άλλωστε, ο θύτης έχει επιλέξει εξ αρχής παιδιά, τα οποία είναι πιο πιθανό να μην αποκαλύψουν τη μελλοντική τους θυματοποίηση, έχει δημιουργήσει μια έντονα άνιση/ασύμμετρη σχέση ισχύος και έχει υιοθετήσει ένα προφίλ εξουσίας. Ο εκφοβισμός του ανήλικου και η χρήση απειλών που ξεκινούν από την πρόκληση σωματικής βλάβης του θύματος έως την αφαίρεση της ζωής του ίδιου ή/και των αγαπημένων του προσώπων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, αποτελούν κοινό τόπο.

«Είχα δώσει όρκο με τον εαυτό μου ότι δεν θα μιλήσω ποτέ, ότι αυτό θα το κουβαλάω μέσα μου μέχρι την τελευταία μου πνοή! Γιατί; Γιατί ήξερα ότι κανείς δεν θα με πιστέψει, ότι όλοι θα με κατηγορήσουν, ότι όλοι θα με δείχνουν με το δάχτυλο, ότι όλοι θα λένε “ ήθελε και τα έπαθε”, μα δεν την έβλεπες πώς κυκλοφορούσε; Αυτή τον προκάλεσε. Και πολλά αλλά τέτοια. Με το παιδικό μυαλό που είχα τότε, ναι, δεν είχα την δύναμη ούτε την αντοχή να περάσω και όλα αυτά τα σχόλια. Μα πώς να είχα δύναμη; Όταν ο ίδιος μου ο πατέρας με βίαζε; Πώς ένα παιδικό μυαλό να το διαχειριστεί;»

«Μέχρι που βρέθηκε ένας υπέροχος άνθρωπος που της ανοίχτηκα, με πίστεψε, με στήριξε σε όλο μου τον αγώνα να δικαιωθώ. Στάθηκε δίπλα μου σαν βράχος. Που από την στιγμή που της τα είπα, δεν έπαψε στιγμή να με παρακαλεί λέγοντάς μου, πες το και ας μην σε πιστέψει κανένας, εγώ θα είμαι δίπλα σου, πες το γιατί αυτός ο άνθρωπος θα κάνει και σε αλλά κορίτσια το ίδιο, αν δεν το έχει κάνει ήδη. Πες το και στο ορκίζομαι θα σε στηρίξω σε κάθε μα κάθε σου βήμα, θα είμαι δίπλα σου ό,τι κι αν συμβεί.

Και έφτασε λοιπόν η ημέρα που τα ομολόγησα όλα, με κάθε λεπτομέρεια, με κάθε ανατριχιαστική λεπτομέρεια, και είχα δίκιο τελικά. Όντως στην αρχή κανείς δεν με πίστεψε, σαφώς, ποιον θα πιστέψουμε; Το κοριτσάκι που πέρασε όλα αυτά; Ή τον καθωσπρέπει πατέρα; Ε, λοιπόν μαντέψτε ποιον πίστεψαν; Πέρασα από 40 κύματα. Έπρεπε να τους αποδείξω ότι λέω την αλήθεια. Γιατί βέβαια, κατηγορούσα “ έναν καθωσπρέπει άντρα”. Γιατί αυτή είναι η κοινωνία μας, αυτή είναι η οικογένεια μας, δεν τους επιλέξαμε. Έτυχε να είναι αυτή. Όσπου φτάσαμε στην ημέρα που έγιναν οικογένειά μου άνθρωποι ξένοι, μου στάθηκαν άνθρωποι που δεν γνώριζαν τίποτα για μένα, μα πάνω από όλα, με πίστεψαν οι άνθρωποι που έπρεπε να με πιστέψουν για να δικαιωθώ επιτέλους. Για να λυτρωθεί η ψυχή μου, γιατί οι πληγές δεν επουλώνονται ποτέ. Συνηθίζεις με αυτές για να μπορέσεις να αντέξεις. Τα κάνεις δύναμη. Και δεν υπάρχει πιο όμορφο πράγμα από αυτό!

Και εκεί λοιπόν ξεκινάς να πατάς στα πόδια σου, ξεκινάς από το μηδέν αλλά με όλες τις γνώσεις που είχες έως τότε, με όλες εκείνες τις ουλές που σου προκάλεσε κάποιος με το έτσι θέλω, χωρίς να υπολογίσει το “ είναι” σου, στερώντας σου όλα τα δικαιώματά σου, γκρεμίζοντας κάθε σου όνειρο.

Θέλω μέσα από αυτή την ιστορία να σας πω, να αγαπάτε τον εαυτό σας, να μην αναρωτηθείτε το γιατί, να μιλάτε στον πιο κοντινό σας άνθρωπο. Σ’ αυτόν που ξέρετε ότι θα σας πιστέψει και ας μην σας πιστέψει κανένας άλλος.

Απλά Μιλήστε. Κλείστε τα αυτιά σας στους κακούς ανθρώπους και στα αρνητικά τους μηνύματα. Να σκέφτεστε μόνο ότι μπορεί με τη δική σας ιστορία να βοηθήσετε και άλλους ανθρώπους, που το έχουν πραγματικά ανάγκη, ανθρώπους που δεν έχουν την ίδια δύναμη με εσάς για να αντιμετωπίσουν το “ τέρας”.

Γράμμα θύματος που δημοσιεύτηκε στον ηλεκτρονικό τύπο στις 14/04/2023

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: ΒΟΗΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι να βοηθήσει τους επαγγελματίες να καταστούν καλοί ακροατές επιδεικνύοντας εν συναισθήση και οικοδομώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης, προκειμένου να ενθαρρυνθούν τα ανήλικα θύματα να τους αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους παραβίαση.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αυτή γίνει εκτενής αναφορά για το πώς θα μπορέσει ένα παιδί να υποστηριχθεί να αποκαλύψει τη θυματοποίησή του. Αναφέρονται τόσο οι καλές όσο και οι καλές πρακτικές, ενώ δίνονται αναλυτικές Οδηγίες προκειμένου να αποφευχθούν σημαντικά λάθη που μπορεί να επανατραυματίσουν το παιδί, οδηγώντας το σε μια δια βίου απόκρυψη του μυστικού του.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα:

Έχουν ευαισθητοποιηθεί ιδιαίτερα σε ζητήματα διαχείρισης ενός περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης που τους αποκαλύπτει ένα παιδί.

Θα είναι σε θέση να το χειριστούν καλύτερα ως καλοί ακροατές, επιδεικνύοντας ενσυναίσθηση, ακολουθώντας τις βασικές Οδηγίες και αποφεύγοντας σοβαρά λάθη και κακές πρακτικές.

Έννοιες - κλειδιά

Σεξουαλική κακοποίηση, Αποκάλυψη, Ενσυναίσθηση, Σχέση εμπιστοσύνης, Οδηγίες

9.1 Εισαγωγή²⁷³

Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών αποτελεί ένα ανησυχητικά διαδεδομένο πρόβλημα σε παγκόσμιο επίπεδο. Καθώς πρόκειται ίσως για την πιο αντιπροσωπευτική περίπτωση αφανούς εγκληματικότητας, εύκολα γίνεται κατανοητό ότι οι τρομακτικοί αριθμοί και τα υψηλά στατιστικά νούμερα, όπως αυτά αποτυπώνονται σε ερευνητικά ευρήματα, καταδεικνύουν μέρος μόνο του φαινομένου.

Τα αποτελέσματα ερευνών αποδεικνύουν ότι **ένα στα πέντε παιδιά** θυματοποιείται κυρίως από άνδρες δράστες, οι οποίοι σε ποσοστό 70-90% προέρχονται από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον του θύματος. Ανήκοντας έτσι στην κατηγορία των ατόμων «υπεράνω πάσης υποψίας», ο θύτης είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, κάποιος που γνωρίζει και εμπιστεύεται ο ανήλικος. Καθώς πρόκειται για ένα **αφανές έγκλημα**, επισημαίνεται ότι οι στατιστικές και οι αριθμοί αποτυπώνουν μέρος του προβλήματος. Έτσι ως περιστατικά «κακοποίησης» δηλώνονται μόνο όσες σοβαρές περιπτώσεις γνωστοποιήθηκαν και καταγράφηκαν. Πρόκειται δηλαδή για την κορυφή μόνο του παγόβουνου, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του είναι κρυφό και είναι αθέατο

Οι αριθμοί μπορεί μεν να αντιπροσωπεύουν τεκμηριωμένες περιπτώσεις οι οποίες καταγγέλλθηκαν και είδαν το φως της δημοσιότητας, αποτυγχάνουν ωστόσο να αντικατοπτρίσουν το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος. Σύμφωνα με ερευνητικά αποτελέσματα **το 30 με 80 τοις εκατό των παιδιών αρνείται να αποκαλύψει τη θυματοποίησή του μέχρι την ενηλικίωσή του** (Paine & Hansen, 2002. Επιπλέον πολυάριθμες έρευνες υπογραμμίζουν ότι τα περισσότερα παιδιά-

²⁷³ Θεμελή, Ό. (2014). «Τα παιδιά καταθέτει». *Η δικανική εξέταση ανήλικων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος (ISBN 978-960-499-108-2)

Θεμελή, Ό. (2010). Γιατί τα Παιδιά δεν Αποκαλύπτουν τη Σεξουαλική τους Κακοποίηση; Μια Απόπειρα Κατανόησης της Διαδικασίας Αποκάλυψης. Στο Γ. Νικολαΐδης και Μ. Σταυριανάκη (επιμ.), *Βία στην Οικογένεια – Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την Πρακτική* (σελ. 203- 222). Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ.

Παναγιωτάκη, Μ. & Θεμελή, Ό. (2021). *Οδηγός για την Αναγνώριση και τη Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό*. Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του ΙΕΠ.

θύματα καθυστερούν σημαντικά στην αποκάλυψη του «μυστικού» τους, το οποίο μάλιστα φαίνεται πως δε θα έφερναν ποτέ στο φως εάν αυτό δε γινόταν τελικά γνωστό με κάποιον άλλο τρόπο. Ο φόβος για αντεκδίκηση και η δημιουργία συναισθημάτων ντροπής και ενοχής αποτελούν μια από τις σημαντικότερες αιτίες της αναστολής της αποκάλυψης.

Η γνώση που έχει αποκτηθεί στηρίζεται περισσότερο σε μαρτυρίες ενήλικων που κακοποιήθηκαν κατά την παιδική τους ηλικία και λιγότερο σε εμπειριστατωμένες έρευνες ανήλικων θυμάτων. Υπάρχει συνεπώς μεγάλη ανάγκη για περισσότερες διαχρονικές έρευνες που θα εξετάζουν τα παιδιά που αποφασίζουν να γνωστοποιήσουν ή αντίθετα να αποκρύψουν τη βία που υπέστησαν (Keary & Fitzpatrick, 1994).

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά, στο πλαίσιο κυρίως του κοινωνικού τους ρόλου, οφείλουν να συνεισφέρουν σημαντικά στην αποκάλυψη του φαινομένου, στη διαχείριση και αντιμετώπισή του.

Το υλικό αυτό απευθύνεται σε όλους τους/τις επαγγελματίες, θεωρώντας ότι εμπλουτίζοντας τη γνώση τους, θα μπορέσει να τους/τις βοηθήσει να είναι σε θέση αφενός μεν να αναγνωρίζουν τα θύματα κακοποίησης, αφετέρου δε να διαχειρίζονται τα ζητήματα αυτά με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ελπίζει πάνω απ' όλα να τους/τις καταστήσει τους/τις σημαντικούς αρωγούς στην προσπάθεια αποκάλυψης περιστατικών κακοποίησης, σπάζοντας τη σιωπή και φωτίζοντας το σκοτάδι.

9.1.1. Πώς μπορώ να βοηθήσω ένα παιδί να αποκαλύψει τη σεξουαλική του θυματοποίηση;

Η αποκάλυψη είναι μια ενεργητική διαδικασία χρονοβόρα και συνάμα ψυχοφθόρα για το θύμα, η οποία διέρχεται διάφορα στάδια με συχνά αντιφατικό περιεχόμενο. Από το σημείο αυτό ουσιαστικά αρχίζει και ξετυλίγεται το κουβάρι της παραβίασης και αυτή είναι η αιτία για την οποία θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως εδώ βρίσκεται και η ραχοκοκαλιά κάθε επιτυχημένης προσπάθειας ενθάρρυνσης του ανήλικου για αποκάλυψη του μυστικού που διστάζει να μοιραστεί.

Σε ποιους επιλέγουν να μιλήσουν τα παιδιά και ποιους αποκλείουν; Πώς πρέπει να εκπαιδευτούν οι επαγγελματίες προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τη αποκάλυψη ενός ανήλικου θύματος; Ποια λάθη πρέπει να αποφύγουν και ποιες καλές τακτικές να υιοθετήσουν;

Ενθαρρύνεται την ελεύθερη αφήγηση, αποφύγετε τις ερωτήσεις, την κριτική και τη διδαχή. Διατηρήστε βλεμματική επαφή και αποφύγετε τη σωματική. Δώστε όσο χρόνο χρειάζεται, αφού πρώτα έχετε εξασφαλίσει έναν ασφαλή χώρο, όπου το παιδί μπορεί να νιώσει άνετα

Όταν ένα παιδί προσπαθήσει να σας αποκαλύψει

- Πιστέψτε το και μην αμφισβητείτε τις δηλώσεις του.
- Διατηρήστε την ψυχραιμία σας.
- Αποφύγετε οποιοδήποτε μορφασμό ή έκφραση που θα μπορούσε να δηλώσει συναισθήματα θυμού, έκπληξης, αναστάτωσης, αηδίας, αποστροφής κλπ.
- Επιλέξτε να μιλήσετε μαζί σε έναν ασφαλή χώρο στο σχολείο που να μετριάξει τον φόβο του και να προστατεύει την ιδιωτικότητά του.
- Ενθαρρύνετε την **ελεύθερη αφήγηση των γεγονότων, μη διακόπτετε και μη ρωτάτε λεπτομέρειες.**
- Ακούστε προσεκτικά τι έχει να σας πει, δίχως να κρίνετε.
- Δώστε του το χρόνο που χρειάζεται.
- Κατανοήστε τη δυσκολία του να μιλήσει για ό,τι του συμβαίνει και σεβαστείτε τα συναισθήματα ντροπής, φόβου και ενοχής που νιώθει.
- Μην του ασκήσετε καμία πίεση.
- Αποφύγετε να χαρακτηρίσετε το δράστη και τις άδικες πράξεις του.
- Μη ρωτήσετε ποτέ το παιδί γιατί δεν μίλησε νωρίτερα για την κακοποίησή του.
- Μην του ζητήσετε να σας δείξει στο σώμα του τα σημάδια της και μην προσπαθήσετε να διερευνήσετε περαιτέρω τους ισχυρισμούς του.
- Όταν ολοκληρώσει την αφήγησή του, πείτε στο παιδί ότι δε συμβαίνει μόνο σε αυτό, ότι πολλά παιδιά κακοποιούνται και για να το κάνετε να αισθανθεί πιο άνετα αναφέρετε ότι και εσείς ο ίδιος είστε γνώστης τέτοιων περιστατικών.
- Καθησυχάστε τους φόβους του.

- Υπογραμμίστε ότι για την κακοποίησή του δεν ευθύνεται το ίδιο.
- Δηλώστε πως είστε πάντα στη διάθεσή του πρόθυμος/η να το ακούσετε και να το υποστηρίξετε.
- Μη δίνετε υποσχέσεις που δεν μπορείτε να κρατήσετε.
- Ενημερώστε αμέσως τις αρμόδιες αρχές

Παναγιωτάκη & Θεμελή, 2021

Η σύμπνοια, η κατανόηση και η αποδοχή- θα καταφέρει να λειάνει τις δυσκολίες της διαδικασίας, να ανακουφίσει το παιδί και να κάμψει τις αντιστάσεις και τις φοβίες του. Εγκαθιδρύστε άμεσα μιας ουσιαστική σχέσης εμπιστοσύνης, σεβασμού, ασφάλειας και υποστήριξης.

Το συναισθηματικό πλησίασμα διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο. Επιδείξτε γνήσια ενσυναίσθηση και προβείτε σε προτροπές ενθάρρυνσης.

Η ενσυναίσθηση, η ικανότητα δηλαδή του ατόμου να «συντονίζεται» με την πραγματικότητα του άλλου, να κατανοεί τον κόσμο του έτσι όπως ο ίδιος τον αντιλαμβάνεται, να βλέπει από τη δική του οπτική γωνία «μπαίνοντας στα παπούτσια του», αποτελεί το σπουδαιότερο υλικό όχι μόνο κάθε συμβουλευτικής.

Μαλικιώση-Λοΐζου 2006, 2008; McLeod, & McKleod, 2011

Επιδείξτε επίσης ενδιαφέρον, ανεκτικότητα, ηρεμία, ευαισθησία και ζεστασιά, ενθαρρύνοντας και επιτρέποντας στο παιδί να κάτσει στο χώρο, όπου και όπως αυτό αισθάνεται καλύτερα.

Η επικοινωνία αποτελεί το ακρογωνιαίο λίθο εντοπισμού ανήλικων θυμάτων . Η πιο βασική δεξιότητα επικοινωνίας αποτελεί αδιαμφισβήτητα η **ενεργητική ακρόαση**. Ο σημαντικότερος στόχος στη διαπροσωπική επικοινωνία είναι να δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να εκφράσει ελεύθερα αυτό που θέλει. Μόνο έτσι θα βοηθηθεί να μοιραστεί μαζί μας αυτό που το απασχολεί.

Ο «ΚΑΛΟΣ ΑΚΡΟΑΤΗΣ»

- ακούει προσεκτικά και δεν κρίνει
- δε διακόπτει
- δεν ακούει επιλεκτικά ό,τι θέλει ή ό,τι νομίζει σημαντικό
- διατηρεί οπτική επαφή με τον ομιλητή (τον κοιτάζει στα μάτια)
- είναι εστιασμένος σ' αυτά που λέει ο άλλος,
- δεν αλλάζει θέμα
- δεν επιβάλλει την άποψή του
- ζητάει διευκρινήσεις για ό,τι δεν καταλαβαίνει

Όπως ορθά έχει επισημανθεί «Η γνήσια ευαίσθητη ενσυναισθητική σύνδεση, είναι το κλειδί» (McLeod & McLeod, 2011)

- «Ξέρω πόσο δύσκολο σου είναι να μιλήσεις για αυτό. Σου θυμίζω ότι εδώ μπορείς να μιλήσεις για όλα. Για καλά ή για κακά πράγματα που έγιναν.»

- «Καταλαβαίνω ότι μπορεί να ντρέπεσαι για αυτό που σου έχει συμβεί. Εδώ έχω ακούσει πολλά παιδιά που αισθάνονται όπως εσύ και πραγματικά καταλαβαίνω. Να ξέρεις ότι εσύ δε φταις σε τίποτα. Δεν είναι δικό σου λάθος αυτό που έγινε.»

Όταν ένα παιδί αποκαλύπτει τη σεξουαλική του κακοποίηση

Οδηγίες για γονείς και επαγγελματίες χωρίς εκπαίδευση

► *Πιστέψτε το παιδί.* Το σημαντικότερο που μπορείτε να κάνετε για το παιδί είναι να του δημιουργήσετε την πεποίθηση ότι δεν αμφισβητείτε τις δηλώσεις του σχετικά με την σεξουαλική του κακοποίηση, να του πείτε με άλλα λόγια ότι το πιστεύετε. Από εκεί και πέρα δεν είναι στο χέρι σας να το προστατέψετε από τα δεινά που συνεπάγεται μια δημόσια γνωστοποίηση της αποκάλυψης όπου θα εμπλακούν και άλλοι. Δεν έχετε έτσι για παράδειγμα τη δυνατότητα να αποφασίσετε εσείς για την απομάκρυνση του παιδιού από το σπίτι του, αλλά οι αρμόδιοι επίσημοι φορείς

και υπηρεσίες που θα κληθούν. Σε αυτή την πρώτη φάση το μέγιστο που μπορείτε να προσφέρετε είναι να ακούσετε αυτά που σας λέει παρέχοντάς του ασφάλεια και εξηγώντας του ότι αυτό που υφίσταται θα πρέπει να σταματήσει. Μην ασκήσετε κριτική, μην του κάνετε ερωτήσεις για την κακοποίηση. Η διαδικασία της αποκάλυψης είναι δύσκολη και επίπονη για το θύμα. Το παιδί έχει ανάγκη να ξέρει ότι υπάρχει κάποιος μεγάλος που το πιστεύει και μπορεί να το βοηθήσει. Αυτό έχει ανάγκη. Εάν αντιληφθεί ότι αμφισβητείτε την αλήθεια των ισχυρισμών του θα νιώσει ακόμα πιο ανυπεράσπιστο και απελπισμένο.

► *Διατηρήστε τη ψυχραιμία σας.* Το παιδί πριν αποκαλύψει πλήρως την κακοποιητική του εμπειρία, ενδέχεται να δοκιμάσει τις αντιδράσεις σας. Από τις πρώτες σας αντιδράσεις τους μορφασμούς και τα λεγόμενα σας θα εξαρτηθεί από το εάν θα συνεχίσει στην ολοκλήρωση της αποκάλυψης ή θα επιλέξει την ανάκλησή των όσων μέχρι τότε σας εμπιστεύτηκε. Αποφύγετε συνεπώς να δείξετε σοκαρισμένοι, αναστατωμένοι, θυμωμένοι ή αηδιασμένοι με αυτά που ακούτε. Συχνά τα θύματα αντιλαμβάνονται ότι δε θα μπορέσετε να χειριστείτε όλες τις λεπτομέρειες και θα προσπαθήσουν τα ίδια να σας προστατέψουν, αποκαλύπτοντας μερικώς. Κατανοήστε τις δυσκολίες του παιδιού να μιλήσει για ό,τι του συμβαίνει και σεβαστείτε τα συναισθήματα ντροπής, φόβου και ενοχής που το κατακλύζουν στην προσπάθεια να μοιραστεί μαζί σας το μυστικό του. Κατανοήστε τις αναστολές των αλλοδαπών παιδιών να μιλήσουν για ζητήματα που για το δικό τους πολιτισμικό πλαίσιο είναι ταμπού. Έχετε επίσης υπόψη σας ότι ενδέχεται λόγω της ευαλωτότητάς του να παρεξηγήσει τη συμπεριφοράς σας. Ελέγξτε τις αντιδράσεις σας και αποφύγετε με κάθε τρόπο να εκφράσετε συναισθήματα θυμού. Το παιδί είναι πιθανό να θωρήσει πως αποδέκτης του θυμού σας είναι το ίδιο και όχι ο δράστης. Θα πιστέψει με άλλα λόγια ότι θυμώσατε μαζί του, επιβεβαιώνοντας τα λεγόμενα του κακοποιητή του («αν μιλήσεις θα θυμώσουν πολύ μαζί σου και θα βρεις το μπελά σου»). Στην περίπτωση που αποτύχετε να ελέγξετε τις αντιδράσεις σας, είναι σημαντικό να διευκρινίσετε στο θύμα ότι έχετε θυμώσει με το δράστη και όχι με το ίδιο, αφού κανένας ενήλικας δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε σεξουαλικές δραστηριότητες με παιδιά. Όταν το παιδί αισθανθεί ασφάλεια και ικανοποιηθεί από τον τρόπο με τον οποίο έχετε μέχρι τότε αντιδράσει, θα νιώσει άνετα και ενδέχεται να σας αποκαλύψει και τις λεπτομέρειες του τραυματικού συμβάντος. Να θυμάστε

πως δεν είστε εκεί για να κάνετε ανάκριση. Όταν ολοκληρώσει την αποκάλυψη της κακοποίησής του είναι σημαντικό να του πείτε ότι είστε ευτυχής που σας εμπιστεύτηκε αυτό που του συμβαίνει, ότι αξιόμεμπτη είναι η συμπεριφορά του δράστη και όχι του παιδιού και ότι θα προσπαθήσει να το προστατέψει.

► *Επιλέξτε για να μιλήσετε έναν ασφαλή χώρο που προστατεύει την ιδιωτικότητα το παιδιού.* Αποφύγετε ένα δημόσιο χώρο όπως π.χ τη σχολική τάξη για να μιλήσετε. προκειμένου να αποτρέψετε τη διαρροή πληροφοριών. Είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστεί η ιδιωτικότητα και η εμπιστευτικότητα των λεγομένων του θύματος. Δώστε χρόνο στο παιδί να σας πει αυτά που θέλει αλλά μην του ασκήσετε πίεση και μην επιμείνετε σε εξειδικευμένες ερωτήσεις. Ακούστε με προσοχή και δώστε του το χρόνο που χρειάζεται Για κάποιο λόγο επέλεξε να εμπιστευτεί εσάς. Το σημαντικότερο σε αυτή τη φάση, είναι αφού το ακούσετε με προσοχή, να το προετοιμάσετε για την εμπλοκή κι άλλων προσώπων. Με απλά λόγια είναι πολύ χρήσιμο να το ενημερώσετε ότι αυτά που σας είπε θα τα μεταφέρετε στους αρμόδιους φορείς, προκειμένου να λάβουν μέτρα για τον τερματισμό της κακοποίησής του και την μελλοντική προστασία του. Εσείς δεν μπορείτε να κάνετε τίποτα. Με αυτό το τρόπο το προετοιμάζετε να μοιραστεί το μυστικό του και με άλλους και παράλληλα το βοηθάτε να καταλάβει ότι δεν προδίδετε την εμπιστοσύνη που σας έδειξε.

► *Πείτε στο παιδί ότι δεν συμβαίνει μόνο σε αυτό, ότι πολλά παιδιά κακοποιούνται.* Το θύμα συχνά πιστεύει ότι μόνο αυτό βιώνει μια τέτοια κακοποιητική εμπειρία. Θα είναι μεγάλη ανακούφιση εάν του πείτε ότι και άλλα παιδιά έχουν ζήσει ή ζουν παρόμοιες καταστάσεις. Προκειμένου να το κάνετε να αισθανθεί πιο άνετα μπορείτε να του αναφέρετε ότι και εσείς ο ίδιος είστε γνώστης τέτοιων περιστατικών. Τότε είναι πιο εύκολο για το ανήλικο θύμα να κατανοήσει τα συναισθήματα ντροπής και τις αναστολές του, αποκαλύπτοντας τελικά την εμπειρία του σε κάποιον που θα τον κατανοήσει πραγματικά. Επίσης είναι σημαντικό να δημιουργήσετε στο παιδί την ελπίδα πώς όπως σε άλλα θύματα έτσι και στην περίπτωση τη δική του, είναι δυνατό να σταματήσει η κακοποίηση και να αλλάξει η ζωή του.

► *Μη δίνετε υποσχέσεις που δεν μπορείτε να κρατήσετε.* Είναι σημαντικό να αποφύγετε να υποσχεθείτε πράγματα που δεν είναι στο χέρι σας να αλλάξουν, όπως

π.χ ότι θα φροντίσετε να απομακρυνθεί το θύμα από το κακοποιητικό περιβάλλον, ότι ο δράστης δε θα τολμήσει να το ξαναπλησιάσει ή ότι από εδώ και στο εξής τίποτα δε θα ξανασυμβεί. Η τήρηση των υποσχέσεων αυτών είναι μη ρεαλιστική και σίγουρα δεν εξαρτάται από εσάς. Το μόνο που μπορείτε να κάνετε είναι να «είστε εκεί» τώρα που το παιδί σας χρειάζεται. Είστε το πρόσωπο εκείνο που του δημιούργησε ένα αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης και αυτό δεν είναι λίγο. Άλλοι θα προσπαθήσουν να σταματήσουν την κακοποίηση αλλά θα εσείς θα είστε πάντα στη συνείδηση του ανήλικου το πρόσωπο που στηρίχθηκε βρίσκοντας το κουράγιο να σπάσει τη σιωπή του ξετυλίγοντας το κουβάρι της κακομεταχείρισής του. Αν δώσετε υπερβολικές υποσχέσεις, τα παιδιά δε θα καταλάβουν γιατί δεν μπορέσατε να τις τηρήσετε και θα απογοητευτούν. Θα μετανιώσουν για την εμπιστοσύνη που σας έδειξαν και θα θεωρήσουν πως είστε ένας ακόμα αναξιόπιστος ενήλικας. Μπορείτε λοιπόν εξ αρχής να πείτε: «Θα κάνω ό,τι μπορώ για να σε βοηθήσω. Να ξέρεις πως είμαι πάντα εδώ για σένα κάθε φορά που θελήσεις να μου μιλήσεις».

► *Μην κρίνετε το δράστη και τις άδικες πράξεις του.* Όταν το παιδί κακοποιείται από οικείο πρόσωπο συχνά βιώνει για το δράστη αντικρουόμενα συναισθήματα και βρίσκεται σε μεγάλη αμφιθυμία. Μπορεί να αγαπά το πρόσωπο όχι όμως και την κακοποιητική του συμπεριφορά. Μην ξεχνάτε ότι σε πολλές περιπτώσεις θύτης είναι ο γονιός, το πρόσωπο φροντίδας το οποίο εξακολουθεί να αγαπά και να έχει ανάγκη. Εάν εκφραστείτε αρνητικά, είναι πιθανό το παιδί να τον υπερασπιστεί, να στραφεί εναντίον σας και να ανακαλέσει όλους τους αρχικούς ισχυρισμούς περί σεξουαλικής κακοποίησης.

► *Αναφέρετε το περιστατικό αμέσως.* Ενημερωθείτε για το πού θα μπορούσατε να καταγγείλετε το περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης το οποίο σας εκμυστηρεύτηκαν. Είναι πολύ σημαντικό να ενημερώσετε το παιδί ότι θα χρειαστεί να αναφέρετε τα όσα σας είπε στους φορείς εκείνους που είναι αρμόδιοι για την αντιμετώπιση του προβλήματός του (π.χ στο Συνήγορο του Παιδιού, στο Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου σας, στην Αστυνομία ή στην Εισαγγελία Ανηλίκων). Να εξηγήσετε στον ανήλικο το ρόλο και τις αρμοδιότητες του εν λόγω φορέα.. Η προετοιμασία διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην κατανόηση της διαδικασίας και τη διαχείριση του άγχους. Μπορείτε για παράδειγμα να πείτε: «Γνωρίζω κάποιον/α που η δουλειά του/της είναι να βοηθάει

παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα σαν αυτά που μου ανέφερες. Για να σε βοηθήσει όμως θα πρέπει να του./της πεις ό,τι είπες και σε μένα»

► *Προετοιμάστε το παιδί για το τι πρόκειται να συμβεί στη συνέχεια.* Πρέπει να πείτε στο παιδί με ειλικρίνεια τι θα γίνει αφού ενημερωθούν για τους ισχυρισμούς του οι αρμόδιοι φορείς. (π.χ. ότι θα μιλήσει σε κοινωνικό λειτουργό ή ότι κληθεί στο αστυνομικό τμήμα για κατάθεση, κ.λ.π). Εάν δε γνωρίζετε τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν πείτε την αλήθεια, λέγοντας ότι αρμοδιότερα από από εσάς πρόσωπα θα του εξηγήσουν ακριβώς. Αντιλαμβανόμενο ότι θα μάθουν φυσικά και οι γονείς, καθησυχάστε όσο μπορείτε τους φόβους του. Επειδή συνήθως ο δράστης εκφοβίζει το θύμα του πως εάν προδώσει το μυστικό τους τότε θα υποστεί σοβαρές συνέπειες (π.χ. το ίδιο θα μπει στη φυλακή και τα αγαπημένα του πρόσωπα θα δεχτούν αντίποινα), είναι πιθανό να αναδιπλωθεί και να ανακαλέσει. Καθησυχάστε το λέγοντας ότι καμία απειλή του δράστη δεν πρόκειται να πραγματοποιηθεί καθώς σκοπός του ήταν να μην αποκαλυφθεί η κακοποίηση (π.χ. «*Δε φταις εσύ για ό,τι έγινε, δεν πρόκειται να πας φυλακή. Αυτές ήταν απειλές για να μην πεις το μυστικό ποτέ σε κανέναν*»

► *Μην προσπαθήσετε να διερευνήσετε τους ισχυρισμούς του ανήλικου.* Να θυμάστε πάντα ότι οι επαγγελματίες θα αναλάβουν την ενδελεχή εξέταση των ισχυρισμών του ανήλικου. Είστε το πρόσωπο στο οποίο έγινε η πρώτη αποκάλυψη της κακοποίησης, δεν είστε ανακριτής. Ενθαρρύνετε την ελεύθερη αφήγηση των γεγονότων, μη διακόπτετε και μη ρωτάτε λεπτομέρειες. Κάνετε ερωτήσεις μόνο για να είστε σίγουροι ότι έχετε καταλάβει ακριβώς τι σας είπε το παιδί, για να είστε βέβαιοι ότι το παιδί σας μιλά για τη σεξουαλική του παραβίαση (π.χ. εάν ο ανήλικος σας πει ότι ο θείος του είναι μαζί του κακός, μπορείτε να ρωτήσετε; «*Δεν καταλαβαίνω τι εννοείς όταν λες πως είναι μαζί σου κακός. Το σημαίνει 'κακός' για σένα; Μπορείς να μου το εξηγήσεις καλύτερα;*»). Είναι σημαντικό πριν απευθυνθείτε στους αρμόδιους να έχετε βάσιμες υποψίες ότι το παιδί σας έχει αποκαλύψει πιθανή κακοποίηση.

► *Ζητήστε υποστήριξη για τον εαυτό σας.* Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών είναι η χειρότερη μορφή παραβίασης που μπορεί να υποστούν. Ενδέχεται ο ρόλος που αναλάβατε να σας προκαλέσει διάφορα συναισθήματα (λ.χ. θυμό, οργή, λύπη, κ.ά) που θα σας φορτίσουν ιδιαίτερα. Η συναισθηματική σας κατάσταση

μπορεί να επιβαρυνθεί σημαντικά ανάλογα με τον τρόπο που σας αποκάλυψε το θύμα την κακοποίηση και τις λεπτομέρειες της παραβίασης που σας ανέφερε. Ίσως να έχετε και εσείς ή οικείο σας πρόσωπο εμπειρία κάποιου είδους βίας κατά την παιδική ηλικία και τώρα βρίσκεστε αντιμέτωποι με την ανάδυση τραυματικών αναμνήσεων. Ίσως τέλος, παρά τις δικές σας προσπάθειες και παρά την ενεργοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων, το σύστημα - για μια σειρά από λόγους - απέτυχε να προστατέψει το παιδί. Τότε είναι πολύ πιθανό να κατακλυστείτε από συναισθήματα απογοήτευσης, ματαίωσης και θυμού. Σε αυτές τις περιπτώσεις ζητήστε ψυχολογική υποστήριξη, θα βοηθήσει σημαντικά.

Θεμελή, 2014

Η επικοινωνία εκτός από τη λεκτική μορφή της μπορεί να είναι και μη-λεκτική. **Η μη λεκτική επικοινωνία** παίζει τον πρώτο ρόλο στη δημιουργία εντυπώσεων καθορίζοντας την εξέλιξη μιας σχέσης. Ακόμη και μετά την κατάκτηση του λόγου, βασιζόμαστε περισσότερο στις μη λεκτικές μορφές επικοινωνίας για να κωδικοποιήσουμε και να αποκωδικοποιήσουμε (συνειδητά ή ασυνείδητα) μηνύματα, ενώ δίνουμε πάντα μεγαλύτερο βάρος στα μη λεκτικά μηνύματα όταν υπάρχει αντίφαση μεταξύ λεκτικών και μη λεκτικών μηνυμάτων στις αλληλεπιδράσεις μας (Κούρτη, 2007).

Η μη-λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει την έκφραση και τη χρήση του σώματος, τις αισθήσεις, τις εκφράσεις του προσώπου και των ματιών, καθώς και τις χειρονομίες (Μαλικιώση, 1997,2008). Τις περισσότερες φορές, η μη-λεκτική επικοινωνία μεταβιβάζει έννοιες και αντανακλά την ψυχολογική κατάσταση του ατόμου.

Ο τρόπος που κοιτάμε, που καθόμαστε ή που χειρονομούμε, καθώς επίσης και ο τόνος της φωνής μας, μεταδίδουν πολύ περισσότερα μερικές φορές από αυτά που λέμε.

Η επιστημονική έρευνα έχει καταδείξει ότι παράμετροι της μη λεκτικής επικοινωνίας υπερτερούν και είναι πιο καθοριστικοί στην επικοινωνιακή διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, έχει φανεί ότι η επικοινωνία ‘επιτυγχάνεται’ κατά:

- 65% από τη γλώσσα του σώματος
- 18% από τον τόνο της φωνής και
- 17% από τα λόγια που λέμε και το περιεχόμενό τους

Pease, 1991

Τι πρέπει να γίνει

Τι πρέπει να αποφευχθεί

Αναζητήστε στο σχολείο ένα ήσυχο και προστατευμένο χώρο που προστατεύει την ιδιωτικότητα	Αποφύγετε να ακούσετε το παιδί βιαστικά, όπου κι αν βρίσκεστε
Δημιουργήστε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας	Μην κάνετε ερωτήσεις που το ενοχοποιούν (π.χ. «Γιατί δεν το είπες νωρίτερα;»)
Δώστε στο παιδί όσο χρόνο χρειάζεται για να σας μιλήσει	Μη χρησιμοποιείτε γλώσσα που δεν κατανοεί, μην ασκείτε πίεση και μην καθοδηγείτε
Πιστέψτε το παιδί	Μην του ζητήσετε να σας δείξει στο σώμα του σημάδια
Δείξτε ενσυναίσθηση και ακούστε με προσοχή	Μην ασχολείστε παράλληλα με άλλες δραστηριότητες
	Μη ματαιώνετε τις προσδοκίες που έχετε δημιουργήσει

Δείξτε ότι είστε στη διάθεσή του εάν θελήσει να σας ξαναμιλήσει και δεσμευτείτε	
Να είστε συνεπής και να κρατάτε τις υποσχέσεις σας	Μη δίνετε υποσχέσεις που δεν μπορείτε να τηρήσετε. Μην αμελήσετε τα όσα υποσχεθήκατε
Δείξτε εχεμύθεια και σεβαστείτε την ιδιωτικότητά του	Μη γνωστοποιήσετε τα όσα σάς εμπιστεύτηκε το παιδί σε τρίτα πρόσωπα, πέρα από αυτά που προβλέπει η νομοθεσία

Παναγιωτάκη & Θεμελή, 2021

8.2 Πώς διαχειρίζομαι τα σημαντικά ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν;

Όταν ένα παιδί αποκαλύπτει την κακοποίησή η ικανότητα διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων και τυχόν ενδοιασμών, είναι ύψιστης σημασίας.

Όπως επισημαίνεται, μετά από την αποκάλυψη του θύματος, ο/η επαγγελματίας είναι πολύ πιθανό να βιώσει ποικίλα συναισθήματα: οργή, αποστροφή, αποτροπιασμό, ντροπή, αμφιθυμία κλπ. Είναι, επίσης, πιθανό να αισθανθεί έντονο φόβο και ιδιαίτερη ανασφάλεια για τις συνέπειες που μπορεί να έχει η από μέρους του/της γνωστοποίηση του συμβάντος. Τα πιθανά αντίποινα από τον φερόμενο ως δράστη, αλλά και η εμπλοκή του/της στη συνέχεια σε επίπονες και μακροχρόνιες διαδικασίες, μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά, αποτρέποντάς τον/την τελικά, οδηγώντας στη σιωπή και την απόκρυψη. Η απόφαση αυτή είναι πιθανό να ενισχυθεί και από την τυχόν έλλειψη εμπιστοσύνης στη Δικαιοσύνη ή από αισθήματα ματαιώσης για την ορθή απονομή της. Έτσι, ένα σημαντικό ποσοστό επαγγελματιών αρνείται να εμπλακεί ιδίως, σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας (Παναγιωτάκη & Θεμελή, 2021).

Ενδέχεται, επίσης, να αμφισβητήσει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των λεγομένων του παιδιού, κρίνοντας αυθαίρετα ότι οι ισχυρισμοί του είναι ψευδείς. Στην περίπτωση αυτή και στην προσπάθειά του/της να διερευνήσει την αλήθεια των όσων αποκάλυψε το θύμα, ελλοχεύει ο κίνδυνος να υιοθετήσει ανακριτικές τακτικές υπερβαίνοντας τον ρόλο του/της. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι κανείς/καμία δεν

μπορεί να υποκαταστήσει τον ανακριτή, καθώς η διερεύνηση σχετικών περιστατικών και η αναζήτηση της αλήθειας αποτελεί έργο της Δικαιοσύνης. Όμοια, ο/η επαγγελματίας δεν μπορεί να υποκαταστήσει το ρόλο του ειδικού ψυχικής υγείας (Παναγιωτάκη & Θεμελή, 2021)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ο εκπαιδευτής/η εκπαιδευτρια αναφέρεται αναλυτικά σε πραγματικό περιστατικό αποκάλυψης σεξουαλικής κακοποίησης από ανήλικη 8 ετών στην δασκάλα της και στον τρόπο χειρισμού του. Οι επιμορφούμενοι/νες χωρίζονται σε ομάδες και στη συνέχεια καλούνται να καταθέσουν τη γνώση τους για τον τρόπο που η εκπαιδευτικός χειρίστηκε το σχετικό περιστατικό (π.χ καλές ή κακές πρακτικές, παραλείψεις, προτάσεις κ.λ.π).
2. Με αφορμή την προβολή του παρακάτω οπτικοακουστικού υλικού γίνεται ανά ομάδες αναλυτική συζήτηση: α) για τα ζητήματα απόκρυψης, β) για τη ύπουλη διαδικασία της αποπλάνησης (“grooming”) και γ) για την ενσυναίσθηση:
  - ✓ Αποπλάνηση (Grooming)
<https://www.youtube.com/watch?v=oLdJjCfZ3DQ>
«Η λίμνη» (Συμβούλιο της Ευρώπης)
https://www.youtube.com/watch?v=B32S7_tBBAQ&feature=emb_title
«Η Σάρα..»
<https://www.youtube.com/watch?v=-GQ4oyhhIxE>
  - ✓ Αποκάλυψη (Disclosure)
<https://www.youtube.com/watch?v=o625HHoq7QI>

- ✓ Ενσυναίσθηση Ο καλύτερος τρόπος να κάνεις έναν άνθρωπο να νιώσει καλύτερα είναι...

https://www.youtube.com/watch?v=1SETRABZNtQ&list=PLm_9fx1ZZ3GUJ21NZ_1nWcjz1gs6AyAFi&index=8&t=0s

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Alaggia, R. (2004). Many ways of telling: expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure. *Child abuse & Neglect*, 28, 1213 – 1227
- Arata, C. M. (1998). To tell or not to tell: current functioning of child sexual abuse survivors who disclosed their victimizations. *Child Maltreatment*, 3: 63-71.
- Bennett, N., & O’Donohue, W. (2014). The Construct of Grooming in Child Sexual Abuse: Conceptual and Measurement Issues. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(8), 957–976.
- Berliner, L. & Conte, J. R. (1995). The effects of disclosure and intervention on sexually abused children. *Child abuse & Neglect*, 19, 371-384.
- Brennan, M. (1995). The discourse of denial: Cross-examining child victim witnesses. *Journal of Pragmatics*, 23, 71-91.
- Brown, D. A. & Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: A review of the research. *Psychological Bulletin*, 99. 66-77.
- Bussey, K. & Grimbeek, E, J. (1995). Disclosure processes: Issues for child sexual abuse victims. In K Rotenberg (Ed.), *Disclosure processes in children and adolescents* (pp.166-203). NY: Cambridge University Press.
- Bybee, D. & Mowbray, C. T. (1993). An analysis of allegations of sexual abuse in a multi – victim day care center case. *Child abuse & Neglect*, 17, 767-783.
- Child witness project (1995). *Tipping the Balance to tell the secret. The public discovery of Child Sexual Abuse*. London Family Court Clinic Inc.
- D' Angelo, S. L. (2002). Child testimony in sexual abuse cases. When children testify in court. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynaecology*, 15(3), 170-174
- Daro, D. A. (1994). Prevention of child sexual abuse. *The Future of children*, 4, 199- 223.

- DiPietro, E. K., Runynan, D. K. and Fredrickson, D.D. (1997). Predictors of disclosure during medical evaluation for suspected sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6, 133-142.
- Finkelhor, D. (1984). *Child sexual abuse: New theory and research*. New York: Free press.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. & Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. *Child abuse & Neglect*, 14, 19-28.
- Fontes, L. A. (1993). Disclosures of sexual abuse by Puerto Rican children: Oppression and cultural barriers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 2(1), 21-35.
- Furniss, T. (1991). *The multi-professional handbook of child sexual abuse: integrated management, therapy, and legal intervention*. London: Routledge
- Futa, K. T., Hsu, E. and Hansen, D. J. (2001). Child sexual abuse in Asian American families: An examination of cultural factors that influence prevalence, identification, and treatment. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 8, 189-209.
- DiPietro, E. K., Runynan, D. K. and Fredrickson, D.D. (1997). Predictors of disclosure during medical evaluation for suspected sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6, 133-142.
- Goodman – Brown, T. B., Edelstein, R. S., Goodman, G., Jones, D., & Gordon, D. S (2003). Why children tell: a model of children's disclosure of sexual abuse. *Child abuse & Neglect*, 27, 525-540.
- Gries, L. T., Goh, D. S., Andrews, M. B., Gilbert, J., Praver, F. and Stelzer, D.N. (2000). Positive reaction to disclosure and recovery from child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 9, 29-51.
- Gries, L. T., Goh, D. S. & Cavanaugh, J. (1996). Factors associated with disclosure during child abuse assessment. *Journal of Child Sexual Abuse*, 5, 1-1.
- Hunter, J. A., Goodwin, D. W. and Wilson, R. J. (1992). Attributions of blame in child sexual abuse victims: An analysis of age and gender influences. *Journal of Child Sexual Abuse*, 1, 75-89.

- Jackson, S., Newall, E., & Backett-Milburn, K. (2015). Children's narratives of sexual abuse. *Child and Family Social Work, 20*(3), 322–332.
- Jones, D.P.H. (2000). Editorial: Disclosure of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect, 24*(2), 269-271.
- Kaufman, K. L., Hilliker, D. R. & Dalleiden, E. (1993). Subgroup differences in the modus of adolescent sexual offenders. *Child Maltreatment, 1*, 17-24.
- Kazarian, S.S. & Kazarian, L. Z. (1998). Cultural aspects of family violence. In: S. S. Kazarian & D. R. Evans (Eds.). *Cultural clinical psychology: theory, research and practice* (pp. 316-347). Oxford: Oxford Univ. Press.
- Keary, K. & Fitzpatrick, C. (1994). Children's disclosure of sexual abuse during formal investigation. *Child abuse & Neglect, 18*, 543-548.
- Kendall – Tackett, K. A., Williams, L. M. & Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: a review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin, 113*: 164-180.
- Knoll, J. (2010). Teacher sexual misconduct: Grooming patterns and female offenders. *Journal of Child Sexual Abuse: Research, Treatment, & Program Innovations for Victims, Survivors, & Offenders, 19*(4), 371–386.
- Koverola, C & Foy, D. (1993). Post –traumatic stress disorder symptomatology in sexual abused children: Implications for legal proceedings. *Journal of Child Sexual Abuse, 2*, 119-127.
- Lamb, M. E. & Garretson, M. E. (2003). The effects of interviewer gender and child gender on the informativeness of alleged child sexual abuse victims in forensic interviews. *Law and Human Behaviour, 27*(2), 157-171.
- Lamb, M. E., Orbach, Y., Stenberg, K. J., Espilin, P. W. & Hershkowitz, I. (2002). The effects of forensic practices on the quality of information provided by alleged victims of child abuse. In H. L. Westcott, G. M. Davies, and R. Bull (Eds.), *Children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice*. (pp. 131-145). Chichester, England: Wiley.

- McAlinden, A. (2006). 'Setting 'Em Up': Personal, Familial and Institutional Grooming in the Sexual Abuse of Children. *Social & Legal Studies: An International Journal*, 15(3), 339-362.
- McLeod, J., & McLeod.** (2011). *Δεξιότητες συμβουλευτικής. Ένας πρακτικός οδηγός συμβούλων και όσων ασκούν επαγγέλματα υποστήριξης του ανθρώπου*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Naidoo, L., & Van Hout, M. C. (2021). Child sex offender mind-set and grooming strategies: a discourse analysis of sex offender narratives from South Africa. *Journal of child sexual abuse*, 30(2), 1-20.
- Olson, L. N., Daggs, J. L., Ellevold, B. L., & Rogers, T. K. K. (2007). Entrapping the innocent: Toward a theory of child sexual predators' luring communication. *Communication Theory*, 17(3), 231–251.
- Paine, M. L. & Hansen, D. (2002). Factors influencing children to self - disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review*, 22, 271-295.
- Palmer, S. E., Brown, R. A., Rae- Grant, N. I. and Loughlin, M. J. (1999). Responding to children's disclosure of familial abuse: What survivors tell us. *Child Welfare*, 78, 259 – 282.
- Parent, S., & Bannon, J. (2012). Sexual abuse in sport: What about boys? *Children and Youth Services Review*, 34, 354–359.
- Pease, A. (1991). *Η Γλώσσα του Σώματος*. Αθήνα: Έσοπτρον.
- Plummer, C. A. (2006). The discovery process: What mothers see and do in gaining awareness of the sexual abuse of their children. *Child Abuse & Neglect*, 30, 1227-1237.
- Quas, J. A., Goodman, G. S & Jones, D.P.H. (2003). Predictors of attributions of self-blame and internalizing behavior problems in sexual abused children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 1-14.
- Reiser, M. (1991). Recantation in child sexual abuse cases. *Child Welfare*, 70, 611-621.
- Roesler, T. A. and Wind, T.W. (1994). Telling the secret: Adult women describe their disclosures of incest. *Journal of Interpersonal Violence*, 9, 327-338.

- Sas, L. D., Hurley, P., Hatch, A., Malla, S. and Dick, T. (1993). *Three Years After the Verdict: A Longitudinal Study of the Social and Psychological Adjustment of Child Witnesses Referred to the Child Witness Project*, London, Ontario: Child Witness Project, London Family Court Clinic Inc.
- Schaeffer, P., Leventhal, J.M., & Asnes, A.G. (2011). Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse & Neglect*, 35, 343–352.
- Sorsoli, L., Kia-Keating, M., & Grossman, F.K. (2008). "I keep that hush-hush": male survivors of sexual abuse and the challenges of disclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 55 (3), 333-345.
- Staller, K. M., & Nelson - Gardell, D. (2005). A burden in your heart. Lessons of disclosure from female preadolescent and adolescent survivors of sexual abuse. *Child abuse and Neglect*, 29 (12), 1415-1432.
- Shon, L., & Tewksbury, R. (2020). Constructing a typology of male-on-male child molestation: A qualitative analysis of victims' narratives within the boy scouts of America. *Journal of Sexual Aggression*, 27(2), 1–15.
- Summit, R. C. (1983). The sexual abuse accommodation syndrome. *Child abuse and Neglect*, 7, 177-193.
- Tyler, K.A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behaviour*, 7, 567-589.
- Ullman, S.E. (2003). Social reactions to child sexual abuse disclosures: A critical review. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12 (1), 89-121.
- Ungar, M., Tutty, L., MacConnel , S., Barter, K., & Fairholm, J. (2009). What Canadian youth tell us about disclosing abuse? *Child abuse & Neglect*, 33, 699-708.
- White, T. L., Leichtman, M. D., & Ceci, S. J. (1997). The good, the bad, and the ugly: Accuracy, inaccuracy, and elaboration in preschoolers' reports about a past event. *Applied Cognitive Psychology*, 11, 37–54.

Winters, G. M., & Jeglic, E. L. (2017). Stages of Sexual Grooming: Recognizing Potentially Predatory Behaviors of Child Molesters, *Deviant Behavior*, 38(6), 724-733.

Wyatt, G. E. Mickey, M. (1988). Support by parents and others as it mediates the effects of sexual abuse: An exploratory study. In G. Wyatt & G. Powell (Eds.), *The lasting effects of child sexual abuse* (pp.211-225). Newbury Park, CA: Sage.

Ελληνόφωνη

Θεμελή, Ό. (2023). «Παιδιά χαμένα στην κατάθεση». Από την αποπλάνηση και τη σεξουαλική κακοποίηση, στη λήψη της δικανικής εξέτασης και την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος (ISBN 978-960-499-475-5).

Θεμελή, Ό. (2014). «Τα παιδιά καταθέτει». Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος (ISBN 978-960-499-108-2).

Θεμελή, Ό. (2010). Γιατί τα Παιδιά δεν Αποκαλύπτουν τη Σεξουαλική τους Κακοποίηση; Μια Απόπειρα Κατανόησης της Διαδικασίας Αποκάλυψης. Στο Γ. Νικολαΐδης και Μ. Σταυριανάκη (επιμ.), *Βία στην Οικογένεια – Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την Πρακτική* (σελ. 203- 222). Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ,

Κούρτη, Ε. (2007). Η μη λεκτική επικοινωνία στο σχολείο. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://keys.museduc-mm.gr/wardrobe.html>

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2008). Επικοινωνία-Διαπροσωπικές Σχέσεις. Στο *Συμβουλευτική Γονέων* (σσ. 52-81), ΙΔΕΚΕ, ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (1997). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελλ. Γράμματα.

Παναγιωτάκη, Μ. & **Θεμελή, Ό.** (2021). *Οδηγός για την Αναγνώριση και τη Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την*

Εκπαιδευτικό. Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του ΙΕΠ:

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/skill-labs/sex%20education/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3_%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%97%CE%A3_%CE%9A%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3_%CE%91%CE%A0%CE%9F_%CE%A4%CE%9F%CE%9D_%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F.pdf

Χατήρα, Κ. (2006). Η ψυχοδυναμική της κακοποίησης στις διαταραχές προσποίησης, το Σύνδρομο Münchausen και το Σύνδρομο Münchausen δι' αντιπροσώπου. Στο Γ. Γιωτάκος και Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική Κακοποίηση – Μυστικό; Όχι πια* (σελ. 118-131). Ελληνική Εταιρία Μελέτης και πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ – ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση ειδικότερων θεμάτων διαχείρισης των περιπτώσεων κακοποίησης, όταν αυτές αφορούν παιδιά που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες. Ειδικότερα, επιδιώκεται η κατανόηση των πολιτισμικών και άλλων ιδιαιτεροτήτων του παιδιού προκειμένου να διευκολυνθεί η εξατομικευμένη και έγκυρη αποκάλυψη της κακοποίησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αποτυπώνονται τα ειδικότερα χαρακτηριστικά δύο ομάδων παιδιών, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα ευάλωτες, και συγκεκριμένα των παιδιών με ειδικές ανάγκες και των παιδιών διαφορετικού πολιτισμικού πλαισίου. Και στις δύο περιπτώσεις, η αποκάλυψη της κακοποίησης από το ανήλικο θύμα επιτάσσει την κατανόηση των ανωτέρω χαρακτηριστικών από τους επαγγελματίες και τη λήψη υπόψη των σχετικών οδηγιών και κατευθυντήριων γραμμών που έχουν αναπτυχθεί. Η ενότητα εστιάζει στο ειδικότερο πλαίσιο της προετοιμασίας και της διεξαγωγής της δικανικής συνέντευξης, ως προνομιακό πεδίο για την παρουσίαση των δυσκολιών αλλά και την αξιοποίηση καλών πρακτικών για τη διαχείριση της αποκάλυψης της κακοποίησης.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα είναι σε θέση να:

- **Διαχειρίζονται** με επιτυχία περιπτώσεις κακοποίησης παιδιών που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες.
- **Αντιλαμβάνονται** και σέβονται πολιτισμικές και άλλες ιδιαιτερότητες του παιδιού.
- **Υιοθετούν** συμπεριφορές κατάλληλες ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα η αποκάλυψη.
- **Αξιοποιούν** καλές πρακτικές.
- **Εφαρμόζουν** οδηγίες και κατευθύνσεις που συμβάλλουν στη διαχείριση κάθε περίπτωσης με εξατομικευμένο τρόπο και προς το συμφέρον του παιδιού.

Έννοιες - κλειδιά

Παιδιά με ειδικές ανάγκες, παιδιά με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, παράγοντες απόκρυψης κακοποίησης, δικανική συνέντευξη (προετοιμασία – διεξαγωγή), κατευθυντήριες γραμμές, εξωλεκτικές τεχνικές, ρόλοι επαγγελματιών

10.1. Παιδιά με ειδικές ανάγκες

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει παιδιά που παρουσιάζουν φυσικές μειονεξίες, οι οποίες αφορούν κυρίως τις αισθήσεις της όρασης, της ακοής και της ομιλίας, παιδιά με σοβαρές κινητικές δυσκολίες (αποτέλεσμα αναπηρίας, τετραπληγίας, εγκεφαλικής παράλυσης κλπ), παιδιά με αναπτυξιακά προβλήματα, με προβλήματα επικοινωνίας (π.χ. παιδιά με αυτισμό ή σύνδρομο Asperger) με νοητική στέρηση (ήπια, μέση ή βαριά) με διαταραχές συμπεριφοράς (π.χ. διαταραχή ελλειμματικής προσοχής, διαταραχή διαγωγής κ.ά) και παιδιά με επιληπτικές διαταραχές.

Η έλλειψη εξειδικευμένων εμπειρικών ερευνών μέχρι πρότινος συντηρούσε το μύθο ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες λόγω της ευαλωτότητάς τους τυγχάνουν από

τους ενήλικες ιδιαίτερου σεβασμού και προστασίας. Ωστόσο, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι από δύο έως και τέσσερις περίπου φορές πιο πιθανό να παραβιαστούν σεξουαλικά. Οι σχετικές μελέτες επισημαίνουν επιπρόσθετα ότι ένας στους τρεις ανηλίκους με αναπτυξιακές διαταραχές πρόκειται να δεχθεί παραβίαση της γενετήσιας ελευθερίας του πριν την ηλικία των 18 ετών²⁷⁴. Φαίνεται ότι η ευάλωτη αυτή κατηγορία σε σχέση με τα υπόλοιπα θυματοποιημένα παιδιά, υφίσταται τα δεινά της κακοποίησης για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, δέχεται πιο έντονες μορφές βίας και υπομένει πιο εκφοβιστικές και απειλητικές συμπεριφορές. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται αποτελούν για τους θύτες «ασφαλείς στόχους» καθώς δεν έχουν συχνά την ικανότητα να αποφύγουν την κακοποίησή τους ή να την αποκαλύψουν²⁷⁵.

Η εξέταση των παραγόντων απόκρυψης της παραβίασης καθίσταται αναγκαία προκειμένου να υιοθετηθούν από τους επαγγελματίες συμπεριφορές κατάλληλες ανάλογα με τα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού και το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα η αποκάλυψη. Υπό το πρίσμα αυτό, η δικανική εξέταση, τόσο κατά το στάδιο προετοιμασίας της, όσο και σε εκείνο της διενέργειας της, συνιστά προνομιακό πεδίο για τον εντοπισμό και την αξιοποίηση καλών πρακτικών με στόχο την αποτελεσματική και εξατομικευμένη διαχείριση.

10.1.1. Παράγοντες απόκρυψης της παραβίασης

Οι ανήλικοι με ειδικές ανάγκες σε σχέση με τους ανηλίκους του γενικού πληθυσμού αποκάλυπτουν σπανιότερα και με μεγαλύτερη καθυστέρηση την παραβίασή τους. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η παραβίαση δε θα δημοσιοποιηθεί ποτέ από το ίδιο το θύμα, το οποίο θα εξακολουθεί να κακοποιείται

---

²⁷⁴ Perlman, N. B., Ericson, K. I. (1992). Issues related to sexual abuse of persons with developmental disabilities: An overview. *Journal of Developmental Disabilities*. 1(1), 19-23.

²⁷⁵ Williams, C. (1995). *Invisible victims: Crime and Abuse against people with learning difficulties*. London UK: Jessica Kingsley Publishers.

επί μακρόν. Σύμφωνα με μια έρευνα μόνο το δέκα τοις εκατό των περιπτώσεων αυτών αποκαλύπτει την κακομεταχείρισή του²⁷⁶.

Οι πέντε σημαντικότεροι ανασταλτικοί παράγοντες της αποκάλυψης της κακοποίησης είναι οι εξής:

α) η αδυναμία επικοινωνίας των παιδιών με ειδικές ανάγκες

Ο εν λόγω παράγοντας απόκρυψης αφορά ιδίως τα παιδιά με περιορισμένες ή ανύπαρκτες γλωσσικές δεξιότητες. Πράγματι, πολύ συχνά, τα θύματα αυτά αδυνατούν να κατανοήσουν τα μέρη του σώματός τους και τις σεξουαλικές πράξεις που έλαβαν χώρα²⁷⁷. Στις περιπτώσεις αυτές είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη η μη λεκτική επικοινωνία καθώς και άλλες μη λεκτικές ενδείξεις που φανερώνουν ότι κάτι σημαντικό συμβαίνει στο παιδί (π.χ. διαταραχές πρόσληψης τροφής, διαταραχές ύπνου, επίμονο κλάμα, εσωστρέφεια, απομόνωση, απάθεια κ.ά).

β) η έλλειψη γνώσης σχετικά με τη σεξουαλική ζωή και την παραβίασή της

Φαίνεται ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν ενημερώνονται πάνω σε ζητήματα σεξουαλικής αγωγής από το οικογενειακό ή το σχολικό τους περιβάλλον. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να αντιληφθούν τη σεξουαλική τους κακοποίηση²⁷⁸ (). Συχνά δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν το είδος των αγγιγμάτων που δέχονται. Όσα αδυνατούν να αυτοεξηγητηθούν είναι συνηθισμένα να δέχονται αγγίγματα στο σώμα τους αποκτώντας τελικά μια ιδιότυπη ανοχή. Συνεπώς σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορούν να διακρίνουν την φροντίδα από τη σεξουαλική παραβίαση. Αλλά ακόμα και στην περίπτωση που αντιλαμβάνονται ότι θυματοποιούνται, αδυνατούν να αποκαλύψουν την αλήθεια καθώς εξαρτώνται από τα άτομα που τα φροντίζουν.

γ) ο φόβος των αρνητικών συνεπειών της αποκάλυψης

---

²⁷⁶ Baladerian, N. (1991). Sexual abuse of people with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9(4), 323-335.

²⁷⁷ Davies, D. & Faller, K. C. Faller. (2007). Interviewing Children With Special Needs. In: K. C. Faller (Ed.). *Interviewing Children about Sexual Abuse. Controversies and Best Practice* (pp. 152-163). Oxford: Oxford University Press.

²⁷⁸ Gorman-Smith, D., & Matson, J. (1992). Sexual abuse and persons with mental retardation. In W.O' Donohue & J.Greer (Eds.), *The sexual abuse of children: Theory and research* (pp. 285-306). Hillsdale, NJ: Laurence Erlbaum Associates ; Mansell, S., Sobsey, D., & Moskal, R. (1998). Clinical findings among sexually abused children with and without developmental disabilities. *Mental Retardation*, 36, 12-22.

Καθώς επίσης τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι συνήθως κοινωνικά απομονωμένα -συνθήκη η οποία ευνοεί την κακοποίησή τους- η αποσιώπηση της σεξουαλικής τους θυματοποίησης επιλέγεται από τα ίδια ως η μόνη λύση. Φοβούνται ότι η αποκάλυψη της παραβίασής τους θα επιφέρει μόνο αρνητικές συνέπειες, όπως την επιβολή τιμωριών και τον αποχωρισμό από την οικογένεια και τα πρόσωπα φροντίδας. Φοβούνται επιπλέον ότι δε θα γίνουν πιστευτά ή ότι θα κατηγορηθούν τα ίδια ως υπεύθυνα της κακοποίησής τους. Η ανασφάλεια και η φοβία για ακόμα μεγαλύτερη κοινωνική περιθωριοποίηση και απομόνωση από τους οικείους από τους οποίους εξαρτώνται, αποτελούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες της αποκάλυψης της παραβίασης που υπέστησαν²⁷⁹.

δ) η έλλειψη εξειδικευμένης γνώσης στο χειρισμό της υπόθεσης από τους επαγγελματίες

Ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια που απαντούν οι επαγγελματίες είναι η έλλειψη εξειδικευμένης γνώσης και εκπαίδευσης στο χειρισμό υποθέσεων κακοποίησης παιδιών με ειδικές ανάγκες. Συχνά μάλιστα υποτιμούν τις ενδείξεις σεξουαλικής θυματοποίησης αποδίδοντας ορισμένες συμπεριφορές των παιδιών με ειδικές ανάγκες στα ελλείμματα που αυτά έχουν. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η υιοθέτηση αυτοκαταστροφικής συμπεριφοράς από ανηλίκους με νοητική υστέρηση που κακοποιήθηκαν σεξουαλικά. Σε πολλές περιπτώσεις η εν λόγω συμπεριφορά συνδέεται με την πνευματική κατάσταση του παιδιού δίχως να εξετάζεται η πιθανότητα προσβολής της γενετήσιας σφαίρας του. Πολλοί άλλωστε επαγγελματίες εξαιτίας της πλημμελούς γνώσης τους, υποτιμούν τις συνέπειες της σεξουαλικής κακοποίησης στα παιδιά θύματα με νοητική στέρωση θεωρώντας ότι ακριβώς λόγω του προβλήματός τους, η αντιληπτική τους ικανότητα είναι χαμηλότερη από εκείνη ενός «φυσιολογικού» παιδιού. Υποστηρίζουν έτσι ότι ο ψυχικός τραυματισμός τους είναι μικρότερος²⁸⁰. Η άποψη σύμφωνα με την οποία τα παιδιά αυτά δεν αντιλαμβάνονται τα δεινά της παραβίασής τους και άρα δεν υφίστανται τις ίδιες ψυχολογικές συνέπειες με τα υπόλοιπα ανήλικα θύματα είναι αυθαίρετη και

²⁷⁹ Davies & Faller, 2007, op.cit.

²⁸⁰ Kvam, M. H. (2000). Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals. *Child Abuse & Neglect*, 24(8), 1073-1084.

επικίνδυνη. Χρησιμοποιείται δε συχνά ως άλλοθι από τους θύτες διαιωνίζοντας την κακοποίηση της ευάλωτης αυτής κατηγορίας ανηλίκων.

ε) η έλλειψη εμπιστοσύνης των γονέων ή φροντιστών στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης

Πολλοί γονείς ή φροντιστές θεωρούν ότι ακόμα κι αν κινητοποιούσαν τον ποινικό μηχανισμό, δε θα δικαιώνονταν δικαστικά. Όπως πολύ χαρακτηριστικά επισημαίνεται, οι καταδίκες σε περιπτώσεις σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών με ειδικές ανάγκες είναι σπάνιες. Η άποψη ότι το περιστατικό δε χρειάζεται να αποκαλυφθεί αφού τίποτε δεν πρόκειται να αλλάξει, φαίνεται να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτοεκπληρούμενης προφητείας²⁸¹. Ιστορικά άλλωστε συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων, όπως οι πάσχοντες από νοητική στέρηση, θεωρούνται εξ' ορισμού αναξιόπιστοι μάρτυρες λόγω των ελλειμματικών μνημονικών τους δυνατοτήτων, της ευαλωτότητάς τους στην υποβολή και την καθοδήγηση καθώς και της περιορισμένης αφηγηματικής τους ικανότητας²⁸².

10.1.2. Η δικανική συνέντευξη: καλές πρακτικές

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι όροι της αποτελεσματικής αποκάλυψης στο πλαίσιο της δικανικής συνέντευξης του παιδιού με ειδικές ανάγκες – θύματος κακοποίησης θα εξεταστούν διακριτά ως προς το στάδιο της προετοιμασίας και ως προς το στάδιο της διενέργειας της δικανικής συνέντευξης.

α) Η προετοιμασία της δικανικής συνέντευξης

Κάθε δικανική συνέντευξη με ανήλικα θύματα κακοποίησης περιλαμβάνει ένα πρώτο προκαταρκτικό στάδιο, στόχος του οποίου είναι η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης και η αξιολόγηση του αναπτυξιακού τους σταδίου. Στην περίπτωση των ανηλίκων με ειδικές ανάγκες είναι σημαντικό να αξιολογηθεί το κατά πόσο το έλλειμμά του μπορεί να επηρεάσει την ικανότητά της αντίληψής του για τα γεγονότα

²⁸¹ Sobsey, D. (1994). *Violence and abuse in the lives of people with disabilities*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.

²⁸² Perlman, N. B., Ericson, K. I., Esses., V. M., & Isaacs, B. J. (1994). The developmentally handicapped witness : Competency as a function of question format. *Law and Human Behavior*, 18, 171-187.

καθώς και την κατάθεσή του²⁸³. Ο εξεταστής οφείλει πρωτίστως να διερευνήσει και να εκτιμήσει το κατά πόσο η κατάθεση που θα δώσει το παιδί μπορεί να είναι έγκυρη και αξιόπιστη.

Κατά τη διερεύνηση αυτή, κρίνεται αναγκαία η συμβολή ειδικού επαγγελματία (με πιστοποιημένες εξειδικευμένες γνώσεις στο ιδιαίτερο πρόβλημα που παρουσιάζει ο ανήλικος) και η αποφυγή εμπλοκής των οικείων του παιδιού. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί η συναισθηματική ένταση, η καθοδήγηση και η απόκρυψη στοιχείων²⁸⁴. Εξίσου σημαντική είναι η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις επικοινωνιακές δεξιότητες του ανήλικου, τις καθημερινές του συνήθειες και τις ιδιαιτερότητές του. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει ενημέρωση για το εάν ακολουθείται συγκεκριμένη φαρμακευτική αγωγή και για το κατά πόσο αυτή επηρεάζει τη συμπεριφορά και την κατάθεσή του²⁸⁵.

Το σημαντικότερο όμως, για τη λήψη μιας αξιόπιστης σε αυτές τις περιπτώσεις συνέντευξης, είναι η προσαρμογή των ερωτήσεων στο νοητικό και γνωστικό επίπεδο του ανήλικου ερωτώμενου. Ο συνεντευκτής θα πρέπει να επικεντρωθεί όχι στις ανικανότητες του παιδιού αλλά στις ιδιαίτερες δεξιότητές του²⁸⁶. Είναι στη δική του ευθύνη να τις εντοπίσει και να βρει τα κατάλληλα μέσα για μια ουσιαστική και αποτελεσματική επικοινωνία. Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμο να ενημερώνονται για τις ιδιαίτερες δυσκολίες των υπό εξέταση παιδιών, όχι μόνο οι ειδικοί επαγγελματίες (παιδοψυχολόγοι ή παιδοψυχίατροι) αλλά και οι προανακριτικοί υπάλληλοι. Αυτό θα τους βοηθήσει να επιλέξουν κατάλληλες στρατηγικές και να αποφύγουν την άσκηση συναισθηματικής πίεσης.

Ενδεικτικά και κατά περίπτωση, οι επαγγελματίες είναι απαραίτητο να γνωρίζουν ότι οι ανήλικοι με αναπτυξιακές διαταραχές είναι πιθανό να εμφανίσουν κατά τη

---

²⁸³ American Professional Society on the Abuse of Children – APSAC. (2002). *Practice guidelines: Interviewing in cases of alleged child abuse* ; Davies, D. (2002). *Interviewing children with disabilities; curriculum for the APSAC forensic interview clinic. American Professional Society on the Abuse of Children* <http://apsac.fmhi.usf.edu/>

²⁸⁴ Davies, 2002, op.cit.; Davies & Faller, 2007, op.cit.

²⁸⁵ Ballard, M. B. & Austin, S. (1999). Forensic Interviewing: Special considerations for children and adolescence with mental retardation and developmental disabilities. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 34(4), 521-525.

²⁸⁶ Davies & Faller, 2007, op.cit.

δικανική τους εξέταση προβλήματα διάσπασης προσοχής, παρορμητική συμπεριφορά και αδυναμία αυτορύθμισης του συναισθήματος.

Στις περιπτώσεις παιδιών με προβλήματα ακοής και λόγου είναι σημαντικό να ελεγχθεί ειδικότερα το εάν ο ανήλικος φοράει ακουστικά, εάν λειτουργούν καλά, εάν κατέχει τη νοηματική γλώσσα ή εάν γνωρίζει χειλανάγνωση. Η επιλογή ενός φωτεινού χώρου με άριστη ακουστική και ηχομόνωση επιβάλλεται.

Όμοια, όταν πρόκειται για παιδιά με σημαντικά προβλήματα όρασης είναι απαραίτητο να αξιολογηθεί η φύση της βλάβης και η έκταση του προβλήματος. Είναι σκόπιμο πριν τη συνέντευξη ο ανήλικος να έχει εξερευνήσει το χώρο ή να του έχει γίνει η αναλυτική του περιγραφή. Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, ο συνεντευκτής θα πρέπει να ενημερώνει το παιδί για ό,τι συμβαίνει και να εξηγεί την προέλευση τυχόν ήχων. Με τον τρόπο αυτό δημιουργεί ένα αίσθημα ασφάλειας.

Στην περίπτωση παιδιών με νοητική υστέρηση, με τη βοήθεια του ειδικού σε θέματα νοητικής στέρησης επαγγελματία, ο συνεντευκτής είναι σκόπιμο να πληροφορηθεί τρόπους και μεθόδους ενίσχυσης και ενθάρρυνσης του παιδιού που θα βοηθήσουν στη δημιουργία μιας σχέσης συμπάθειας και εμπιστοσύνης. Ο συνεντευκτής οφείλει επίσης να γνωρίζει ότι τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν συχνά διάσπαση προσοχής²⁸⁷. Είναι επομένως σημαντικό να παρέχεται όσος χρόνος χρειάζεται στον ανήλικο, χρησιμοποιείται απλή καθημερινή γλώσσα και προτιμώνται ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.

Τέλος, τα παιδιά με προβλήματα αυτισμού προτιμούν ένα σταθερό πλαίσιο, επομένως θα πρέπει σε περίπτωση επανάληψης της συνέντευξης να επιλέγεται ο ίδιος πάντα χώρος και να συμμετέχουν τα ίδια πρόσωπα, τοποθετημένα στις ίδιες πάντα θέσεις. Επιπλέον, τα παιδιά με αυτισμό συχνά δεν επικοινωνούν μέσω της βλεμματικής επαφής και προτιμούν να διατηρούν στο χώρο μια απόσταση από όσους δε γνωρίζουν. Ο συνεντευκτής θα πρέπει να σέβεται τις ανάγκες τους, να ελέγχει τις εκφράσεις του προσώπου του, να μην αλλάζει τον τόνο της φωνής του και να δείχνει πάντα ήρεμος.

β) Η διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης

---

²⁸⁷ Ballard & Austin, 1999, op.cit.

Στην αρχική φάση ακολουθούνται οι βασικές αρχές που διέπουν κάθε συνέντευξη με ανήλικους. Προηγείται η οικοδόμηση μιας ζεστής και αμοιβαίας σχέσης συμπάθειας και εμπιστοσύνης, η αποσαφήνιση του ρόλου του συνεντευκτή, η επεξήγηση του στόχου της όλης διαδικασίας και των κανόνων που τη διέπουν.

Πρώτιστη υποχρέωση όλων των επαγγελματιών, τόσο της ψυχικής υγείας όσο και του Συστήματος Ποινική Δικαιοσύνης που θα θέσουν ερωτήσεις στον ανήλικο, είναι η χρήση γλώσσας απλής και κατανοητής: σύντομες προτάσεις, απλές εγκλίσεις και χρόνοι, καθημερινές λέξεις. Αποφεύγονται μακροσκελείς φράσεις, πολλαπλές ερωτήσεις, δυσκολονόητες λέξεις και επιστημονικοί όροι. Στη θέση των αντωνυμιών προτείνεται η χρήση του ονόματος του υποκειμένου προκειμένου να διευκολυνθούν κυρίως οι ανήλικοι με ζητήματα νοητικής ανάπτυξης και να αποφευχθούν παρεξηγήσεις²⁸⁸.

Επιπλέον, όπως ακριβώς και στις περιπτώσεις του γενικού πληθυσμού των παιδιών, είναι σημαντικό να αρχίζει η συνέντευξη με την ενθάρρυνση της ελεύθερης αφήγησης των γεγονότων. Στη συνέχεια γίνεται χρήση των ανοιχτών ερωτήσεων και μόνο όταν είναι απαραίτητο, υιοθετούνται ερωτήσεις κλειστού τύπου. Όπως έχει αποδειχθεί, τα άτομα με νοητικές δυσλειτουργίες δίνουν λιγότερο έγκυρες και αξιόπιστες πληροφορίες όταν καλούνται να απαντήσουν σε κλειστές ή συγκεκριμένες ερωτήσεις²⁸⁹. Επιπλέον, η χρήση κλειστών ερωτήσεων θα πρέπει να περιορίζεται και για τον πρόσθετο λόγο ότι η μη δυνατότητα άλλης επιλογής ασκεί μεγάλη πίεση και δημιουργεί σύγχυση, οδηγώντας πολλά παιδιά στο να επιλέγουν τελικά αυθαίρετα άλλες φορές την πρώτη και άλλες πάλι φορές τη δεύτερη απάντηση²⁹⁰. Στις περιπτώσεις αυτές η χρήση εξωλεκτικών τεχνικών (ανατομικά σχέδια, ζωγραφική κ.λ.π) αποδεικνύεται καταλληλότερη.

Ειδικότερα, στην περίπτωση των παιδιών με νοητικά προβλήματα τα ανατομικά διαγράμματα και οι ανατομικές κούκλες συνήθως τα διευκολύνουν σημαντικά καθώς

---

²⁸⁸ Davies & Faller, 2007, op.cit.

²⁸⁹ Henry, I & Gudjonsson, G. (2003). Eyewitness memory, suggestibility and repeated recall sessions in children with mild and moderate intellectual disabilities. *Law and human behaviour*, 27(5), 481-505.

²⁹⁰ Bull, R. (1995). Innovative techniques for the questioning of child witnesses, especially those who are young and those with learning disability. In M. Zaragoza, J. Graham, G. Hall, R. Hirshman, & Y. Ben-Porath (Eds.), *Memory and testimony in the child witness* (pp179-194). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. Davies, 2002, op.cit.

το μόνο που χρειάζεται είναι να δείξουν²⁹¹. Επίσης προτείνεται η επίδειξη φωτογραφιών ατόμων σημαντικών στη ζωή τους, όπου καλούνται να αναγνωρίσουν και να υποδείξουν τον φερόμενο ως δράστη²⁹². Τέλος, είναι δυνατή η χρήση ειδικών ηλεκτρονικών ή άλλων συσκευών που αποσκοπούν στην ενίσχυση ή την υποκατάσταση της ομιλίας με τη βοήθεια των οποίων ο ερωτώμενος συνήθως πληκτρολογεί τις απαντήσεις ή δείχνει τα γράμματα ή τα σύμβολα σε έναν πίνακα (π.χ “Bliss symbol”, “Facilitated Communication”). Για τη χρήση τους λαμβάνεται υπόψη το ειδικό πρόβλημα του παιδιού, οι γνωστικές του ικανότητες και ο βαθμός της νοητικής ή κινητικής του ανεπάρκειας²⁹³.

10.2. Παιδιά από διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο

Η έρευνα γύρω από την κακομεταχείριση των ανηλίκων, ο σχεδιασμός και υιοθέτηση προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης σπάνια λαμβάνουν υπόψη τους διαπολιτισμικό παράγοντα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι τη δεκαετία του '90 η διαφορετικότητα του πολιτισμικού πλαισίου των ανηλίκων θυμάτων δεν είχε απασχολήσει καθόλου την επιστημονική κοινότητα²⁹⁴. Επιπρόσθετα, η σχετική βιβλιογραφία είναι πολύ περιορισμένη, υπογραμμίζει ωστόσο ότι οι ανήλικοι διαφορετικού πολιτισμικού πλαισίου και μειονοτικών ομάδων παρουσιάζουν αυξημένο κινδύνου θυματοποίησης²⁹⁵.

---

²⁹¹ Baladerian, 1991, op.cit.; Davies & Faller, 2007, op.cit.

²⁹² Davies, 2002, op.cit.; Davies & Faller, 2007, op.cit.

²⁹³ Οι σχετικές μέθοδοι μπορεί συνεπώς για παράδειγμα να είναι κατάλληλες για αυτιστικά παιδιά αλλά ακατάλληλες για παιδιά με βαριά νοητική στέρηση ή παιδιά με συγκεκριμένα σύνδρομα (π.χ «Σύνδρομο Rett»), μια σοβαρή γενετική νευρολογική διαταραχή που επηρεάζει την επικοινωνία και τις κινήσεις του σώματος των κοριτσιών) (Heckler, S. (1994). Facilitated Communication: A response by child protection. *Child Abuse & Neglect*, 18(6), 495-503).

²⁹⁴ Hughes, T. (2006). The Neglect of Children and Culture: Responding To Child Maltreatment With Cultural Competence And A Review Of child Abuse And Culture: *Working With Diverse Families. Family Court Review*, 44, 501-510.

²⁹⁵ Brooks, R., Webb, E., & Naughton, J. (2013). Domestic abuse in the Gypsy and Traveller community of Gardiff. <http://www.welshpediatrics.org.uk/domestic-abuse-gypsy-and-traveller-community-cardiff>. Να τονιστεί επίσης ότι το σύνολο σχεδόν των ερευνών έχει διεξαχθεί σε δείγμα ενηλίκων με εμπειρίες κακοποίησης

Ειδικότερα, έρευνα σε πληθυσμό Ρομά έδειξε υψηλά ποσοστά κακομεταχείρισης των ανηλίκων. Η ντροπή αλλά και ο φόβος στιγματισμού και κοινωνικής απομόνωσης οδηγούν στην απόκρυψη της παραβίασής τους²⁹⁶. Ομοίως, ποιοτική μελέτη σε ενήλικες γυναίκες που είχαν μεταναστεύσει από την Ν.Α Ασία στις Η.Π.Α και είχαν επιζήσει εμπειριών σεξουαλικής κακοποίησης κατά την παιδική τους ηλικία επιβεβαίωσε την ευαλωτότητα των αλλοδαπών παιδιών. Το κοινωνικό τίμημα το οποίο πρέπει να πληρώσουν τα θύματα της σεξουαλικής κακοποίησης φαίνεται να αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες απόκρυψης της θυματοποίησής τους²⁹⁷.

Όπως και στην περίπτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες, η αποκάλυψη της κακοποίησης από ένα παιδί διαφορετικού πολιτισμικού πλαισίου (π.χ. παιδί Ρομά, ασυνόδευτο ανήλικο) αξιώνει την κατανόηση των ιδιαίτερων πολιτισμικών συνθηκών και την αξιοποίηση καλών πρακτικών. Το πλαίσιο της δικανικής συνέντευξης (προετοιμασία – διενέργεια) συνιστά, και στην περίπτωση αυτή, προνομιακό πεδίο για την ανάπτυξη προσαρμοσμένων στο παιδί οδηγιών και κατευθυντήριων γραμμών²⁹⁸.

10.2.1. Η προετοιμασία της δικανικής συνέντευξης

Κατά την προετοιμασία της δικανικής συνέντευξης, είναι κρίσιμο ο συνεντευκτής να έχει συλλέξει πληροφορίες, οι οποίες αφορούν το πολιτισμικό πλαίσιο του ανήλικου καθώς και, στην περίπτωση ανήλικων αλλοδαπών, να

κατά την παιδική τους ηλικία, καθώς υπάρχει μεγάλη δυσκολία να μελετηθούν παιδιά που ανήκουν σε αυτή την ευπαθή κατηγορία.

²⁹⁶ Brooks, Webb, & Naughton, 2013, op.cit.

²⁹⁷ Sight, A. A., Hays, G. D., Chung, B. Y., & Watson, L. (2010). South Asian women who have survived sexual abuse: resilience and healing, *Violence Against Women*, 16(4), 444-458.

²⁹⁸ American Professional Society on the Abuse of Children – APSAC. (2000) *Guidelines from the APSAC Videotape Task Force*. (Available from APSAC National Operations Manager, Daphne Wright & Associates, Management Group, P.O. Box 30669, Charleston, SC 29417) ; Guidance on Interviewing Child Witnesses in Scotland (2003). *Supporting Child Witnesses guidance pack*. Publishes by Scottish Executive St Andrew's House, Edinburgh; Guide for Forensic Interviewing of Spanish –Speaking Children (2004). California Institute on Human Services at Sonoma State University.

προσαρμόσει και να εξατομικεύσει τις πληροφορίες αυτές στην οργάνωση της συνέντευξης.

α) Πληροφορίες για την κουλτούρα του ανήλικου θύματος

Οι επαγγελματίες που θα έρθουν σε επικοινωνία με τον ανήλικο θα πρέπει να γνωρίζουν τις ουσιώδεις διαφορές ανάμεσα στις διαφορετικές κουλτούρες καθώς η άγνοια μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη στην επικοινωνία τους. Είναι σημαντικό να αναζητηθούν οι διαφορετικοί ορισμοί και οι διαφορετικές πολιτισμικές συνήθειες που αφορούν τη σεξουαλική συμπεριφορά. Ενδεχομένως κάποιες μορφές να μη θεωρούνται υπό το συγκεκριμένο πρίσμα, κακοποιητικές. Από την άλλη ο συνεντευκτής θα πρέπει να εξετάζει πολύ προσεκτικά κάθε φορά την αξιοπιστία των πολιτισμικών εξηγήσεων που παρέχονται καθώς με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να δικαιολογηθούν όλες οι μορφές γενετήσιας παραβίασης των ανηλίκων. Μήπως σε κάποιες περιπτώσεις η επίκληση της παράδοσης και της πολιτισμικής νομιμοποίησης αποτελούν το πρόσχημα για τη σεξουαλική παραβίαση και την αποποίηση ποινικών ευθυνών²⁹⁹;

Σε μερικούς πολιτισμούς ζητήματα που αφορούν την ιδιωτική ζωή μπορούν να τεθούν μόνο έμμεσα και όχι άμεσα. Έτσι για παράδειγμα στην Ιαπωνία αναμένεται από τον συνεντευκτή να αντιληφθεί και να κατανοήσει τη σημασία όσων δηλώνονται αλλά δεν λέγονται ευθέως. Όταν ο επαγγελματίας κάνει χρήση ευθέων ερωτήσεων θεωρείται ότι στερείται ευαισθησίας και διακριτικότητας στα ζητήματα που αφορούν τον συνομιλητή του και χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής λόγω ελλειμματικών δεξιοτήτων ενεργητικής ακρόασης³⁰⁰. Στις περιπτώσεις αυτές οι ευθείες ερωτήσεις ενδέχεται να θεωρηθούν από τον ερωτώμενο και τους συγγενείς του και ως προσβλητικές. Η σιωπή επίσης μπορεί να επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες. Στις δυτικές κοινωνίες για παράδειγμα φανερώνει τη βούληση του ατόμου να μη μιλήσει είτε γιατί δε θέλει είτε γιατί δεν έχει κάτι να πει, σε άλλες όμως πολιτισμούς (π.χ Αβοριγίνων) η σιωπή έχει θετικό περιεχόμενο και εκλαμβάνεται ως κατάφαση.

---

²⁹⁹ Fontes, L. A. (2008b) The interpreted interview. In *Interviewing clients across cultures: A practitioner's guide* (pp. 140-166). New York: Guilford ; Fontes, L. A., & Faller, K. C. (2007). *Interviewing Children about Sexual Abuse. Controversies and Best Practice* (pp. 164-174). Oxford: Oxford University Press.

³⁰⁰ Fontes, 2008, op.cit.

Δυστυχώς η χρήση της σιωπής από διαφορετικούς πολιτισμούς σπάνια γίνεται κατανοητή.

β) Εξατομικευμένη οργάνωση της συνέντευξης

Ειδικότερα στην περίπτωση των αλλοδαπών παιδιών, η εξατομίκευση του πολιτισμικού πλαισίου ταυτίζεται με την αναγκαία επίδειξη σεβασμού κατά τη δικανική συνέντευξη. Τέσσερις κατευθυντήριες αρχές διευκολύνουν, στο πλαίσιο αυτό, την έγκυρη αποκάλυψη της κακοποίησης³⁰¹:

- Το πρόγραμμα της συνέντευξης πρέπει να προσαρμόζεται στα ήθη και έθιμα του ανήλικου ερωτώμενου (π.χ ώρες προσευχής, περίοδοι νηστείας, εορταστικές μέρες, κ.λ.π).
- Ο επαγγελματίας αναφερόμενος στους κανόνες που θα διέπουν τη συνέντευξη, οφείλει να τονίσει στο παιδί το δικαίωμα που έχει να ρωτήσει το ίδιο σε περίπτωση που δεν έχει κατανοήσει κάτι ή ακόμα και να διορθώσει το συνεντευκτή. Καθώς η συμπεριφορά απέναντι στα πρόσωπα των επίσημων των Αρχών διαφέρει από κουλτούρα σε κουλτούρα, αποκλείοντας ερωτήσεις προς αυτά ή διευκρινήσεις, η υπογράμμιση του συγκεκριμένου κανόνα είναι σημαντική.
- Η κριτική που ασκείται σε γονείς σχετικά με ζητήματα που αφορούν την ανατροφή του παιδιού τους και τις σχετικές πεποιθήσεις τους, πρέπει να αποφεύγεται. Αντίθετα πρέπει να επιδεικνύεται ανάλογος σεβασμός στη διαφορετικότητα.
- Ο συνεντευκτής πρέπει να γνωρίζει ότι ένα θυματοποιημένο παιδί ενδέχεται να αποκρύψει την κακοποίησή επειδή φοβάται την τιμωρία από την οικογένεια ή την κοινότητα στην οποία ανήκει. Ο αποτροπιασμός της οικογένειας σε περιπτώσεις σεξουαλικής παραβίασης μελών της, συχνά δημιουργεί προβλήματα στη συνεργασία του επαγγελματία με τον ανήλικο και τους οικείους του.

Τέλος, η γλώσσα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους δυσκολιών καθώς μπορεί να δημιουργήσει ανυπέβλητα προβλήματα στην επικοινωνία. Μια υπεύθυνη στάση απαιτεί από τον επαγγελματία να αναγνωρίσει και να παραδεχτεί τους περιορισμούς του στη χρήση μιας άλλης γλώσσας ζητώντας το διορισμό

---

³⁰¹ Guidance on Interviewing Child Witnesses in Scotland, 2003, op.cit.

διερμηνέα. Το κρίσιμο δεν είναι απλά οι λέξεις αλλά η κατανόηση της πολιτισμικής τους σημασίας³⁰². Για το λόγο αυτό η συνέντευξη θα πρέπει να γίνεται στη μητρική γλώσσα του ανηλίκου ακόμα και εάν το επίπεδο της δεύτερης γλώσσας είναι υψηλό.

10.2.2. Η διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η διεξαγωγή μιας δικανικής συνέντευξης με ένα παιδί που μιλάει διαφορετική γλώσσα από εκείνη της χώρας υποδοχής θέτει ειδικά ζητήματα, ξεκινώντας από το ότι συνεπάγεται πως η συνέντευξη μπορεί να χρειαστεί περισσότερο χρόνο (η μετάφραση με τη βοήθεια διερμηνέα ενδέχεται να τον διπλασιάσει). Στο πλαίσιο αυτό, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να ασκηθεί πίεση καθώς είναι φυσικό παιδιά που δεν καταθέτουν στη μητρική τους γλώσσα, να απαιτούν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να επεξεργαστούν τόσο τις ερωτήσεις όσο και τις απαντήσεις τους ακόμα κι αν κατέχουν καλά τη γλώσσα της χώρας υποδοχής³⁰³. Έτσι, στην περίπτωση των δίγλωσσων παιδιών, είναι σημαντικό η διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης να λαμβάνει υπόψη της μια σειρά από οδηγίες ενώ κρίσιμη αποδεικνύεται και η αποσαφήνιση του ρόλου του διερμηνέα.

α) Κατευθυντήριες οδηγίες για τη διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης

Κατά τη διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης με δίγλωσσα παιδιά, είναι κρίσιμο να λαμβάνονται υπόψη οι εξής οδηγίες³⁰⁴:

- Θα πρέπει να επιλεγεί η γλώσσα εκείνη την οποία μιλά καλύτερα και με μεγαλύτερη άνεση ο ανήλικος. Συνήθως είναι η μητρική. Ωστόσο υπάρχει περίπτωση η γλώσσα που κατέχει καλύτερα να είναι εκείνη της χώρας υποδοχής. Στην περίπτωση αυτή, λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος παραμονής του παιδιού σε αυτή προκειμένου να αξιολογηθεί το επίπεδό της.

³⁰² Wilson, C. & Powell, M. (2001). *A Guide to Interviewing Children: Essential skills for counselors, police, lawyers and social workers*. London: Routledge.

³⁰³ Heredia, R. R. & Brown, J. M. (2004). Bilingual memory. In T. Bhatia & W. C. Ritchie (Eds.). *The bilingual handbook* (pp.225-248). Malden, MA: Blackwell.

³⁰⁴ Guide for Forensic Interview of Spanish-Speaking Children, 2004, op.cit.

- Η χρήση και η εναλλαγή δύο διαφορετικών γλωσσών μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα κατανόησης στο συνεντευκτή. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να ζητούνται διευκρινίσεις και να γίνεται ανακεφαλαίωση.
- Είναι σημαντικό το παιδί να επαναλαμβάνει τα λεγόμενα του δράστη κατά τη διάρκεια της κακοποίησης, στη γλώσσα που χρησιμοποίησε εκείνος.
- Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να γίνεται ξεκάθαρο ότι την ευθύνη για την μη κατανόηση ενός θέματος, φέρει ο συνεντευκτής και όχι ο ανήλικος.

Τέλος έχει ιδιαίτερη σημασία η σχέση που θα δημιουργήσει ο επαγγελματίας με την οικογένεια του παιδιού καθ' όλη τη διάρκεια της δικανικής διαδικασίας ιδίως, όταν ο φερόμενος ως δράστης δεν αποτελεί μέλος της. Αρχικά θα πρέπει να αναγνωριστεί η δυσκολία της κατάστασης, να επιδειχθεί ενσυναίσθηση και να ενημερωθεί αναλυτικά η οικογένεια του ανήλικου για την πορεία που θα ακολουθήσει η διαδικασία. Η επίδειξη σεβασμού στη διαφορετική κουλτούρα, η ενθάρρυνση, η προσέγγισή της με ειλικρίνεια και η προσπάθεια άμβλυνσης τυχόν προσωπικών προκαταλήψεων του συνεντευκτή είναι ουσιώδους σημασίας. Δε θα πρέπει να παραλείπεται η διαβεβαίωση ότι θα υπάρξει εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα και κυρίως ότι η αποκάλυψη της κακοποίησης του παιδιού τους δε θα επηρεάσει ζητήματα παραμονής τους στη χώρα.

β) Ο ρόλος του διερμηνέα

Όταν η επικοινωνία με το παιδί είναι περιορισμένη ή αδύνατη, απαιτείται η παρουσία επαγγελματία διερμηνέα και όχι απλά η ανάμειξη οποιουδήποτε τρίτου προσώπου που μπορεί να μιλάει τη γλώσσα του ανήλικου. Συνεπώς συγγενείς ή φίλοι της οικογένειας του ερωτώμενου παιδιού θα πρέπει να αποκλείονται. Επιπλέον, ο διερμηνέας που θα επιλεγεί απαιτείται να είναι εξειδικευμένος και έμπειρος επαγγελματίας καθώς θα πρέπει να γνωρίζει το σκοπό, τη διαδικασία και τις βασικές αρχές μιας δικανικής εξέτασης. Ως επαγγελματίας δεσμεύεται από το απόρρητο.

Ο ρόλος του είναι καθαρά διευκολυντικός και αποσκοπεί στην δημιουργική επικοινωνία μεταξύ του συνεντευκτή και του παιδιού. Η ουδετερότητα και η αμεροληψία οφείλουν να είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του. Η διαδικασία απαιτεί από εκείνον την ακριβή μεταφορά των όσων καταθέτει ο ανήλικος ακόμα κι αν σε αυτά περιλαμβάνονται υβριστικές λέξεις ή φράσεις. Όπως και στην περίπτωση του

συνεντευκτή, έτσι και εδώ είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη το φύλο του διερμηνέα³⁰⁵.

Αν και η ταυτόχρονη διερμηνεία θεωρείται ταχύτερη, ακριβέστερη και φυσικότερη, στις περιπτώσεις των δικανικών συνεντεύξεων προτείνεται η διαδοχική διερμηνεία. Όταν η συζήτηση βασίζεται σε ερωταποκρίσεις και προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος παρερμηνειών είναι προτιμότερο να μιλά ένα πρόσωπο κάθε φορά, να ακούγεται καθαρά τι λέει και να ακολουθούν μικρές παύσεις μέχρι να το διαδεχτεί το επόμενο³⁰⁶.

Όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ των δύο επαγγελματιών, ο μεταφραστής μπορεί να ενισχύσει τις διαπολιτισμικές γνώσεις του συνεντευκτή για την ιδιαίτερη κουλτούρα του παιδιού και της οικογένειά του, διευκολύνοντάς τον με αυτόν τον τρόπο να προετοιμαστεί καταλληλότερα για τη δικανική συνέντευξη. Κυρίως όμως πρέπει να γίνει πλήρως κατανοητή η διάκριση και η διαφοροποίηση των ρόλων. Ο συνεντευκτής είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή της συνέντευξης ενώ ο διερμηνέας συμμετέχει επικουρικά στη διαδικασία. Οι ερωτήσεις τίθενται μόνο από το συνεντευκτή απευθείας στον ανήλικο και όχι μέσω του διερμηνέα. Ο τελευταίος δε θέτει ερωτήσεις ούτε κάνει σχόλια. Μεταφράζει με ακρίβεια δίχως να παραβλέπει μέρος των ερωτήσεων και των απαντήσεων, δίχως να προσθέτει ή να αφαιρεί. Η μετάφραση γίνεται πάντα σε πρώτο πρόσωπο χωρίς να προσθέτει «Αυτός/η είπε».

Ακόμα κι αν πρόκειται για έναν άριστα καταρτισμένο επαγγελματία ενέχει ο κίνδυνος παρερμηνειών και λαθών. Οι ερωτήσεις που θέτει ο συνεντευκτής πρέπει να είναι σύντομες, να θέτουν ένα ζήτημα κάθε φορά και να είναι διατυπωμένες σε απλή γλώσσα. Οι δύο ενήλικες κάθονται ο ένας δίπλα στον άλλο και απέναντι από το παιδί έτσι ώστε αυτό να είναι σε θέση να διατηρεί τη βλεμματική επαφή (όταν αυτό είναι πολιτισμικά επιτρεπτό) και με τους δύο. Είναι σημαντικό η αίθουσα στην οποία θα διεξαχθεί η συνέντευξη να έχει ελεγχθεί για την καλή της ακουστική.

Να υπογραμμιστεί ότι ο ρόλος του διερμηνέα έχει αυξημένες απαιτήσεις. Δεν είναι μόνο η δυσκολία της ταυτόχρονης άριστης χρήσης των δύο γλωσσών. Είναι και η συναισθηματική εμπλοκή στην οποία οδηγεί αναπόφευκτα η συμμετοχή στη

---

³⁰⁵ Wilson & Powel, 2001, op.cit.

³⁰⁶ Fontes, 2005, op.cit.

διερεύνηση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Η έκφραση αρνητικών συναισθημάτων σε τέτοιου είδους περιστατικά, (π.χ έκπληξη, θυμός, αγανάκτηση, λύπη, απογοήτευση κ.ά.) θα πρέπει να αποφεύγονται υιοθετώντας μια ψύχραιμη και ουδέτερη στάση. Επίσης απαιτείται από εκείνον, ιδίως κατά τη φάση της οικοδόμησης μιας ζεστής και έμπιστης σχέσης, να μεταφέρει όχι μόνο τις ακριβείς λέξεις αλλά και τα συναισθήματα του συνεντευκτή³⁰⁷. Με άλλα λόγια θα πρέπει να έχει καλλιεργήσει βασικές συμβουλευτικές δεξιότητες, επιδεικνύοντας κυρίως ενσυναίσθηση. Συχνά ο τόνος της φωνής, η έκφραση του προσώπου, η γλώσσα του σώματος και η επιλογή των λέξεων έχουν μεγαλύτερη σημασία από μια πιστή αλλά συναισθηματικά άχρωμη μεταφορά των όσων λέγονται.

---

³⁰⁷ Fontes, 2005, op.cit.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

American Professional Society on the Abuse of Children – APSAC. (2002). *Practice guidelines: Interviewing in cases of alleged child abuse*

Baladerian, N. (1991). Sexual abuse of people with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9(4), 323-335.

Ballard, M. B. & Austin, S. (1999). Forensic Interviewing: Special considerations for children and adolescence with mental retardation and developmental disabilities. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 34(4), 521-525.

Brooks, R., Webb, E., & Naughton, J. (2013). Domestic abuse in the Gypsy and Traveller community of Gardiff. <http://www.welshpediatrics.org.uk/domestic-abuse-gypsy-and-traveller-community-cardiff>

Davies, D. (2002). *Interviewing children with disabilities; curriculum for the APSAC forensic interview clinic. American Professional Society on the Abuse of Children* <http://apsac.fmhi.usf.edu/>

Davies, D. & Faller, K. C. Faller. (2007). Interviewing Children With Special Needs. In: K. C. Faller (Ed.). *Interviewing Children about Sexual Abuse. Controversies and Best Practice* (pp. 152-163). Oxford: Oxford University Press.

Fontes, L. A. (2008b) The interpreted interview. In *Interviewing clients across cultures: A practitioner's guide* (pp. 140-166). New York: Guilford.

Fontes, L. A., & Faller, K. C. (2007). *Interviewing Children about Sexual Abuse. Controversies and Best Practice* (pp. 164-174). Oxford: Oxford University Press.

Gorman-Smith, D., & Matson, J. (1992). Sexual abuse and persons with mental retardation. In W.O' Donohue & J.Greer (Eds.), *The sexual abuse of children: Theory and research* (pp. 285-306). Hillsdale, NJ: Laurence Erlbaum Associates

Guidance on Interviewing Child Witnesses in Scotland (2003). *Supporting Child Witnesses guidance pack*. Publishes by Scottish Executive St Andrew's House, Edinburgh

Guide for Forensic Interviewing of Spanish –Speaking Children (2004). California Institute on Human Services at Sonoma State University.

Heckler, S. (1994). Facilitated Communication: A response by child protection. *Child Abuse & Neglect*, 18(6), 495-503

Henry, I & Gudjonsson, G. (2003). Eyewitness memory, suggestibility and repeated recall sessions in children with mild and moderate intellectual disabilities. *Law and human behaviour*, 27(5), 481-505.

Heredia, R. R. & Brown, J. M. (2004). Bilingual memory. In T. Bhatia & W. C. Ritchie (Eds.). *The bilingual handbook* (pp.225-248). Malden, MA: Blackwell.

Hughes, T. (2006). The Neglect of Children and Culture: Responding To Child Maltreatment With Cultural Competence And A Review Of child Abuse And Culture: *Working With Diverse Families. Family Court Review*, 44, 501-510.

Kvam, M. H. (2000). Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals. *Child Abuse & Neglect*, 24(8), 1073-1084

Mansell, S., Sobsey, D., & Moskal, R. (1998). Clinical findings among sexually abused children with and without developmental disabilities. *Mental Retardation*, 36, 12-22.

Perlman, N. B., Ericson, K. I. (1992). Issues related to sexual abuse of persons with developmental disabilities: An overview. *Journal of Developmental Disabilities*. 1(1), 19-23.

Perlman, N. B., Ericson, K. I., Esses., V. M., & Isaacs, B. J. (1994). The developmentally handicapped witness : Competency as a function of question format. *Law and Human Behavior*, 18, 171-187.

Sight, A A., Hays, G. D., Chung, B. Y., & Watson, L. (2010). South Asian women who have survived sexual; abuse: resilience and healing. *Violence Against Women*, 16(4), 444-458.

Sobsey, D. (1994). *Violence and abuse in the lives of people with disabilities*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.

Williams, C. (1995). *Invisible victims: Crime and Abuse against people with learning difficulties*. London UK: Jessica Kingsley Publishers.

Wilson, C. & Powell, M. (2001). *A Guide to Interviewing Children: Essential skills for counselors, police, lawyers and social workers*. London: Routledge.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ- ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Στόχος

Στόχος της ενότητας είναι η συνοπτική παρουσίαση των υφιστάμενων διαδικασιών, μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η συνεργασία φορέων με σκοπό την πρόληψη, διαχείριση και αποκατάσταση των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκων. Ειδικότερα, επιδιώκεται η ανάδειξη της σημασίας της πρόληψης των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης, η ανάλυση των επιμέρους σταδίων της διαδικασίας διαχείρισης των ανωτέρω περιστατικών, η διευκρίνιση των αρχών που διέπουν την αποκατάσταση καθώς και η επισήμανση των φορέων που παρέχουν υπηρεσίες και των συνεργασιών μεταξύ τους, σε επίπεδο τόσο κεντρικής διοίκησης όσο και αυτοδιοίκησης.

Σύντομη περιγραφή της ενότητας

Στην ενότητα αποτυπώνονται οι φορείς και οι διαδικασίες συνεργασίας τους, διακριτά στα στάδια της πρόληψης και της διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιού ενώ, παράλληλα, επιχειρείται ο εντοπισμός των κενών που καθιστούν αναγκαία τη μεταξύ τους δικτύωση. Οι καλές πρακτικές, οι οποίες έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της ανωτέρω συνεργασίας επισημαίνονται συνοπτικά σε κάθε τμήμα της ενότητας και, όσον αφορά ειδικότερα το στάδιο της διαχείρισης, παρουσιάζονται διεξοδικά μέσα από την εφαρμοσμένη μελέτη περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/ες θα είναι σε θέση να:

Αναγνωρίζουν τη σημασία της πρόληψης παιδικής κακοποίησης

Αξιοποιούν στον χώρο απασχόλησής τους μηχανισμούς και φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της πρόληψης και της ευαισθητοποίησης

Αναζητούν τους κατάλληλους φορείς και υπηρεσίες για τη διαχείριση και αποκατάσταση κάθε περιστατικού προς το συμφέρον του ανηλίκου, να **συνεργάζονται** με τους φορείς αυτούς και να **παραπέμπουν** στις περιπτώσεις όπου χρειάζεται

Αναγνωρίζουν τυχόν περαιτέρω ανάγκες διαχείρισης και υποστήριξης σε επίπεδο αποκατάστασης και να **διασυνδέουν** με τις κατάλληλες υπηρεσίες

Έννοιες - κλειδιά

Επίπεδα πρόληψης, διαδικαστικά στάδια διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης- παραμέλησης παιδιού, αρμόδιοι φορείς, καλές πρακτικές συνεργασίας φορέων, οικογενειακή αποκατάσταση, αποϊδρυματοποίηση

11.1. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της πρόληψης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών

Η πρόληψη των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών κινείται σε τρία επίπεδα και διακρίνεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη³⁰⁸. Δεδομένου ότι η τριτογενής πρόληψη αφορά το στάδιο κατά το οποίο το περιστατικό κακοποίησης-παραμέλησης έχει ήδη συμβεί, η εξέτασή της θα αποτελέσει αντικείμενο διακριτής υπό-ενότητας³⁰⁹, σε συνάρτηση με τις ενέργειες παρέμβασης και διαχείρισης του περιστατικού. Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα υπο-ενότητα θα εστιάσει στην πρωτογενή και δευτερογενή πρόληψη, και ειδικότερα στους φορείς και

---

³⁰⁸ Για τη διάκριση των τριών επιπέδων πρόληψης, βλ. Δ.Μπαλούρδος, Ε.Φρονίμου, *Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2011, σ. 21-23., διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα.

³⁰⁹ Βλ. υπο-ενότητα 11.2. «Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών».

τις υπηρεσίες που παρέχονται, στις δυσκολίες και τα κενά καθώς και στις προσπάθειες των ανωτέρω φορέων για δικτύωση και ανάπτυξη καλών πρακτικών.

11.1.1. Πρωτογενής και δευτερογενής πρόληψη – Εννοιολόγηση

Στο πλαίσιο της προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση-παραμέληση, η **πρωτογενής πρόληψη** απευθύνεται κυρίως στον γενικό πληθυσμό (φορείς, ιδιώτες, ανήλικοι) και υλοποιείται μέσω προγραμμάτων τα οποία αποσκοπούν ενδεικτικά:

- στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης,
- στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας σχετικά με το φαινόμενο της κακοποίησης,
- στον οικογενειακό προγραμματισμό,
- στην ενημέρωση του κοινού για τον τρόπο αντίδρασής του, αν υποπέσει στην αντίληψή του περίπτωση κακοποίησης, αλλά και
- στην ενημέρωση των ίδιων των παιδιών στα σχολεία, και από τα Μ.Μ.Ε., για το φαινόμενο αλλά και για τα δικαιώματά τους, με στόχο την αυτοπροστασία τους.

Η **δευτερογενής πρόληψη** στοχεύει στο να εντοπίσει, μέσα από τον γενικό πληθυσμό, τις ευάλωτες εκείνες κοινωνικές ομάδες, οικογένειες ή άτομα, τα οποία υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αναπτύξουν επικίνδυνες συμπεριφορές («υψηλού κινδύνου») σχετικά με την κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών. Οι ομάδες αυτές παρουσιάζουν έναν ή περισσότερους προσδιοριστές επικινδυνότητας (“risk factors”), οι οποίοι, όπως έχει προκύψει από εμπειρικές έρευνες, αυξάνουν την πιθανότητα για κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών. Οι προσδιοριστές επικινδυνότητας μπορούν να συγκροτηθούν σε τέσσερις βασικούς άξονες που αφορούν³¹⁰:

α) το παιδί : βρεφονηπιακή ηλικία, αναπηρία, κ.ά

³¹⁰ Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Πρωτόκολλο Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών*, σ.27 επ., διαθέσιμο στο: <https://ich-mhsw.gr/>

β) τους γονείς/φροντιστές : προβλήματα ψυχικής υγείας, χρήση ουσιών, νεαρή ηλικία/έφηβοι γονείς, κ.ά

γ) την οικογένεια : πολυμελείς οικογένειες, μονογονεϊκές οικογένειες, κακοποίηση άλλου μέλους, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη κ.ά, και

δ) το περιβάλλον/κοινωνία: χαμηλό κοινωνικοοικονομικό προφίλ, ανεπαρκής πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες (στέγαση, διατροφή, ιατρική φροντίδα).

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι προσδιοριστές επικινδυνότητας αναφέρονται σε αξιολόγηση της πιθανότητας να επισυμβεί περιστατικό κακοποίησης-παραμέλησης και, ως τέτοιοι, αξιοποιούνται στον σχεδιασμό προγραμμάτων πρόληψης. Σε καμία περίπτωση, δεν συνιστούν διαγνωστικούς δείκτες κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών. Υπό την έννοια αυτή, περιστατικό κακοποίησης-παραμέλησης μπορεί να εμφανιστεί σε οικογένειες οι οποίες δεν σχετίζονται με κανένα προσδιοριστή επικινδυνότητας.

Σε κάθε περίπτωση, με τη δευτερογενή πρόληψη επιδιώκεται η έγκαιρη αντιμετώπιση του προβλήματος, πριν ακόμα συμβεί, με ποικίλες παρεμβάσεις μεταξύ των οποίων, ενδεικτικά, παρεμβάσεις:

- ενημέρωσης και κοινωνικής υποστήριξης ευάλωτων οικογενειών (πχ ζευγαριών μικρής ηλικίας, οικογενειών με χαμηλό εισόδημα),
- προγράμματα εκπαίδευσης των επαγγελματιών υγείας και των άλλων κοινωνικών υπηρεσιών.

Από τη συγκριτική εξέταση των εννοιών της πρωτογενούς και της δευτερογενούς πρόληψης, γίνεται αντιληπτό ότι κάθε επίπεδο πρόληψης έχει **διακριτή στόχευση**: η πρωτογενής πρόληψη αποσκοπεί στην προληπτική αντιμετώπιση του φαινομένου με **οριζόντιες δράσεις σε επίπεδο γενικού πληθυσμού**, ενώ η δευτερογενής πρόληψη στην **έγκαιρη ανίχνευση** και στην **εντοπισμένη υποστήριξη οικογενειών «υψηλού κινδύνου»**.

Με κριτήριο τη στόχευση, οι δράσεις και τα προγράμματα που αποσκοπούν στην πρόληψη των περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις κατηγορίες, και συγκεκριμένα σε:

- Δράσεις ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης,

- Εκπαιδευτικές δράσεις σε σχολεία,
- Δράσεις εκπαίδευσης επαγγελματιών,
- Προγράμματα στήριξης παιδιού και οικογένειας.

Εκ των ανωτέρω κατηγοριών δράσεων/προγραμμάτων, οι δύο πρώτες συναρτώνται με την πρωτογενή πρόληψη ενώ οι δύο επόμενες με τη δευτερογενή. Στις υπο-ενότητες που ακολουθούν θα παρουσιαστούν συνοπτικά παραδείγματα των τριών πρώτων κατηγοριών δράσεων ενώ αναλυτικότερη θα είναι η εξέταση των προγραμμάτων στήριξης παιδιού και οικογένειας.

11.1.2. Πρωτογενής πρόληψη: αποτύπωση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών

Όπως ήδη επισημάνθηκε, η πρωτογενής πρόληψη επιδιώκεται μέσω δράσεων οι οποίες στοχεύουν πρωτίστως στην ενημέρωση του γενικού πληθυσμού και της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Ειδικότερα, **δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης** υλοποιούνται από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), όπως ενδεικτικά η Ημερίδα για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση Περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκων στο πλαίσιο του ν.4837/2021 (Ιανουάριος 2023)³¹¹ αλλά και από Υπουργεία, κατά λόγο αρμοδιότητας, όπως η Ημερίδα «Start to Talk/Σπάσε τη Σιωπή – Μίλησε, Μην Ανέχεσαι», η οποία πραγματοποιήθηκε από το Υφυπουργείο Αθλητισμού τον Ιανουάριο 2021³¹². Παράλληλα, δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης υλοποιούνται και σε τοπικό επίπεδο μέσω σύμπραξης τοπικών φορέων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ημερίδας «Παιδική Κακοποίηση: Αναγνώριση, Γνωστοποίηση, Διαχείριση» (Φεβρουάριος 2023), η οποία πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Δήμου Παύλου Μελά, σε

³¹¹ Πληροφορίες για την ημερίδα καθώς και το σχετικό υλικό έχουν αναρτηθεί και είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης <https://ekka.org.gr/>

³¹² Πληροφορίες για την ημερίδα είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού <https://www.gga.gov.gr/>.

συνεργασία με τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης³¹³.

Παράλληλα, **δράσεις ενημέρωσης της σχολικής κοινότητας** υλοποιούνται, μεταξύ άλλων, από το Χαμόγελο του Παιδιού, απευθυνόμενες στους μαθητές και στις μαθήτριες, στους εκπαιδευτικούς, στους γονείς και κηδεμόνες τόσο με τη φυσική παρουσία των επιστημόνων, όσο και διαδικτυακά με τη μορφή σύγχρονης εκπαίδευσης³¹⁴. Οι παρεμβάσεις γίνονται από εξειδικευμένη ομάδα Ψυχολόγων του Οργανισμού, σε όλες τις ηλικιακές βαθμίδες, δωρεάν και σε πανελλαδικό επίπεδο. Στο ίδιο πλαίσιο, αξίζει να επισημανθεί το πρόγραμμα «Ασφαλές Άγγιγμα», το οποίο υλοποιήθηκε από το ΕΛΙΖΑ, στο πλαίσιο της 1^{ης} Πανελλαδικής Εκστρατείας κατά της Κακοποίησης Ανηλίκων (2016)³¹⁵. Με στόχο την πρόληψη των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης, το εν λόγω πρόγραμμα αποσκοπούσε στην ενημέρωση παιδιών, γονέων και εκπαιδευτικών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το είδος του φορέα υλοποίησης των ανωτέρω δράσεων πρωτογενούς πρόληψης φαίνεται να καθορίζει και τη διενέργεια τους από μόνον τον φορέα ή σε συνεργασία του με άλλους φορείς. Ειδικότερα, η πραγματοποίηση δράσεων μέσω της συνεργασίας φορέων αφορά είτε το τοπικό επίπεδο, όπου παρατηρείται σύμπραξη δημόσιων φορέων, είτε φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπου, λόγω της ιδιωτικής τους φύσης, οι δράσεις υλοποιούνται σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία, συνήθως στο πλαίσιο υφιστάμενου συμφώνου συνεργασίας³¹⁶. Επιπροσθέτως, η υλοποίηση δράσεων πρωτογενούς πρόληψης της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών δεν εντάσσεται σε ευρύτερο και μακροχρόνιο εθνικό σχεδιασμό, του οποίου την ευθύνη θα υπείχε εξ'ορισμού η κεντρική διοίκηση, αλλά

³¹³ Πληροφορίες για την ημερίδα είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο του Δήμου Παύλου Μελά <https://pavlosmelas.gr/>

³¹⁴ Πληροφορίες για τις δράσεις πρόληψης και ευαισθητοποίησης παιδιών, εκπαιδευτικών, γονέων και κηδεμόνων είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο του Χαμογέλου του Παιδιού <https://www.hamogelo.gr/gr/el/scholia/>

³¹⁵ Πληροφορίες για το πρόγραμμα είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο του ΕΛΙΖΑ <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/asfales-angigma/>.

³¹⁶ Στα δύο παραδείγματα δράσεων που παρατέθηκαν (Χαμόγελο του Παιδιού και ΕΛΙΖΑ), οι δράσεις ενημέρωσης διεξήχθησαν σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, στη βάση συμφώνου συνεργασίας, στην πρώτη περίπτωση, και κατόπιν έγκρισης από τη Γενική Διεύθυνση Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, στη δεύτερη.

συναρτάται αποσπασματικά με την επικαιρότητα και απαντά σε πρωτοβουλίες οι οποίες λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο³¹⁷.

11.1.2. Δευτερογενής πρόληψη: αποτύπωση και αξιολόγηση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών

Όπως ήδη επισημάνθηκε, η δευτερογενής πρόληψη επιδιώκεται μέσω της εκπαίδευσης των επαγγελματιών³¹⁸ αλλά και – πρωτίστως – μέσω προγραμμάτων που αποσκοπούν στην υποστήριξη του παιδιού και της οικογένειας. Τα ανωτέρω προγράμματα θα εξεταστούν με κριτήριο την κατηγορία του φορέα υλοποίησης (δημόσιος ή ιδιωτικός) και ανά διοικητικό επίπεδο υλοποίησης (κεντρική διοίκηση – αυτοδιοίκηση). Η εξέταση αυτή θα επιτρέψει την αποτύπωση δυσχερειών και κενών αλλά και τον εντοπισμό καλών πρακτικών που εστιάζουν στη δικτύωση των εμπλεκόμενων φορέων.

α) Υλοποίηση προγραμμάτων δευτερογενούς πρόληψης από δημόσιους φορείς

Σε **επίπεδο κεντρικής διοίκησης**, η παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παιδιά και ευάλωτες οικογένειες πραγματοποιείται κυρίως μέσω τηλεφωνικών γραμμών, οι οποίες, λειτουργούν, κατά το στάδιο της διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης, και ως υποδοχείς αναφορών. Πρόκειται για τις τηλεφωνικές γραμμές του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) και του Συνηγόρου του Πολίτη. Ειδικότερα:

- Η γραμμή παιδικής προστασίας (1107) του ΕΚΚΑ λειτουργεί από το 2011 παρέχοντας «συμβουλευτική, ψυχολογική και κοινωνική στήριξη σε ανηλίκους και τους γονείς τους που αντιμετωπίζουν προβλήματα ή χρήζουν βοήθειας (...) και

³¹⁷ Υπό το πρίσμα αυτό, τόσο η ημερίδα του Υφυπουργείου Αθλητισμού (2021), όσο και το πρόγραμμα «Ασφαλές άγγιγμα» του ΕΛΙΖΑ απαντούν στο σχετικό κάλεσμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, βλ. περισσότερα στην ενότητα 3.2.2. του παρόντος υλικού.

³¹⁸ Ενδεικτικά, δράσεις εκπαίδευσης επαγγελματιών υλοποιούνται τόσο από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, όσο και από το ΕΚΚΑ, μέσω της διενέργειας εκπαιδευτικών προγραμμάτων για επαγγελματίες κοινωνικής πρόνοιας και το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, μέσω προγράμματος συμβουλευτικής υποστήριξης επαγγελματιών για την αντιμετώπιση δύσκολων περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας προς το παιδί.

τους διασυνδέει ή παραπέμπει στις αρμόδιες κατά περίπτωση υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας για την περαιτέρω εξυπηρέτηση τους»³¹⁹.

- Η γραμμή για παιδιά (800.11.32000) καθώς και η ειδικά διαμορφωμένη ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Παιδιού δίνει τη δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής ερωτημάτων από ανηλίκους³²⁰ καθώς και ενημέρωσης τους σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού³²¹.

Σε **επίπεδο αυτοδιοίκησης**, η παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παιδιά και ευάλωτες οικογένειες θα εξεταστεί διακριτά ως προς τους Δήμους και τις Περιφέρειες, εκκινώντας από την παραδοχή ότι το αυτοδιοικητικό επίπεδο α' βαθμού (Δήμοι) συνιστά, λόγω της εγγύτητας προς την ομάδα-στόχο, το προνομιακό επίπεδο δράσεων πρόληψης, δηλαδή στήριξης των ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα.

Ειδικότερα, στους **Δήμους**, σύμφωνα με κοινή υπουργική απόφαση του 2011³²², ιδρύονται **Συμβουλευτικοί Σταθμοί**, με στόχο την υποστήριξη των ανηλίκων και των οικογενειών τους. Οι ανωτέρω δομές έχουν ως κύρια αρμοδιότητα την πρόληψη και συγκεκριμένα την παροχή συμβουλευτικής φροντίδας στους ανηλίκους και τις οικογένειες τους, καθώς και την πραγματοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της κοινωνίας των πολιτών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης και εγκληματικότητας των ανηλίκων. Ωστόσο, ελάχιστοι Συμβουλευτικοί Σταθμοί λειτουργούν σήμερα σε Δήμους, με αποτέλεσμα η ευθύνη της πρόληψης να μετατοπίζεται στα **Κέντρα Στήριξης Παιδιού και Οικογένειας**, όπου αυτά λειτουργούν³²³, και, τελικά, στις **κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων** οι

³¹⁹ Για την αναλυτική παρουσίαση των υπηρεσιών που παρέχονται από τη γραμμή 1107, βλ. <https://ekka.org.gr/>. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η εν λόγω γραμμή, καθώς και η γραμμή άμεσης κοινωνικής βοήθειας 197, μέσω της οποίας παρέχεται ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε ενήλικα άτομα, μεταξύ των οποίων και σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας, υπάγονται αμφότερες στη Διεύθυνση Κοινωνικών Παρεμβάσεων του ΕΚΚΑ, γεγονός που διευκολύνει τη διασύνδεση των περιστατικών, όταν παρίσταται ανάγκη.

³²⁰ Η υποβολή ερωτήματος είναι δυνατή στην ηλεκτρονική διεύθυνση rotao@synigoros.gr

³²¹ Για την αναλυτική παρουσίαση των υπηρεσιών που παρέχονται από τον Συνήγορο του Πολίτη – Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού (Συνήγορος του Παιδιού), βλ. άνω, ενότητα 3.3.1.4. του παρόντος υλικού.

³²² Υπ' αριθμ.οικ.49540/4-5-2011 ΚΥΑ «Συντονισμός δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας» (ΦΕΚ 877/Β'). Η εν λόγω ΚΥΑ εξειδίκευσε τις δομές και αρμοδιότητες ενός συνολικότερου συστήματος αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης, για το οποίο θα γίνει λόγος διεξοδικότερα στο τέλος της υπο-ενότητας 11.2. «Διαχείριση περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών».

³²³ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Κέντρου Στήριξης Παιδιού και Οικογένειας του Δήμου Αθηναίων, το οποίο συστάθηκε τον Σεπτέμβριο 2023 με εξειδικευμένο αντικείμενο την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών

οποίες, λόγω του πλήθους αρμοδιοτήτων σε συνδυασμό με τη σημαντική υποστελέχωση³²⁴, αδυνατούν να ανταπεξέλθουν.

Ερώτημα τίθεται σχετικά με το εάν υπηρεσίες πρόληψης δύναται να παρασχεθούν από τα **Κέντρα Κοινότητας**, στους Δήμους στους οποίους αυτά λειτουργούν. Πράγματι, τα Κέντρα Κοινότητας έχουν συστηθεί και λειτουργούν ως τοπικό σημείο αναφοράς παρέχοντας υπηρεσίες μιας στάσης για την υποδοχή, εξυπηρέτηση και διασύνδεση των πολιτών με τα κοινωνικά προγράμματα του οικείου Δήμου. Με άλλα λόγια, τα Κέντρα Κοινότητας είναι αρμόδια για την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τις υφιστάμενες κοινωνικές υπηρεσίες ενώ, παράλληλα, συνεργάζονται με δομές και υπηρεσίες για παραπομπή αιτημάτων των πολιτών στα όρια του Δήμου. Στο πλαίσιο αυτό, τα Κέντρα Κοινότητας δυνητικά και μόνο μπορούν να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και ψυχοκοινωνική στήριξη σε παιδιά, ενήλικες και ευάλωτες οικογένειες σε επίπεδο κοινότητας³²⁵. Ο δυνητικός χαρακτήρας της ανωτέρω υπηρεσίας σε συνδυασμό με τον διοικητικό φόρτο που συνεπάγεται η διεκπεραίωση από τα Κέντρα Κοινότητας των αιτήσεων του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και άλλων προνοιακών επιδομάτων καθιστούν δυσχερή και στην περίπτωση αυτή την παροχή υπηρεσιών δευτερογενούς πρόληψης³²⁶.

Επομένως, στο επίπεδο των Δήμων, εντοπίζεται κενό ως προς τη συστηματική παροχή υπηρεσιών πρόληψης για την αποφυγή περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών, τουλάχιστον όσον αφορά την παροχή των ανωτέρω υπηρεσιών από δομές και υπηρεσίες που υπάγονται διοικητικά στον οικείο Δήμο. Σε κάποιες περιπτώσεις, το κενό αυτό καλύπτεται στην πράξη από μη δημοτικούς φορείς, χάρη στη δικτύωση και στην παρουσία τους σε τοπικό επίπεδο και παρόλο που η καταστατική τους αρμοδιότητα δεν αφορά ευθέως την προστασία του παιδιού από

πρόληψης και διαχείρισης σε περιστατικά παιδικής κακοποίησης. Το σχετικό δελτίο Τύπου είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Δήμου <https://www.cityofathens.gr/>

³²⁴ Βλ. υπο-ενότητα 11.2. «Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών».

³²⁵ Βλ. άρθρο 2 της πρόσφατης υπ' αριθμ.οικ. 49744/19-5-2023 ΚΥΑ «Καθορισμός προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας» (ΦΕΚ 3322/Β').

³²⁶ Επισημαίνεται στο σημείο αυτό ότι με την ανωτέρω ΚΥΑ (ΦΕΚ 3322/Β'/2023), παρέχεται στα Κέντρα Κοινότητας η δυνατότητα ανάπτυξης Δικτύου Εθελοντισμού για συνδρομή του προσωπικού τους, χωρίς βέβαια αυτό να συνεπάγεται ότι δύναται με τον τρόπο αυτό να καλυφθεί επαρκώς ο διοικητικός φόρτος και αναπτυχθούν, μεταξύ άλλων, υπηρεσίες πρόληψης στον τομέα της παιδικής κακοποίησης.

την κακοποίηση-παραμέληση. Στις περιπτώσεις αυτές, η πρόληψη της παιδικής κακοποίησης συνιστά απρόβλεπτο και έμμεσο όφελος ενός προγράμματος με διαφορετικό αντικείμενο και στόχευση³²⁷. Πρόκειται, αφενός, για τα **Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών για Γυναίκες Θύματα Βίας** και, αφετέρου, για τους δύο δημόσιους φορείς με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, την πρόληψη της ουσιοεξάρτησης, δηλαδή τον **Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ)** και το **Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ)**.

Αναλυτικότερα, τα **Συμβουλευτικά Κέντρα** εντάσσονται στο Δίκτυο Δομών για Γυναίκες Θύματα Βίας, το οποίο λειτουργεί υπό την ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΓΓΙΑΔ) του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας³²⁸. Ειδικότερα, 14 Συμβουλευτικά Κέντρα λειτουργούν από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (εποπτευόμενος φορέας υπό τη ΓΓΙΑΔ), 29 Συμβουλευτικά Κέντρα λειτουργούν από αντίστοιχους Δήμους και ένα Συμβουλευτικό Κέντρο εντάσσεται οργανικά στη ΓΓΙΑΔ. Στο πλαίσιο αυτό, τα Συμβουλευτικά Κέντρα στελεχώνονται από ειδικό επιστημονικό προσωπικό συμβούλων εξειδικευμένων στην προσέγγιση των γυναικών με την οπτική του φύλου, απευθύνονται σε γυναίκες θύματα βίας παρέχοντας δωρεάν υπηρεσίες πληροφόρησης και συμβουλευτικής, στο πλαίσιο ολοκληρωμένων δράσεων ψυχοκοινωνικής και νομικής στήριξης και εργασιακής συμβουλευτικής. Γίνεται, ωστόσο, αντιληπτό ότι κατά περίπτωση και μέσω των υποστηρικτικών υπηρεσιών σε γυναίκες-μητέρες, τα Συμβουλευτικά Κέντρα εντάσσονται και στους φορείς δευτερογενούς πρόληψης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών. Επιπλέον, στο πλαίσιο του Δικτύου Δομών, όταν κρίνεται αναγκαία η απομάκρυνση από την οικογενειακή εστία, τα Συμβουλευτικά Κέντρα διασυνδέονται με τις δομές φιλοξενίας του Δικτύου, όπως και με τους Ξενώνες του ΕΚΚΑ, προκειμένου να εξασφαλιστεί η φιλοξενία των γυναικών και των παιδιών τους.

Παράλληλα, τόσο ο ΟΚΑΝΑ όσο και το ΚΕΘΕΑ, στις δομές πρόληψης που έχουν συστήσει, εξυπηρετούν ευάλωτες οικογένειες, ανεξάρτητα από την ύπαρξη

³²⁷ World Health Organization (WHO), *Preventing Child Maltreatment: a guide to taking action and generating evidence*, 2006, μεταφρασμένο από την Ελληνική Εταιρία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, *Πρόληψη παιδικής κακοποίησης: οδηγός δράσης και τεκμηρίωσης*, σ.46.

³²⁸ Αναλυτική παρουσίαση των δομών του Δικτύου παρατίθεται στον ιστότοπο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων <https://isotita.gr/emfyli-via/>

ουσιοεξάρτησης, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην πρόληψη περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, η συγκρότηση δικτύου δομών σε επίπεδο Δήμου καθώς και η ανάπτυξη συνεργασιών συνιστούν καλές πρακτικές και, ως τέτοιες, θα εξεταστούν στην παρούσα υπο-ενότητα. Ειδικότερα:

- Ο **OKANA** λειτουργεί 75 Κέντρα πρόληψης εξαρτήσεων και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας σε 50 Δήμους, οι οποίοι καλύπτουν και τις 13 Περιφέρειες της χώρας³²⁹. Οι υπηρεσίες που παρέχονται στα Κέντρα πρόληψης εστιάζουν στην υποστήριξη της οικογένειας με σκοπό την ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου και στην ενδυνάμωση των νέων ενώ, παράλληλα, υλοποιούνται δράσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και την ενημέρωση της κοινότητας. Δύο κρίσιμα στοιχεία που διέπουν τη λειτουργία των Κέντρων πρόληψης και συνιστούν όρους της αποτελεσματικής παροχής υπηρεσιών πρόληψης είναι, αφενός, η διεπιστημονική τους στελέχωση και, αφετέρου, η δομημένη συνεργασία τους με το αρμόδιο κάθε φορά Υπουργείο, μέσω των αντίστοιχων πρωτοκόλλων συνεργασίας³³⁰.
- Το **ΚΕΘΕΑ** έχει αναπτύξει Δίκτυο Υπηρεσιών Πρόληψης και Έγκαιρης Παρέμβασης το οποίο απευθύνεται στον γενικό πληθυσμό, σε άτομα και ομάδες με συμπεριφορές υψηλού κινδύνου καθώς και σε επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων, στοχεύοντας στην πρόληψη και την έγκαιρη επέμβαση στον τομέα των εξαρτήσεων³³¹. Ειδικότερα:

³²⁹ Αναλυτική παρουσίαση των Κέντρων πρόληψης παρατίθεται στον ιστότοπο του OKANA <https://www.okana.gr/el/services/prolipsi/kentra-prolipsis> ενώ, παράλληλα, ως παράδειγμα προγράμματος που παρέχει μεταξύ άλλων και υπηρεσίες δευτερογενούς πρόληψης, μπορεί να αναφερθεί το πρόγραμμα γονεϊκής στήριξης και προστασίας εξαρτημένων (βλ. <https://www.okana.gr/el/services/therapeia/>), στο πλαίσιο του οποίου επιδιώκεται η γέννηση υγιών παιδιών, η υποστήριξη της μητέρας κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και η ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου των ωφελούμενων. Τόσο στα Κέντρα πρόληψης, όσο και στις τρεις δομές του προγράμματος γονεϊκής στήριξης, οι υπηρεσίες παρέχονται, στην πράξη, και σε άτομα και οικογένειες, ανεξάρτητα από το εάν διατρέχουν κίνδυνο ή τελούν σε κατάσταση ουσιοεξάρτησης.

³³⁰ Ενδεικτικά αναφέρεται το Πρωτόκολλο Συνεργασίας με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2017), με στόχο, μεταξύ άλλων, την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας και την ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα πρόληψης των εξαρτήσεων, σε συνεργασία με τα Κέντρα Πρόληψης, τα οποία έκτοτε διασυνδέονται σε Δίκτυο με τις δομές της Ελληνικής Αστυνομίας.

³³¹ Αναλυτική παρουσίαση του Δικτύου Υπηρεσιών Πρόληψης και Έγκαιρης Παρέμβασης, καθώς και των Τμημάτων και Μονάδων που εντάσσονται σε αυτό, είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του ΚΕΘΕΑ <https://www.kethea.gr/kethea/therapeftika-programmata/diktyo-prolipsis-egkairis-parembasis-kethea/>

- Το *Τμήμα Πρωτογενούς Πρόληψης στη Σχολική Κοινότητα* του Δικτύου σχεδιάζει και εφαρμόζει προγράμματα πρόληψης για μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς σε σχολικές κοινότητες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, το ανωτέρω Τμήμα εκπαιδεύει θεωρητικά και βιωματικά στελέχη του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, όπως τους υπευθύνους Αγωγής Υγείας, τους υπευθύνους των Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ), τους διευθυντές σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικούς, ενώ παράγει υλικό πρόληψης που χρησιμοποιείται στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Η *Μονάδα Πρόληψης και Έγκαιρης Παρέμβασης* σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα σε δύο άξονες: ο πρώτος αφορά την ενημέρωση και πρόληψη στην τοπική κοινωνία και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο δεύτερος τις εξειδικευμένες παρεμβάσεις σε άτομα, οικογένειες και ομάδες εφήβων και νεαρών ενηλίκων που διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο να εμπλακούν στη χρήση εξαρτητικών ουσιών και την παραβατικότητα ή πειραματίζονται ήδη με τέτοιου είδους συμπεριφορές.

Επισημαίνεται ότι, τόσο στην περίπτωση της πρωτογενούς πρόληψης (Τμήμα), όσο και σε εκείνη της δευτερογενούς (Μονάδα), οι υπηρεσίες πρόληψης παρέχονται, στην πρώτη περίπτωση, στη βάση μνημονίου συνεργασίας με το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, το οποίο επιτρέπει τη δομημένη διασύνδεση με τις σχολικές μονάδες ενώ, στη δεύτερη, σε συνεργασία με επιμελητές ανηλίκων και φορείς που παρέχουν παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες.

Στο **περιφερειακό επίπεδο** έχουν προβλεφθεί προγράμματα και δομές που αποσκοπούν στη δευτερογενή πρόληψη κακοποίησης παιδιών, μέσω της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών στα ίδια τα παιδιά ή/και στις οικογένειες τους. Τα ανωτέρω προγράμματα και δομές θα εξεταστούν ως προς το ειδικότερο αντικείμενο και τους φορείς υλοποίησης ανά είδος περιφερειακής οργάνωσης (διοικητική, υγειονομική και σχολική) ενώ, παράλληλα, θα επιχειρηθεί αποτίμηση των τυχόν κενών και συνοπτική παρουσίαση των συνεργασιών μεταξύ των φορέων, προκειμένου τα κενά αυτά να θεραπευθούν.

Σε επίπεδο διοικητικής περιφέρειας, η ανάπτυξη δράσεων πρόληψης της παιδικής κακοποίησης δεν εντάσσεται κατ'αρχήν στην αρμοδιότητα των περιφερειακών Διευθύνσεων Κοινωνικής Μέριμνας³³². Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί η δυνατότητα συλλογής στοιχείων και εκπόνησης ερευνών για θέματα που αφορούν ευρύτερα την κοινωνική ένταξη και τον κοινωνικό αποκλεισμό και, επομένως, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες από τα **Περιφερειακά Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης**, τα οποία συνιστούν δομές του του Εθνικού Μηχανισμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας και έχουν συσταθεί και λειτουργούν επί του παρόντος σε δώδεκα από τις δεκατρείς Περιφέρειες της χώρας³³³. Παράλληλα, και πιο στοχευμένα, σε παράρτημα φορέα αποκεντρωμένης διοίκησης, και συγκεκριμένα στο **Κέντρο Βρεφών «Μητέρα»** του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας της Περιφέρειας Αττικής, υλοποιείται πρόγραμμα υποστήριξης μονογονεϊκών οικογενειών, μέσω του οποίου παρέχεται στήριξη στη φροντίδα του παιδιού (παροχή συμβουλευτικής, οικονομικής ενίσχυσης, νομικής και ιατροφαρμακευτικής κάλυψης), υποστήριξη από διεπιστημονική ομάδα και σύνδεση, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, με το πρόγραμμα ανάδοχης φροντίδας «πρώτη αγκαλιά»³³⁴.

Σε επίπεδο υγειονομικής περιφέρειας, λειτουργούν Τμήματα Ψυχικής Υγείας παιδιών, εφήβων και νέων σε νοσοκομεία, κινητές μονάδες ψυχικής υγείας και κέντρα παιδοψυχικής υγιεινής, μέσω των οποίων παρέχονται, μεταξύ άλλων, και υπηρεσίες δευτερογενούς πρόληψης για την αποφυγή περιστατικών κακοποίησης. Σε αντίθεση με τις ανωτέρω δομές και υπηρεσίες, των οποίων οι αρμοδιότητες δεν περιορίζονται στην πρόληψη και είναι ευρύτερες της προστασίας από την παιδική κακοποίηση, σε δύο νοσοκομεία της χώρας, και συγκεκριμένα στο Νοσοκομείο Παίδων Π. και Α. Κυριακού και στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αττικών λειτουργούν εξειδικευμένες Μονάδες Φροντίδας για την ασφάλεια των παιδιών, στο

---

³³² Αντίθετα, όπως θα επισημανθεί στην υπο-ενότητα 11.2., κατά το στάδιο της διαχείρισης, οι Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας και ειδικότερα το υπαγόμενο σε αυτές Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών είναι αρμόδιο για την άσκηση εποπτείας επί της λειτουργίας των δομών παιδικής προστασίας σε επίπεδο Περιφέρειας.

³³³ Τα Περιφερειακά Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης συγκροτήθηκαν βάσει του άρθρου 14 του ν. 4445/2016 «Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν. 4387/2016 (Α' 85) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 236/Α').

³³⁴ Βλ. αναλυτικότερα για τα προγράμματα τον ιστότοπο του Κέντρου Βρεφών «Μητέρα» <https://kvmhtera.gr/>

πλαίσιο σύμπραξης με το σωματείο ΕΛΙΖΑ³³⁵, με αντικείμενο την εξέταση και διεπιστημονική αντιμετώπιση παιδιών με υποψία κακοποίησης. Στόχος των ανωτέρω Μονάδων είναι να διασφαλιστεί η αναγνώριση των βρεφών και παιδιών σε κίνδυνο για όλες τις μορφές κακοποίησης-παραμέλησης σε ολόένα και μικρότερες ηλικίες καθώς και η βέλτιστη φροντίδα τους με τη συνεργασία επαγγελματιών διαφορετικών ειδικοτήτων.

Σε επίπεδο σχολικής περιφέρειας, αξίζει να σημειωθεί η λειτουργία, από το 1999 έως και την κατάργησή τους το 2018, των **Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων**³³⁶. Επρόκειτο για ψυχοκοινωνική δομή πρόληψης και αντιμετώπισης, η οποία αποσκοπούσε στην υποστήριξη της σχολικής μονάδας και συνολικά της εκπαιδευτικής κοινότητας (μαθητές – γονείς – εκπαιδευτικοί) στην πρόληψη και στη διαχείριση περιστατικών, μεταξύ άλλων, σχολικής και ενδοοικογενειακής βίας. Οι υπεύθυνοι των Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων δημιουργούσαν στην περιοχή ευθύνης τους ένα υποστηρικτικό δίκτυο φορέων, δομών και υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής υγείας, το οποίο συντόνιζαν και ενεργοποιούσαν, ανάλογα με το πρόβλημα και, αν υπήρχε ανάγκη, προχωρούσαν σε παραπομπή.

Το κενό που δημιουργήθηκε από την κατάργηση των Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων επιχειρείται να καλυφθεί από τη σχολικό έτος 2020-2021 και ένθεν, μέσω των **Ψυχολόγων και Κοινωνικών Λειτουργών των Σχολείων**, στους οποίους έχει ανατεθεί πλήθος αρμοδιοτήτων ενημέρωσης, υποστήριξης, υλοποίησης και δικτύωσης. Συγκεκριμένα, για το 2023-2024, οι ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν, μεταξύ άλλων, τις εξής αρμοδιότητες³³⁷:

- Παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ενημέρωση και συμβουλευτική καθοδήγηση για ενδυνάμωση της σχολικής κοινότητας προκειμένου μαθητές,

³³⁵ Βλ. αναλυτικότερα στην ιστοσελίδα του σωματείου <https://eliza.org.gr/oi-draseis-mas/nosokomeiakes-monades/>

³³⁶ Αναλυτική παρουσίαση του ρυθμιστικού πλαισίου των Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων παρατίθεται στον ιστότοπο του Κέντρου Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ <http://kemete.sch.gr/>

³³⁷ Υπ' αριθμ.οικ 94015/30-8-2023 ΥΑ «Ειδικότερα καθήκοντα και αρμοδιότητες των κλάδων ΠΕ23 Ψυχολόγων και ΠΕ30 Κοινωνικών Λειτουργών για το σχολικό έτος 2023-2024 στο πλαίσιο της πράξης «Ενίσχυση και ενδυνάμωση της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης και ανθεκτικότητας των μαθητών μέσω του θεσμού ψυχολόγου και του κοινωνικού λειτουργού, σχολικά έτη 2023-2026» (ΦΕΚ 5262/Β').

εκπαιδευτικοί, γονείς και κηδεμόνες να αποκτήσουν εκείνες τις δεξιότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματική διαχείριση κρίσιμων και απρόβλεπτων καταστάσεων, δημιουργώντας ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον.

- Προωθούν τη συνεργασία των εμπλεκόμενων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών και ομάδων της σχολικής κοινότητας ενθαρρύνοντας τη συνεργασία με την οικογένεια και, όταν αυτό απαιτείται, την υποστήριξη, τη διαμεσολάβηση και τη διασύνδεση αυτής με τους κατάλληλους φορείς.
- Ενημερώνουν, συμβουλεύουν και υποστηρίζουν την οικογένεια σχετικά με την αποτελεσματική διαχείριση κρίσιμων και απρόβλεπτων καταστάσεων και σχέσεων σε επίπεδο ατομικών συνεδριών, ομάδων σχετικού ενδιαφέροντος, σχολών γονέων και ειδικών εκδηλώσεων.
- Σχεδιάζουν, οργανώνουν και υλοποιούν προγράμματα πρόληψης και προαγωγής της σωματικής, ψυχοσυναισθηματικής υγείας και προστασίας των μαθητών σε συνεργασία με: α) τους υπεύθυνους για την παιδαγωγική καθοδήγηση και τη συμβουλευτική υποστήριξη του σχολείου και β) με σχετικούς αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες.
- Αποτυπώνουν τις υφιστάμενες Δομές Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης της κοινότητας με στόχο τη δημιουργία τοπικών δικτύων υποστήριξης των σχολικών μονάδων είτε με υπηρεσίες και φορείς της ευρύτερης κοινότητας είτε με άλλες σχολικές μονάδες ανεξαρτήτως βαθμίδας.
- Ενεργοποιούν συνεργατικές μεθόδους εντός των σχολικών μονάδων ή και σε συνεργασία με άλλες σχολικές μονάδες, με γονείς, φορείς και υπηρεσίες, τοπικές αρχές ή ομάδες (όπως αρμόδια υπουργεία, τοπικές αρχές, υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας, συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, φυσικά πρόσωπα και ομάδες που έργο τους είναι η προστασία του πολίτη).

Ωστόσο, παρά την αναγγελθείσα αύξηση των ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών³³⁸, η ανάθεση των ανωτέρω καθηκόντων με καθεστώς σύμβασης ορισμένου χρόνου, η οποία εξηγείται από την πηγή χρηματοδότησης των θέσεων, σε

---

³³⁸ Βλ. τις σχετικές δηλώσεις του Υπουργού Παιδείας, όπως παρατίθενται σε εξειδικευμένη ιστοσελίδα για θέματα ειδικής εκπαίδευσης <https://www.especial.gr/pierrakakis-koinomikoi-leitoyrgoi-kai-psiologoi-sta-sholeia-apo-2000-stis-4000-ta-teleytaia-hronia/>

συνδυασμό με την απουσία μέριμνας για την τοποθέτηση των επαγγελματιών στις ίδιες σχολικές μονάδες για σταθερές χρονικές περιόδους δυσχεραίνει τη δημιουργία και διατήρηση δεσμού εμπιστοσύνης με τους μαθητές και ευρύτερα τα μέλη της σχολικής κοινότητας, καθώς και τη δικτύωση φορέων που τους έχει ρητά ανατεθεί.

Τέλος, υποστηρικτικές υπηρεσίες σε παιδιά και γονείς, στο πλαίσιο της δευτερογενούς πρόληψης της κακοποίησης, παρέχουν στην πράξη και τα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής (ΚΕΔΑΣΥ), χάρη στη διεπιστημονική τους στελέχωση και παρόλο που ο καταστατικός τους σκοπός αφορά την αξιολόγηση και υποστήριξη παιδιών με δυσκολίες μάθησης ή προσαρμογής στο σχολείο³³⁹.

β) Υλοποίηση προγραμμάτων δευτερογενούς πρόληψης από ιδιωτικούς φορείς

Προγράμματα υποστήριξη ευάλωτων παιδιών και των οικογενειών τους, προς τον σκοπό της πρόληψης περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης, υλοποιούνται από ιδιωτικούς φορείς, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους. Ελλείψει επίσημης καταγραφής τους, ακολουθεί μία ενδεικτική αποτύπωση προγραμμάτων πέντε φορέων. Συγκεκριμένα:

- Το πρόγραμμα στήριξης οικογενειών ΒΗΜΑ αφορά οικογένειες που έχουν ανάγκη την υποστήριξη και την παροχή συμβουλών σχετικά με τη διαχείριση ποικίλων προβλημάτων προσχολικής ηλικίας όπως είναι η εφαρμογή ορίων και η διαχείριση δύσκολων συμπεριφορών. Στηρίζει ιδιαίτερα οικονομικά ευάλωτες οικογένειες που βιώνουν περιστατικά ανεργίας, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, με σκοπό την πρόληψη περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης. Το πρόγραμμα υλοποιείται από το σωματείο ΕΛΙΖΑ³⁴⁰.
- Στο Συμβουλευτικό Κέντρο της ένωσης κοινωφελών σωματείων Μαζί για το Παιδί μπορούν να απευθυνθούν γονείς για θέματα όπως η ψυχική υγεία των παιδιών τους και η ενδοοικογενειακή βία. Διοργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια για όλη την οικογένεια αλλά και για σχολεία, με σκοπό την ενίσχυση του γονεϊκού

³³⁹ Για τον σκοπό, τις αρμοδιότητες και τους όρους λειτουργίας των ΚΕΔΑΣΥ, βλ. άρθρα 11 και επ. του ν. 4823/2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 136/Α').

³⁴⁰ Βλ. αναλυτικότερα στην ιστοσελίδα του σωματείου <https://eliza.org.gr/istoriko/>

ρόλου, καθώς και προσωπικές συνεδρίες για διάφορα θέματα που σχετίζονται με τα παιδιά τους³⁴¹.

- Τα Παιδικά Χωριά SOS λειτουργούν το πρόγραμμα «Κέντρα Μαθησιακής και Παιδαγωγικής Υποστήριξης». Στελεχωμένο από ειδικευμένο προσωπικό, το πρόγραμμα προσφέρει στα παιδιά την μαθησιακή υποστήριξη για να καλύψουν τις απαιτήσεις του καθημερινού τους σχολικού προγράμματος, αναπτύσσοντας παράλληλα τις ψυχοκοινωνικές τους δεξιότητες και στους γονείς τη δυνατότητα υποστήριξης στην εκπλήρωση του γονεϊκού τους ρόλου και της εργασιακής τους αναζήτησης³⁴².
- Το Κέντρο Οικογένειας και Παιδιού του Χατζηκυριάκειου Ιδρύματος περιλαμβάνει κορίτσια (άνω των έξι ετών) από την ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, των οποίων οι οικογένειες αντιμετωπίζουν κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα και προέρχονται από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα. Στα παιδιά αυτά, μετά το σχολείο, προσφέρονται ένδυση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, επιμορφωτικές και εξωσχολικές δράσεις, συμβουλευτική και συναισθηματική υποστήριξη με την βοήθεια κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων³⁴³.
- Τέλος, με τη δράση «Σπίτια Ημερήσιας Φροντίδας», το Χαμόγελο του Παιδιού αποσκοπεί στη διευκόλυνση μητέρας αλλά και στην ψυχολογική της υποστήριξη σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, ενώ παράλληλα καλύπτει τις υλικές και ιατρικές ανάγκες των παιδιών και διαθέτει διαμερίσματα για φιλοξενία της μητέρας με τα παιδιά της³⁴⁴.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι, με εξαίρεση το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα, όλοι οι παραπάνω ιδιωτικοί φορείς υποδέχονται αιτήματα για υποστηρικτικές υπηρεσίες αλλά και ανταποκρίνονται σε αυτά μέσω της λειτουργίας τηλεφωνικών γραμμών.

---

³⁴¹ Υποστηρικτικές συνεδρίες παρέχονται και μέσω της τηλεφωνικής γραμμής της Ένωσης (115 25), με την οποία το Συμβουλευτικό Κέντρο τελεί σε συμπληρωματική σχέση. Βλ. αναλυτικά στον ιστότοπο του Μαζί για το Παιδί <https://maziगतopaidi.gr/grammi-115-25-symvoyleytiko-kentro/>

³⁴² Αναλυτική παρουσίαση του προγράμματος παρατίθεται στον ιστότοπο των Παιδικών Χωριών SOS <https://sos-villages.gr/kentra-mathisiakis/>

³⁴³ Αναλυτική παρουσίαση του προγράμματος παρατίθεται στον ιστότοπο του Χατζηκυριάκειου Ιδρύματος <https://www.xatzikiriakio.gr/our-actions/>

³⁴⁴ Αναλυτική παρουσίαση του προγράμματος παρατίθεται στον ιστότοπο του Χαμογέλου του Παιδιού <https://www.hamogelo.gr/gr/el/spitia-imerisias-frontidas/>

Ειδικότερα, το σωματείο ΕΛΙΖΑ παρέχει ψυχολογική υποστήριξη και καθοδήγηση επαγγελματιών που αλληλεπιδρούν με παιδιά και υποψιάζονται κακοποίηση- παραμέληση παιδιού, τα Παιδικά Χωριά SOS παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε γονείς και παιδιά σε σύμπραξη με τον Δήμο Αθηναίων και το Δημοτικό Ιατρείο της 1^{ης} Δημοτικής Κοινότητας. Το Μαζί για το Παιδί παρέχει τηλεφωνικές και δια ζώσης συνεδρίες υποστήριξης παιδιών και γονέων ενώ το Χαμόγελο του Παιδιού εστιάζει στην παρέμβαση, διασυνδέει όμως και με προγράμματα πρόληψης.

γ) Αποτίμηση της παροχής υπηρεσιών δευτερογενούς πρόληψης: ελλείψεις, ανάγκες και καλές πρακτικές

Συνοψίζοντας ως προς την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών δευτερογενούς πρόληψης σε τοπικό επίπεδο (Δήμοι – Περιφέρειες), εντοπίζονται οι εξής ελλείψεις, ανάγκες και καλές πρακτικές:

- Παρατηρείται έλλειψη στη λειτουργία δημόσιων δομών που να εστιάζουν στην πρόληψη, και ειδικότερα στη δευτερογενή, καθώς, όπως ήδη επισημάνθηκε, ελάχιστοι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Δήμων εξακολουθούν να λειτουργούν μετά τη θεσμοθέτηση τους το 2011 ενώ, παράλληλα, έχουν καταργηθεί οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων, οι οποίοι υποστήριζαν τις σχολικές μονάδες. Για τους λόγους οι οποίοι εξηγήθηκαν, η ανωτέρω έλλειψη μερικώς μόνο δύναται να καλυφθεί από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες ή/και τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων και από τους Κοινωνικούς Λειτουργούς και Ψυχολόγους των σχολείων αντιστοίχως.
- Στην πράξη, η έλλειψη δομών εξειδικευμένων στη δευτερογενή πρόληψη της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών αντιμετωπίζεται εν μέρει από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες δημόσιων φορέων με διαφορετική καταστατική αρμοδιότητα, χάρη στην παρουσία τους σε τοπικό επίπεδο αλλά και στην εμπειρία τους στην πρόληψη και τη δικτύωση, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών για Γυναίκες Θύματα Βίας και τις δομές που λειτουργούν σε επίπεδο Δήμου από τον ΟΚΑΝΑ και το ΚΕΘΕΑ. Παράλληλα, συμβουλευτικές υπηρεσίες δευτερογενούς πρόληψης της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών παρέχονται και από ιδιωτικούς φορείς,

υπογραμμίζοντας, μεταξύ άλλων, την ανάγκη υποστήριξης της οικογένειας μέσα από τη στήριξη του παιδιού μετά το σχολείο.

- Οι υπό β) περιπτώσεις αναδεικνύουν τρεις καλές πρακτικές, και συγκεκριμένα:
  - Τη διεπιστημονική στελέχωση των δομών που εξειδικεύονται στην πρόληψη (ΟΚΑΝΑ, ΚΕΘΕΑ, ιδιωτικοί φορείς),
  - Την κάλυψη σημαντικού μέρους της επικράτειας με δομές οι οποίες λειτουργούν σε επίπεδο Δήμου και τη δικτύωση μεταξύ τους (ΟΚΑΝΑ, ΚΕΘΕΑ, Δίκτυο Δομών για Γυναίκες Θύματα Βίας, ιδιωτικοί φορείς),
  - Τη δομημένη σύμπραξη με φορείς της κεντρικής διοίκησης (Υπουργεία) και της τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι, Περιφέρειες), μέσω Μνημονίων Συνεργασίας.
- Οι ανωτέρω καλές πρακτικές συνιστούν αναγκαία στοιχεία της θεσμοθέτησης και αποτελεσματικής λειτουργίας ενός συνεκτικού συστήματος πρόληψης των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών το οποίο θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, εκτενή χαρτογράφηση των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών, σε κεντρικό και αυτοδιοικητικό επίπεδο), διαδικασίες και πρωτόκολλα συντονισμού τους και σύνδεση των υπηρεσιών δευτερογενούς πρόληψης με το υφιστάμενο πλαίσιο διαχείρισης των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών και τις ενέργειες αποκατάστασης.

11.2. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών

Η διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών συνιστά το κατ'εξοχήν πεδίο όπου η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων αναδεικνύεται σε αναγκαίο όρο αποτελεσματικότητας. Η παραδοχή αυτή θα αποσαφηνιστεί μέσα από τη διαδοχική εξέταση της ροής των σταδίων διαχείρισης του περιστατικού, των αρμόδιων φορέων και των υφιστάμενων δικτυώσεων μεταξύ τους. Επιπροσθέτως, η συνοπτική καταγραφή κενών και ελλείψεων στη συνεργασία μεταξύ

των φορέων θα συμπληρωθεί με την περαιτέρω εξέταση τους στο πλαίσιο μελέτης ενδεικτικής περίπτωσης περιστατικού κακοποίησης.

11.2.1. Στάδια διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών (ροή περιστατικού)

Η συνήθης ροή του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης δύναται να συνοψιστεί σε πέντε διαδικαστικά στάδια, με καθένα εξ'αυτών να εμπλέκει πλειάδα φορέων και επαγγελματιών στη λήψη απόφασης που συνιστά το ορόσημο του κάθε σταδίου³⁴⁵:

Στάδιο 1^ο – Αναφορά: καθήκον αναφοράς περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης υπέχει κάθε πολίτης, δημόσιος υπάλληλος και επαγγελματίας στο πλαίσιο των καθηκόντων του. Η υποδοχή της αναφοράς δύναται να πραγματοποιηθεί από τηλεφωνικές γραμμές, υπό την ευθύνη λειτουργίας δημόσιων φορέων, όπως το ΕΚΚΑ και ο Συνήγορος του Πολίτη, αλλά και ιδιωτικών, όπως ενδεικτικά το Χαμόγελο του Παιδιού, ενώ, στο ειδικότερο πλαίσιο του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ 178/Α'), οι αναφορές συγκεντρώνονται από τον υπάλληλο των Φορέων Παιδικής Προστασίας, ο οποίος έχει οριστεί Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων. Η αναφορά δύναται να γίνει απευθείας, και σε κάθε άλλη περίπτωση οφείλει να διαβιβαστεί, στις αρμόδιες αρχές, δηλαδή στην Ελληνική Αστυνομία και στην Εισαγγελία Ανηλίκων (ή στην Εισαγγελία Πρωτοδικών όπου δεν έχει συσταθεί Εισαγγελία Ανηλίκων).

Στάδιο 2^ο – Έρευνα συνθηκών διαβίωσης: διενεργείται κατόπιν εντολής του Εισαγγελέα Ανηλίκων (ή Πρωτοδικών) προς την Κοινωνική Υπηρεσία του κατά τόπον κατοικίας του παιδιού αρμόδιου Δήμου, από υπάλληλο της υπηρεσίας, κοινωνικό λειτουργό μέλος της Ομάδας Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ). Κατά τη

---

³⁴⁵ Η παρούσα αποτύπωση των σταδίων διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης εστιάζει στο παιδί και δεν περιλαμβάνει την ποινική διαδικασία, η οποία κινείται παράλληλα κατά του φερόμενου ως θύτη καθώς και τους φορείς και τις διαδικασίες υποστήριξης των λοιπών μελών της οικογένειας σε περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας. Για το ρυθμιστικό πλαίσιο κάθε σταδίου, βλ. ενότητα 3 του παρόντος υλικού.

διάρκεια της έρευνας, ο κοινωνικός λειτουργός δύναται να εισηγηθεί στον Εισαγγελέα την ιατρική και ψυχιατρική γνωμάτευση του παιδιού ή/και των γονέων, η οποία τελείται κατόπιν σχετικής εισαγγελικής εντολής. Η έρευνα ολοκληρώνεται με τη σύνταξη, εκ μέρους του κοινωνικού λειτουργού, Έκθεσης Συνθηκών Διαβίωσης, η οποία καταλήγει σε εισήγηση για την απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον ή άλλα μέτρα.

Στάδιο 3^ο – Απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον: πραγματοποιείται, κατόπιν εισαγγελικής εντολής, από τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ, συνοδεία εκπροσώπων της Ελληνικής Αστυνομίας, και ακολουθείται από μεταφορά του παιδιού σε νοσοκομειακή μονάδα με σκοπό τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων. Παράλληλα, αναζητείται και εξευρίσκεται θέση σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας (ΜοΠΠ) από το ΕΚΚΑ σε συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ και, σε κάποιες περιπτώσεις, με την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου.

Στάδιο 4^ο – Τοποθέτηση του παιδιού σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας (ΜοΠΠ): πραγματοποιείται με εισαγγελική εντολή, με την οποία αφαιρείται προσωρινά η επιμέλεια του παιδιού από τους γονείς και ανατίθεται στη ΜοΠΠ (άρθρο 1532, παρ.4 ΑΚ). Όπως θα καταδειχθεί στη μελέτη περίπτωσης, η ανάθεση της φροντίδας του παιδιού που απομακρύνεται από το επικίνδυνο για αυτό οικογενειακό περιβάλλον σε ΜοΠΠ, αν και συνιστά το συνηθέστερο μέτρο που διατάσσεται από τον Εισαγγελέα, δεν είναι σε καμία περίπτωση το προσφορότερο.

Στάδιο 5^ο – Σύνταξη Ατομικού Σχεδίου Οικογενειακής Αποκατάστασης (ΑΣΟΑ), προς τον σκοπό της εξόδου του παιδιού από τη ΜοΠΠ: πραγματοποιείται από επαγγελματία της ΜοΠΠ, εντός προθεσμίας 90 ημερών από την τοποθέτηση του παιδιού (ν. 4538/2016), και περιλαμβάνει εισήγηση για αναδοχή ή τεκνοθεσία ή επιστροφή στη βιολογική οικογένεια ή, κατ'εξάιρεση, για παραμονή στη ΜοΠΠ. Η σύνταξη και το περιεχόμενο του ΑΣΟΑ ελέγχονται από τους

κοινωνικούς συμβούλους της κατά τόπον αρμόδιας Περιφέρειας, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

11.2.2. Αρμόδιοι φορείς διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών

Αρμοδιότητα για τη διαχείριση περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκου υπέχει πλειάδα φορέων, οι οποίοι θα εξεταστούν σε πέντε ομάδες, με κριτήριο το Υπουργείο στο οποίο υπάγονται ή από το οποίο εποπτεύονται κατά λόγο αρμοδιότητας.

α) Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας

Στο Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας υπάγεται ως εποπτευόμενος φορέας το **ΕΚΚΑ**, το οποίο έχει την ευθύνη λειτουργίας της τηλεφωνικής γραμμής παιδικής προστασίας (1107) για την υποδοχή αναφορών περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών. Ειδικότερα, μέσω του 1107, το ΕΚΚΑ:

- υποδέχεται αναφορές περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης και τις παραπέμπει στην κατά τόπον αρμόδια Εισαγγελία Ανηλίκων (ή Πρωτοδικών),
- διασυνδέει με άλλους φορείς και υπηρεσίες (μεταξύ των οποίων, με τους Ξενώνες φιλοξενίας γυναικών θυμάτων βίας και των παιδιών τους),
- ενημερώνει διαθεσιμότητα θέσεων και διασυνδέει με ΜοΠΠ, όταν κρίνεται σκόπιμη η τοποθέτηση του παιδιού σε Μονάδα, και
- δύναται να κινητοποιήσει μηχανισμούς επιτόπιας επείγουσας κοινωνικής παρέμβασης, όταν αυτό κριθεί απαραίτητο³⁴⁶.

Παράλληλα με τη λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής, στο ειδικότερο πλαίσιο του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ 178/Α'), το ΕΚΚΑ έχει την ευθύνη λειτουργίας του Εθνικού

³⁴⁶ Για την αναλυτική παρουσίαση των υπηρεσιών που παρέχονται από τη γραμμή 1107, βλ. <https://ekka.org.gr/>.

Συστήματος Καταγραφής και Παρακολούθησης Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων³⁴⁷. Η ευθύνη αυτή επιμερίζεται στα ακόλουθα καθήκοντα:

- δημιουργία και διαχείριση της βάσης δεδομένων του Εθνικού Συστήματος Καταγραφής και Παρακολούθησης των Αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων από τους Υπεύθυνους Προστασίας Ανηλίκων,
- μέριμνα για την καταχώρηση στοιχείων στην ανωτέρω βάση δεδομένων από ειδικά εξουσιοδοτημένους υπαλλήλους του ΕΚΚΑ και από τους Υπεύθυνους Προστασίας Ανηλίκων των φορέων Παιδικής Προστασίας,
- εξαγωγή στατιστικών στοιχείων και αναφορών από την ανωτέρω βάση δεδομένων, και
- παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών.

Επί του παρόντος, η βάση δεδομένων είναι υπό σχεδιασμό ενώ η καταγραφή των αναφορών πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου³⁴⁸. Όπως ήδη επισημάνθηκε, οι αναφορές περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης, είτε περιέρχονται μέσω της τηλεφωνικής γραμμής, είτε μέσω των Υπευθύνων Προστασίας Ανηλίκων του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ 178/Α'), διαβιβάζονται από το ΕΚΚΑ στην αρμόδια Εισαγγελία.

β) Υπουργείο Εσωτερικών

Στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών υπάγονται Διευθύνσεις των Δήμων και των Περιφερειών, οι οποίες εμπλέκονται στη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης, μολονότι η εμπλοκή αυτή αφορά, όπως θα καταδειχθεί, κατά κρισιμότερο λόγο τους Δήμους. Ειδικότερα:

βα) Δήμοι – Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ)

---

³⁴⁷ Άρθρο 9, ν. 4837/2021 «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 178/Α').

³⁴⁸ Προς τον σκοπό της καταγραφής, η αναφορά αποστέλλεται ηλεκτρονικά σε φόρμα, ειδικά διαμορφωμένη προς τον σκοπό αυτό, στο Τμήμα Παρακολούθησης Αναφορών Κακοποίησης Ανηλίκων, το οποίο υπάγεται στη Διεύθυνση Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ (childreport@ekka.org.gr).

Οι ΟΠΑ συστήνονται εντός των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Δήμων και στελεχώνονται από κοινωνικούς λειτουργούς. Αρμοδιότητα της ΟΠΑ είναι η πραγματοποίηση των κοινωνικών ερευνών για θέματα κακοποίησης ανηλίκων (έρευνα συνθηκών διαβίωσης), όταν δέχεται σχετική ειδοποίηση από την εθνική γραμμή παιδικής προστασίας, δέχεται καταγγελία, έστω και ανώνυμη, για κακοποίηση ανηλίκου στα όρια του Δήμου ή λαμβάνει εισαγγελική εντολή για την διεξαγωγή σχετικής έρευνας, αλλά και η παρακολούθηση του περιστατικού σε βάθος χρόνου. Ο κοινωνικός λειτουργός της ΟΠΑ είναι το βασικό πρόσωπο αναφοράς του παιδιού και πρέπει να είναι παρών σε όλα τα στάδια της διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης.

Στην πράξη, η λειτουργία των ΟΠΑ δυσχεραίνεται πρωτίστως λόγω της υποστελέχωσης και της έλλειψης κοινού πρωτοκόλλου διαχείρισης περιστατικών. Ειδικότερα:

- επί του παρόντος, έχουν συσταθεί ΟΠΑ σε 253 επί συνόλου 332 Δήμων³⁴⁹, γεγονός που καταδεικνύει κενό σε περίπου 80 Δήμους της χώρας.
- Και στις περιπτώσεις όπου έχουν συσταθεί ΟΠΑ, καταγράφεται σε αυτές σημαντική υποστελέχωση, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να ανατίθενται στους επαγγελματίες έως και πενταπλάσια περιστατικά από όσα μπορούν αν διαχειριστούν ετησίως³⁵⁰.
- Επιπροσθέτως, η αποκλειστική στελέχωση των ΟΠΑ με κοινωνικούς λειτουργούς δεν επιτρέπει την ολοκληρωμένη διαχείριση περιστατικών τα οποία συχνά απαιτούν διεπιστημονική προσέγγιση.
- Τέλος, ελλείπει η χρήση κοινού πρωτοκόλλου για τη διερεύνηση, διάγνωση και διαχείριση περιστατικών από τους επαγγελματίες της ΟΠΑ, το δε πρωτόκολλο που έχει εκπονηθεί από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού προς τον σκοπό αυτό δεν έχει καταστεί υποχρεωτικό.

ββ) Περιφέρειες – Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας

³⁴⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται από το Τμήμα Αναδοχών και Υιοθεσιών της Διεύθυνσης Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ, η οποία έχει αναλάβει για λογαριασμό του φορέα τον συντονισμό του Δικτύου των ΟΠΑ (δίκτυο Ορέστης), βλ. ιστοσελίδα του ΕΚΚΑ <http://www.ekka.org.gr/>

³⁵⁰ Συνηγόρος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, «Από το Ίδρυμα στην Κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών», 2020, σσ.15-16, διαθέσιμη ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα του φορέα.

Σε αντίθεση με τον κομβικό ρόλο των Δήμων, ο ρόλος των Περιφερειών στη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών περιορίζεται σε δύο συμπληρωματικές αρμοδιότητες, οι οποίες ασκούνται από επαγγελματίες της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας και αφορούν κυρίως το ύστερο στάδιο της ροής του περιστατικού, κατά το οποίο το παιδί έχει ήδη τοποθετηθεί σε ΜοΠΠ. Στο πλαίσιο αυτό, οι Περιφέρειες είναι αρμόδιες για:

- τη διαχείριση αιτημάτων αναδοχής και τεκνοθεσίας των παιδιών που έχουν τοποθετηθεί σε δημόσιες και ιδιωτικές ΜοΠΠ. Η άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας από τους κοινωνικούς λειτουργούς των Διευθύνσεων Κοινωνικής Μέριμνας περιλαμβάνει την αξιολόγηση της καταλληλότητας και την υποστήριξη των υποψηφίων αναδόχων και θετών γονέων σε όλα τα στάδια από την αίτηση τους έως και μετά την τοποθέτηση του παιδιού στη φροντίδα τους καθώς και τη συνεργασία, στο πλαίσιο αυτό, με τους κοινωνικούς λειτουργούς των ΜοΠΠ.
- Την εποπτεία της λειτουργίας των ΜοΠΠ, μέσω του θεσμού του κοινωνικού συμβούλου, του υπαλλήλου δηλαδή της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας στον οποίο ανατίθεται ο έλεγχος της τήρησης των προδιαγραφών λειτουργίας των ΜοΠΠ, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και της εμπρόθεσμης και ορθής σύνταξης των ΑΣΟΑ, καθώς και της τήρησης των διατάξεων του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ 178/Α') σχετικά με την καταγραφή αναφορών περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης³⁵¹.

Στην πράξη, η άσκηση των ανωτέρω αρμοδιοτήτων δυσχεραίνεται από δύο παράγοντες και συγκεκριμένα την έλλειψη ικανής εξειδίκευσης του προσωπικού των Περιφερειών, ειδικά ως προς τα εποπτικά καθήκοντα, δεδομένης της ευρύτερης εποπτικής αρμοδιότητας επί της λειτουργίας προνοιακών φορέων και της υποστελέχωσης, καθώς και την έλλειψη, στο ίδιο πλαίσιο, της υποχρεωτικής χρήσης κοινού πρωτοκόλλου.

γ) Υπουργείο Δικαιοσύνης

³⁵¹ Υπ' αριθμ.οικ 40494/11-05-2022 ΚΥΑ «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας (ΜοΠΠ) από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» (ΦΕΚ 2302/Β').

Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης υπάγονται εξειδικευμένες υπηρεσίες και δομές και, συγκεκριμένα, η Εισαγγελία Ανηλίκων και η λειτουργία των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων (Σπίτια του Παιδιού). Ειδικότερα:

γα) Εισαγγελία Ανηλίκων

Στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών, η Εισαγγελία Ανηλίκων εντέλλεται, με εισαγγελική διάταξη:

- τη διερεύνηση συνθηκών διαβίωσης,
- την απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον,
- τη μεταφορά σε νοσοκομείο για τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων, και
- την τοποθέτηση του παιδιού σε ΜοΠΠ.

Επιπροσθέτως, η Εισαγγελία Ανηλίκων δύναται να αιτηθεί στο δικαστήριο την αφαίρεση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας του παιδιού (άρθρο 1532, παρ.1 ΑΚ) ενώ, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, δύναται να διατάξει την ανωτέρω αφαίρεση ως πρόσφορο μέτρο και έως το δικαστήριο εκδώσει απόφαση (άρθρο 1532, παρ.4 ΑΚ). Τέλος, σε περίπτωση μεταβολής συνθηκών, η Εισαγγελία Ανηλίκων δύναται να αιτηθεί στο δικαστήριο το οποίο εξέδωσε απόφαση αφαίρεσης γονικής μέριμνας την ανάκληση ή τη μεταρρύθμιση της σύμφωνα με το συμφέρον του παιδιού (άρθρο 1536 ΑΚ)³⁵².

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτός ο κομβικός ρόλος της Εισαγγελίας Ανηλίκων σε όλα τα στάδια της διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης καθώς και η σημασία της συνεργασίας του με τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ του οικείου Δήμου.

γβ) Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων (Σπίτια του Παιδιού)

Έχουν συσταθεί ως αυτοτελείς περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, προς τον σκοπό της αποφυγής της δευτερογενούς θυματοποίησης του παιδιού, κατά τη δικανική εξέταση³⁵³. Συγκεκριμένα, η λειτουργία των Γραφείων αποσκοπεί στην εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών και χώρων για την εξέταση από τις προανακριτικές, ανακριτικές, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές ανήλικων

³⁵² Για το ρόλο της Εισαγγελίας Ανηλίκων, βλ. και ενότητα 3.3.1.3.2 του παρόντος υλικού.

³⁵³ Για το ρυθμιστικό πλαίσιο σύστασης τους, βλ αναλυτικά ενότητα 3.3.1.4. του παρόντος υλικού.

θυμάτων, αφού προηγηθεί ατομική αξιολόγηση για τον προσδιορισμό ειδικών αναγκών προστασίας τους. Στο πλαίσιο αυτό, ο στόχος είναι η αξιόπιστη δικανική εξέταση με την ελάχιστη ψυχολογική επιβάρυνση του παιδιού, δηλαδή η κατάθεση-εξέταση μία μόνη φορά με συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, τα Γραφεία στελεχώνονται από ψυχολόγο, ψυχίατρο/παιδοψυχίατρο και επιμελητή ανηλίκων.

Παρά τη σημαντική πρόοδο που σημειώνεται με τη σύσταση των Εισαγγελιών Ανηλίκων και των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων, είναι σημαντικό να επισημανθεί ο περιορισμένος αριθμός τους. Επί του παρόντος, έχουν συσταθεί τέσσερις Εισαγγελίες Ανηλίκων ενώ, στις λοιπές περιπτώσεις, οι αρμοδιότητες της ασκούνται από την κατά τόπον αρμόδια Εισαγγελία Πρωτοδικών. Αντίστοιχα, έχουν συσταθεί τέσσερα Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων ενώ, στις λοιπές περιπτώσεις, τα καθήκοντα τους ασκούνται από τα Αυτοτελή Γραφεία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής, σε συνεργασία με ειδικό παιδοψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο των δομών ψυχικής υγείας³⁵⁴.

δ) Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

Στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, και ειδικότερα στην Ελληνική Αστυνομία, υπάγονται και λειτουργούν οι Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας, στις οποίες έχουν ανατεθεί οι εξής αρμοδιότητες³⁵⁵:

- παρακολούθηση των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας,
- άσκηση εποπτείας στις Υπηρεσίες, που χειρίζονται τις υποθέσεις σε προανακριτικό – επιχειρησιακό επίπεδο,
- υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, βάσει των διαπιστούμενων υπηρεσιακών αναγκών,

³⁵⁴ Όπως έχει ήδη επισημανθεί στην ενότητα 3.3.1.4. του παρόντος υλικού, τα Σπίτια του Παιδιού δεν έχουν αναπτυχθεί και δεν αξιοποιούνται πλήρως έως και τον χρόνο σύνταξης του υλικού (Ιούλιος 2024).

³⁵⁵ Βλ. στον ιστότοπο της Ελληνικής Αστυνομίας <https://www.astynomia.gr/odigos-tou-politi/chrisimes-symvoules/endooikogeneiaki-via/ypiresies-ellinikis-astynomias-kai-synarmodioi-foreis/> . Πέραν των ανωτέρω Υπηρεσιών, είναι σκόπιμο να αναφερθούν και οι Υποδιευθύνσεις Προστασίας Ανηλίκων (Αθήνα – Θεσσαλονίκη) καθώς και το Τμήμα Διαδικτυακής Προστασίας Ανηλίκων και Ψηφιακής Διερεύνησης της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος. Αναλυτικά ως προς τις αρμοδιότητες των δύο τελευταίων υπηρεσιών, βλ. ενότητα 3.3.1.3.1. του παρόντος υλικού.

- ανάπτυξη συνεργασίας με συναρμόδιους φορείς,
- ανάληψη – υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, και
- τήρηση και εξαγωγή στατιστικών στοιχείων.

Επί του παρόντος λειτουργούν 58 Γραφεία Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας σε ισάριθμες Αστυνομικές Διευθύνσεις της χώρας, η δε εξειδίκευση του προσωπικού τους αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη κατά το στάδιο της απομάκρυνσης του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον αλλά και, ευρύτερα, για τη διασύνδεση και τη συντονισμένη διαχείριση, όπου αυτή επισυμβαίνει, περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος του ενός γονέα και κακοποίησης-παραμέλησης παιδιού.

ε) Υπουργείο Υγείας

Στο Υπουργείο Υγείας υπάγονται εξειδικευμένες υπηρεσίες και δομές και συγκεκριμένα παιδιατρικές κλινικές, τμήματα ψυχιατρικής παιδιών, εφήβων και νέων, τμήματα ψυχικής υγείας και οι κοινωνικές υπηρεσίες των νοσοκομείων. Στο πλαίσιο αυτό, διενεργούνται ιατρικές και ψυχιατρικές εξετάσεις, στις εξής περιπτώσεις:

- στο παιδί και, ενδεχομένως, στους γονείς, στο πλαίσιο της έρευνας συνθηκών διαβίωσης, κατόπιν εισήγησης του κοινωνικού λειτουργού της ΟΠΑ και εισαγγελικής εντολής.
- Ενόψει της τοποθέτησης του παιδιού σε ΜοΠΠ, κατόπιν εισαγγελικής εντολής.
- Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας κατά του φερόμενου ως δράστη κακοποίησης-παραμέλησης, κατόπιν εισαγγελικής εντολής.

Η εξέταση των αρμοδιοτήτων των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών αναδεικνύει πρωτίστως την έλλειψη θεσμοθέτησης διαδικασιών συντονισμού, τόσο στο επίπεδο των αρμόδιων Υπουργείων, όσο και μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και επαγγελματιών. Οι υφιστάμενες δικτύώσεις είναι επί του παρόντος άτυπες και αφορούν:

- Τη **δικτύωση και υποστήριξη των ΟΠΑ από το ΕΚΚΑ**³⁵⁶, η οποία αναλύεται:
  - στη συνεργασία με τους Δήμους, ώστε να ενταχθούν στο Δίκτυο,
  - στην αποστολή ενημερωτικού-επιστημονικού υλικού και στοιχείων εμπλεκόμενων φορέων
  - στην παροχή κατευθύνσεων/πληροφοριών σε ό,τι αφορά διαχείριση περιπτώσεων
  - στην καταγραφή των αναγκών και των προβλημάτων των ΟΠΑ, και
  - στη διασύνδεση μέσω της οργάνωσης συναντήσεων συνεργασίας των κοινωνικών λειτουργών του Δικτύου.

- Τη **λειτουργία άτυπων δικτύων σε τοπικό επίπεδο**, όπως ενδεικτικά:
  - με πρωτοβουλία της Εισαγγελίας Ανηλίκων Θεσσαλονίκης, η συνεργασία της με νοσοκομεία, αστυνομικές διευθύνσεις και τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας των Περιφερειακών Ενοτήτων Κεντρικής Μακεδονίας προς τον σκοπό της χρήσης ενιαίου πρωτοκόλλου κατά τη διαδικασία αφαίρεσης επιμέλειας/γονικής μέριμνας κακοποιημένων-παραμελημένων ανηλίκων³⁵⁷.
  - Με πρωτοβουλία της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου Λάρισας, η σύσταση και λειτουργία δικτύου φορέων για την ενδοοικογενειακή βία και τη διαχείριση, στο πλαίσιο αυτό, και των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης ανηλίκων, το οποίο συμπεριλαμβάνει το Κέντρο Ψυχικής Υγείας του Γενικού Νοσοκομείου Λάρισας, το Γραφείο Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας (Αστυνομική Διεύθυνση) και την Εισαγγελία Πρωτοδικών³⁵⁸.

³⁵⁶ Ειδικότερα, το Τμήμα Αναδοχών και Υιοθεσιών της Διεύθυνσης Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ έχει αναλάβει για λογαριασμό του φορέα τον συντονισμό του Δικτύου των ΟΠΑ (δίκτυο Ορέστης), βλ. ιστοσελίδα του ΕΚΚΑ <http://www.ekka.org.gr/>

³⁵⁷ Στοιχεία του Πρωτοκόλλου παρατίθενται στην ομιλία της Εισαγγελέα Ανηλίκων που εκφωνήθηκε στο "Συνέδριο κατά του παιδικού σχολικού εκφοβισμού - bullying" στις 4 Μαρτίου 2019 στο Βασιλικό Θέατρο Θεσσαλονίκης, διαθέσιμη ηλεκτρονικά στον ιστότοπο του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης <https://ppothess.gr/anilika/>

³⁵⁸ Η σύσταση του Δικτύου ανακοινώθηκε σε ημερίδα με θέμα «Ενδοοικογενειακή βία: δράσεις πρόληψης και διαχείρισης», βλ. δελτίο τύπου <https://www.eleftheria.gr/>

Τέλος, σε μια απόπειρα εποπτικής εξέτασης των δυσχερειών συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, τόσο στο επίπεδο της πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης, όσο και κατά το στάδιο της διαχείρισης του περιστατικού, η σημαντικότερη ίσως έλλειψη αφορά την απουσία ενός εθνικού σχεδιασμού, ο οποίος να περιλαμβάνει συνεκτικό μηχανισμό πρόληψης, διαχείρισης αλλά και αποκατάστασης, εξειδικευμένους φορείς και σαφείς αρμοδιότητες καθώς και προσδιορισμό των διαδικασιών και πρωτοκόλλων συνεργασίας τους. Εν μέρει, αυτή φαίνεται να ήταν η στόχευση του ν. 3961/2011 (ΦΕΚ 97/Α') και της σχετικής ΚΥΑ³⁵⁹, στη βάση των οποίων συστάθηκαν:

- οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί των Δήμων, ως δομές πρόληψης,
- η τηλεφωνική γραμμή παιδικής προστασίας του ΕΚΚΑ, για την υποδοχή αναφορών,
- οι Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ) των Δήμων, για τη διαχείριση του περιστατικού,

ενώ, παράλληλα, προβλέφθηκε δικτύωση:

- τόσο οριζόντια μεταξύ των φορέων της κεντρικής διοίκησης, υπό την ευθύνη του Κεντρικού Συμβουλίου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και της Εγκληματικότητας Ανηλίκων (ΚΕΣΑΘΕΑ)³⁶⁰,
- όσο και κάθετα χάρη στον συντονιστικό ρόλο του ΕΚΚΑ επί των ΟΠΑ των Δήμων.

Από το ανωτέρω σχήμα, λειτουργούν επί του παρόντος, με τους περιορισμούς που έχουν ήδη επισημανθεί, η τηλεφωνική γραμμή και οι ΟΠΑ, καθώς και η δικτύωση των ΟΠΑ από το ΕΚΚΑ. Η απουσία συστηματικής λειτουργίας Συμβουλευτικών Σταθμών, στο επίπεδο της πρόληψης, καθώς και η έλλειψη φορέα οριζόντιου συντονισμού, στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης, έχουν ως αποτέλεσμα, αφενός τον περαιτέρω φόρτο των ΟΠΑ, λόγω του ανεπαρκούς gate-keeping από δομές πρόληψης και, αφετέρου, τη διαιώνιση του κατακερματισμού φορέων και αρμοδιοτήτων, στο επίπεδο της πρόληψης και της διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, η

³⁵⁹ Πρόκειται για την ήδη αναφερθείσα υπ' αριθμ.οικ.49540/4-5-2011 ΚΥΑ «Συντονισμός δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας» (ΦΕΚ 877/Β').

³⁶⁰ Σημειώνεται ότι το ΚΕΣΑΘΕΑ είχε συσταθεί με τον προγενέστερο ν. 3680/2010 (ΦΕΚ 129/Α'), ο δε ρόλος της δικτύωσης των φορέων της κεντρικής διοίκησης του αποδόθηκε με τον ν. 3961/2011.

ύπαρξη θεσμικού προηγούμενου, σε συνδυασμό με την καταγραφή των αναγκών, των καλών πρακτικών αλλά και των νεότερων δομών, καθιστά εφικτό τον σχεδιασμό ενός επίκαιρου μηχανισμού για την πρόληψη, τη διαχείριση και την αποκατάσταση των περιστατικών παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης. Η αναγκαιότητα αυτού καταδεικνύεται, μεταξύ άλλων, και από τις δυσχέρειες στη συνεργασία των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση του περιστατικού, όπως θα υπογραμμιστεί στο πλαίσιο εξέτασης ενδεικτικής περίπτωσης περιστατικού παιδικής κακοποίησης.

11.2.3. Εξέταση περίπτωσης περιστατικού κακοποίησης παιδιού

Εκκινώντας από την παραδοχή ότι η σημασία της συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων στη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών αναδεικνύεται ιδίως στις περιπτώσεις έλλειψης της, η μελέτη περίπτωσης που παρατίθεται στην παρούσα ενότητα αποσκοπεί στην αποτύπωση και αξιολόγηση των ενεργειών των επαγγελματιών σε κάθε στάδιο της διαχείρισης.

Σχήμα 1 : Στάδιο 1^ο – Αναφορά περιστατικού

Η Μαρία, κοινωνική λειτουργός που απασχολείται στην τηλεφωνική γραμμή 1107, λαμβάνει κλήση από κάτοικο του Πειραιά, ο οποίος, αφού του διασφαλίζεται η ανωνυμία, αναφέρει ότι στο διπλανό διαμέρισμα, όπου κατοικεί τριμελής οικογένεια με παιδί ηλικίας δημοτικού, ο πατέρας ασκεί καθημερινά σωματική βία στο παιδί και στη μητέρα του. Προσθέτει ότι η οικογένεια αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, μεταξύ άλλων λόγω ανεργίας του πατέρα μετά την πρόσφατη αποφυλάκισή του, και «*παίρνει επίδομα αλληλεγγύης και φαγητό σε σακούλες από τον Δήμο*». Η Μαρία καταγράφει την κλήση και τα στοιχεία και τα κοινοποιεί αυθημερόν ως ανώνυμη καταγγελία στην Εισαγγελία Ανηλίκων

Αποτύπωση και αξιολόγηση ενεργειών:

Η αναφορά του περιστατικού πραγματοποιείται σε υπάλληλο της τηλεφωνικής γραμμής παιδικής προστασίας του ΕΚΚΑ (1107) και περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με:

- τη σύνθεση οικογένειας (τριμελής),
- τον τόπο και τη διεύθυνση κατοικίας (Πειραιάς),
- το είδος και τη συχνότητα της αναφερόμενης βίας (ενδοοικογενειακή, σωματική, σε μητέρα και παιδί, καθημερινή),
- την οικονομική κατάσταση νοικοκυριού (κακή),
- το προφίλ του φερόμενου ως δράστη (πατέρας, άνεργος, αποφυλακισμένος),
- τη λήψη αγαθών και υπηρεσιών από τον Δήμο (Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα – Πρόγραμμα ΤΕΒΑ).

Η επαγγελματίας ορθώς καταγράφει την κλήση και τα ανωτέρω στοιχεία και ορθώς προωθεί την αναφορά αυθημερόν στην κατά τόπον αρμόδια Εισαγγελία Ανηλίκων, προβαίνοντας στην εκτίμηση ότι, από την αναφορά σε καθημερινή σωματική βία, συνάγεται άμεσος κίνδυνος για το παιδί.

Επιπροσθέτως, δύναται να:

- **Διαβιβάσει την αναφορά και στην Αστυνομία** ή/και στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, ώστε να λάβει γνώση της αξιόποινης πράξης, και, δεδομένου ότι αυτή αναφέρεται σε αδίκημα που διώκεται αυτεπαγγέλτως, να κινήσει τη διαδικασία ποινικής δίωξης κατά του φερόμενου ως δράστη.
- **Καταγράψει την αναφορά του περιστατικού κακοποίησης μητέρας και να την προωθήσει εσωτερικά στη γραμμή 197 του ΕΚΚΑ**, ώστε να διαχειριστούν το περιστατικό και, σε περίπτωση κινδύνου, να εξασφαλίσουν θέση για τη μητέρα και το παιδί σε ξενώνα του Δικτύου Δομών για Γυναίκες Θύματα Βίας.
- **Ενημερώσει την ΟΠΑ του Δήμου Πειραιά** για την αναφορά καθώς και για το ότι υπάρχουν στοιχεία για την οικογένεια στο Κέντρο Κοινότητας του Δήμου (ΕΕΕ, ΤΕΒΑ). Η ενέργεια αυτή, η οποία προτείνεται να πραγματοποιηθεί μόνο εάν δεν προξενήσει περαιτέρω καθυστέρηση στη διαβίβαση της αναφοράς στην Εισαγγελία, έχει τον εξής διπλό στόχο: αφενός, να προστεθούν επιπλέον στοιχεία

στην αναφορά και, αφετέρου, να είναι ενήμερη η Κοινωνική Υπηρεσία του οικείου Δήμου ότι έχει γίνει αναφορά και αναμένεται πιθανόν εισαγγελική εντολή για έρευνα συνθηκών διαβίωσης.

Σχήμα 2: Στάδιο 2^ο – Έρευνα συνθηκών διαβίωσης

Η Κατερίνα, Εισαγγελέας Ανηλίκων Πειραιά, συντάσσει γενικό και τυποποιημένο έγγραφο με το οποίο παραγγέλλει στη Δ/ση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών του δήμου Πειραιά τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας στο σπίτι του παιδιού, προκειμένου να διαπιστωθούν οι συνθήκες διαβίωσης του. Η υπόθεση ανατίθεται στον Τάσο, Κοινωνικό Λειτουργό της Δ/σης, ο οποίος πραγματοποιεί δύο (2) επισκέψεις στο σπίτι του παιδιού καθώς και τηλεφωνική επικοινωνία με τη θεία του, η οποία διαμένει στην ίδια γειτονιά και φροντίζει το παιδί όταν υπάρχει ανάγκη. Ο Τάσος συντάσσει έκθεση, στην οποία καταλήγει στην ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων κακοποίησης του παιδιού, τονίζει ότι οι γονείς είναι απρόθυμοι να συνεργαστούν και εισηγείται την απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Στο στάδιο αυτό, οι υπηρεσίες των δύο υπαλλεσημάτων (Εισαγγελέας Ανηλίκων, Κοινωνικός Λειτουργός της ΟΠΑ) θα εξεταστούν και θα αποτιμηθούν διακριτά.

Η Εισαγγελέας Ανηλίκων αρμοδίως παραγγέλλει στην Κοινωνική Υπηρεσία του οικείου Δήμου τη διεξαγωγή έρευνας συνθηκών διαβίωσης. Ωστόσο, ο τύπος που ενδύεται εν προκειμένω η εισαγγελική εντολή (γενικό τυποποιημένο έγγραφο) έχει ως αποτέλεσμα την πλημμελή παροχή πληροφοριών από την Εισαγγελία στην Κοινωνική Υπηρεσία, δυσχεραίνει το έργο του κοινωνικού λειτουργού που θα αναλάβει την έρευνα και τελικά προξενεί καθυστέρηση στο σύνολο της διαδικασίας, η οποία έχει ήδη χαρακτηριστεί επείγουσα, λόγω της συχνότητας της αναφερόμενης ενδοοικογενειακής βίας. Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα πλημμελούς συνεργασίας μεταξύ των φορέων.

Έτσι στην περίπτωση αυτή, η Εισαγγελέας οφείλει να:

- **Συντάξει** και να **αποστείλει** στην κοινωνική υπηρεσία του Δήμου, ως **εμπιστευτικό, ένα επιπλέον έγγραφο**, με το οποίο να παρέχει επιπλέον, εξατομικευμένες πληροφορίες σχετικά με:

- το συμβάν που αποτέλεσε την αφορμή για την εισαγγελική παραγγελία (σύμφωνα με τις πληροφορίες της αναφοράς),
- την τυχόν διενέργεια παλαιότερης έρευνας συνθηκών διαβίωσης στην συγκεκριμένη οικογένεια και, στην περίπτωση αυτή, την κοινωνική υπηρεσία που είχε επιληφθεί καθώς και
- οποιαδήποτε άλλη κρίσιμη κατά τον Εισαγγελέα πληροφορία που θα πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να γνωρίζει, προκειμένου να διευκολυνθεί στη διεξαγωγή της κοινωνικής έρευνας.

Επικουρικά, η Εισαγγελέας δύναται να:

- **Επικοινωνήσει με την Εισαγγελία Πλημμελειοδικών**, ώστε να ενημερωθεί για το αν λήφθηκε αναφορά για το ποινικό σκέλος του πατέρα. Η συνεργασία αυτή είναι κρίσιμη από τα πρώτα στάδια της διαχείρισης του περιστατικού, διότι η τυχόν λήψη περιοριστικών μέτρων θα επηρεάσει και το παιδί.

Ο **κοινωνικός λειτουργός της ΟΠΑ** διενεργεί έρευνα συνθηκών διαβίωσης πραγματοποιώντας δύο επισκέψεις στην οικία του παιδιού και μία τηλεφωνική επικοινωνία με συγγενή, η οποία εντάσσεται στο υποστηρικτικό δίκτυο του παιδιού έχοντας αναλάβει καθήκοντα φροντιστή σε περίπτωση ανάγκης και διαμένοντας στην ίδια γειτονιά. Στη βάση των ανωτέρω ενεργειών, ο κοινωνικός λειτουργός συντάσσει έκθεση με εισήγηση για απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο κοινωνικός λειτουργός της ΟΠΑ είναι το **βασικό πρόσωπο αναφοράς του παιδιού**, κατά τη διαχείριση του περιστατικού κακοποίησης καθώς και ο **συνδετικός κρίκος μεταξύ των εμπλεκόμενων επαγγελματιών**. Για το λόγο αυτό, είναι κρίσιμο ο κοινωνικός λειτουργός να είναι παρών, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας και να έχει όσο το δυνατόν πιο εποπτική και σε βάθος πληροφόρηση.

Επομένως, παρόλο που δεν δίνονται λεπτομέρειες σχετικά με τις δύο επισκέψεις στην οικία και την επικοινωνία με τη συγγενή, ο αριθμός τους δεν επαρκεί για να εκτιμηθούν οι δυναμικές της οικογένειας, η αλληλεπίδραση του κάθε γονέα με το παιδί, η γονεϊκή επάρκεια, καθώς και η σχέση του παιδιού με τη συγγενή του.

Ειδικότερα, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να:

- **Διεξαγάγει ενδελεχή και ολοκληρωμένη έρευνα** των συνθηκών διαβίωσης του παιδιού και της δυναμικής των οικογενειακών σχέσεων, για την οποία απαιτείται κατ'ελάχιστον:
  - Λήψη του ιστορικού από τους γονείς : αρχικά με τον κάθε γονέα ξεχωριστά και στη συνέχεια και με τους δύο γονείς μαζί, πολλώ δε μάλλον όταν υπάρχει, όπως εν προκειμένω, αναφορά και για κακοποίηση της μητέρας.
  - Λήψη ιστορικού από το παιδί: ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να επιδιώξει να δει και το παιδί, και μόνο του, χωρίς τους γονείς.
  - Πραγματοποίηση επίσκεψης στο σπίτι της συγγενή: στόχος είναι να διερευνηθεί ο δεσμός που υπάρχει και το παιδί και, κατ'επέκταση, η πιθανότητα συγγενικής αναδοχής και φιλοξενίας στο σπίτι της θείας σε περίπτωση που αποφασιστεί η απομάκρυνση του παιδιού.
- **Πραγματοποιήσει επίσκεψη στο σχολείο του παιδιού** και συνεργασία με τον εκπαιδευτικό που έχει αναλάβει το παιδί. Επιπροσθέτως, σε συνεργασία με τον Διευθυντή της σχολικής μονάδας, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να επιδιώξει να ενημερωθεί σχετικά με παλαιότερες τυχόν ενδείξεις κακοποίησης, αναφορές, εκθέσεις ψυχολόγων κ.ά.
- **Ζητήσει εσωτερική ενημέρωση από το Δήμο Πειραιά και άλλους φορείς πρόνοιας σχετικά με την οικογένεια:** ενδεικτικά, η ενημέρωση αφορά το διάστημα λήψης επιδομάτων, τις προσπάθειες για εύρεση εργασίας, την ενδεχόμενη λήψη υπηρεσιών συμβουλευτικής υποστήριξης.
- Αν κρίνει ότι υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις κακοποίησης αλλά, προκειμένου να καταλήξει σε ασφαλές συμπέρασμα, θεωρεί απαραίτητη την παιδοψυχιατρική εκτίμηση του ανηλίκου ή/και την ψυχιατρική εκτίμηση των γονέων/φροντιστών αυτού, να **υποβάλλει στον Εισαγγελέα** σχετικό ενημερωτικό σημείωμα με τα στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διεξαχθείσα κοινωνική έρευνα και την **πρότασή** του για την **ανάγκη εξέτασης** τόσο του ανηλίκου όσο και των γονέων/φροντιστών αυτού **από ειδικούς επιστήμονες του τομέα της ψυχικής υγείας.**
- εφόσον καταλήξει στην ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων κακοποίησης του παιδιού, να ζητήσει στον Εισαγγελέα Ανηλίκων (σε συνεργασία με τον Εισαγγελέα

Πλημμελειοδικών) να εξεταστεί κατά προτεραιότητα το ενδεχόμενο της απομάκρυνσης του φερόμενου ως θύτη (πατέρα) από το σπίτι.

Σε κάθε περίπτωση, στο πλαίσιο των ανωτέρω ενεργειών, και ειδικότερα κατά την επικοινωνία του με τους γονείς, τις υπηρεσίες του Δήμου και το σχολείο, ο κοινωνικός λειτουργός, εν είδει προετοιμασίας για τα επόμενα στάδια, οφείλει να ενημερώσει για την κατάσταση και τις συνέπειες που θα έχει η οικογένεια αν δεν βελτιωθούν τα πράγματα, ότι δηλαδή υπάρχει το ενδεχόμενο το παιδί θα απομακρυνθεί.

Σχήμα 3: Στάδιο 3^ο – Απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον

Στη βάση της έκθεσης του Τάσου, η Κατερίνα εκδίδει παραγγελία απομάκρυνσης του παιδιού και μεταφοράς του στην παιδοψυχιατρική κλινική του Τζάνειου Νοσοκομείου, όπου διενεργείται κλινικός-εργαστηριακός έλεγχος καθώς και παιδοψυχιατρική εκτίμηση. Η απομάκρυνση του παιδιού καθώς και η μεταφορά του στο νοσοκομείο πραγματοποιείται από τη Ρένα και τον Θανάση, αστυνομικούς του Τμήματος Ανηλίκων του οικείου ΑΤ Πειραιά, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση της οικογένειας. Μετά το πέρας των εξετάσεων, ιατρικών και παιδοψυχιατρικών, το παιδί, αν και υγιές, παραμένει για τρεις (3) μήνες στο νοσοκομείο. Χάρη στις προσπάθειες του Νίκου, Προϊσταμένου της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Νοσοκομείου, και στην προσωπική του επαφή με Διευθυντή ιδιωτικού φορέα παιδικής προστασίας στα Γιάννενα, το παιδί γίνεται τελικά δεκτό εκεί.

Αποτύπωση και αξιολόγηση ενεργειών:

Στο στάδιο αυτό, η Εισαγγελέας Ανηλίκων διατάσσει την απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση της οικογένειας, και τη μεταφορά του για εξετάσεις σε νοσοκομείο από αστυνομικούς του οικείου ΑΤ. Το παιδί, αν και υγιές, διαβιεί στο νοσοκομείο επί τρεις μήνες ενώ, με πρωτοβουλία του Προϊσταμένου της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Νοσοκομείου αποφασίζεται η τοποθέτηση του σε ιδιωτική ΜοΠΠ, απομακρυσμένη γεωγραφικά από την οικία του. Η εμπλοκή πλειάδας επαγγελματιών επιβάλλει την εξέταση των ενεργειών τους διακριτά για την απομάκρυνση του παιδιού, την παραμονή του στο νοσοκομείο και την απόφαση τοποθέτησης του σε ΜοΠΠ.

Συγκεκριμένα, ως προς την **εντολή απομάκρυνσης του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον**, η Εισαγγελέας Ανηλίκων οφείλει να:

- **ενημερώσει τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ**, ώστε να είναι παρών τόσο κατά την απομάκρυνση του παιδιού, όσο και κατά τη μεταφορά του στο νοσοκομείο. Η παρουσία των αστυνομικών δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τον κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος, όπως ήδη επισημάνθηκε, είναι το βασικό πρόσωπο αναφοράς του παιδιού, καθ'όλη τη διαδικασία διαχείρισης του περιστατικού κακοποίησης. Από την πλευρά του, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να έχει ενημερώσει για την απομάκρυνση το παιδί, τους γονείς καθώς και το σχολείο, στην περίπτωση που η απομάκρυνση γίνεται από εκεί.

Ως προς την **παραμονή του παιδιού στο νοσοκομείο μετά το πέρας των ιατρικών εξετάσεων**, παρόλο που η διάρκεια των εξετάσεων που πραγματοποιήθηκαν στο νοσοκομείο δεν αναφέρεται, ενδείκνυται να μην ξεπερνά τις 48 ώρες. Είναι

προβληματική η χρήση του νοσοκομείου ως χώρος παραμονής του παιδιού, ειδικότερα εξαιτίας του ότι το παιδί θα αλλάξει πολλά πρόσωπα αναφοράς. Το βέλτιστο θα ήταν, εφόσον το παιδί είναι υγιές, να προβεί στις εξετάσεις και στην παιδοψυχιατρική εκτίμηση, ως εξωτερικός επισκέπτης. Σε κάθε περίπτωση, για την αποφυγή της παραμονής του παιδιού στο νοσοκομείο μετά το πέρας των εξετάσεων, η **Εισαγγελέας Ανηλίκων**, σε συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό, οφείλει να:

- **διερευνήσει το ενδεχόμενο συγγενικής αναδοχής**, στη βάση των στοιχείων που προκύπτουν από την έρευνα συνθηκών διαβίωσης για τη σχέση που έχει αναπτυχθεί μεταξύ του παιδιού και του συγγενικού προσώπου-φροντιστή αλλά και σε άλλα συγγενικά πρόσωπα με τα οποία ενδεχομένως να έχει δημιουργηθεί σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί.

Αντιθέτως, δεν ενδείκνυται η προσωρινή τοποθέτηση του παιδιού σε φορέα παιδικής προστασίας, ώστε να μην παραμένει στο νοσοκομείο, διότι η επιλογή αυτή ενέχει τον κίνδυνο περαιτέρω τραυματισμού του παιδιού, λόγω της διαδοχικής αλλαγής πλαισίων.

Ως προς την **επιλογή της ΜοΠΠ από τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας του νοσοκομείου**, πραγματοποιείται πλημμελώς, διότι η τοποθέτηση παιδιού σε ΜοΠΠ, πέραν του ότι πρέπει να είναι η ύστατη επιλογή κατόπιν εξέτασης άλλων εναλλακτικών, δεν πρέπει να γίνεται βάσει προσωπικών γνωριμιών αλλά με κριτήρια βασισμένα στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του παιδιού. Επομένως, στην περίπτωση αυτή, η Εισαγγελέας Ανηλίκων οφείλει να:

- **εξετάσει**, κατά προτεραιότητα, το ενδεχόμενο της **συγγενικής αναδοχής**,
- **διερευνήσει το ενδεχόμενο αναδοχής**, σε συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ αλλά και με τους κοινωνικούς λειτουργούς της Περιφέρειας, οι οποίοι διαχειρίζονται τα σχετικά αιτήματα από την πλευρά των υποψηφίων αναδόχων, κι έπειτα να
- να **ζητήσει από τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ να εισηγηθεί την κατάλληλη ΜοΠΠ**, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικότερες προϋποθέσεις τοποθέτησης κάθε φορέα (όρια ηλικίας, φύλο), τον αριθμό των ανηλίκων που δύνανται να φιλοξενήσουν καθώς και τη διαθεσιμότητα θέσεων (συνεργασία κοινωνικού λειτουργού με ΕΚΚΑ). Πρωτίστως, για να διασφαλιστεί η συνέχιση της επαφής του παιδιού με τη μητέρα του, ο κοινωνικός λειτουργός της ΟΠΑ

οφείλει, κατά τη διερεύνηση, να λαμβάνει υπόψη τη γεωγραφική θέση της ΜοΠΠ και να προτεραιοποιεί, κατά την εισήγηση του, τις δημόσιες έναντι των ιδιωτικών ΜοΠΠ.

Συχνά στην πράξη, λόγω φόρτου των ΟΠΑ, η αναζήτηση της κατάλληλης ΜοΠΠ και η επικοινωνία με την εκεί κοινωνική υπηρεσία, ώστε να οργανωθεί η μεταφορά και τοποθέτηση του παιδιού, πραγματοποιείται από την κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου με ενημέρωση του κοινωνικού λειτουργού της ΟΠΑ. Και στην περίπτωση αυτή όμως, η οποία επιτάσσει στενή συνεργασία και αλληλοενημέρωση με τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ, τα κριτήρια της διερεύνησης ΜοΠΠ παραμένουν τα ίδια.

Σχήμα 4: Στάδιο 4^ο – Τοποθέτηση του παιδιού σε ΜοΠΠ

Η Κατερίνα εκδίδει διάταξη αφαίρεσης επιμέλειας (αρ.1532 ΑΚ) και ανάθεσης αυτής στον φορέα παιδικής προστασίας στα Γιάννενα, στον οποίο το παιδί οδηγείται από τη Ρένα και τον Θανάση, χωρίς ενημέρωση του φορέα. Παράλληλα, η Κατερίνα εισάγει αίτηση στο αρμόδιο Δικαστήριο κι ένα χρόνο μετά εκδίδεται δικαστική απόφαση αφαίρεσης της γονικής μέριμνας του παιδιού.

Αποτύπωση και αξιολόγηση ενεργειών:

Η Εισαγγελέας Ανηλίκων δύναται πράγματι να εκδώσει διάταξη αφαίρεσης επιμέλειας και ανάθεσης της σε ΜοΠΠ, βάσει του άρθρου 1532 παρ.4 ΑΚ, τεκμηριώνοντας ωστόσο τον άμεσο κίνδυνο για τη σωματική ή ψυχική υγεία του παιδιού και εν αναμονή της δικαστικής απόφασης, εντός 90 ημερών. Εν προκειμένω, η δικαστική απόφαση εκδίδεται ένα έτος μετά, κάτι σύνηθες στην πράξη, το οποίο ωστόσο δημιουργεί την ανάγκη έκδοσης διαδοχικών εισαγγελικών διατάξεων βάσει του προαναφερόμενου άρθρου του ΑΚ, με συνέπεια την καταστρατήγηση της διάταξης που αφορά την επείγουσα διαχείριση της υπόθεσης.

Αντιθέτως, ως προς τη μεταφορά του παιδιού στη ΜοΠΠ, η Εισαγγελία Ανηλίκων οφείλει να:

- **ενημερώσει τη ΜοΠΠ** σχετικά με την ακριβή ημέρα και ώρα μεταφοράς και τοποθέτησης του παιδιού, αλλά και να
- **ενημερώσει αντιστοίχως τον κοινωνικό λειτουργό της ΟΠΑ**, ώστε να συνοδεύσει το παιδί, μαζί με τους αστυνομικούς.

Επιπροσθέτως, ήδη από το στάδιο της απομάκρυνσης αλλά οριακά οπωσδήποτε **από τη στιγμή έκδοσης της δικαστικής απόφασης, η Εισαγγελέας Ανηλίκων οφείλει να μεριμνήσει για την εποπτεία και στήριξη της οικογένειας**, σε συνεργασία με την κοινωνική υπηρεσία του οικείου Δήμου, διερευνώντας παράλληλα την ενδεχόμενη - σε βάθος χρόνου - μεταβολή των συνθηκών, που θα δικαιολογούσε υποβολή αίτησης μεταρρύθμισης της εκδοθείσας απόφασης.

Σχήμα 5: Στάδιο 5^ο – Έξοδος του παιδιού από τη ΜοΠΠ

Λίγους μήνες αργότερα, η μητέρα του παιδιού καλεί την Εισαγγελία Ανηλίκων και δηλώνει ότι έχει ξεπεράσει τα προβλήματα που είχε και επιθυμεί την επιστροφή του παιδιού της. Η Κατερίνα την ενημερώνει πως αυτό είναι αδύνατον διότι το παιδί βρίσκεται ήδη σε διαδικασία υιοθεσίας (έχουν ήδη πραγματοποιηθεί οι πρώτες συναντήσεις γνωριμίας του με τους θετούς γονείς).

Αποτύπωση και αξιολόγηση ενεργειών:

Η ενημέρωση στην οποία προβαίνει η Εισαγγελέας Ανηλίκων προς τη μητέρα του παιδιού που επιθυμεί να ανακτήσει τη γονική μέριμνα είναι εσφαλμένη. Πράγματι, η Εισαγγελέας Ανηλίκων οφείλει να:

- **ενημερώσει τη μητέρα του παιδιού** ότι, έως την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης τεκνοθεσίας, οι βιολογικοί γονείς έχουν δικαίωμα σε αίτηση για δικαστική μεταρρύθμιση της απόφασης με την οποία τους

359

αφαιρέθηκε η γονική μέριμνα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1536 ΑΚ, «αν από τότε που εκδόθηκε δικαστική απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα μεταβλήθηκαν οι συνθήκες, το δικαστήριο οφείλει, ύστερα από αίτηση ενός ή και των δύο γονέων, των πλησιέστερων συγγενών του τέκνου ή του εισαγγελέα, να προσαρμόσει την απόφασή του στις νέες συνθήκες ανακαλώντας ή μεταρρυθμίζοντας την, σύμφωνα με το συμφέρον του τέκνου, και ιδίως να αποδώσει στους γονείς την άσκηση της γονικής μέριμνας που τους είχε αφαιρεθεί».

11.3. Αποκατάσταση περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών

Το ζήτημα της αποκατάστασης των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης αξίζει διακριτή και αναλυτική διερεύνηση. Ωστόσο, υπό το πρίσμα της παρούσας ενότητας, δηλαδή της συνεργασίας φορέων, και υπό την οπτική γωνία του παιδιού, η προσέγγιση θα περιοριστεί στη συνοπτική εξέταση της αρχής που διέπει την αποκατάσταση, δηλαδή της **ένταξης του παιδιού που έχει υποστεί κακοποίηση-παραμέληση σε οικογενειακό περιβάλλον** και, στην πράξη, των όρων της **αποϊδρυματοποίησης** του.

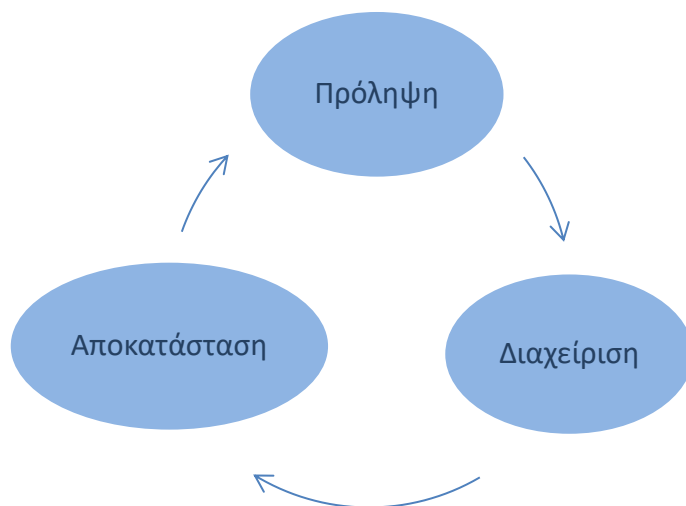
Ειδικότερα, η ένταξη σε οικογενειακό περιβάλλον πραγματοποιείται είτε μέσω της επιστροφής του παιδιού στη βιολογική του οικογένεια, και επομένως προϋποθέτει στην περίπτωση αυτή την υποστήριξη και των λοιπών μελών της οικογένειας³⁶¹, είτε μέσω της ανάληψης της φροντίδας του παιδιού από ανάδοχη ή θετή οικογένεια³⁶². Σε κάθε περίπτωση, **η παραμονή του παιδιού σε δομή ιδρυματικού χαρακτήρα (ΜοΠΠ) δεν είναι συνώνυμη της αποκατάστασης, αλλά πηγή, εξ'ορισμού, δευτερογενούς θυματοποίησης.** Για το λόγο αυτό, όπως ήδη επισημάνθηκε, είναι σημαντικό:

³⁶¹ Για την υποστήριξη της βιολογικής οικογένειας και τη σημασία της διατήρησης της επαφής με το παιδί που έχει τοποθετηθεί σε ΜοΠΠ, βλ. Θ.Καλλινικάκη, «Οι σχέσεις της φυσικής οικογένειας με το παιδί υπό κοινωνική προστασία», στο συλλογικό έργο Γ.Αμπατζόγλου, *Αλλάζοντας χέρια*, University Studio Press, 2021, σ.187 επ.

³⁶² Για την τοποθέτηση σε θετή οικογένεια ως έσχατο μέτρο, στην περίπτωση που δεν είναι δυνατή η επιστροφή στη βιολογική οικογένεια, βλ. και Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Η παιδική προστασία δεν είναι πολυτέλεια!*, 2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Εθνικής Επιτροπής http://www.nchr.gr/images/pdf/nea_epikairothta/Paidiki_Prostasia.pdf

- να διερευνάται εξ'αρχής η δυνατότητα απευθείας τοποθέτησης του παιδιού που απομακρύνεται από το οικογενειακό του περιβάλλον σε ανάδοχη οικογένεια, χωρίς να μεσολαβεί τοποθέτηση του σε ΜοΠΠ, ενώ σε περίπτωση που η τελευταία κριθεί αναγκαία ως ύστατη λύση,
- να διαμορφώνονται μέσω του ΑΣΟΑ μηχανισμοί εξόδου από τη ΜοΠΠ, με αυξημένο έλεγχο των ΑΣΟΑ που εξαιρετικά εισηγούνται παραμονή στη δομή, στο πλαίσιο της εποπτείας που ασκείται από τις κατά τόπον αρμόδιες Περιφερειακές Διευθύνσεις. Στο σημείο αυτό είναι κρίσιμο να υπογραμμιστεί η **σημασία της ανάπτυξης προγραμμάτων εξόδου από τη ΜοΠΠ για παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολία αποκατάστασης μέσω της αναδοχής και της τεκνοθεσίας**, όπως η επαγγελματική αναδοχή για παιδιά με αναπηρία και οι στέγες υποστηριζόμενης διαβίωσης για εφήβους.

Με τον τρόπο αυτό, η δημιουργία ενός συνεκτικού συστήματος αποκατάστασης του παιδιού θύματος κακοποίησης-παραμέλησης συνδέεται άρρηκτα με την **αποϊδρυματοποίηση**, δηλαδή την οικογενειακή αποκατάσταση των παιδιών που διαβιούν σε κλειστές δομές παιδικής προστασίας και, τελικά, την κατάργηση των ανωτέρω δομών, η οποία, για να καταστεί εφικτή, προϋποθέτει, με τη σειρά της, **σημαντική ενίσχυση των μηχανισμών πρόληψης**, καταδεικνύοντας την ανάγκη για έναν εθνικό σχεδιασμό, ο οποίος να συμπεριλαμβάνει συνεκτικά και τα τρία στάδια.

Σχήμα 9: Συνεκτικότητα σταδίων πρόληψης, διαχείρισης και αποκατάστασης περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγάθωνος Ελ., *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης παραμέλησης*, εκδ. Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, 1998

Αμπατζόγλου Γ. (συλλ.), *Αλλάζοντας χέρια*, University Studio Press, 2021

Ελληνική Εταιρία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, *Πρόληψη παιδικής κακοποίησης: οδηγός δράσης και τεκμηρίωσης*, 2008

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Η παιδική προστασία δεν είναι πολυτέλεια!*, 2016, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, *Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση Παιδιών*, 2022, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Πρωτόκολλο εντατικής παρέμβασης για επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του μετά από απομάκρυνση*, 2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Πρωτόκολλο Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών*, 2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Οδηγός χρήσης εργαλείου ανίχνευσης και πρόιμης παρέμβασης σε ευάλωτες οικογένειες*, 2020, διαθέσιμος στην ιστοσελίδα του φορέα

Μπαλούρδος Δ., Φρονίμου Ε., *Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα.

Συνήγορος του Πολίτη, Ειδική Έκθεση, *Από το Ίδρυμα στην Κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών*, 2020, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του φορέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	15
ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	15
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	18
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΝΟΜΙΚΟ & ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	18
2.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	19
2.1.1. Η κατοχύρωση της προστασίας του παιδιού από την κακοποίηση στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	20
2.1.1.1. Οι γενικές αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ως άξονες για τη διασφάλιση της προστασίας από την κακοποίηση.....	21
2.1.1.2. Ειδικότερες διατάξεις της ΔΣΔΠ για την προστασία του παιδιού από κακοποίηση	28
2.2. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ειδικότερες διατάξεις ελληνικών νομοθετημάτων για την κακοποίηση.....	33
2.2.1. Λοιπές διεθνείς συμβάσεις, ευρωπαϊκή νομοθεσία	33
2.2.2. Μη δεσμευτικού χαρακτήρα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα.....	37
2.2.3. Ειδικότερες διατάξεις του ελληνικού δικαίου	42
2.2.3.1. Σύνταγμα της Ελλάδας	43
2.2.3.2. Ποινικός Κώδικας και Κώδικας Ποινικής Δικονομίας	43
2.2.3.3. Νόμος 3500/2006, «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις»	46
2.2.3.4. Νόμος 4837/2021 («Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων...»).....	50
2.2.3.5. Ν. 3064/2002, «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής»	52
2.2.3.6. Π.Δ. 233/2003, «Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α'248)».....	52
2.2.3.7. Ειδικότερες διατάξεις προνοιακού χαρακτήρα (δωρεάν νομική βοήθεια, Ν. 3226/2004)	52
2.2.4. Πλαίσιο υποχρεώσεων και δικαιωμάτων επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά.....	53

2.2.4.1. Ρυθμίσεις που εισάγουν υποχρέωση ενέργειας – Καθήκοντα επαγγελματιών	53
2.2.4.2. Επιτρεπόμενες ενέργειες - Διατάξεις που συμβάλλουν στην αποκάλυψη της κακοποίησης.....	59
2.2.5. Πλέγμα προστασίας των επαγγελματιών	64
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	69
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	69
ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ.....	69
3.1. Ορισμοί – Εννοιολογική προσέγγιση του περιεχομένου των μορφών κακοποίησης	71
3.1.1. Οριοθέτηση βασικών μορφών κακοποίησης.....	71
3.1.2. Ειδικότερες μορφές κακοποίησης	74
3.2. Πολιτικές και Δράσεις	79
3.2.1. Περιγραφή Σχεδίου Δράσης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση	79
3.2.2. Ενδεικτική αναφορά σε λοιπές πολιτικές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο	83
3.3. Αρμόδιοι φορείς και υπηρεσίες για την πρόληψη, τη διαχείριση και την αποκατάσταση	88
3.3.1. Ο ρόλος του κράτους – Οργανωτικό πλαίσιο	88
3.3.1.1. Υπηρεσίες Πρόνοιας.....	89
3.3.1.2. Υπηρεσίες (Ψυχικής) Υγείας.....	100
3.3.1.3. Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης	102
3.3.1.4. Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	111
3.3.1.4. Συνήγορος του Πολίτη – Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού.....	117
(«Συνήγορος του Παιδιού»).....	117
3.3.1.5. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας (π.δ. 867 / 1979)	120
3.3.2. Ιδιωτικός τομέας - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	122
3.3.3. Αντί επιλόγου – Προβληματισμός και αναγκαιότητες ως προς το πλέγμα φορέων παιδικής προστασίας	124
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	128
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	130
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	136
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ-ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ-ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	136
4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ στην κατανόηση της σχέσης Δικαιωμάτων του Παιδιού και ΚαΠα-π	137
4.2. Ορισμοί και ενδείξεις των μορφών της ΚαΠα-π :	143
	365

4.2.1. Σωματική κακοποίηση.....	145
4.2.1.1. Ενδείξεις Σωματικής Κακοποίησης	146
4.2.2. Συναισθηματική-ψυχολογική κακοποίηση	147
4.2.2.1. Ενδείξεις Συναισθηματικής-ψυχολογικής κακοποίησης	148
4.2.3. Σεξουαλική κακοποίηση.....	149
4.2.3.1. Ενδείξεις Σεξουαλικής κακοποίησης.....	150
4.2.4. Παραμέληση ή έκθεση σε κίνδυνο	151
4.2.4.1. Ενδείξεις Παραμέλησης	151
4.2.5. Εκμετάλλευση	152
4.2.5.1. Ενδείξεις εκμετάλλευσης ανηλίκου:	152
4.2.6. Μάρτυρας Ενδοοικογενειακής Βίας	153
4.2.7. Γενικές συμπεριφορές παιδιού που μπορεί να υφίσταται ΚαΠα-π.....	153
4.2.8. Γενικές συμπεριφορές γονέα/φροντιστή που μπορεί να κακομεταχειρίζεται το παιδί	155
4.2.9. Συνέπειες της παιδικής κακοποίησης	155
4.2.10. Παράγοντες υψηλού κινδύνου για την ύπαρξη, ή εκδήλωση κακοποιητικής συμπεριφοράς σε παιδιά.....	156
4.2.11. Παιδική κακοποίηση και προσχολική ηλικία:.....	158
4.2.12. Παιδική κακοποίηση και αναπηρία	159
4.3. Τρόποι Διαχείρισης ΚαΠα-π.....	160
4.3.1. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ, ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ- Εθνικό Σύστημα Αναφοράς Κακοποίησης-Παραμέλησης Ανηλίκων (ΕΣΑ ΚαΠΑ-π).....	162
4.3.2. Πρόγραμμα CAN-MDS: Συντονισμένη Προσέγγιση στην Παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση (ΚαΠΑ-Π), μέσω Ελάχιστου Συνόλου Δεδομένων.....	166
4.3.3. Οδηγός για την Αναγνώριση και την Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης από τον/την Εκπαιδευτικό	169
4.3.4. Κακοποίηση-Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας και Παρέμβαση. Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Εκπαίδευση	171
4.3.5.Οδηγός για Παιδιάτρους: Πρόγραμμα in-tonian-Προστασία Βρεφών και Νηπίων από την Ενδοοικογενειακή Βία.....	173
4.3.6. BECAN - BALKAN EPIDEMIOLOGICAL STUDY ON CHILD ABUSE AND NEGLECT/ Επιδημιολογική Μελέτη για την Κακοποίηση και Παραμέληση του Παιδιού στα Βαλκάνια	175
4.3.7. ΕΚΚΑ – Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης	177
4.3.8. Raising a Child – Μεγαλώνοντας ένα Παιδί μέσα από τα Κάγκελα της Φυλακής..	179

4.3.9. Προτεινόμενο Πρωτόκολλο Διαχείρισης Αφαίρεσης Επιμέλειας Ανήλικου-θύματος ΚαΠα-π, με πρωτοβουλία της Εισαγγελέως Ανηλίκων κυρίας Δήμητρας Τσιαρδακλή ...	181
4.3.10. Δράσεις του ΜΚΟ ΕΛΙΖΑ για την καταπολέμηση της ΚαΠα-π	188
4.3.11. και Οδηγός για Ανίχνευση ΚαΠα-π Ασυνόδευτων Ανηλίκων - ASOP4G – Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους (Οδηγός για Επιτρόπους Ασυνόδευτων Ανηλίκων).....	195
4.3.12. Αναθεώρηση των κοινωνικών πρακτικών ελέγχου για την καταπολέμηση της εκμεταλλευτικής διαμεσολάβησης στη Νότια Ευρώπη: Οδηγός για την ανίχνευση ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων – Εγχειρίδιο χρήσης του εργαλείου SESN	198
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	205
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	205
5.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σωματικής κακοποίησης.....	206
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	209
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	209
6.1. Εφόσον υπάρχει υποψία σεξουαλικής κακοποίησης	210
ΕΝΟΤΗΤΑ 7Α.....	214
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ – ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	214
ΕΝΟΤΗΤΑ 7Β	219
ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ (ΥΠΟΝΟΙΩΝ) ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ.....	219
ΕΝΟΤΗΤΑ 7Γ.....	224
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	224
ΕΝΟΤΗΤΑ 7Δ.....	231
ΛΟΙΠΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ/ΒΙΑΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ.....	231
7.Δ.1. Ενδοοικογενειακή Βία και ο ανήλικος μάρτυρας	232
7.Δ.2. Ενδοσχολική βία – Σχολικός εκφοβισμός - επιθετικότητα μεταξύ ανηλίκων	237
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	246
Βιβλιογραφία	248
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	250
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:.....	250
ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ /Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ	250
8.1 Εισαγωγή	251

8.2. Ορισμός και είδη αποκάλυψης.....	253
8.3 «Να μιλήσει κανείς ή να μη μιλήσει;»	256
8.3.1 Από τη μυστικότητα στην ανάκληση.....	257
8.4. Τι επηρεάζει την απόφαση του παιδιού για την αποκάλυψη της σεξουαλικής του κακοποίησης;	261
8.5 Τι έχει όμως προηγηθεί που επηρεάζει τόσο την αποκάλυψη	269
8.5.1 Τι είναι η αποπλάνηση (“Grooming”)	269
8.5.2 Ποια είναι τα στάδια της αποπλάνησης	270
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	277
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: ΒΟΗΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ.....	277
9.1 Εισαγωγή	278
9.1.1. Πώς μπορώ να βοηθήσω ένα παιδί να αποκαλύψει τη σεξουαλική του θυματοποίηση;.....	279
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	291
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	293
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	300
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ – ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ.....	300
10.1. Παιδιά με ειδικές ανάγκες	301
10.1.1. Παράγοντες απόκρυψης της παραβίασης.....	302
10.1.2. Η δικανική συνέντευξη: καλές πρακτικές	305
10.2. Παιδιά από διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο	309
10.2.1. Η προετοιμασία της δικανικής συνέντευξης	310
10.2.2. Η διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης	313
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	317
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	320
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	320
11.1. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της πρόληψης περιστατικών κακοποίησης- παραμέλησης παιδιών	321
11.1.1. Πρωτογενής και δευτερογενής πρόληψη – Εννοιολόγηση	322
11.1.2. Πρωτογενής πρόληψη: αποτύπωση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών.....	324
11.1.2. Δευτερογενής πρόληψη: αποτύπωση και αξιολόγηση εμπλεκόμενων φορέων και παρεχόμενων υπηρεσιών	326
	368

11.2. Συνεργασία φορέων στο πλαίσιο της διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης- παραμέλησης παιδιών	338
11.2.1. Στάδια διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών (ροή περιστατικού)	339
11.2.2. Αρμόδιοι φορείς διαχείρισης περιστατικού κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών	341
11.2.3. Εξέταση περίπτωσης περιστατικού κακοποίησης παιδιού	350
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	363